

Balkan Sosyal Bilimler Dergisi

Balkan Journal of Social Sciences

YIL/YEAR: 2019 • CILT/VOLUME: 8 • SAYI/NUMBER: 15

Yazılarda ifade edilen görüş ve düşünceler yazarlarının kişisel görüşleri olup derginin ve bağlı bulunduğu kurumun görüşlerini yansıtmaz.

The opinions and views expressed in the papers published in the journal are only those of the author(s) and do not necessarily reflect the views of the journal and its publisher.

Dağıtım / Distribution

Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi tarafından yayımlanmaktadır

Published by Tekirdağ Namık Kemal University Faculty of Economics and Administrative Sciences

ISSN	: 1309-9841
e-ISSN	: 2146-8494
Basım Tarihi / Published Date	: 31.01.2019
Yayın Sezonu / Pub. Date Season	: Ocak 2019 <i>January 2019</i>
Cilt / Volume	: 8
Sayı / Number	: 15
İlk Yayın Tarihi / Founded	: 2012
Basım Yeri / Place of Publication	: Tekirdağ
Yayın Türü / Publication Type	: Yılda iki defa elektronik olarak yayınlanan uluslararası hakemli ve süreli yayındır <i>Is an international, periodical, double-blind peer-reviewed and online academic journal published biannually</i>
Yayın Dili / Official Language	: Türkçe ve İngilizcedir; ancak her sayıda ki makale sayısının en fazla üçte biri kadar olmak üzere diğer dillerdeki çalışmalara da yer verilebilir. <i>Turkish and English; however, studies in other languages may be included, up to a third of the number of articles in each issue.</i>
Periyot / Frequency	: Ocak ve Temmuz <i>January and July</i>
Yayıncı / Publisher	: NKU İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi <i>NKU Faculty of Economics and Administrative Sciences</i>
Adres / Correspondence Address	: Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Değirmenaltı Kampüsü, 59030, Süleymanpaşa, Tekirdağ/Türkiye
e-mail	: bjss@nku.edu.tr
Telefon / Telephone	: +90 282 250 2800
Fax	: +90 282 250 9927
Homepage / Homepage	: http://dergipark.gov.tr/bsbd

Yayın Kurulu • Editorial Board

Sahibi / Owner

NKÜ İİBF Dekanlığı adına / On behalf of NKU FEAS Deanship

Prof. Dr. Ensar NİŞANCI (Dekan)
Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi / Türkiye

Baş Editör / Editor-in-Chief

Prof. Dr. Ensar NİŞANCI
Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi / Türkiye

Genel Yayın Editörü/ Executive Editor

Doç. Dr. Ömer ESEN
Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi / Türkiye

Editörler / Editors

Prof. Dr. Murat ÇETİN
Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi / Türkiye

Doç. Dr. Seda BOSTANCI
Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi / Türkiye

Doç. Dr. Seda YILDIRIM
Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi / Türkiye

Dr. Öğr. Üyesi Simla GÜZEL
Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi / Türkiye

Dr. Öğr. Üyesi Nüket KIRCI ÇEVİK
Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi / Türkiye

Doç. Dr. Durmuş Çağrı YILDIRIM
Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi / Türkiye

Prof. Dr. Alpay HEKİMLER
Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi / Türkiye

Prof. Dr. Salih ÖZTÜRK
Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi / Türkiye

Doç. Dr. Emrah İ. ÇEVİK
Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi / Türkiye

Prof. Dr. David WEIR
York St. John University / United Kingdom

Prof. Dr. Günther LOSCHNIGG
University of Graz / Austria

Prof. Dr. Konstantin TSVETKOV
University of Agribusiness And Rural Development / Bulgaria

Prof. Dr. Letlhokwa George MPEDI
The University of Johannesburg / South Africa

Prof. Dr. Luca NOGLER
University of Trento / Italia

Doç. Dr. Muhamed Eskandar SHAH MOHD RASİD
The Global University of Islamic Finance / Malaysia

Bilim Kurulu • Science Board

Prof. Dr. Adem ESEN İstanbul Üniversitesi/ Türkiye	Prof. Dr. Luca NOGLER University of Trento/Italia
Prof. Dr. Ahmet KUBAŞ Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi/ Türkiye	Prof. Dr. Mehmet DURKAYA Giresun Üniversitesi / Türkiye
Prof. Dr. Ali Murat YEL Marmara Üniversitesi/ Türkiye	Prof. Dr. Mehmet Yusuf YAHYAGİL Yeditepe Üniversitesi / Türkiye
Prof. Dr. Alpay HEKİMLER Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi/ Türkiye	Prof. Dr. Mustafa Yaşar TINAR Dokuz Eylül Üniversitesi / Türkiye
Prof. Dr. Birsen ELSER Kırklareli Üniversitesi/ Türkiye	Prof. Dr. Müjdat ŞAKAR Marmara Üniversitesi / Türkiye
Prof. Dr. Carol Daugherty RASNIC Virginia Commonwealth University/United States of America	Prof. Dr. Oscar Alberto POMBO El Colegio de la Frontera Norte/Mexico
Prof. Dr. Cem KILIÇ Gazi Üniversitesi/ Türkiye	Prof. Dr. Otto KAUFMANN Max Planck Institute/Germany
Prof. Dr. Derman KÜÇÜKALTAN İstanbul Arel Üniversitesi / Türkiye	Prof. Dr. Peter HERRMANN Max Planck Institute/Germany
Prof. Dr. Devrim ULUCAN Maltepe Üniversitesi / Türkiye	Prof. Dr. Rahmi YAMAK Karadeniz Teknik Üniversitesi / Türkiye
Prof. Dr. Filiz GİRAY Uludağ Üniversitesi / Türkiye	Prof. Dr. Rasim YILMAZ Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi / Türkiye
Prof. Dr. Gerhard RING TU Bergakademie Freiberg/Germany	Prof. Dr. Sudi APAK İstanbul Esenyurt Üniversitesi / Türkiye
Prof. Dr. Günther LOSCHNIGG University of Graz/Austria	Prof. Dr. Yakup KÜÇÜKKALE Karadeniz Teknik Üniversitesi / Türkiye
Prof. Dr. İsmail TATLIOĞLU Bahçeşehir Üniversitesi / Türkiye	Prof. Dr. Aykut Hamit TURAN Sakarya Üniversitesi / Türkiye
Prof. Dr. Letlhokwa George MPEDI University of Johannesburg/South Africa	Doç. Dr. Esra ALBAYRAKOĞLU Bahçeşehir Üniversitesi / Türkiye
Prof. Dr. Levent AKIN Ankara Üniversitesi / Türkiye	Dr. Mi Jung PARK Freie Universität Berlin/Germany

Amaç ve Kapsam Aims and Scope

Balkan Sosyal Bilimler Dergisi (BJSS), sosyal ve beşeri bilimler alanında özgün ve nitelikli çalışmaları bilimsel bir yaklaşımla ele almak amacıyla yayımlanan uluslararası hakemli bir dergidir. Dergi, Ocak ve Temmuz sayısı olmak üzere yılda iki defa düzenli olarak yayımlanmaktadır.

BJSS’de yayımlanan yazıların bilimsel ve hukukî sorumluluğu, yazarlarına aittir. Yayımlanan yazıların bütün yayın hakları Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi’ne ait olup yayıncının izni olmadan kısmen veya tamamen basılamaz, çoğaltılamaz veya elektronik ortama taşınamaz.

BJSS’de sosyal bilimlerle (dil bilimi, din bilimleri, edebiyat, eğitim bilimleri, felsefe, güzel sanatlar, iktisat, işletme, maliye, psikoloji, siyaset bilimi, sosyoloji, tarih, uluslararası ilişkiler vb.) alakalı konularda özgün ve nitelikli bilimsel çalışmalar yer almaktadır.

Dergilerimizde yayınlanan tüm makaleler çevrimiçi olarak erişime açıktır ve makale yayını için herhangi bir ücret talep edilmemektedir.

Balkan Journal of Social Sciences (BJSS) is a peer-reviewed international journal that publishes original and qualified works with a scientific approach in the fields of social sciences and human sciences. The Journal is published biannually in January and July.

Scientific and legal liabilities of the articles published in BJSS belong to the authors. The copyrights of the works that are published in the journal are transferred to Tekirdağ Namık Kemal University. No part of this publication may be duplicated and published elsewhere including electronically without permission of the Publisher.

BJSS focuses on, but not limited to the following topics: business, economics, educational sciences, finance, fine arts, history, international relations, linguistics, literature, philosophy, political science, psychology, sociology and theology, etc. All articles published in our journals are open access and freely available online. All articles published in our journals are open access, freely available online and no fee is charged for publishing articles

Balkan Sosyal Bilimler Dergisi (BJSS) aşağıdaki indekslerce taranmaktadır:

Balkan Journal of Social Sciences (BJSS) indexed and abstracted in:

- Arastirmax (Arastirmax Scientific Publication Index)
- ASOS Index (Akademia Sosyal Bilimler Endeksi)
- DOAJ (Directory of Open Access Journals)
- EBSCOhost

İÇİNDEKİLER • CONTENTS

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

<i>Bayram Topal, Hasan Şahin, Beyza Topal</i>	5
<i>Belediye Hizmetlerinden Memnuniyetin Ölçülmesine Yönelik Bir Araştırma: Simav Belediyesi Örneği</i> <i>A Research for Measuring Satisfaction from Municipal Services: Simav Municipal Example</i>	
<i>Kürşat Çınar</i>	15
<i>Dismemberment of Yugoslavia: Lessons for the Ethnic Conflict Literature</i> <i>Yugoslavya'nın Parçalanması: Etnik Çatışma Literatürü İçin Çıkarılacak Dersler</i>	
<i>Neslihan Cavlak, Hakan Cavlak</i>	29
<i>Avrupa Erişilebilir Turizm Politikası ve Türkiye</i> <i>European Accessible Tourism Policy and Turkey</i>	
<i>Cuma Sonğur, Ahmet Kar, Şafak Kıran, Mustafa Macit</i>	43
<i>Sağlıklı Yaşam Biçimi Davranışlarının Değerlendirilmesi: Klinik Sağlık Hizmeti Alan Hastalar Üzerinde Bir Araştırma</i> <i>Evaluation of Healthy Lifestyle Behaviours: A Research on Hospitalized Patients</i>	
<i>Vedat Cengiz</i>	53
<i>Merkez Bankalarının İletişimi ve Para Politikası: Avrupa Merkez Bankası Örneği</i> <i>Central Bank Communication and Monetary Policy: The Case of European Central Bank</i>	
<i>Veli Sırım, İsmail Aslan</i>	61
<i>Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi'nin Süleymanpaşa İlçesinin Ekonomik Gelişimi Üzerindeki Etkileri: Öğrenci Tüketim Harcamaları Özelinde Bir Değerlendirme</i> <i>The Effects of Tekirdağ Namık Kemal University on the Economic Development of Süleymanpaşa: An Evaluation of the Specialization of the Student Consumption</i>	
<i>Deniz Macit, Özlem Durgun</i>	77
<i>Parasal Aktarım Mekanizmasının Reel Ekonomi Üzerine Etkisi: Uluslararası Kredi Kanalına Yönelik Bir Literatür Araştırması</i> <i>Effect on the Real Economy of Monetary Transmission Mechanism: A Literature Research on the International Credit Channel</i>	
<i>Yazım Kuralları / Author Guidelines</i>	89
<i>Değerlendirme Süreci / Peer Review Process</i>	96
<i>Yayın İlkeleri / Editorial Principles</i>	98

Okuyucu Mektupları / Letters

Balkan Sosyal Bilimler Dergisi'nde (BJSS) yayımlanan çalışmalar hakkındaki değerli görüşlerinizi, yorumlarınızı ve önerilerinizi lütfen dergi editörüne iletiniz.

Doç. Dr. Ömer ESEN
oesen@nku.edu.tr

Araştırma Makalesi • Research Article

Belediye Hizmetlerinden Memnuniyetin Ölçülmesine Yönelik Bir Araştırma: Simav Belediyesi Örneği *

A Research for Measuring Satisfaction from Municipal Services: Simav Municipal Example

Bayram Topal ^a, Hasan Şahin ^{b,**}, Beyza Topal ^c

^a Prof. Dr., Sakarya Üniversitesi, İşletme Fakültesi, İşletme Bölümü, 54187, Sakarya/Türkiye.

ORCID: 0000-0002-3521-4266

^b Öğr. Gör. Dr., Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Simav Meslek Yüksekokulu, Yönetim ve Organizasyon Bölümü, 43500, Kütahya/Türkiye.

ORCID: 0000-0002-8915-000X

^c Öğr. Gör., Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Adapazarı Meslek Yüksekokulu, Yönetim ve Organizasyon Bölümü, 54290, Sakarya/Türkiye.

ORCID: 0000-0001-7056-5611

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 13 Temmuz 2018

Düzeltilme tarihi: 15 Kasım 2018

Kabul tarihi: 14 Aralık 2018

Anahtar Kelimeler:

Hizmet Kalitesi

Müşteri Memnuniyeti

Yerel Yönetim

ARTICLE INFO

Article history:

Received July 13, 2018

Received in revised form November 15, 2018

Accepted December 14, 2018

Keywords:

Customer Satisfaction

Local Government

Service Quality

ÖZ

Yerel yönetimlerin güçlendirilmesi politikasının da etkisiyle en önemli hizmet kuruluşlarından biri haline gelen belediyeler, diğer kamu kuruluşlarından farklı olarak seçimle iş başına gelmektedir. Belediyeler halkla iç içe olmaları ve seçimle iş başına gelmeleri sebebiyle sundukları hizmetlerin hemşerilerin ihtiyaçlarını en iyi şekilde karşılayabilmesi için onların dilek ve şikâyetlerini dikkate almak zorundadırlar. Dolayısıyla, hizmet kalitesi kavramı belediyelerde üzerinde önemle durulması gereken bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışma da Kütahya Simav ilçesinde ikamet eden vatandaşların Simav Belediyesinin sunduğu hizmetleri nasıl algıladıkları ve sunulan hizmetlerin kalitesinden ne ölçüde memnun olduklarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Bunun için 5 demografik özellik ve 25 memnuniyet göstergesini ihtiva eden bir anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Anket çalışması rastgele örnekleme yöntemi kullanılarak 253 hemşeri üzerinde yüz yüze görüşme şeklinde gerçekleştirilmiştir. Ankete katılanların %66'sı erkek, %34'ü kadın olup, her yaş ve eğitim seviyesinden katılım sağlanmıştır. Anket çalışmasının iç tutarlılığı için Cronbach alfa katsayısı 0,892 olarak bulunmuş olup güvenilirliğinin oldukça yüksek olduğu saptanmıştır.

ABSTRACT

Municipalities that have become one of the most important service organizations with the influence of the strengthening policy of local governments, it is come to work with election unlike other public institutions. The municipalities are inside the public and they came to work with election. Therefore, they have to take into account their wishes and complaints so that the services they offer can best meet the needs of the citizen. Therefore, the concept of quality of service emerges as a point to be emphasized more strongly here. In this study, it is aimed to determine how citizens who live in Kütahya Simav city perceive the services offered by Simav Municipality and how satisfied they are with the quality of the services offered. For this, a survey study including 5 demographic features and 25 satisfaction indicators was conducted. The survey was conducted as face to face interviews using a random sampling method on 253 fellow citizen. 66% of the respondents were male, 34% were female and they participated from each age and education levels. For the internal consistency of the questionnaire, the Cronbach alpha coefficient was found to be 0.892 and the reliability was determined to be quite high.

1. Giriş

Yerel yönetimler denince akla ilk belediyeler ve sunmuş oldukları hizmetler gelmektedir. Halka en yakın kurumlar olarak belediyeler, halkın istek ve arzularını daha iyi algılayarak sundukları hizmetlerle gündelik yaşam üzerinde

etkili olmaktadır (Yılmaztürk ve Güler, 2017). Kamu hizmeti veren belediyelerin her geçen gün anlam ve öneminin artması ve özellikle son zamanlarda kamu yönetiminde vatandaş odaklı hizmet sunumunun benimsenmesi düşüncesi belediyelerin uygulayacakları

* Bu çalışma, 28-29 Nisan 2018 tarihlerinde İstanbul'da düzenlenen International Congress of Management Economy and Policy (ICOMEPEP'18-Spring) isimli kongrede bildiri olarak sunulmuştur.

** Sorumlu yazar/Corresponding author.

e-posta: hasan.sahin@dpu.edu.tr

politika ve hizmetlerin vatandaşın memnuniyetini ve beklentilerini karşılayacak şekilde oluşturup dizayn etmesini gerekli kılmaktadır. Belediyelerin gerçekleştirdiği hizmetlerin kalitesini ve başarı ölçüsünü belirleyen ve sunulan hizmetlerin memnuniyetine paralel olarak belediye yönetimlerinin görevlerine son veren ya da tekrar görev veren bir anlamda fahri müfettiş olan vatandaşların memnuniyeti öne çıkmakta dolayısıyla belediye hizmetlerinde vatandaş memnuniyetinin sağlanması kilit rol oynamaktadır. 2012’de çıkan 6360 sayılı büyükşehir kanunuyla artık yerel yönetimlerin eskisinden daha fazla kamu hizmetlerinin verimli ve vatandaşın memnuniyetini sağlayacak şekilde sunulmasından sorumlu olduğu vurgulanmaktadır (Güler, 2015)

Belediyeler bir yerel yönetim birimi olarak halkın beklentilerini karşılamada her geçen gün daha da önemli hâle gelmekte ve bu ihtiyaçlara yetişmenin mücadelesini vermektedir. Yerel yönetimler için verimlilik az kaynakla doğru ihtiyaçlarını karşılamaktır. Bunun için halkın önemseydiği hizmetleri tespit edilmesi gereklidir (Songur ve Turan, 2017). 2000’li yıllardan itibaren yapılan değişikliklerle yerel yönetimlerin güçlenmesi, mali kaynakların ve kamu hizmetlerinde yetki ve sorumluluğun yerel yönetimlere aktarılması, vatandaşın en somut beklentisi olan hizmet belediyciliğini daha görünür kılmıştır. Nitekim yerel yönetim organlarının belli bir dönem için seçilmeleri ve bir süre sonra seçimlerde güven tazelemek durumunda kalmaları bu organları, hizmet süreleri içinde vatandaşların ihtiyaçlarını dikkate almak ve nitelikli ve verimli hizmetler sunmak konusunda zorlamaktadır (Güler, 2016).

Vatandaş memnuniyetini sağlayan unsurlar aşağıdaki gibi özetlenebilir (Peker, 1996);

- (i) Belediye yöneticilerine ulaşılma kolaylığı,
- (ii) İlçelerine ilişkin alınan kararlarda katılımlarının sağlanması,
- (iii) Yönetimin gerçekleştirdiği faaliyetler hakkında bilgilendirmesi,
- (iv) Gelişen, istikrarlı, şeffaf yönetim anlayışı,

Bu unsurlarla birlikte yerel yönetimler vatandaş memnuniyetini sağlamak için katılımcı bir yönetim anlayışı benimseyerek halkın sorunlarına ve taleplerine duyarlı davranmalıdırlar.

Bu çalışma da Kütahya Simav ilçesinde ikamet eden vatandaşların Simav Belediyesinin sunduğu hizmetleri nasıl algıladıkları ve sunulan hizmetlerin kalitesinden ne ölçüde memnun olduklarının belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışmanın ikinci bölümünde literatür araştırmasından elde edilen bilgiler verilmiştir. Üçüncü bölümde çalışmada kullanılan yöntem ile ilgili olarak araştırmanın amacı, ana kütle ve örnekleme, veri toplama ve analiz yöntemleri ile araştırmanın hipotezleri açıklanmıştır. Dördüncü bölümde ise anket verileri kullanılarak elde edilen bulgular aktarılmaya çalışılmıştır. Çalışmanın beşinci bölümünde araştırma sonucunda elde edilen sonuçlar ve

değerlendirmeler açıklanmıştır. Ayrıca çalışmadan elde edilen sonuçlara göre öneriler verilmiştir.

2. Literatür İncelemesi

Yerel yönetimler, demokratik bir yönetim birimi olarak vatandaşların beklentilerine ve isteklerine uygun kamusal hizmetler sunarak vatandaş memnun etmenin gayreti içinde olmalıdırlar. Halka en yakın hizmet birimi olan belediyelerin, halkın ihtiyaç ve isteklerine duyarlı davranmaları, halkın sürekli desteğini ve beğenisini kazanmaları belediye yönetimleri için önemli bir durumdur (Göküs ve Alptürker, 2011). Bununla birlikte, genel vatandaş memnuniyetinin ölçülmesi için önlemler geliştirmek ve test etmek için çok az araştırma yapılmıştır (Van Ryzin, 2004a). Literatür incelendiğinde belediyelerin sunmuş oldukları hizmetlerden yararlanan vatandaşların memnuniyet düzeylerinin ve hizmet kalitesinin tespit edilmesi ile ilgili yapılmış bazı çalışmalar aşağıda verilmiştir.

Gümüsoğlu vd. (2003), belediyelerdeki servis kalitesinin önemi üzerinde durmuşlar ve Muğla ilinde örnek bir çalışma yaparak halkın belediye çalışmalarından memnuniyet düzeyini belirlemeye çalışmışlardır. Van Ryzin ve Immerwahr (2004), New York şehrindeki vatandaşlardan elde edilen anket verilerini kullanarak türetilmiş önem-performans analizini gerçekleştirmişlerdir. Van Ryzin (2004b), yeni geliştirdikleri likert tipi ölçek ile kentsel hizmetlerle genel vatandaş memnuniyetini tek ve çok ögeli ölçeklerini tanımlamış ve karşılaştırmışlardır. Van Ryzin vd. (2004), yerel yönetim hizmetleriyle ilgili genel memnuniyetin sürücü ve davranışsal sonuçlarını incelemek için Amerikan Müşteri Memnuniyeti Endeksi (ACSI) modelini kullanmışlardır. Goharipour ve Karimi (2011) çalışmalarında Tahranda belediye hizmetlerinden vatandaş memnuniyetini etkileyen faktörleri belirlemek için Tahran'ın iki bölgesinde (yüksek ve düşük gelire sahip iki bölge) araştırma yapmışlardır. Bunun bağlamda belediye hizmetleriyle vatandaş memnuniyetini ölçmek için bir model tasarlamış ve uygulanmışlardır. Sonuçlar her iki bölgede memnuniyet düzeylerinin orta seviyelerde olduğunu göstermiştir. Almarshad (2015) çalışmasında belediye hizmetlerinden farkındalığın belirleyicilerini ve bunların yurttaşların memnuniyeti üzerindeki etkilerini incelemeyi amaçlamıştır. Suudi Arabistan'ın kuzey bölgelerinde 250 kişi üzerinde yaptıkları çalışmada açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi kullanmıştır. Sonuçlar belediye bilinci ile vatandaş memnuniyeti arasında pozitif bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Ardıç vd. (2004), Tokat il merkezinde yaşayan vatandaşların belediye hizmetlerinden memnuniyet düzeylerini ölçmüşlerdir. Van Ryzin (2004b), New York kentinde vatandaş memnuniyeti anketinden elde edilen verileri kullanarak yapılan çalışma ile vatandaş beklentilerinin ve özellikle beklentilerin onaylanmasının memnuniyet oluşumunda temel bir rol oynadığını tespit etmişlerdir. Alptürker (2010), Silifke Belediyesinin sunduğu kamu hizmetlerin vatandaşlar tarafından nasıl değerlendirildiğini incelemişlerdir. Gazan

(2010), Kütahya Belediyesi sınırları içindeki vatandaşların belediyenin hizmet ve faaliyetlerinden duydukları memnuniyet ve sunulan hizmet kalitesini tespit etmeye çalışmıştır. Kara ve Gürcü (2010), Yozgat ilinde yaşayan vatandaşların Yozgat Belediyesinden almış oldukları hizmetlerden memnuniyet düzeylerini araştırmışlardır. Bölükbaşı ve Çakmur Yıldız (2010), yerel yönetimlerde belediyenin başarısını ve yaşam memnuniyetini etkileyen faktörler üzerine bir alan araştırması yapmışlardır. Filiz vd. (2010), hizmet kalitesini ölçmek için vatandaşların algılamalarını esas olan SERVQUAL metodu kullanmışlar ve Eskişehir il merkezinde yaşayan vatandaşların, belediyelerin sunmuş olduğu hizmetlere ilişkin beklenen hizmet ile algılanan performans arasındaki farkı bir ölçme aracı yardımıyla araştırmışlardır. Resul ve Memiş (2010), Giresun Belediyesi'nin sunmuş olduğu hizmetlerin vatandaşların demografik özelliklerine göre hizmet kalitesi algılarını incelemiştir.

Şahin (2011), Konya merkezde yer alan belediyelerin sundukları kamu hizmetini vatandaşların nasıl algıladıklarını ve vatandaşların hizmet kalitesi memnuniyet düzeyini belirleyen faktörlerin neler olduğunu tespit etmeye çalışmışlardır. Göküs ve Alptürker (2011), Silifke Belediyesinin sunduğu hizmetlerden vatandaşların memnuniyet düzeylerini belirlemeye çalışmışlardır. Bu çerçevede hizmetlerden memnuniyetin cinsiyete, yaşa, eğitim düzeyine, gelir düzeyine ve ikamet edilen mahalleye göre farklılık gösterip göstermediğini araştırmışlardır. Negiz (2012), Isparta ilinde 2004 ve 2009 yerel seçimleri sonucunda göreve gelmiş iki belediye yönetimi döneminde yürütülen kentsel hizmetlere ilişkin vatandaşın memnuniyet algısını karşılaştırmalı olarak ölçmeye çalışmıştır. Yücel vd. (2012a), Elazığ Belediyesi'nin sunmuş olduğu hizmetlerin kalitesini ve vatandaşların bu hizmetlerden memnuniyet düzeylerini belirlemiştir. Yücel vd. (2012b), Elazığ ilinde vatandaşların belediyenin sunduğu hizmetlerden memnun olup olmadığını incelemiştir. Akyıldız (2012), vatandaşların Uşak Belediyesi tarafından sunulan hizmetlerden memnuniyet düzeyini ortaya koydukları çalışmada mevcut belediye hizmetlerine karşı memnuniyetin kararsız seviyelerde olduğunu tespit etmişlerdir.

Menteşe (2013), Tunceli Belediyesinin yönetiminden ve hizmetlerinden halkın memnuniyetini ve önem derecesini araştırmıştır. Şahin vd. (2014), "monografi" türü çalışmalara duyulan ihtiyaçtan yola çıkarak yerel yönetimler için günümüz koşullarını dikkate alan bir yöntem geliştirmişlerdir. Badri vd. (2015), Abu Dhabi'de kamu kurumlarında hizmet kalitesi, beklenti, memnuniyet ve güven ilişkisini vatandaş memnuniyeti anketi ile ölçmüşlerdir. Yıldırım ve Şafaklı (2016), bireylerin Lefke Belediyesinin sunmuş olduğu hizmet kalitesi hakkındaki kişisel algılarını belirlemişler ve kişilerin demografik özelliklerine göre hizmet kalitesi algılarını incelemiştir. Sabuncu vd. (2016), Yalova Belediyesi'nin sunduğu hizmetlerden hemşerilerin memnuniyet düzeylerini belirlemeye çalışmışlardır. Bostancı (2016), uzman kişiler

tarafından belirlenen memnuniyet kriterlerini bulanık analitik hiyerarşik süreç ile ağırlıklarını belirlemişler ve her bireyin kararları için tek bir nominal değer hesaplamışlardır. Elde ettikleri nominal değerlerden yararlanarak mahalle bazında belediye hizmet kalitesi için bir memnuniyet haritası oluşturmuşlardır. Salim vd. (2017), Yemen hükümetinin kamu güveninin hükümet performansı ile vatandaş memnuniyeti üzerindeki etkisini incelemiştir. Yılmaztürk ve Güler (2017), sosyal devlet anlayışında görülen değişimin Türkiye'de sosyal belediyecilik üzerindeki etkilerini incelemişler ve yaşanan sorunlara ve çözüm önerilerine değinmişlerdir. Orhan (2017), Keçiören Belediyesi'nde, hizmet beklentileri ve algılarını karşılaştırarak kalite düzeyini belirlenmeye çalışmıştır. Songur ve Turan (2017), yerel ihtiyaçları en az mali imkânla karşılamak mecburiyetinde olan Şereflikoçhisar belediyesine halkın hizmet önceliklerini göstermeye çalışmışlar ve demografik değişkenlere göre halkın beklentisini tespit etmişlerdir. Er (2018), belediye hizmetlerinin performans algısının değerlendirilmesine yönelik yeni bir algoritma oluşturmuş ve Alanya ilçesinde uygulamıştır.

3. Yöntem

3.1. Araştırmanın Amacı

Çalışma da Simav Belediyesinin sunduğu hizmetlerden yararlanan vatandaşların sunulan hizmetleri nasıl algıladıkları belirlenmeye çalışılmıştır. Ayrıca sunulan hizmetlerin kalitesinden duyulan memnuniyet düzeyleri belirlenerek verilen hizmetlerin güçlü ve zayıf tarafları saptanmaya çalışılmıştır. Böylece belediyenin hizmet politikalarının yeniden yapılandırılmasına katkı sağlamak ve yol göstermek amaçlanmıştır.

3.2. Ana kütle ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Simav Belediyesi sınırları içindeki vatandaşlar olmaktadır. Örneklem büyüklüğü 253 kişi olarak belirlenmiştir. Yapılan çalışmanın anket uygulama süresi 10-15 dakika arasında değişmektedir. Anket çalışması Ekim - Aralık 2017 tarihlerinde tesadüfi örnekleme yöntemi ile yüz yüze görüşme tekniği kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

3.3. Veri Toplama ve Analiz Yöntemleri

Yapılan araştırmada veri toplama yöntemi olarak anket yöntemi uygulanmıştır. Anket sorularının hazırlanmasında İnce ve Şahin'in (2011) "Belediye hizmetlerinde vatandaş memnuniyeti ölçümü: Selçuklu Belediyesi örneği" başlıklı çalışmasından faydalanılmıştır. Simav belediyesinin durumu ve belediyenin sunduğu hizmetler göz önüne alınarak ankete yeni sorular eklenerek geliştirilmiştir. Anket soruları Simav ilçe merkezinde tesadüfi örneklem yöntemiyle yüz yüze görüşme şeklinde uygulanmıştır. Veri toplama süreci Ekim-Aralık -2017 tarihleri arasında

yapılmıştır. Ayrıca ankete katılan kişilerden isim telefon adres vb. gibi kişisel bilgiler istenmemiştir.

Uygulanan anket 30 sorudan oluşmakta ve ilk beş soruda katılımcıların demografik (cinsiyet, yaş, eğitim durumu, çalıştığı sektör, gelir durumu) özellikleri kalan yirmi beş soruda ise sunulan belediye hizmetlerinden faydalanan vatandaşların memnuniyet düzeyleri belirlenmeye dönük sorular sorulmuştur. Belediye hizmetlerinden faydalanan vatandaşların memnuniyet düzeylerinin ölçülmesi için anket formu beşli Likert ölçeğine göre hazırlanmıştır. Yapılan anketten elde edilen veriler SPSS 21 istatistik paket programı kullanılarak analiz edilmiştir.

3.4. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Simav Belediyesi hizmetlerinden memnuniyetine ilişkin araştırmaya katılanların demografik özellikleri Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Araştırmaya Katılanların Demografik Özellikleri

Cinsiyet	Frekans	%	Yaş	Frekans	%
Kadın	86	34,0	18 den az	4	1,6
Erkek	167	66,0	18-25	24	9,7
Toplam	253	100,0	26-33	49	19,8
Gelir	Frekans	%	34-41	50	20,2
1000 <	60	25,4	42-49	34	13,8
1000-3000	121	51,3	50-57	37	15,0
3000-5000	51	21,6	58 üstü	49	19,8
5000-7000	3	1,3	Toplam	247	100,0
7000-9000	1	,4	Eğitim	Frekans	%
Toplam	236	100,0	Okuryazar	25	10,1
Sektör	Frekans	%	İlk-orta	80	32,3
Kamu	40	16,0	Lise	92	37,1
Özel	43	17,2	Ön lisans	28	11,3
Kendi işi	38	15,2	Lisans	12	4,8
Emekli	47	18,8	Yük. lisans	9	3,6
Diğer	82	32,8	Doktora	2	,8
Toplam	250	100,0	Toplam	248	100

Ankete katılanların %34’ü kadın, %66’sı erkek, gelir dağılımı açısından %51 gibi büyük bir kesim 1000-3000TL arası gelire sahiptir. Buna göre katılımcıların genel olarak orta ve düşük gelire sahip kişilerden oluştuğu anlaşılmaktadır. Eğitim düzeyi yönünden ankete katılanların yaklaşık %70’i ilk orta, lise düzeyinde eğitime sahiptir. Çalıştıkları sektörler ve yaş dağılımı açısından bakıldığında hemen tüm kesimlerin temsil edildiği bir yapının olduğu görülmektedir.

3.5. Araştırmanın Yeterlilik, Geçerlilik ve Güvenilirliği

Araştırmanın evreni Simav belediyesi sınırları içerisinde belediyeçilik hizmetlerinden yararlanan vatandaşlardır. Evren büyük olup böyle kütlelerden seçilmesi gereken örneklem hacmi %5 anlam düzeyinde 384 olması tavsiye edilmektedir (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2004). Ancak çalışmamızda örneklem hacmi zaman yetersizliği, teknik ve

ekonomik kısıtlar sebebiyle 253 katılımcı ile sınırlı kalmıştır. Anketin güvenilirliği için Cronbach alfa katsayısı 0,892 olarak hesaplanmıştır. Cronbach Alfa katsayısının bir iç tutarlılık ölçüsü olduğu dikkate alındığında ölçeğin kendi içinde tutarlı ölçümler yaptığı ve iç tutarlılık anlamında oldukça güvenilir olduğu söylenebilir. Çalışma kapsamındaki maddelerin silinmesi durumunda Cronbach alfa katsayısı artmamakta tersine düşmektedir, dolayısıyla tüm maddelerin analiz kapsamında değerlendirilmesinin uygun olduğu anlaşılmıştır. Tukey’in nonadditivity testine göre $F=18,942$ olarak bulunmuş olup olasılığı sıfır çıkmıştır. Bu sonuca göre ölçeğin toplanabilirlik özelliğine sahip olduğu saptanmıştır. Soruların ankete katılanlar tarafından aynı şekilde algılanma durumunu araştırmak için Hotellin T kare testi yapılmış ($T_2 = 249,3$; $F=27,88$ olup olasılığı 0,000 bulunmuştur) ve katılımcıların soruları farklı şekilde anladıkları saptanmıştır.

3.6. Araştırmanın Hipotezleri

Çalışmada aşağıdaki hipotezler test edilmiştir.

- H1:Hemşerilerin belediye hizmetlerinden memnuniyet algıları cinsiyete göre farklılık göstermektedir.
- H2:Hemşerilerin belediye hizmetlerinden memnuniyet algıları eğitim düzeylerine göre farklılık göstermektedir.
- H3:Hemşerilerin belediye hizmetlerinden memnuniyet algıları yaş gruplarına göre farklılık göstermektedir.
- H4:Hemşerilerin belediye hizmetlerinden memnuniyet algıları gelir düzeylerine göre farklılık göstermektedir.
- H5:Hemşerilerin belediye hizmetlerinden memnuniyet algıları çalıştığı sektöre göre farklılık göstermektedir.

4. Bulgular

Verilerin test işlemlerine geçmeden önce normal dağılıma sahip olup olmadığı araştırılmıştır. Toplanabilirlik özelliği de dikkate alınarak bazı aykırı değerler analiz kapsamından çıkarılarak normal dağılım testi yapılmış ve sonuçlar aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 2. Verilerin Normallüğünün Testi

	Kolmogorov-Smirnov ^a		Shapiro-Wilk			
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
TOPLAM	,051	247	,200*	,990	247	,080

* This is a lower bound of the true significance.

^a Lilliefors Significance Correction

Kolmogorov-Smirnov testine göre verilerin toplamının dağılımının normal olduğu belirlenmiştir. Veri sayısının da çokluğu dikkate alınarak tüm maddeler için ve madde toplamları için parametrik test yaklaşımının kullanılabilirliği kanaatine varılmıştır.

4.1. Memnuniyet Göstergeleri İçin Tek Örneklem t-testleri

Anket kapsamında 25 memnuniyet göstergesi için tek örneklem t testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 3’te özetlenmiştir.

Tablo 3'e göre 9 memnuniyet göstergesinde (1, 2, 3, 5, 7, 12, 17, 18, 19. maddeler) olumlu bir algının olduğu, 7 göstergede ise (10, 11, 13, 14, 20, 21, 22. maddeler) olumsuz bir algının varlığı dikkat çekmektedir. Olumsuz algıların zabıta hizmetleri, imar planları, yol çalışmaları, şebeke

suyu, otopark, halkın bilgilendirilmesi ve hizmette şeffaflık konularında olduğu görülmüştür. Personelin davranışı, yeşil alan düzenleme, temizlik hizmetleri, trafik, sosyal yardımlar, ilaçlama, mezarlıklar ve sokak aydınlatma konularında memnuniyetin yüksek olduğu saptanmıştır.

Tablo 3. Belediye Hizmetlerinden Memnuniyet Göstergeleri İçin t-testi Sonuçları

Memnuniyet Göstergeleri	Test Value = 3			
	t	Serb. dercesi	Anlamlılık- Çift taraf	Ortalama fark
1. Belediye Personelinin vatandaşa karşı İlgi ve davranışları	4,924	246	,000**	,421
2.Yeşil alan, Park Bahçe bakımı ve düzenlemeleri	4,624	246	,000**	,360
3.Cadde Sokak gibi halka açık alanların temizliği	3,811	246	,000**	,296
4.Çevre kirliliği önlenmesi için belediyenin denetim çalışmaları	,802	241	,423	,062
5.Katı Atık ve Çöp toplama hizmetleri	6,399	245	,000**	,472
6.Şehirlerarası Ulaşım Otogar hizmetleri	-,836	237	,404	-,067
7.Trafik ve Sinyalizasyon hizmetleri	2,861	244	,005**	,212
8.Toplu Taşıma hizmetleri	1,114	245	,267	,093
9.Kültür ve Spor hizmetleri(konser, tiyatro, spor v.b)	-,1650	246	,100	-,117
10.Zabıta hizmetleri (İşyeri Pazar yeri denetimi v.b)	-,2326	243	,021*	-,172
11.İmar planlarının hazırlanması ve bunların kontrolünün yapımı	-,2947	246	,004**	-,198
12.Sosyal Yardım (fakir ailelere, yaşlılara v.b)hizmetleri	3,388	245	,001**	,260
13.Yol yapımı ve bakımı hizmetleri(cadde, asfalt, kaldırım vb)	-,4769	245	,000**	-,402
14.Şehirle ilgili gelişme hizmetler hakkında halkı bilgilendirme	-,5511	245	,000**	-,374
15.Belediyenin Turizm ve tanıtımı hizmeti	,302	246	,763	,020
16.Belediyenin sunduğu mesleki beceri ve eğitim kursları	-,967	246	,335	-,069
17.İlaçlama (haşeratla mücadele sivrisinek v.b) hizmeti	7,944	242	,000**	,560
18.Defin ve Mezarlık hizmeti	12,953	244	,000**	,837
19.Park ve Sokakların Aydınlatılması	5,038	242	,000**	,383
20.Şebeke içme suyunun kalite ıslahı ve temizliği	-,3471	244	,001**	-,282
21.Otopark hizmetleri	-,8766	244	,000**	-,710
22.Belediyecilik hizmetlerinde şeffaflık	-,2825	240	,005**	-,187
23.E-Belediye hizmetleri	-,361	243	,718	-,020
24.Belediyenin sunduğu tüm hizmetler	,000	245	1,000	,000
25.Belediye personelinin bilgi ve becerisi	-,451	245	,653	-,033
Toplam Memnuniyet	1,543	246	,124	,055

(*) %5, (**) %1 anlam düzeyinde önemli

4.2. Memnuniyet Algısının Cinsiyete Göre Değişimi

Kadın ve erkeklerin belediye hizmetlerinden memnuniyetlerinin farklılığı iki bağımsız örneklem t testi ile yapılmış ve sonuçlar Tablo 4'de özetlenmiştir.

Tablo 4'te görüldüğü gibi kadın ve erkeklerin memnuniyet düzeyleri farklı olan göstergeler sıralanmıştır. Tüm bu memnuniyet göstergeleri için kadınların memnuniyet düzeylerinin erkeklerden yüksek olduğu anlaşılmıştır. Özellikle otopark hizmetleri, ilaçlama hizmetleri ve zabıta hizmetleri konusunda kadınlar erkeklere göre daha pozitif düşünmektedir.

Tablo 4. Cinsiyete Göre Memnuniyet Düzeylerinin Farkı İçin t testi

Memnuniyet Göstergeleri	Ortalamaların eşitliği için t testi		
	t	Df	Anlamlılık
4.Çevre kirliliği önleme çalışmaları	2,299	240	,022*
10.Zabıta hizmetleri	3,049	191,8	,003**
11.İmar planlarının hazırlanması, kontrolünün	2,173	209,3	,031*
13.Yol yapımı ve bakımı hizmetleri	2,063	182,3	,041*
17.İlaçlama hizmetleri	4,118	220,9	,000**
21.Otopark hizmetleri	3,477	243	,001**
22.Belediyecilik hizmetlerinde şeffaflık	2,197	167,7	,029*
25.Belediye personelinin bilgi ve becerisi	2,736	186,5	,007**
TOPLAM	2,430	245	,016*

(*) %5, (**) %1 anlam düzeyinde önemli

4.3. Varyans Analizi Uygulaması

İki ve daha çok grup ortalaması arasındaki farkı test etmek için parametrik test varsayımlarının sağlanması durumlarda varyans analizi uygulanır. Aşağıda eğitim düzeyleri, yaş sınıfı, gelir düzeyi ve kişilerin çalıştıkları sektörler göre memnuniyet düzeylerinin farkı için yapılan varyans analizi sonuçları sunulmuştur.

Vatandaşın belediye hizmetlerinden memnuniyetinin eğitim düzeyine bağlılığı varyans analizi ile araştırılmış ve aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir.

Tablo 5. Memnuniyetin Eğitim Düzeylerine Bağlılığı İçin Varyans Analizi

Memnuniyet Göstergeleri	F	Anlamlılık
1. Belediye Personelinin vatandaşlara karşı İlgi ve davranışları	2,828	,025*
2.Yeşil alan, Park Bahçe bakımı ve düzenlemeleri	4,218	,003**
3.Cadde Sokak gibi halka açık alanların temizliği	6,527	,000**
6.Şehirlerarası Ulaşım Otogar hizmetleri	5,353	,000**
9.Kültür ve Spor hizmetleri(konser, tiyatro, spor vb.)	2,798	,027*
13.Yol yapımı ve bakımı hizmetleri(cadde, asfalt, kaldırım vb.)	3,125	,016*
14.Şehirle ilgili gelişme hizmetler hakkında halkı bilgilendirme	4,712	,001**
20.Şebeke içme suyunun kalite ıslahı ve temizliği	3,556	,008**
22.Belediyecilik hizmetlerinde şeffaflık	3,226	,013*
23.E-Belediye hizmetleri	6,754	,000**

(*) %5, (**) %1 anlam düzeyinde önemli

Tablo 5'e göre vatandaşların eğitim seviyelerine göre belediye hizmetlerinden memnuniyet düzeyleri 25 maddenin 10 tanesinde farklı çıkmıştır. Tukey ikili karşılaştırma testine göre farklılık gösteren grupları kısaca yorumlanacak olursa genel olarak ön lisans ve üstü eğitim seviyesindeki kişilerin düşük, ilkökul mezunu ya da aşağısında eğitim alanların ise yüksek memnuniyet gösterdikleri anlaşılmaktadır. Sadece belediye personelinin vatandaşlara karşı ilgisi konusunda ön lisan mezunları düşük, lisans ve üstü mezunlarının yüksek memnuniyet algısına sahip oldukları görülmüştür. Genel bir ifade ile belediye hizmetlerinden memnuniyetin düşük eğitim seviyelerinde yüksek, yüksek eğitim seviyelerinde düşük olduğu görülmüştür.

Tablo 6. Memnuniyetin Yaşa Göre Değişimi İçin Varyans Analizi

Memnuniyet Göstergeleri	F	Anlamlılık
1. Belediye Personelinin vatandaşlara karşı İlgi ve davranışları	3,141	,009**
3.Cadde Sokak gibi halka açık alanların temizliği	2,564	,028*
12.Sosyal Yardım (fakir ailelere, yaşlılara vb.) hizmetleri	2,637	,024*
19.Park ve Sokakların Aydınlatılması	3,54	,004**
25- Belediye Personelinin Bilgi ve Becerisi	2,292	0,046*

(*) %5, (**) %1 anlam düzeyinde önemli

Tablo 6'da görüldüğü gibi 25 memnuniyet ölçüsünün sadece 5 tanesinde yaş sınıflarına göre farklı algılar söz konusudur. Tukey ikili karşılaştırma testine göre 25 ve altı gençlerin genel olarak diğer yaş gruplarına göre memnuniyet algısının daha yüksek olduğu anlaşılmıştır. 50 yaş ve üzerindeki grubun ise genellikle düşük bir memnuniyet algısı sergilediği görülmüştür.

Tablo 7. Memnuniyetin Gelir Düzeyine Bağlılığı İçin Varyans Analizi

Memnuniyet Ölçütleri	F	Anlamlılık
3.Cadde Sokak gibi halka açık alanların temizliği	4,548	,012**
6.Şehirlerarası Ulaşım Otogar hizmetleri	3,945	,021**
10.Zabıta hizmetleri (İşyeri Pazar yeri denetimi v.b)	3,407	,035**
14.Şehirle ilgili gelişme hizmetler hakkında halkı bilgilendirme	4,150	,017**
20.Şebeke içme suyunun kalite ıslahı ve temizliği	6,305	,002**
23.E-Belediye hizmetleri	4,240	,016**

(*) %5, (**) %1 anlam düzeyinde önemli

Tablo 7'de gelir düzeylerine göre farklılık gösteren memnuniyet göstergeleri sıralanmıştır. Yukarıdaki maddelerin tümü için yapılan Tukey testine göre geliri düşük olan kesimin diğer kesimlere göre memnuniyet algısının yüksek olduğu görülmüştür. Yüksek gelir düzeyine sahip kişilerin genel olarak memnuniyeti düzeyi düşüktür. Orta gelir grubu diğer gruplara göre şehirlerarası otogar hizmetlerinden memnun, şehirle ilgili gelişme ve hizmetler hakkında halkı bilgilendirme konusunda memnun olmadıklarını belirtmişlerdir.

Vatandaşların çalıştıkları sektörün memnuniyet algısına etkisi araştırılmış ve buna ilişkin varyans analizi özet sonuçları Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8'de görüldüğü üzere kişilerin çalıştığı sektörler göre 15 memnuniyet göstergesinde farklı algılara sahip oldukları anlaşılmaktadır. Diğer 10 maddede sektör farklılığının bir önemi yoktur. Tukey ikili karşılaştırma testlerine göre emekli kesimin memnuniyet düzeyinin genel olarak düşük olduğu görülmüştür. Diğerleri olarak adlandırılan kesimin (kamu, özel, kendi işini yapanlar ve emekliler dışında kalan kesim yani ev hanımı, öğrenci gibi) memnuniyet düzeylerinin genel olarak yüksek seviyede olduğu belirlenmiştir.

Tablo 8. Memnuniyetin Kişilerin Çalıştığı Sektörlere Göre Değişimi

Memnuniyet Ölçütleri	F	Anlamlılık
1. Belediye Personelinin vatandaşlara karşı İlgi ve davranışları	5,785	,000
4.Çevre kirliliği önlenmesi için belediyenin denetim çalışmaları	3,955	,004
6.Şehirlerarası Ulaşım Otogar hizmetleri	2,639	,035
7.Trafik ve Sinyalizasyon hizmetleri	2,888	,023
10.Zabıta hizmetleri (İşyeri Pazar yeri denetimi vb.)	7,460	,000
13.Yol yapımı ve bakımı hizmetleri (cadde, asfalt, kaldırım vb.)	3,948	,004
15.Belediyenin Turizm ve tanıtımı hizmeti	4,171	,003
16.Belediyenin sunduğu mesleki beceri ve eğitim kursları	3,831	,005
19.Park ve Sokakların Aydınlatılması	3,566	,008
20.Şebeke içme suyunun kalite ıslahı ve temizliği	8,031	,000
21.Otopark hizmetleri	4,610	,001
22.Belediyecilik hizmetlerinde şeffaflık	4,228	,003
23.E-Belediye hizmetleri	3,308	,012
24.Belediyenin sunduğu tüm hizmetler	5,330	,000
25.Belediye personelinin bilgi ve becerisi	4,549	,001

(*) %5, (**) %1 anlam düzeyinde önemli

4.4. Faktör Analizi

Ölçeği oluşturan değişkenlerin gizil yapılarının ortaya çıkarılması için açıklayıcı faktör analizi uygulaması yapılmıştır. Öncelikle verinin faktör analizine uygunluğu için Kaiser-Meyer-Olkin Örneklem Yeterlilik Ölçütü ve Bartlett's Küresellik Testi yapılmış ve sonuçlar aşağıda verilmiştir.

Tablo 9. KMO ve Bartlett's Testi

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy		,793
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	1473,059
	Df	300
	Sig.	,000**

(**)%1 anlam düzeyi

Tablo 9'a göre KMO değeri yaklaşık 0,8 olarak bulunmuş olup örneklem yeterliliğinin iyi düzeyde olduğuna işaret etmektedir. Diğer yandan Bartlett's küresellik testi için $Ki-kare=1473$ olarak hesaplanmış olasılığı ise 0,000 bulunmuştur. Bu sonuca göre korelasyon matrisinin birim matris olmadığı ve faktör çıkarılabilir bir yapıda olduğu anlaşılmıştır. Sonuç olarak verinin faktör analizi için yeterli ve uygun olduğu tespit edilmiştir. 25 memnuniyet değişkeni için uygulanan faktör analizi sonucu Tablo 10 elde edilmiştir.

Tablo 10. Açıklanan Toplam Varyans

Component	Başlangıç Özdeğerleri			Extraction Sums of Squared Loadings			Rotation Sums of Squared Loadings		
	Toplam	Varyans %	Kümü. %	Toplam	Varyans %	Kümü. %	Toplam	Varyans %	Kümü. %
1	7,252	29,007	29,007	7,252	29,007	29,007	2,513	10,052	10,052
2	1,556	6,224	35,231	1,556	6,224	35,231	2,359	9,436	19,488
3	1,387	5,547	40,778	1,387	5,547	40,778	2,316	9,264	28,752
4	1,291	5,165	45,943	1,291	5,165	45,943	2,195	8,781	37,533
5	1,240	4,960	50,903	1,240	4,960	50,903	2,146	8,585	46,119
6	1,132	4,528	55,431	1,132	4,528	55,431	1,697	6,789	52,907
7	1,053	4,210	59,641	1,053	4,210	59,641	1,383	5,531	58,438
8	1,003	4,013	63,654	1,003	4,013	63,654	1,304	5,216	63,654
9	,930	3,720	67,374						
10	,914	3,657	71,031						
11	,772	3,087	74,118						
12	,693	2,774	76,891						
13	,636	2,544	79,435						

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Tablo 10'a göre ankette yer alan 25 madde 8 faktör çatısı altında toplanmaktadır. Bu 8 faktörle toplam varyansın %63,6'lık kısmı açıklanabilmektedir. Varimax rotasyon yöntemi ile oluşan faktör yapısı Tablo 11'de verilmiştir.

Tablo 11. Faktör Yapısı

Fak. 1	Fak. 2	Fak. 3	Fak. 4	Fak. 5	Fak. 6	Fak. 7	Fak. 8
2	1	9	12	4	10	16	8
6	3	14	18	5	11	17	
13	7	21	19				
15	24	23	20				
	25		22				

Tablo 11'de faktörler ve içerdikleri değişkenler gösterilmiştir. Buna göre ortaya çıkan faktörler şöyle ifade edilebilir.

- (i) Otogar, tanıtım ve bakım hizmetleri
- (ii) Personelin yetenek, tavır ve davranışı,
- (iii) Kültürel faaliyetler ve bilgilendirme
- (iv) Sosyal hizmetler, şeffaflık ve su temini ve kalitesi
- (v) Çevre ve temizlik hizmetleri
- (vi) Planlama ve denetim hizmetleri
- (vii) Eğitim ve sağlık hizmetleri
- (viii) Toplu taşıma hizmetleri

5. Sonuç ve Öneriler

Günümüzde yerel yönetimlerin bir taraftan mevcut hizmetleri daha etkin ve yaygın olarak yerine getirmeleri, diğer taraftan yeni kamusal hizmetleri sunmaları gerekmektedir. En önemli yerel yönetim birimi olan belediyeler, halka en yakın kuruluşlar olarak üstlenmiş oldukları görevlerle halkın günlük yaşantısını doğrudan etkilemektedir (Yücel vd., 2012a). Belediyeler seçimle iş başına gelmeleri sebebiyle halkın memnuniyetini üst düzeyde tutmaları gerekir. Böylece halkın desteğini alarak uzun vadeli ve kakıcı hizmetler yapmaları mümkün olacaktır. Bu çalışmanın amacı vatandaşın belediye hizmetlerinden memnuniyet düzeylerini ölçerek yapılan hizmetlerin güçlü ve zayıf yönlerini ortaya koymaktır.

Çalışmada 25 memnuniyet göstergesi belirlenmiş ve anket çalışması ile vatandaşın bu göstergeler hakkındaki düşüncesi ölçülmüştür. Yaptığımız çalışmada bu 25 memnuniyet göstergesinin 9 tanesinde olumlu bir algının olduğu, buna karşılık 7 göstergede ise olumsuz bir algının varlığı dikkat çekmektedir. Personelin davranışı, yeşil alan düzenleme, temizlik hizmetleri, trafik, sosyal yardımlar, ilaçlama, mezarlıklar ve sokak aydınlatma konularında memnuniyetin yüksek olduğu saptanmıştır. Olumsuz algıların zabıta hizmetleri, imar planları, yol çalışmaları, şebeke suyu, otopark, halkın bilgilendirilmesi ve hizmette şeffaflık konularında oluştuğu görülmüştür.

Öte yandan vatandaşın demografik özelliklerine göre memnuniyet algısının farklı olup olmadığı t testi ve varyans analizi ile araştırılmıştır. Cinsiyete göre memnuniyet düzeyleri farklı olan göstergeler t testi ile belirlenmiştir. Buna göre hemen tüm göstergeler için kadınların memnuniyet düzeylerinin erkeklerden yüksek olduğu anlaşılmıştır. Özellikle otopark hizmetleri, ilaçlama hizmetleri ve zabıta hizmetlerinde kadınlar erkeklere göre daha pozitif düşünmektedir.

25 memnuniyet göstergesinin sadece 5 tanesinde yaş sınıflarına göre farklı algılar söz konusudur. 25 yaş ve altı gençlerin genel olarak diğer yaş gruplarına göre memnuniyet algısının daha yüksek olduğu anlaşılmıştır. 50 yaş ve üzerindeki grubun ise genellikle düşük bir memnuniyet algısı sergilediği görülmüştür.

Vatandaşların eğitim düzeylerine göre belediye hizmetlerinden memnuniyet düzeyleri 25 maddenin 10 tanesinde farklı çıkmıştır. Genel olarak ön lisans ve lisansüstü eğitim seviyesindeki kişilerin düşük, ilkökul mezunu ya da aşağısında eğitim alanların ise yüksek memnuniyet gösterdikleri anlaşılmaktadır. Sadece belediye personelinin vatandaşa karşı ilgisi konusunda ön lisans mezunları düşük, lisans ve üstü mezunlarının yüksek memnuniyet algısına sahip oldukları görülmüştür.

Geliri düşük olan kesimin diğer kesimlere göre memnuniyet algısının yüksek olduğu görülmüştür. Yüksek gelir düzeyine sahip kişilerin genel olarak memnuniyet düzeyi düşüktür. Orta gelir grubu diğer gruplara göre şehirlerarası otogar hizmetlerinden memnun, şehirle ilgili gelişme ve hizmetler

hakkında halkı bilgilendirme konusunda memnun olmadıklarını belirtmişlerdir. Çalışılan sektörlere göre 15 maddede farklı görüşler olduğu anlaşılmaktadır. Diğer 10 maddede sektör farklılığının bir önemi olmadığı görülmüştür. Emekli kesimin memnuniyet düzeyinin genel olarak düşük olduğu saptanmıştır. Kamu, özel, kendi işini yapanlar ve emekliler dışında kalan kesim yani ev hanımı, öğrenci gibi kesimin memnuniyet düzeylerinin genel olarak yüksek seviyede olduğu görülmüştür. Vatandaşların Simav belediyesinin hizmetlerinden memnuniyetini ölçmede kullandığımız 25 değişkenden oluşan ölçeğin faktör yapısı incelenmiş ve 8 faktörle ifade edilebileceği görülmüştür. Bu 8 faktörün toplam varyansın yaklaşık %63'ünü açıkladığı tespit edilmiştir.

Yapılan bu çalışmada bir ilçe belediyesinin hizmetlerinden vatandaşın memnuniyet düzeyleri ölçülmeye çalışılmıştır. Araştırmanın örneklem hacminin geliştirilmesi ile daha tutarlı sonuçlar elde edilebilecektir. Bu çalışmanın neticesinde memnuniyet düzeylerinin düşük olduğu alanlarda daha özel araştırmaların yapılması çözüm açısından önem arz etmektedir. Özellikle otopark hizmetleri, belediye hizmetleri hakkında halkın bilgilendirilmesi, yol yapım ve bakım hizmetleri, imar planları ve şeffaflık konularında daha derin araştırmalar yapılabilir. Bu çalışmalardan elde edilen tespitler doğrultusunda çözüm önerileri geliştirilebilir.

Kaynakça

- Akyıldız, F. (2012). Belediye hizmetleri ve vatandaş memnuniyeti: Uşak Belediyesi örneği. *Journal of Yaşar University*, 7(26), 4415-4436.
- Almarshad, A. O. (2015). Municipal awareness and citizen satisfaction: The case of Northern Borders in Saudi Arabia. *International Review of Management and Marketing*, 5(2), 94-101.
- Alptürker, H. (2010). *Belediye hizmetlerinde vatandaş memnuniyeti Silifke örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi.
- Badri, M., Al Khaili, M., & Al Mansoori, R. L. (2015). Quality of service, expectation, satisfaction and trust in public institutions: the Abu Dhabi citizen satisfaction survey. *Asian Journal of Political Science*, 23(3), 420-447.
- Bostancı, B. (2016). Belediye hizmet kalitesinin bulanık AHS ağırlıkları ile nominal değerlendirilmesi. *Electronic Journal of Map Technologies*, 8(2), 110-130.
- Bölükbaşı, A. G., & Çakmur Yıldız, D. (2010). Yerel yönetimlerde belediyenin başarısını ve yaşam memnuniyetini etkileyen faktörler üzerine bir alan araştırması. *Öneri*, 9(33), 227-235
- Er, A. (2018). Alanya'daki belediye hizmetleri performans algısının değerlendirilmesi üzerine örnek bir çalışma. *Alanya Akademik Bakış*, 2(1), 71-105.
- Filiz, Z., Yılmaz, V., & Yağız, C. (2010). Belediyelerde hizmet kalitesinin SERVQUAL analizi ile ölçümü:

- Eskişehir belediyelerinde bir uygulama. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(3), 59-76
- Gazan, K. (2010). *Bir kamu kuruluşu olarak belediyelerde hizmet kalitesi müşteri memnuniyetinin ölçülmesi: Kütahya Belediyesi örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi.
- Goharipour, H., & Karimi, M. (2011). Evaluation of urban management performance based on citizen satisfaction with municipal services in city of Tehran. In: *International conference of social science and humanity*. Singapore: IACSIT Press.
- Göküs, M., & Alptürker, H. (2011). Belediyelerin sunduğu hizmetlerde vatandaş memnuniyeti: Silifke Belediyesi örneği. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (25), 121-133
- Güler, T. (2015). *Ak Parti iktidarları döneminde Türkiye'de siyaset-bürokrasi ilişkisi (2002-2012)*. Doktora Tezi. Sakarya: Sakarya Üniversitesi.
- Güler, T. (2016). 2000'li yıllar Türkiye'sinde siyaset- bürokrasi ilişkilerinin kamu yönetimi reformları üzerinden okunması. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(36),34-38.
- Gümüsoğlu, Ş., Erdem, S., Kavrukkoca, G., & Özdağoğlu, A. (2003). Belediyelerde beklenen algılanan hizmet kalitesinin Servqual modeli ile ölçülmesi ve Muğla ilinde bir uygulama. İçinde: 3. *Ulusal Üretim Araştırmaları Sempozyumu*, 19-20. İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi.
- İnce, M., & Şahin, K. (2011). Belediye hizmetlerinde vatandaş memnuniyeti ölçümü: Selçuklu Belediyesi örneği. *Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 15(21), 126-175.
- Kara, M., & Gürcü, M. (2010). Belediye hizmetlerinde halkın memnuniyetinin ölçülmesine yönelik bir çalışma: Yozgat Belediyesi örneği. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 2(2), 79-86
- Menteşe, S. (2013). Halkın Belediye Hizmetlerinden Memnuniyet Düzeyinin Tunceli Belediyesi Yönünden Değerlendirilmesi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6(6), 831-862.
- Negiz, N. (2012). İki farklı dönem iki farklı yönetim: Kentsel hizmetler düzleminde kullanıcı memnuniyeti: 2004 ve 2009 yılları Isparta Belediyesi örneği. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (27), 171-183.
- Orhan, M. (2017). Belediye hizmet kalitesi ölçümü: Keçiören Belediyesi'nde bir uygulama. *İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18(3), 945-963.
- Peker, Ö. (1996). Belediye yönetimlerinde kalite üretimi. *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 5(2), 15-23.
- Resul, U., & Memiş, L., (2010). Belediye hizmetlerinde kalite: Giresun Belediyesi örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15(2), 333-355
- Sabuncu, İ., Yıldız, A., Öztürk, M., Özkan, K., Atalay, A., & Kara, G. (2016). Belediye hizmetlerinde vatandaş memnuniyet araştırması: Yalova örneği. *Turkish Journal of Marketing*, 1(3), 164-177
- Salim, M., Peng, X., Almaktary, S., & Karmoshi, S. (2017). The impact of citizen satisfaction with government performance on public trust in the government: empirical evidence from urban Yemen. *Open Journal of Business and Management*, 5(2), 348.
- Songur, L., & Turan, A. (2017). Belediye hizmetlerinde halkın beklentileri: Şereflikoçhisar örneği. *Dumlupınar University Journal of Social Science*, (54), 16-45
- Şahin, K. (2011). Belediye hizmetleri ve hizmet kalitesine yönelik vatandaş memnuniyetinin ölçümü (Konya il merkezi örneği). Yüksek Lisans Tezi. Karaman: Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi.
- Şahin, S. Z., Çekiç, A., & Gözcü, A. C. (2014). Ankara'da bir yerel yönetim monografisi yöntemi denemesi: Çankaya Belediyesi örneği. *Ankara Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 159-183.
- Van Ryzin, G. G., & Immerwahr, S. (2004). Derived importance-performance analysis of citizen survey data. *Public Performance & Management Review*, 27(4), 144-173.
- Van Ryzin, G. G. (2004a). The measurement of overall citizen satisfaction. *Public Performance and Management Review*, 27(3), 9-28.
- Van Ryzin, G. G. (2004b). Expectations, performance, and citizen satisfaction with urban services. *Journal of policy analysis and management*, 23(3), 433-448.
- Van Ryzin, G. G., Muzzio, D., Immerwahr, S., Gulick, L., & Martinez, E. (2004). Drivers and consequences of citizen satisfaction: An application of the American customer satisfaction index model to New York City. *Public Administration Review*, 64(3), 331-341.
- Yıldırım, C., & Şafaklı, O. V. (2016). Belediyelerde hizmet kalitesinin servqual analizi ile ölçülmesi: Lefke Belediyesi örneği. *EUL Journal of Social Sciences*, 7(2), 100-116
- Yılmaztürk, A., & Güler, T. (2017). Sosyal devlet anlayışının yerel karşılığı: Sosyal belediyeçilik ve temel Sorunları. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi İİBF Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 1-23
- Yücel, N., Yücel, A., & Atlı, Y. (2012b). Belediyelerin sunduğu hizmetlerde vatandaş memnuniyeti: Elazığ Belediyesi örneği. *Electronic Journal of Vocational Colleges*, 2(2), 31-41.
- Yücel, N., Yücel, A., Gülter, E., & Merve, A. K. (2012a). Belediyelerde hizmet pazarlaması: Elazığ Belediyesi örneği. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 5(2), 150-164.

Araştırma Makalesi • Research Article

Dismemberment of Yugoslavia: Lessons for the Ethnic Conflict Literature

Yugoslavya'nın Parçalanması: Etnik Çatışma Literatürü İçin Çıkarılacak Dersler

Kürşat Çınar^{a,*}

^a Dr. Öğr. Üyesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, 06800, Ankara/Türkiye. ORCID: 0000-0001-6044-2810

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 09 Mayıs 2018
Düzeltilme tarihi: 12 Aralık 2018
Kabul tarihi: 06 Ocak 2019

Anahtar Kelimeler:

Etnik Çatışma
Yugoslavya
Çok-Uluslu Devletler

ARTICLE INFO

Article history:

Received May 9, 2018
Received in revised form December 12, 2018
Accepted January 6, 2019

Keywords:

Ethnic Conflict
Yugoslavia
Multi-Ethnic Societies

ÖZ

Etnik çatışma literatürü, insan doğasının ve sosyal davranışlarının bilhassa çeşitlilik gösteren toplumlarda motivasyonlarıyla ilgili bizlere çok önemli bilgiler sunmaktadır. Bu makale son dönemlerde yaşanmış en büyük çaplı etnik çatışmalardan Yugoslavya örneğini araştırmaktadır. Makale, ilkin etnisite literatürünü incelemekte, etnik çatışmanın mikro- ve makro-bazlı nedenlerini irdelemektedir. Makale özellikle etnik çatışmaların kültürel, siyasi, yapısal, psikolojik ve ekonomik nedenlerini incelemektedir. Makale bu teorik altyapı ışığında Yugoslavya örneğini ele almakta ve bahsi geçen nedenlerin Yugoslavya örneğindeki karşılaştırmasını yapmaktadır. Buna göre Yugoslavya örneğinde siyasi ve yapısal nedenlerin öne çıktığı gözlemlenmektedir. Makale son olarak Yugoslavya'nın ardılı ülkelerde son dönemlerde insanların çok-etnisiteli toplumlara yaklaşımını inceleyip, konuyla ilgili çıkarımlar yapmaktadır.

ABSTRACT

Ethnic conflict literature offers us great insights regarding the motivations of human behavior, especially in diverse societies. This article explores one of the greatest ethnic conflicts of our times, the Yugoslavian case. The article first investigates the ethnicity literature and then delves into the micro- and macro-level reasons behind the instigation of ethnic conflict. Specifically, it analyzes cultural, political, structural, psychological, and economic reasons behind the outbreak of ethnic conflict. In light of the literature, the article studies the Yugoslavian case and compares the strengths of each explanation covered in the article regarding the initiation of ethnic conflict. The article maintains that political and structural explanations are the strongest ones for the Yugoslavian case. The article finally assesses the current state of people's orientations toward a multi-ethnic society in the successor states of Yugoslavia.

1. Introduction

It has been decades after the outbreak of the ethnic conflict in the successor states of Yugoslavia yet the effects of the conflict still linger. Ethnic conflict literature has been illuminating through various angles about this topic. Yet, there is still a theoretical gap that bridges different approaches on this matter. This study aims to offer a well-rounded theoretical analysis about the dismemberment of Yugoslavia and set forth the repercussions of ethnic conflict in the everyday lives of peoples in the successor states of Yugoslavia today. The article hypothesizes that political and structural explanations are the prime factors that explain the

outbreak of ethnic conflict after the dissolution of Yugoslavia.

The end of the Cold War era has brought about some happy scenes like in the case of the fall of Berlin Wall where many Germans (from “the East” and “the West”) enjoyed the reunification of their country. Democratic transitions in many countries such as the (members of the) Soviet Union and Czechoslovakia were relatively peaceful. Yet, the demise of the communist rule in some countries, especially Yugoslavia, opened up the Pandora's Box at the heart of Europe. The dismemberment of Yugoslavia into successor states brought havoc and created devastating events that still

* Sorumlu yazar/Corresponding author.

e-posta: kursatc@metu.edu.tr

stands as one of the most dramatic pages of the contemporary world history.

As Baskin and Pickering argue:

“Five interconnected armed conflict took place that still cast long shadows on developments in the successor states. It has been difficult to establish precise figures, but estimates of people killed for the entire conflict range from 200,000 to 300,000 people. Over 4.5 million people were displaced at some point in the conflicts. By early 2009, the United Nations High Commissioner for Refugees estimated that well over 800,000 refugees and internally displaced persons were still seeking durable solution by returning home”.¹

The dissolution of Yugoslavian state opened up a new page, not only in the world history, but also in the research of ethnic conflict. Many prominent researchers such as James Fearon, David Laitin, Valerie Bunce, just to name a few, have devoted considerable time and energy to delineate the sources of this ethnic conflict. This paper provides an extensive review of the ethnic conflict literature, particularly the strands of the literature that deal with the Yugoslavian case. The paper aims to contribute to our understanding in the Political Behavior literature in general.

In general, the paper focuses on the initiation of ethnic conflict in Yugoslavia, presents the streams of discussions about the outbreak of ethnic conflict, and discusses which one(s) explain(s) the Yugoslavian case the best. The paper also goes over the implications of the research findings, both related to the successor states and in the theory of ethnic conflict.

The structure of the paper is as follows. The first section delves into one of the core terms about the research, namely “ethnicity” and what this term refers to according to different schools of thought. The second section investigates the literature on the ethnic conflict, with a specific focus on the initiation of conflict. Ethnic conflict literature is a vast literature. Therefore, a focused case and topical analysis can only be done by working meticulously. With this aim, this section covers the studies that directly relate the “outbreak” of ethnic conflict and the Yugoslavian case. The third section examines the Yugoslavian case in light of historical records (such as the UN reports) and academic studies. This section discusses the applicability of different theories on ethnic conflict for Yugoslavia. The fourth section concludes, with a brief sketch of the current situation in the successor states of Yugoslavia regarding ethnic issues.

2. “Ethnicity” Explored

In light of Donald Horowitz’s typology, “ethnicity” refers to a highly inclusive group identity based on some notion of common origin, recruited primarily through kinship and typically manifesting some cultural distinctiveness. Therefore, “ethnicity” embraces groups differentiated by language, religion, races, nationalities, and castes.² Similarly, as Bulmer suggests, an “ethnic group” can be

defined as a subgroup within a larger community that has real or putative common ancestry, memories, and a common cultural focus such as language, religion, kinship or physical appearance.³

Although there may be ancillary approaches, two contending explanations, by and large, stand as to what accounts for the emergence of ethnic identities and ethnic conflict: primordialist and constructivist approaches.

The primordialists believe that identities are fixed by human nature rather than by social convention and practice. They conceive ethnic and other ascriptive identities as given that are stamped upon a discoverable set of groups in a “primordial”, pre-political period of human history. A scholar who is widely regarded as a primordialist is Clifford Geertz. Geertz asserts that primordial sentiments are given and overpowering for political identities. The corollary of primordialism as they emerge from Geertz’s account is twofold: 1) individuals have a single fixed identity and 2) the ethnic group to which individual belongs can be taken as fixed in the long term.⁴

Over the last three decades or so, the primordialist approach has been discredited by constructivist approaches. The central contention of constructivism is that identities are fluid and do not exist independent of political processes. These theories assume that ethnic cleavages are not fixed but subject to redefinition through political mechanisms.

There are three variants of constructivism.⁵ One variant, developed by Karl Deutsch, Ernst Gellner, and Benedict Anderson, identify modernization process in economic, political and social aspects as the key variable for the emergence of ethnic and national identities. Deutsch advances the idea that social mobilization would foster ethnic competition especially in the modern sector. Deutsch goes on to suggest that ethnic conflict is the product of something analogous to a race between rates of social mobilization and rates of assimilation.⁶ Meanwhile, Gellner sees nationalism as unimaginable before the modern era. Nationalism in Gellner’s view is beneficial for a modern state because a highly differentiated industrial society requires a unified high culture, which is the cornerstone of nationalism.⁷ In the same vein, Anderson argues that nationalism as a manifestation of imagined communities is a by-product of “print-capitalism”.⁸ In short, these constructivist theorists debunk primordialist arguments and link ethnic and national identities to social and economic processes of modernization.

Another variant of constructivism argues that individuals and groups tend to instrumentalize identities in response to shifting circumstances. This strand of literature is exemplified by David Laitin’s *Identity in Formation: Russian Speaking Populations in the Near Abroad* (1998), which addresses the question of whether Russian speaking persons in states that were formerly part of the Soviet-Union will learn the dominant language of those newly independent nations or remain “Russian,” at least in

linguistic terms. Taking processes of identity formation and transformation as its subject, Laitin claims that people will opt for a shift in their identities. Laitin conceptualizes such a shift in terms of “tipping” or a “cascade”. In this type of theory, people are seen as engaged in strategizing behavior, and their choices are heavily conditioned by their perception of what choices others are making. Laitin explains this by arguing in purely instrumental terms in such a way that a person will make a rational choice as to whether or not to assimilate based on calculations of incentives and expected payoffs.⁹

The third variant of constructivism contends that ethnic identifications arise as rational efforts to secure benefits (jobs, markets, lands) from state. Advocated by scholars like Robert Bates, this variant also emphasizes institutions as the key element determining the salience of a particular ethnic identification and ethnic cleavages.¹⁰ This rational choice institutionalists suggest that ethnic identity can be viewed in terms of the politics of coalition-building, and that ethnic identity choice can be seen in terms of a quest to gain membership in the coalition that will be most politically and economically useful. In this context, institutions matter because they not only shape the repertoire of potentially mobilizable ethnic identities, but also people’s incentives to choose one group identity over another.¹¹

Taken together, the constructivist approaches assert that there is no such thing as a primordial identity. Rather, ethnic identities are in large part based on construction and choice instead of inheritance and blood.

The distinction between primordialism and constructivism is important for this paper because we will see that those who are more optimistic with regard to the solution of ethnic conflict rely more on the constructivist assumptions. Since they do not take identities as given, constructivists are more easily convinced that conflicts based on ethnic identity can be ameliorated, if not fully resolved. Before going any further, it is appropriate to offer a conceptualization of a “multi-ethnic society” based on Alvin Rabushka and Kenneth Shepsle’s characterization of multi-ethnic societies, which incorporate:

- (i) Intracommunal consensus, which is a presumed uniformity of preference within communities;
- (ii) Intercommunal conflict, so to say, preferences on collective decisions and hence underlying cultural values among communities are irreconcilable.
- (iii) Common perceptual frame, in which there is a common view of the ordering of alternatives among the various community elites at the very least.¹²

3. The Outbreak of Ethnic Conflict – Literature Survey

An analysis about the underlying causes of ethnic conflict is critical so as to have a systematic approach toward our case study. In the scholarly literature, there are five camps of thought about the instigation of ethnic conflict, which are shown in Table 1 below.

Table 1. The Explanations about the Outbreak of Ethnic Conflict

	Ancient hatreds
Cultural/Historical Explanations:	Historical aspirations Cultural discrimination Lack of civic interaction
Political Explanations:	Leaders/Elite politics Political system
Structural Explanations:	Ethnic geography
Psychological/Perceptual Explanations:	Commitment problems Physical attacks and their psychological/perceptual repercussions
Economic Explanations:	Economic system Transitions

3.1. Cultural/Historical Explanations

The first category that will be examined is the stream of research that focuses on cultural/historical explanations. Some studies under this group try to explain the outbreak of ethnic conflict due to “ancient hatreds”.¹³ According to these deep-seated animosities deriving from the histories of the countries, the “Pandora’s box” of ethnic conflict opens up with minimal triggers.

Other researchers under this category claim that historical aspirations of different ethnicities may coincide in certain territories and lead to the outbreak of ethnic strife. One of the most vivid examples in the contemporary world is Jerusalem. The city stands as a curious case of ethnic conflict that carries enormous historical meaning, both for the Israelis and the Palestinians as well as Christian, Jews, and Muslims at large. The claimed indispensability of the city for these sides due to its historical significance is one of the major drivers for the ongoing gridlock.¹⁴

Another point under this category is what researchers call “cultural discrimination”. This kind of discrimination can include “assimilationist policies that have been pursued in Bulgaria with respect to ethnic Turks, in Slovakia with respect to ethnic Hungarians, and in Thailand with respect to members of western and northern hill tribes”.¹⁵ Cultural discrimination can turn out to be a form of cultural genocide, exemplified by Stalinist policies in the Soviet Union during 1930s and 1940s toward minorities, specifically the ones in the Caucasus.¹⁶

Lastly, some contemporary researchers such as Ashutosh Varshney claim that an absence of civic interaction among different ethnic groups can also be a cause of ethnic conflict. In his book about Hindus and Muslims in India, Varshney

asserts that civic interaction is the panacea for communal discord and ethnic strife seldom occur where integrated networks of civic engagement exist.¹⁷

3.2. Political Explanations

Second camp of thought about the outbreak of ethnic conflict refers to political explanations. To begin with, according to some experts, leaders of ethnic groups and the political elite in general can be the source of ethnic conflict. For instance, Rabushka and Shepsle claim that would-be political leaders typically prefer “outbidding” on ethnic issues, by moving towards extremist rhetoric and policies, rather than moderate ones.¹⁸ Thus, as Sisk aptly asserts, the moderate political centre is overwhelmed by extremist standpoints.¹⁹ Other researchers claim that this is especially applicable during transitions and in times of political and economic turmoil.²⁰ During these times, leaders of ethnic groups can employ the media for partisan and propagandistic rhetoric and apply ethnic bashing and scapegoating as political tools. The actions of Slobodan Milosevic in Serbia and Franjo Tudjman quite fit into this category,²¹ which will be presented in the third section.

Another political explanation about the outbreak of ethnic conflict is the type of political system. Certain political systems can create considerable resentment over time, “especially if the interests of some ethnic groups are served while others are trampled”.²² For instance, authoritarian systems are the prime candidates for such phenomenon. Even under more democratic settings, if members of a certain ethnic group believe that they are underrepresented or unfairly represented, there is a probability for the instigation of ethnic conflict. The federal structure of the Yugoslavian case will be provided in the succeeding section as an appropriate example for such situations.

3.3. Structural Explanations

The third type of explanation that has drawn attention in the literature can be gathered under the heading of structural explanations. One of the most important points about structural explanations is the ethnic geography of a country. Taking the cases of ethnic conflict in politics into consideration, we observe four kinds of settings, which can destabilize the countries. Quoting Rabushka and Shepsle, these are:

*“(a) the competitive configuration, in which two or three approximately balanced numerical groups appear: Belgium, Guyana, Trinidad and Tobago, Fiji, and Surinam; (b) the dominant majority configuration, in which one group is overwhelmingly dominant both politically and demographically: Sri Lanka, Cyprus, Rwanda, Mauritius, and Northern Ireland; (c) the dominant minority configuration, in which a small minority dominates politics: South Africa, Rhodesia, and Burundi; (d) a fragmented configuration, comprising a multiplicity of religious, tribal or linguistic groupings in a common political territory: Lebanon, Sudan, Congo-Kinshasa, and Nigeria”.*²³

Most states, particularly those carved out of former empires, have complex ethnic demographics and face serious ethnic problems.²⁴ For instance, many African nations still face this problem, with many ethnic groups dispersed in multiple countries.²⁵ Likewise, as Evangelista argues, “the states of the former Soviet Union inherited borders that were purposefully designed to maximize ethnic complications and cripple the political effectiveness of local leaders with respect to what used to be the center”.²⁶

3.4. Psychological/Perceptual Explanations

The fourth category in the literature that examines the initiation of ethnic conflict is psychological/perceptual explanations. The first subcategory under this heading can be labeled as the issues linked to commitment problems. According to some experts, surge of ethnic violence is triggered by commitment problems that arise when two political communities lack an institutional structure that enables the fair representation of both parties. In this context, ethnic conflict might be profitably understood as a species of preventive war, and that the real problem of preventive war is the inability to make commitments in an unstable environment.²⁷ Such kind of preventive war occurs despite the parties’ agreement/anticipation about their relative power. Moreover, weaker party (generally minorities) may have an incentive to provoke conflict now, not because it fears being attacked in the future, but because it fears the peace it will have to accept after its counterparty (i.e. majority) has grown stronger. The commitment problem arises due to the conditions at hand that give one party an incentive to renege.²⁸

Researchers focusing on this topic avow that the existence or the potential of an ethnic conflict in many countries is mainly driven by the commitment problem among parties. As we already know, the interactions among different parties in a society take place within the context of institutions.²⁹ Thus, one can aver that the commitment problem is born as a result of the lack of political institutions and rights that gives minority groups political power that is at least proportional to their numbers³⁰ and defines the limits of the state.³¹

Moreover, the citizens should also have a shared set of beliefs that those limits are appropriate and worth defending.³² “If there is no consensus within [societal groups], there can be little potentiality for the peaceful resolution of political differences”,³³ which may lead to ethnic conflict.

An additional subcategory under psychological/perceptual explanations is physical attacks toward a certain ethnicity and their psychological/perceptual repercussions. Fearon believes that ostensibly irrational attacks toward an ethnicity, exemplified by black pages of the Balkan conflict during the 1990s such as the desecration of graves, systematic rapes and so on, give a psychological/perceptual message not only to other ethnicity, but also to one’s own.³⁴ This kind of physical attacks produces a visceral feeling of

hatred on part of the attacked ethnicity and make it more difficult for the other ethnic members of the “attackers” to live with the attacked ethnicity, due to fear of reprisal. This phenomenon will be recapped in more detail under my case study, with several anecdotes from the ethnic conflict in Yugoslavia.

3.5. Economic Explanations

Last category of ethnic conflict literature covers economic explanations. Some experts believe that certain economic systems discriminate particular groups. If the line of discrimination is based on ethnicity, members of the discriminated ethnic group can revolt against the discriminating ethnic group and this can trigger ethnic conflict. This has certainly been the case in Sri Lanka, where Tamils have been discriminated by the Sinhalese majority in recent decades.³⁵

Another intriguing analysis under economic explanations is done by Fearon and Laitin. These researchers maintain that the odds of a civil war are most strongly correlated with economic forces (instrumentalized by “log per capita income” in their framework). In light of their large-N analysis, the authors believe that the impact of economic conditions can surpass the ones related to ethnic, religious, and political grievances and be a major driver for conflicts.³⁶

Lastly, some researchers argue that economic transitions that take place in developing nations can be a source of ethnic conflict. They state that the economic changes bring about profound social changes. These scholars maintain that socioeconomic mobilization characterized by migration and urbanization alters social and family systems considerably.³⁷ For instance, Susan L. Woodward suggests that transitions from certain economic system to another in an unplanned, uncontrolled, and speedy fashion can result in disorientation among many members of the society and be a source of ethnic conflict.³⁸

We should note that it is impossible to fully isolate the five streams of the literature and listed factors under each literature completely one from another as these forces are intertwined on many grounds and can work together on the instigation of ethnic conflict. The aim here is to set out the different approaches about ethnic conflict in a more systematic way to better understand the intricate realities of ethnic conflict. The next section focuses on the Yugoslavian case based on the literature covered up until now.

4. Case Study: Yugoslavia

The dismemberment process of the Yugoslavian state with the end of the Cold War would be incomplete without a brief historical analysis of the country. Therefore, this section starts with a short summary of the Yugoslavian history.

The lands of the former Yugoslavia display an extraordinarily heterogeneous cultural, social, and political picture since these lands were at the crossroads of divergent

rules and rulers such as the western and eastern portions of the Roman Empire, the Ottoman Empire, the Habsburg Monarchy, and the Republic of Venice; various religions such as eastern Orthodoxy, western Catholicism, and Islam.

This motley cultural, social, and religious structure continued after the Communist-led Partisans’ seizure of power during World War II. The new regime after the war was led by Josip Broz Tito, during the leadership of whom the country turned into a unique example that neither associated itself with the Warsaw Pact and the NATO. Socialist (but distinctively non-Soviet) economic development policies were accompanied by the idea of “brotherhood and unity,” which was central to the Yugoslav experiment. The political system during the socialist regime was relatively loose federation of six republics: Bosnia-Herzegovina, Croatia, Macedonia, Montenegro, Serbia, and Slovenia, with two autonomous provinces within Serbia, namely Vojvodina and Kosovo.³⁹

The ethnic composition of the Yugoslavian states reflected the historical heterogeneity of its lands. Figure 1 below shows the distribution of ethnic communities within the boundaries of Yugoslavia. As can be seen, there are relatively more homogeneous regions such as Slovenia whereas many regions in the member republics did not have ethnic majority of any kind. Specifically, Bosnia-Herzegovina shows great ethnic diversity within its boundaries, Croatia, Serbia, and Macedonia following the suit. During the socialist rule, federal institutions were operated vis-à-vis the ethnic structure of the country. As Baskin and Pickering states, “the presidency, parliamentary delegations, and cabinets included representatives of all republics and autonomous provinces”.⁴⁰

Tito’s death in 1980 and subsequent political impasse between Slovenian and Croat elites who favored a much looser, asymmetrical federation versus Serbian leaders led by Slobodan Milošević who supported the idea of recentralization was the first step of dissolution of the socialist Yugoslavia. The leaders of the republics failed to reach a consensus after the 1990 elections and this failure paved the way for ethnic strife that led to war in mid-1991.⁴¹ The ethnic conflict took place specifically in six countries, namely Slovenia, Croatia, Bosnia-Herzegovina, Kosovo, Macedonia, and Montenegro, and affected many lives.

What explains the outbreak of the ethnic conflict the best? Which theories that have been examined in the previous section delineate the instigation of the ethnic strife in Yugoslavia more aptly? This section goes over these theoretical explanations and try to understand the accuracy of each one with giving particular references to historical events and academic studies.

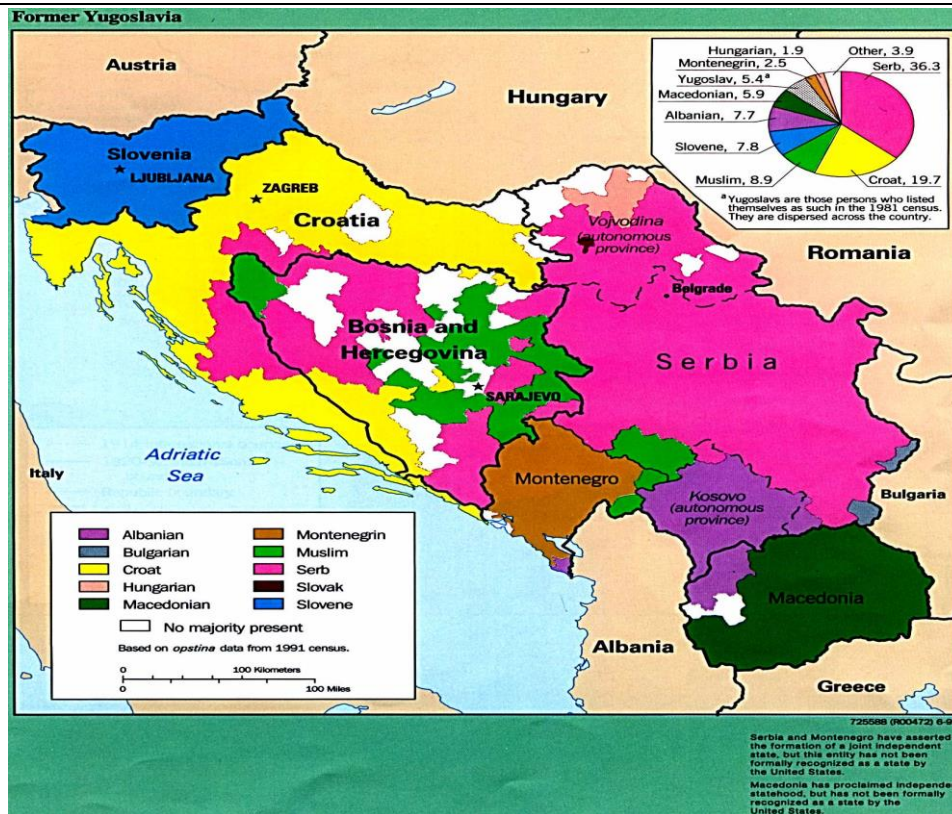
4.1. Cultural-Historical Explanations

Can cultural-historical factors account for the outbreak of the ethnic conflict in Yugoslavia? Analyzing the ongoing ethnic conflict during his term, U.S. President George H. W.

Bush maintained that the war in Bosnia between the Serbs, Croats, and Muslims grew out of “age-old animosities”.⁴² Some researchers share the conviction of President Bush and highlight the importance of these explanations. For instance, in his book, Robert Kaplan, talking over the atrocities

between the Croatian Ustashe and the Serbs during World War II, maintains that “history has not moved in Zagreb, the late 1930s and 1940s still seem like the present”.⁴³

Figure 1. Ethnic Distribution of the Yugoslavian state according to the 1981 census (Perry-Casteñada Library Map Collection)

According to some experts such as Lampe, modern claims for “Greater Serbia” and/or “Greater Croatia” that transcended the boundaries of these states and reached to Bosnian lands and that were emphasized heavily during the ethnic conflict have their roots in medieval histories.⁴⁴ Furthermore, scholars like Rogers Brubaker state that the historical legacies of nationhood can persevere in a way that “nations could survive as solidary groups, as foci of identity and loyalty and bases of collective action, despite the efforts of the Yugoslav state to crush them”.⁴⁵

However, these assertions raise some questions in analytical thinkers’ minds. How can we explain relatively peaceful period of socialist regime that spanned more than forty-five years where we observe interethnic marriages and a growing “Yugoslav” identity above “national ones”?⁴⁶ The period prior to 1991 shows long periods of quite peaceful interactions among the citizens of the member nations.⁴⁷

Another question that grows out of comparison is how we can explain the variation between the relatively peaceful dismemberment procedure of the Soviet Union and Czechoslovakia versus the ethnic conflict in the former Yugoslavia.⁴⁸ If cultural-historical explanations were to trump the analysis of the outbreak of the ethnic conflict,

should not we expect to see a similar kind of ethnic cauldron in the Soviet Union and Czechoslovakia too? The cultural-historical explanations about the dissolution of socialist Yugoslavia and the instigation of the ethnic conflict seem to be unable to answer these questions.

4.2. Political Explanations

There are political explanations about the outbreak of ethnic conflict in Yugoslavia too. First, many analysts refer to the impact of political leaders. Vojislav Stanovčić frankly argues that “Yugoslavia was destroyed by its political leaders”.⁴⁹ In this regard, Slobodan Milošević played a vital role. As explained before, Milošević rejected the idea of reform that might have persuaded Croatian and Slovenian leaders to remain in Yugoslavia and insisted on further recentralization of the Yugoslavian federal structure that would have benefited his leadership. He also prepared for the expansion of his republic’s borders in case of dismemberment.⁵⁰ Like Milošević, Franjo Tuđman in Croatia pursued expansionist policies against Bosnia-Herzegovina, discussed the partition of the country with Serbian leader Milošević by March 1991, and took a central role in the ethnic conflict within Bosnia.⁵¹

Another political factor that should be taken into consideration is the loose federal structure of the socialist Yugoslavia. Political center of the federal body weakened even after 1970s in face of the republics and their leadership, which in total took charge of the day-to-day operations of the governmental activities and establish connections with the citizens of the republics.⁵² 1980s brought about a structure where this decentralization resulted in a way that the republics had gathered economic and political resources to act independently from the federal structure.⁵³ Scholars such as Bunce argues that the horizontal, inter-republican form of government pitted the republican leaders that were in search of the support of their own constituencies against each other and resulted in quite divergent policies within the federal body.⁵⁴

In general, I state that political factors played quite an important role in the outbreak and the continuation of the ethnic conflict in Yugoslavia. The repercussions of the political legacies haunt the future of the peace among the successor states even today. Specifically, ethnic-based political parties are still the central elements of the political structure in some countries.

A short contemporary analysis of Bosnia-Herzegovina can be informative for our purposes. The current state of Bosnia-Herzegovina emphasizes the representation of ethnic communities, namely Bosniacs, Croats, and Serbs. In this regard, the country has a three-person presidency, a bicameral national legislature, and two governing sub-structures, the Federation of Bosnia and Herzegovina and Republika Srpska.⁵⁵ This overall structure has led to the polarization of ethnic communities, as illustrated in nationwide elections. In these elections, hard-line nationalists have often triumphed over moderates. The main ethnic parties have little incentive to act accommodatively to have electoral success, which in turn result in elections like the ethnic census of the country.⁵⁶

As we see in the Bosnian example, political structure shaped around the ethnic cleavages has been quite influential throughout the successor states of Yugoslavia. After giving specific references to the dismemberment process of former Yugoslavia, we can confidently state that political factors were critical in the outbreak of the ethnic conflict during the 1990s.

4.3. Structural Explanations

Another angle that one should bear in mind is the structural factors in former Yugoslavia. First, ethnic geography of the federal structure should be taken into consideration. It may be appropriate to refer back to Figure 1, which shows the ethnic distribution of the federal Yugoslavia before the dismemberment process started. As can be seen, there are many Serbs within the boundaries of non-Serbian republics in the socialist Yugoslavia, which constituted majority status in some cases such as some parts of Bosnia-Herzegovina and Croatia. In total, the Serbs were also the dominant ethnicity within the socialist Yugoslavia, having more than 35 percent

of the overall population. However, as stated before, especially after the second half of the 1970s, Yugoslavia featured equality among the republics. Therefore, the Serbs were denied the political power, which other dominant ethnicities in similar federal structures (e.g. the Russians in the Soviet Union and the Czechs in the Czechoslovakia) enjoyed.⁵⁷ The gap between the political representation of the Serbs and the Serbian presumption of their right to be the first among equals created resentment among the Serbs.⁵⁸

This disgruntlement worsened after the well-off portion of the federal structure, namely the Croats and the Slovenians demanded further decentralization during the 1980s and early 1990s. The first option for the Serbian leaders was to push for a reform that recentralizes the federal body. Failing this option, they started to resort to the second option, which is creating a new and "Greater Serbia" from the debris of the socialist Yugoslavia. To achieve this, the Serbian leadership utilized another structural factor, namely the Serbian majority within the Yugoslav National Army (henceforth JNA). The top officials of the JNA were ethnically heterogeneous. Yet, the Serbs were overrepresented in the officer corps of the army. In general, the JNA was a powerful domestic player throughout the socialist era in Yugoslavia that acted as a counterweight to the decentralized structure within the federation during the 1980s.⁵⁹ It continued to be an influential player when the socialist regime started to dissolve. The Serbs expropriated the military inventory of the JNA during the dissolution process and supported the Serbian minorities within the borders of non-Serbian states. For instance, the Serbs in Bosnia-Herzegovina led by Radovan Karadžić fought for multiple Serb Autonomous Regions with direct support of the JNA.⁶⁰

In general, structural factors, specifically the ethnic geography of the socialist Yugoslavia and the overrepresentation of the Serbs in the working bodies of the Yugoslav army deteriorated the situation about the ethnic strife and acted as important inflection points toward the instigation of the ethnic conflict.

4.4. Psychological/Perceptual Explanations

The ethnic conflict may arise under commitment problems and other psychological/perceptual factors and calculations. To quote Fearon, "inability to make credible commitments under anarchy can make it impossible for disputants to locate a bargain that would avoid a costly fight".⁶¹ In light of Fearon's analysis, a lack of a third party which would play an arbitrator role may be applied to the Yugoslavian case. As experienced at the outbreak of the ethnic conflict, there was neither a strong central federal body that could guarantee agreement between the disputants, nor an international agency that could substitute the place of a central government. The intervention of the international bodies such as the UN came too late to be able to lower the catastrophe of the ethnic conflict in many places.⁶²

Other psychological/perceptual factors can also be added to this discussion. Just to name a few examples, during the strife between the Croats and the Serbs, Serbian gunmen desecrated the graves of Croatian ancestors. More specifically, the Serbs pulled the covers off tombs, and machine gunned whatever remains lay inside.⁶³ The Serbian attacks toward the Bosnian Muslims included the Serbian policy of systematic rape.⁶⁴ A United Nations war crimes commission has found evidence and confirmed that “rape was used by the Serbs as a weapon of terror in the war in Bosnia-Herzegovina”.⁶⁵ Furthermore, both the Serb and Croat forces destroyed Islamic cultural monuments such as the bombing of Mostar Bridge by the Croats and demolition of Ferhadija Mosque by the Serbs, then the largest mosque in Europe.⁶⁶ On the other hand, in March 1992, a Serb woman interviewed in Foča in Eastern Bosnia was convinced that “there were lists of Serbs who were marked for death. My two sons were down on the list to be slaughtered like pigs. I was listed under rape”. The fact that neither she nor other townspeople had seen any such lists did not prevent them from believing such tales without question.⁶⁷

What are the inferences of these acts and their perceptions? The attacks toward objects, things, or human beings that members of a society perceive as sacred/indispensable/invaluable is a signal by the aggressor, which strives to “make ethnic cohabitation impossible by spreading and deepening hatred across the groups”.⁶⁸

Psychological/perceptual explanations, overall, can be applied to different stages of the ethnic conflict. However, what is weight of these explanations during the outbreak of the ethnic strife? At this point, we should refer to our comparison to the Czechoslovakian case and question the applicability of Fearon’s first point (i.e. the lack of a third party that would work as an arbitrator, which enforces the existence of commitment problems among disputants). If Fearon was right, how come both nations without a direct intervention of a third party agreed upon the “Velvet Divorce”, the formal dissolution process of Czechoslovakia in January 1993 in quite a peaceful fashion and honored their commitments?⁶⁹ It is true that psychological/perceptual explanations can affect the direction of an ongoing ethnic conflict and heighten the negative feelings (such as hatred) across the groups, which may have snowballing effect that would be transmitted to future generations. Furthermore, the incidents reported here (like the systematic rapes, the destruction of monumental and sacred buildings) have surely had terrorizing effects on the memories of many people in the Yugoslavian case. However, one cannot conclude that such explanations played a central role in the instigation of the ethnic conflict in Yugoslavia, but rather on the escalation of the ethnic cauldron.

4.5. Economic explanations

The last group of explanations about the outbreak of ethnic conflict is the factors linked to economic phenomena. First, the economic system of a country can be source of resentment and frustration for one or more ethnicities. As underlined before, the socialist Yugoslavia experienced a decentralization process after 1970s, not only in the political arena, but also in the economic realm.⁷⁰ Republics within the federal structure started to gather revenues and use these revenues on their discretions. This economic structure led to disturbance, especially on the Serbian part of the socialist Yugoslavia.

Referring to the reports of the most important research institution in Serbia only years before the dissolution of Yugoslavia can be illuminating for our purposes. The excerpts of the Memorandum of the Serbian Academy of Sciences and Arts were published in *Večernje Novosti*, a mass-circulation daily newspaper in Serbia on September 24, 1986 and created a political bombshell. The document argued that the Serbs were the victims of economic discrimination by their Croat and Slovene countrymen. It continued that the Serbs had made the greatest military contributions and sacrifices over the last century and were punished during the peacetime.⁷¹

Second, explanations about the economic transitions can also be considered under this section. The demise of the socialist rule brought about an alteration from centrally-planned economies to market-based economies. In her book, Susan L. Woodward goes even back to the end of the Cold War and states that the liberal economic policies urged on the Yugoslavs by the international community during the 1980s utterly backfired and produced outcomes almost perfectly opposite the ones intended. She maintains that the first signs of break-up within the regime can also be attributed to these forceful efforts by the international organizations about economic reforms.⁷²

Can these economic explanations suffice to explain the outbreak of the ethnic conflict? After a thorough analysis, one can argue that the “discrimination” feeling of the Serbs can be ascribed to cultural/historical, political, and structural accounts examined before. In other words, it cannot be confined to the economic realm only. Moreover, there are many multiethnic countries in the world that have experienced economic transitions yet have not had ethnic conflict at all. Even if the countries that go through civil strife during economic transitions coupled with unemployment and inflation, it is hard to form a bridge between ethnic identities and economic factors so strong to delineate the outbreak of ethnic conflict due to these economic motives. Yugoslavian case seems to fit to such category. Economic factors might have affected the growing ethnic tensions among different republics within the federal structure yet it is hard to conclude that these factors played a central role in the outbreak of the ethnic conflict, in light of historical and academic evidence.

5. Conclusion: The Aftermath of the Conflicts or Potential for the New Ones?

After covering the main drivers of the ethnic conflict and going into detail about the Yugoslavian case, we can sum up that political and structural explanations trump the other explanations highlighted here. These two factors played important roles in the instigation of the ethnic conflict in Yugoslavia. Of course, it would be illogical to assert that cultural/historical, psychological/perceptual, and economic explanations did not affect the outbreak of the ethnic cauldron. One should mention that the initiation of ethnic conflict is an outcome of intertwined elements, factors, forces, and incidents in the history of a country (or countries) under examination. Thus, we should note that our attempt is not to offer a reductionist argument. Instead, this paper has strived to cover the academic literature on the subject meticulously and tried to gather main camps of thought that may explain the outburst of ethnic conflict. Historical records and focused academic studies about Yugoslavia have helped us to come up with the assertion that political and structural explanations are the primary ones to explain the Yugoslavian case.

This paper has gone over the literature on ethnic conflict and delved into the specifics of Yugoslavian case. After covering these topics, what can we conclude about the future of the successor states of socialist Yugoslavia? Can we say that the gloomy days of ethnic strife are now over?

The current political situation in the successor states of socialist Yugoslavia displays “weak party systems, a rather amorphous ideological spectrum, and party fragmentation... and intensive international involvement in domestic politics, as well as... entrenched ethnic party systems.”⁷³ Yet, multiethnic forms of cooperation have been successful in some instances (such as the electoral victory of VMRO-DPMNE’s multiethnic coalition in Macedonia). Overall, one can say that political progress and the development of all-encompassing party systems has been uneven throughout the successor states of former Yugoslavia.⁷⁴

The picture about civil society is not so different. There are currently many mono-ethnic civil society organizations in the region. However, some local, multiethnic organizations (such as Medica Zenica in Bosnia-Herzegovina) that grew out after the war produce social capital that bridges ethnic divisions.⁷⁵ But, one should note that the legacies of the one-party regime and subsequent elite-level political competition have mostly alienated the societies of the successor states where citizens in general have low confidence about political institutions.

The current sketch of the successor states about ethnicity is also intriguing. The data compiled from different waves of the World Values Survey illustrate the fluctuation about the attitudes of the citizens of five successor states of Yugoslavia. The numbers below in Table 2 shows the percentage of people who are intolerant toward neighbors of different races (i.e. the higher the figure, the more intolerant people are toward their neighbors).

Table 2. Intolerance toward Neighbors of Different Races

	1992	1995-1996	1998-1999	2001	2005-2006	2010-2014
Bosnia-Herzegovina			0.245	0.132		
Croatia		0.084	0.195			
Slovenia	0.404	0.171	0.120		0.175	0.109
Macedonia			0.264	0.190		
Serbia-Montenegro*		0.153		0.122	0.191	

*2005-2006 figures refer to Serbia only.

Source: The data compiled by the author from the World Values Surveys (2018)

As can be seen from Table 2, people’s intolerance toward different races in the same neighborhood shows ups-and-downs throughout years for the countries included in the dataset. The Bosnians and the Macedonians have diminishing rates of intolerance whereas the Croatians have increasing rates. The Serbians and Montenegrins together have decreasing rates from 1995-1996 to 2001. Yet, we observe a bigger value for the separate study about the Serbians in 2005-2006. The Slovenes have the richest time series data (5 out of 6 waves of surveys), in which a big intolerance rate of 0.404 in 1992 lowered down to values between 0.120 and 0.175, with a recent surge to 0.175 in the 2005-2006 wave and a later decrease in the latest wave. In sum, based on the latest figures for each country, Croats, Macedonians, and Serbs have the highest percentages of intolerance toward people of different races within their close vicinities such as their neighborhoods. In all of these 3

nations, approximately 19 percent of the people have mentioned that they do not want a neighbor of a different race.

In light of this table, we can conclude that there are still some people who are reluctant to live with a person of different race in the successor states of Yugoslavia. Yet, it would not be logical to infer that such intolerance will definitely turn out to be a new wave of ethnic conflict. Quite the contrary, inter-ethnic civic relations have made greater progress in recent years, especially at the grass roots than at the elite level.⁷⁶ Maybe, this bottom-up dialogue can be the glimmer of hope for the citizens of the successor states of Yugoslavia.

What does the Yugoslavian case tell us? What are the inferences to be drawn for the Political Behavior literature? It is evident that, with multiple factors at the fore, it is hard to fully disentangle the specific factors to explain political

phenomena such as the outbreak of ethnic conflict. At this point, micro-level analysis of ethnic conflict can help us further our understanding about ethnic conflicts throughout the world. Recent studies such as Humphreys and Weinstein⁷⁷ have proved illuminating with this regard. Yet, there is still room for improvement in ethnic conflict literature. There should be more scholarly works that bridge the micro-level motivations with macro-political structures. This paper should be seen as a further step toward fully understanding the motives behind ethnic conflict in diverse societies.

Notes

¹ Mark Baskin and Paula Pickering. 2011. "Former Yugoslavia and its Successors", in Sharon L. Wolchik and Jane L. Curry (eds.), *Central and Eastern European Politics: From Communism to Democracy*. Rowman and Littlefield, Lanham, MD, p.284.

² Donald Horowitz. 1985. *Ethnic Groups in Conflict*, University of California Press, Berkeley, CA.

³ Martin Bulmer. 1986. "Race and Ethnicity", in Robert G. Burgess (ed.), *Key Variables in Social Investigation*, Routledge and Kegan Paul, London, UK.

⁴ Clifford Geertz. 1973. "The Integrative Revolution: Primordial Sentiments and Civil Politics in the New States" in Clifford Geertz (ed.), *The Interpretation of Cultures*, Basic Books, New York, NY, p. 259.

⁵ Kanchan Chandra. 2001. "Cumulative Findings in the Study of Ethnic Politics", *APSCA-CP*, 12 (1).

⁶ Karl Deutsch. 1953. *Nationalism and Social Communication*, M.I.T Press, Cambridge, MA, pp. 60-80.

⁷ Ernst Gellner. 1983. *Nations and Nationalism*, Cornell University Press, Ithaca, NY.

⁸ Benedict Anderson. 1983. *Imagined Communities*, Verso, London, UK, pp. 11-49.

⁹ David Laitin. 1998. *Identity in Formation: The Russian Speaking Populations in the Near Abroad*, Cornell University Press, Ithaca, NY, pp. 24-32, pp. 243-260.

¹⁰ Robert Bates. 1983. "Modernization, Ethnic Competition, and the Rationality of Politics in Contemporary Africa, in Donald Rothchild and Victor A. Olorunsole, eds., *States versus Ethnic Claims: African Policy Dilemma*, Westview Press, Boulder, CO, pp. 152-157.

¹¹ Daniel N. Posner. 2005. *Institutions and Ethnic Politics in Africa*, Cambridge University Press, Cambridge, UK.

¹² Alvin Rabushka and Kenneth A. Shepsle. 1971. "Political Entrepreneurship and Patterns of Democratic Instability in Plural Societies", *Race and Class*, 12, pp. 461-476.

¹³ Richard Cohen. 1995. "Send in the Troops," *Washington Post*, November 28, 1995.

¹⁴ *The Economist*. 2010. "Jerusalem: A City that should be Shared", March 4, 2010.

¹⁵ Micheal E. Brown. 2001. "The Causes of Internal Conflict," in Micheal Brown et al (eds.), *Nationalism and Ethnic Conflict*

(revised edition), 2001, *International Security Reader*. MIT Press, Cambridge, MA, p.12.

¹⁶ *Ibid.*

¹⁷ Ashutosh Varshney. 2002. *Ethnic Conflict and Civic Life: Hindus and Muslims in India*. Yale University Press, New Haven, CT.

¹⁸ Alvin Rabushka and Kenneth A. Shepsle. 1972. *Politics in Plural Societies: A Theory of Democratic Instability*, Merrill, Columbus, OH.

¹⁹ Timothy D. Sisk. 1995. *Democratization in South Africa: The Elusive Social Contract*, Princeton University Press, Princeton, NJ.

²⁰ V.P. Gagnon, Jr. 1994/1995. "Ethnic Nationalism and International Conflict: The Case of Serbia," *International Security*, 19 (3), pp.130-166.

²¹ Warren Zimmermann. 1995. "The Last Ambassador: A Memoir of the Collapse of Yugoslavia," *Foreign Affairs*, 74 (2), pp. 2-20.

²² Micheal E. Brown. 2001. p.8.

²³ Alvin Rabushka and Kenneth A. Shepsle. 1971. pp. 461-476. Our case, Yugoslavia, would probably fit into the last category where there are many religious, linguistic and ethnic identities.

²⁴ Micheal E. Brown. 2001. p.7.

²⁵ Stephen John Stedman. 1996. "Conflict and Conciliation in Sub-Saharan Africa," in Micheal E. Brown (ed.), *The International Dimensions of Internal Conflict*, Harvard University, John F. Kennedy School of Government publications, Cambridge, MA., pp.235-266.

²⁶ Matthew Evangelista. 1996. "Historical Legacies and the Politics of Intervention in the Former Soviet Union," in Micheal E. Brown (ed.), *The International Dimensions of Internal Conflict*, Harvard University, John F. Kennedy School of Government publications, Cambridge, MA., pp.107-140.

²⁷ James D. Fearon. 1994. "Ethnic War as a Commitment Problem", *Annual Meetings of the American Political Science Association*, New York, NY.

²⁸ James D. Fearon. 1995. "Rationalist Explanations for War", *International Organization*, 49 (3), pp.379-414.

²⁹ Robert Axelrod and Robert O. Keohane. 1985. "Achieving Cooperation under Anarchy: Strategies and Institutions", *World Politics*, 38 (1), pp.226-254.

³⁰ James D. Fearon. 1994.

³¹ Barry R. Weingast. 1997, "The Political Foundations of Democracy and the Rule of Law", *The American Political Science Review*, 91 (2), pp.245-263, 253.

³² *Ibid.*

³³ Gabriel A. Almond and Sidney Verba. [1963] 1989. *The Civic Culture: Political Attitudes and Democracy in Five Nations*. Sage, Newbury Park, CA.

³⁴ James D. Fearon. 1994.

³⁵ Micheal E. Brown. 2001. p.11.

³⁶ James D. Fearon and David D. Laitin. 2003. "Ethnicity, Insurgency, and Civil War," *American Political Science Review*, 97, (1), pp.75-90

- ³⁷ Chalmers Johnson. 1966. *Revolutionary Change*, Little-Brown, Boston, MA.
- ³⁸ Susan L. Woodward. 1995. *Balkan Tragedy: Chaos and Dissolution after the Cold War*, Brookings Institute, Washington D.C.
- ³⁹ Mark Baskin and Paula Pickering. 2011. pp. 280-1.
- ⁴⁰ *Ibid*, p. 282.
- ⁴¹ *Ibid*, pp. 283-4
- ⁴² Jack Snyder. 1993. "Nationalism and The Crisis of Post-Soviet State," in Micheal E. Brown (ed.), *Ethnic Conflict and International Security*. Princeton University Press, Princeton, NJ, p.79.
- ⁴³ Robert Kaplan. 2005. *Balkan Ghosts: A Journey through History*. St.Martin's Press, New York, NY, pp. 5-6.
- ⁴⁴ John R. Lampe. 2000. *Yugoslavia as History: Twice There was a Country*. Cambridge University Press, Cambridge, UK, p.14.
- ⁴⁵ Rogers Brubaker. 2000. *Nationalism Reframed: Nationhood and the National Question in the New Europe*. Cambridge University Press, Cambridge, UK, p.17.
- ⁴⁶ Randy Hodson, Dusko Sekulic, and Garth Massey. 1994. "National Tolerance in the Former Yugoslavia". *American Journal of Sociology*, 99 (May), pp. 1534-1558.
- ⁴⁷ Valerie Bunce. 1999. *Subversive Institutions: The Design and the Destruction of Socialism and the State*. Cambridge University Press, Cambridge, UK, p.104.
- ⁴⁸ *Ibid*, pp. 105-106.
- ⁴⁹ Vojislav Stanovčić. 1993. "National Self-Determination and Secession: Ideas and Problems". *Arhiv za pravniaci društvene nauke* 4 (October-December), pp. 747-762.
- ⁵⁰ Valerie Bunce. 1999. p.107.
- ⁵¹ Mark Baskin and Paula Pickering. 2011. pp. 285.
- ⁵² Valerie Bunce. 1999. p.111.
- ⁵³ Susan Woodward. 1995. *Balkan Tragedy: Chaos and Dissolution after the Cold War*. Brookings Institute, Washington, DC.
- ⁵⁴ Valerie Bunce. 1999. p.112.
- ⁵⁵ Benjamin Reilly. 2001. *Democracy in Divided Societies: Electoral Engineering for Conflict Management*. Cambridge University Press, Cambridge, UK, pp.143-145.
- ⁵⁶ Benjamin Reilly. 1998. "With No Melting Pot, a Recipe for Failure in Bosnia", *International Herald Tribune*, 12-13 September.
- ⁵⁷ Valerie Bunce. 1999. p.115.
- ⁵⁸ See Ivo Banac. 1984. *The National Question in Yugoslavia*. Cornell University Press, New York, NY; Veljko Vujacic. 1996. "Historical Legacies: Nationalist Mobilization and Political Outcomes in Russia and Serbia: A Weberian View" *Theory and Society*, 25 (December), pp. 763-801.
- ⁵⁹ Valerie Bunce. 1999. pp.118-9.
- ⁶⁰ Mark Baskin and Paula Pickering. 2011. p. 285.
- ⁶¹ James D. Fearon. 1994.
- ⁶² Mark Baskin and Paula Pickering. 2011. pp.285-6.
- ⁶³ Stephen Kinzer. 1992. "Ousted Croats go to Seized Towns," *New York Times*, October 28, 1992.
- ⁶⁴ Chuck Sudetic. 1993. "Serbs Expel 4,000 From Bosnian Town," *New York Times*, February 7, 1993.
- ⁶⁵ *New York Times*. 1993. "Rape was weapon of Serbs, U.N. says," *New York Times*, October 20, 1993.
- ⁶⁶ Mark Baskin and Paula Pickering. 2011. p.308.
- ⁶⁷ Chaim Kaufmann. 1996. "Possible and Impossible Solutions to Ethnic Civil Wars", *International Security*, 20 (4), pp. 136-175.
- ⁶⁸ James D. Fearon. 1994.
- ⁶⁹ Sharon L. Wolchik. 2011. "The Czech and Slovak Republics: Two Paths to the Same Destination", in Sharon L. Wolchik and Jane L. Curry (eds.), *Central and Eastern European Politics: From Communism to Democracy*. Rowman and Littlefield, Lanham, MD, p.195.
- ⁷⁰ Valerie Bunce. 1999. p.111.
- ⁷¹ Laura Silber and Allan Little. 1997. *Yugoslavia: A Death of a Nation*, Penguin Books, New York, NY, p.31.
- ⁷² Susan L. Woodward. 1995.
- ⁷³ Mark Baskin and Paula Pickering. 2011. pp. 291-6.
- ⁷⁴ *Ibid*.
- ⁷⁵ Mark Baskin and Paula Pickering. 2011. pp. 298-300.
- ⁷⁶ Paula Pickering. 2007. *Peacebuilding in the Balkans: A View from the Ground Floor*. Cornell University Press, Ithaca, NY.
- ⁷⁷ Macartan Humphreys and Jeremy M. Weinstein. 2008. "Who Fights? The Determinants of Participation in Civil Wars" *American Journal of Political Science* 52 (2): 436-455.

References

- Almond Gabriel, A., & Verba, S. (1963). *The civic culture: Political attitudes and democracy in five nations*. Princeton: Princeton University
- Anderson, B. (1983). *Imagined Communities*. London, UK: Verso.
- Axelrod, R., & Keohane, R. O. (1985). Achieving cooperation under anarchy: Strategies and institutions. *World politics*, 38(1), 226-254.
- Banać, I. (1984). *The National Question in Yugoslavia*. New York, NY: Cornell University Press.
- Baskin, M., & Pickering, P. (2011). Former Yugoslavia and its Successors. In: Sharon L. Wolchik and Jane L. Curry (eds.), *Central and Eastern European Politics: From Communism to Democracy*. Lanham, MD: Rowman and Littlefield.
- Bates, R. (1983). Modernization, Ethnic Competition, and the Rationality of Politics in Contemporary Africa. In: Donald Rothchild and Victor A. Olorunsole (eds.),

- States versus Ethnic Claims: African Policy Dilemma*. Boulder, CO.: Westview Press.
- Brown, M. E. (1997). The Causes of Internal Conflict. In Micheal Brown et al. (eds.), *Nationalism and Ethnic Conflict (revised edition), 2001*, International Security Reader. Cambridge, MA.: MIT Press.
- Brubaker, R. (2000). *Nationalism Reframed: Nationhood and the National Question in the New Europe*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Bulmer, M. (1986). Race and Ethnicity. In: Robert G. Burgess (ed.), *Key Variables in Social Investigation*. London, UK.: Routledge and Kegan Paul.
- Bunce, V. (1999). *Subversive Institutions: The Design and the Destruction of Socialism and the State*. Cambridge, UK. Cambridge University Press.
- Chandra, K. (2001). Cumulative findings in the study of ethnic politics. *APSA-CP, 12(1)*, 7-11.
- Cohen, R. (1995). *Send in the Troops*. Washington Post, November 28.
- Deutsch, K. (1953). *Nationalism and Social Communication*. Cambridge, MA.: M.I.T Press.
- Evangelista, M. (1996). Historical Legacies and the Politics of Intervention in the Former Soviet Union. In: Micheal E. Brown (ed.), *The International Dimensions of Internal Conflict* (pp.107-140). Cambridge, MA.: Harvard University, John F. Kennedy School of Government publications.
- Fearon, J. D. (1994). Ethnic War as a Commitment Problem. In: *Annual Meetings of the American Political Science Association*, New York, NY.
- Fearon, J. D. (1995). Rationalist Explanations for War. *International Organization*, 49 (3), 379-414.
- Fearon, J. D., & Laitin, D. D. (2003). Ethnicity, insurgency, and civil war. *American political science review*, 97(1), 75-90.
- Gagnon Jr, V. P. (1994). Ethnic nationalism and international conflict: The case of Serbia. *International security*, 19(3), 130-166.
- Geertz, C. (1973). The Integrative Revolution: Primordial Sentiments and Civil Politics in the New States. In: Clifford Geertz (ed.), *The Interpretation of Cultures*. New York, NY.: Basic Books.
- Gellner, E. (1983). *Nations and Nationalism*. Ithaca, NY.: Cornell University Press.
- Hodson, R., Sekulic, D., & Massey, G. (1994). National tolerance in the former Yugoslavia. *American Journal of Sociology*, 99(6), 1534-1558.
- Horowitz, D. (1985). *Ethnic Groups in Conflict*. Berkeley, CA.: University of California Press.
- Humphreys, M., & Weinstein, J. M. (2008). Who fights? The determinants of participation in civil war. *American Journal of Political Science*, 52(2), 436-455.
- Johnson, C. (1966). *Revolutionary Change*. Boston, MA.: Little-Brown.
- Kaplan, R. (2005). *Balkan Ghosts: A Journey through History*. New York, NY.: St.Martin's Press.
- Kaufmann, C. (1996). Possible and impossible solutions to ethnic civil wars. *International security*, 20(4), 136-175.
- Kinzer, S. (1992). Ousted Croats go to Seized Towns. New York Times, October 28. (Accessed on 10.11.2018), <https://www.nytimes.com/1992/10/28/world/ousted-croats-go-to-seized-towns.html>
- Laitin, D. (1998). *Identity in Formation: The Russian Speaking Populations in the Near Abroad*. Ithaca, NY.: Cornell University Press.
- Lampe, J. R. (2000). *Yugoslavia as History: Twice There was a Country*. Cambridge, UK.: Cambridge University Press.
- New York Times (1993). *Rape was weapon of Serbs, U.N. says*. New York Times, October 20. (Accessed on 10.11.2018), <https://www.nytimes.com/1993/10/20/world/rape-was-weapon-of-serbs-un-says.html>
- Pickering, P. (2007). *Peacebuilding in the Balkans: A View from the Ground Floor*. Ithaca, NY.: Cornell University Press.
- Posner, D. N. (2005). *Institutions and Ethnic Politics in Africa*. Cambridge, UK.: Cambridge University Press.
- Rabushka, A., & Shepsle, K. A. (1971). Political entrepreneurship and patterns of democratic instability in plural societies. *Race*, 12(4), 461-476.
- Rabushka, A., & Shepsle, K. A. (1972). *Politics in Plural Societies: A Theory of Democratic Instability*, Columbus, OH.: Merrill.
- Reilly, B. (1998). *With No Melting Pot, a Recipe for Failure in Bosnia*. International Herald Tribune, 12-13 September.
- Reilly, B. (2001). *Democracy in Divided Societies: Electoral Engineering for Conflict Management*. Cambridge, UK.: Cambridge University Press.
- Silber, L., & Little, A. (1997). *Yugoslavia: Death of a nation*. New York: Penguin Books.
- Sisk, T. D. (1995). *Democratization in South Africa: The Elusive Social Contract*. Princeton, NJ.: Princeton University Press.
- Snyder, J. (1993). Nationalism and The Crisis of Post-Soviet State. In: Micheal E. Brown (ed.), *Ethnic Conflict and International Security*. Princeton, NJ.: Princeton University Press

- Stanovčić, V. (1993). *National Self-Determination and Secession: Ideas and Problems*. Arhiv za pravni društvene nauke 4 (October-December), pp. 747-762.
- Stedman, S. J. (1996). Conflict and Conciliation in Sub-Saharan Africa. In: Micheal E. Brown (ed.), *The International Dimensions of Internal Conflict*, (pp.235-266). Cambridge, MA.: Harvard University, John F. Kennedy School of Government publications
- Sudetić, C. (1993). *Serbs Expel 4,000 From Bosnian Town*. New York Times, February 7. (Accessed on 10.11.2018), <https://www.nytimes.com/1993/02/07/world/serbs-expel-4000-from-bosnian-town.html>
- The Economist (2010). *Jerusalem: A City that should be Shared*, March 4. (Accessed on 10.11.2018), <https://www.economist.com/middle-east-and-africa/2010/03/04/a-city-that-should-be-shared>
- Varshney, A. (2002). *Ethnic Conflict and Civic Life: Hindus and Muslims in India*. New Haven, CT.: Yale University Press.
- Vujačić, V. (1996). Historical legacies, nationalist mobilization, and political outcomes in Russia and Serbia: A Weberian view. *Theory and Society*, 25(6), 763-801.
- Weingast, B. R. (1997). The political foundations of democracy and the rule of the law. *American political science review*, 91(2), 245-263.
- Wolchik, S. L. (2011). The Czech and Slovak Republics: Two Paths to the Same Destination. In: Sharon L. Wolchik and Jane L. Curry (eds.), *Central and Eastern European Politics: From Communism to Democracy*. Lanham, MD.: Rowman and Littlefield.
- Woodward, S. L. (1995). *Balkan Tragedy: Chaos and Dissolution after the Cold War*. Washington D.C.: Brookings Institute
- World Values Surveys (2018). WVS Database. (Accessed on 10.05.2018), <http://www.worldvaluessurvey.org/wvs.jsp>
- Zimmermann, W. (1995). The last ambassador: A memoir of the collapse of Yugoslavia. *Foreign Affairs*, 74 (2), 2-20.

Araştırma Makalesi • Research Article

Avrupa Erişilebilir Turizm Politikası ve Türkiye

European Accessible Tourism Policy and Turkey

Neslihan Cavlak ^a, Hakan Cavlak ^{b,*}

^a Öğr. Gör. Dr., Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Malkara Meslek Yüksekokulu, Turizm ve Otel İşletmeciliği Bölümü, 59300, Tekirdağ/Türkiye. ORCID: 0000-0003-1119-9900

^b Doç. Dr., Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, 59030, Tekirdağ/Türkiye. ORCID: 0000-0002-6712-971X

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 06 Kasım 2018

Düzeltilme tarihi: 08 Aralık 2018

Kabul tarihi: 14 Aralık 2018

Anahtar Kelimeler:

Turizm Politikaları
Erişilebilir Turizm
Avrupa Birliği Turizm Politikası
AB – Türkiye İlişkileri
Siyasi Koşulluluk

ARTICLE INFO

Article history:

Received November 06, 2018

Received in revised form December 08, 2018

Accepted December 14, 2018

Keywords:

Tourism Policies
Accessible Tourism
EU Tourism Policy
EU – Turkey Relations
Political Conditionality

ÖZ

Bu çalışmanın temel amacı Türkiye'nin turizm alanında AB ile uyumlu politika üretip üretmediğinin anlaşılmasıdır. Bu amaca ulaşılabilmesi için birbirini destekler Avrupalılaştırma ve Koşulluluk adlı iki kuramsal ve politik yaklaşımdan faydalanılacaktır. Bu çalışmanın iddiası, Türkiye'nin AB'nin koşulluluk politikalarından çok etkilenmediğidir. Bunun gerekçesi olarak da koşulluluk yaklaşımının ana bileşenlerinden olan öngörülebilir, erişilebilir ve tatmin edici bir ödülün AB tarafından Türkiye'ye vaat edilememesi olduğu ileri sürülecektir. AB'nin Erişilebilir Turizm Politikası bu çerçevede bir vaka olarak incelenecektir. Çalışmanın bağımlı değişkeni Türkiye'deki erişilebilir turizm politikası ve uygulamaları olacaktır. Bağımsız değişken ise AB'nin Erişilebilir Turizm Politikası ve bunların birbirleri ile etkileşimini sağlayan ara değişken Avrupalılaştırma ve koşulluluk penceresinden AB – Türkiye ilişkileri olacaktır.

ABSTRACT

The main purpose of the study is to understand if Turkey produces coherent policies with the EU in the field of Tourism. In order to reach this purpose, two theoretical and political approaches, Europeanization and Conditionality will be applied. The hypothesis of this study is: Turkey is only merely affected by the EU's conditionality policy. As the reason of this low level enthusiasm, it will be argued that lack of reward, which is the lack of a clear vision for future membership, decreases the enthusiasm of Turkey in fulfilling EU requirements and thus Europeanizing its tourism policy. European Accessible Tourism Policy has been chosen as the case of this study. The dependent variable of the study will be the accessible tourism policy and practices in Turkey. The independent variable will be the European Accessible Policy; the interim variable will be Turkey EU relations as it provides data for interaction between Turkey and the EU.

1. Giriş

Erişilebilir turizm, herkesin turizm deneyimini yaşamasını kolaylaştırmak olarak ifade edilebilir. Ama bu politika ile özellikle hedeflenen, engelli insanların da turizm deneyimlerinden engeli olmayanlar gibi faydalanmasını sağlayabilmektir. Bu politikanın amacı sadece turizmi daha

sosyal hale getirmek değil aynı zamanda turizm sektöründeki iş hacmini de büyütüp turizm işletmelerinin kazançlarını ve rekabet güçlerini de arttırmaktır.

Yapılan çalışmalar, tesislerde engelli bireylerin ihtiyaçları doğrultusunda yapılacak bazı temel düzenlemelerin, bunlarla ilgili iyi bir iletişimin sağlanmasının ve engelli

* Sorumlu yazar/Corresponding author.

e-posta: hcavlak@nku.edu.tr

bireylerin ihtiyaçlarının iyi anlaşılmasının, turizm tesislerindeki ziyaretçi sayısını gözle görülebilir bir oranda arttırdığını göstermektedir. Bu yönde atılacak adımlar yukarıda söylenen faydasının yanında hem tesisteki tüm turistlerin daha iyi bir deneyim yaşamasına ve turizmin bölge insanları için sağladığı yararların daha da artmasına yol açmaktadır.

Avrupa Birliği (AB), turizm politikası çerçevesinde 2012 yılından beri bu alanda çalışmalar yürütmektedir. Bu çalışmalarını, hem yasal düzenlemeler ile hem de desteklediği çeşitli projeler ile hayata geçirmektedir. Türkiye'nin de bir AB aday ülkesi olarak AB müktesebatı ve politikalarına uyum taahhüdü bulunmaktadır. Bu çerçevede de yukarıda sözü edilen alanla ilgili de düzenleme yapmakla yükümlüdür.

Bu çalışmanın temel amacı Türkiye'nin turizm alanında AB ile uyumlu politika üretip üretmediğinin anlaşılmasıdır. Bu amaca ulaşılabilmesi için birbirini destekler Avrupalılaştırma (Europeanization) (Bulmer, 2008; Olsen, 2002; Radaelli, 2000; Schimmelfennig, 2015) ve Koşulluluk (Conditionality) (Bachtler, Mendez, ve Oraže, 2014; Haughton, 2007; Papadimitriou ve Phinnemore, 2004; Schimmelfennig, Sedelmeier vd., 2003; Schimmelfennig ve Sedelmeier, 2004; Yılmaz, 2014) adlı iki kuramsal ve politik yaklaşımdan faydalanılacaktır. Hem üye devletlerin hem de aday ülkelerin politika yapış şekli ve politika uygulamalarının AB'den nasıl etkilendiğini inceleyen Avrupalılaştırma yaklaşımından, AB'ye uyum mekanizmalarının nasıl işlediğini anlamakta istifade edilecek; AB'nin aday ülkeleri uyuma yönlendirmek için onlara karşı benimsediği yaklaşım olan koşulluluk ise Turizm politikası çerçevesinde AB Türkiye arasındaki ilişkileri ve AB'nin Türkiye'yi ne kadar etkileyebildiğinin anlaşılabilmesi için kullanılacaktır. Bu çalışmanın iddiası, Türkiye'nin AB'nin koşulluluk politikalarından çok etkilenmediğidir. Bunun gerekçesi olarak da koşulluluk yaklaşımının ana bileşenlerinden olan öngörülebilir, erişilebilir ve tatmin edici bir ödülün AB tarafından Türkiye'ye vaat edilememesi olduğu ileri sürülecektir. AB'nin Erişilebilir Turizm Politikası bu çerçevede bir vaka olarak incelenecektir. Bu konunun bir vaka olarak seçilmesinde temel gerekçe turizm alanının doğası gereği dış gelişmelere açık ve onlardan etkilenen dolayısıyla yukarıda sözü edilen iddia ve kavramların kolayca gözlemlenebileceği bir alan olmasıdır. Çalışmanın bağımlı Türkiye'deki erişilebilir turizm politikası ve uygulamaları olacaktır. Bağımsız değişken ise AB'nin Erişilebilir Turizm Politikası ve bunların birbirleri ile etkileşimini sağlayan ara değişken Avrupalılaştırma ve koşulluluk penceresinden AB – Türkiye ilişkileri olacaktır.

Bu çalışmada birinci bölümde hem kuramsal ve açıklayıcı altyapıyı oluşturan hem de çalışmanın ara değişkeni olan Avrupalılaştırma ve Koşulluluk kavramları incelenecektir. İkinci bölümde bağımsız değişken olan AB Erişilebilir Turizm Politikası incelenecek. Üçüncü bölümde ise bağımlı değişken olan AB ve Türkiye'deki erişilebilir turizm

politikaları ve uygulamaları karşılaştırılacak ve bağımsız değişkenin etkisi araştırılacaktır.

2. Avrupalılaştırma ve Koşulluluk

Avrupalılaştırma genel olarak “AB etkisi ile meydana gelen değişim” olarak tanımlanabilir. AB'nin belirli bir ekonomik ve siyasi dönüşümü gerçekleştirdiği 1990'lı yıllar; üyelere AB etkisi ile politika yapım süreçleri ve kurumlardaki değişim anlamında Avrupalılaştırma terimi görülmeye başlamıştır (Börzel ve Risse, 2000; Knill ve Lehmkuhl, 2002; Radaelli, 2006). Özellikle Orta ve Doğu Avrupa'ya kapsayan 2004 genişleme süreci ile birlikte aday ülkelerin Avrupalılaştırması literatürde karşılık bulmaya başlamıştır (Bachtler vd., 2014; Grabbe, 2001; Papadimitriou ve Phinnemore, 2004; Yılmaz, 2008).

Avrupalılaştırma hala daha kullandığı araçlar ve hangi alanları kapsadığı ile ilgili olarak tartışılan bir kavramdır. Özellikle de AB etkisi ile meydana geldiği iddia edilen değişimin nasıl ölçüleceği sorunu bu yaklaşımla ilgili aşılması gereken en önemli zorluk olarak görülmektedir. Fakat anlaşılacağı üzere artık tartışma AB'nin üye ve aday ülkeler üzerinde bir etkisi olup olmadığı noktasından uzak ancak mekanizmalar ve ölçüm ile ilgili sürdürülmektedir.

AB'ye üye olmak isteyen ülkelerin AB kurallarını kabul etmesi ve müktesebata uyum sağlamaları beklenmektedir. AB uyum politikaları ve aday ülkelerin Avrupalılaştırması sürecinde bazı etki mekanizmaları ortaya çıkmaktadır. Bu etki mekanizmalarının başında ise “Koşulluluk Prensibi” yer almaktadır. Koşulluluk prensibi AB'nin dönüştürücü gücünün önemli bir unsuru olsa da eksiklikleri, zamanla etkisinin zayıflamasına neden olmuştur. 1993 yılında Avrupa Konseyi tarafından kabul edilen Kopenhag Kriterleri üç başlık altında toplanmakta ve bu başlıklardan biri olan siyasi kriterler içinde insan hakları, demokrasi ve hukukun üstünlüğü başlıkları en çok atıfta bulunulan ve uyumun sağlanması beklenen konular arasında ilk sıralarda yer almaktadır. Demokrasi başlığı altında Katılım Ortaklığı Belgelerinde karşımıza çıkan “Kamu Yönetimi” başlığı ise İlerleme Raporlarında sıklıkla atıfta bulunulan ve koşulları sağlamak adına ilerlemenin beklendiği bir konudur. AB'ye uyum konusunda Katılım Ortaklığı Belgeleri ve İlerleme Raporları denetleme ve yönlendirme mekanizmaları olarak kullanılmaktadır.

Çalışmada Avrupalılaştırmanın tanımı çeşitli açılardan yapılacak ve bu tanımların odaklandıkları noktalar aydınlatılmaya çalışılacaktır. AB'nin dönüştürücü etkisinin en çok adaylık döneminde görüldüğü ile başlarsak, AB'nin “sopa-havuç” stratejisi ile işlettiği koşulluluk prensibinin bir aday ülke olarak Türkiye'de çeşitli evreler geçirdiğini ve ülkenin adaylığının ilan edildiği 1999 Helsinki Zirvesi sonrasında görünürlük kazandığını söyleyebiliriz. Bu süreç 2002-2005 yılları arasında hızlanmış ve Türkiye'de kamu yönetimi alanında radikal adımlar atılarak çeşitli yönetsel reformlara imza atılmıştır. 2005 yılı sonrası reformların hız kaybettiği ve hatta durma noktasına geldiği eleştirileri yapılmış ve bu yavaşlama çeşitli sebeplere bağlanmıştır. Bu

bağlamda çalışmada, koşulluluk prensibinin arka planı, ne anlam ifade ettiği ile söze başlanarak, 2002 sonrası kamu yönetimi reformları ve bu reformların ilerleme raporları çerçevesinde değerlendirmesi yapılacaktır. Son olarak, 2002-2005 arası reform çalışmalarında kazanılan ivmenin ve 2005 sonrası bu ilerlemenin neden durduğunun sebepleri çeşitli iç ve dış faktörlerle açıklanacaktır.

2.1. Avrupalılaşıma

Uluslararası İlişkiler disiplininin bir alt dalı olarak ortaya çıkan Avrupa bütünleşmesi literatürü tarihsel süreçte bütünleşmenin ilgili dönemindeki durumu dikkate alarak farklı farklı yaklaşımlar şeklini alarak günümüze kadar evrimleşmiştir. Bütünleşme hükümetler arası bir pazarlık ve etkileşimin mi yoksa ulus üstü bir sürecin sonucu mu gerçekleşiyor özellikle ilk dönem bütünleşme literatürünün temel konusunu oluşturmuştur. Klasik bütünleşme teorilerinin başında İşlevselcilik (Functionalism) yaklaşımından türemiş yeni-işlevselcilik (Neo-functionalism) ve onun meşhur önermesi “saçılma” (spillover) gelmektedir (Greer, 2006). Yeni işlevselcilik teorisine karşıt, bütünleşmeyi üye ülkelerin rasyonel tercihleri sonucu ortaya çıkan bir süreç olarak açıklayan uluslararası ilişkiler yazınının temel teorilerinden realizmden türemiş özel olarak Avrupa bütünleşmesini açıklamayı hedefleyen hükümetlerarasıcılık (intergovernmentalism) klasik teorilerden bir diğerini oluşturmaktadır (Öniş, 2000).

İlk kuşak bütünleşme teorilerinden sonra bu sefer araştırmaların odağına yavaş yavaş klasik uluslararası örgütlerden ayrılıp devlet benzeri bir yapıya dönüşmeye başlayan Avrupa Topluluğunun kendisi oturmaya başlamıştır. Sosyal bilimlerin özellikle yönetimi konu alan alanlarında 90’lı yıllarla kendini gösteren “yönetişim” (Governance) yaklaşımı bütünleşme literatüründe de kendine yer bulmuştur (Leontitsis ve Ladi, 2018; Radaelli, 2008; Schimmelfennig, Sedelmeier vd., 2003). AB bu yaklaşıma katkı sağlayan yazarlarca giderek çok aktörlü, çok düzeyli bir yapı olarak açıklanmış ve bütünleşme literatürü uluslararası ilişkiler yazınından uzaklaşıp karşılaştırmalı siyaset literatürüne yaklaşmıştır. Böylece çok düzeyli bir yönetişim (Multi-level Governance) sistemi olarak algılanan AB her düzeyinde politika ve kurumsal dönüşüme tabi bir yapı olarak değerlendirilmeye başlamıştır.

2000’li yıllara gelene kadar bütünleşme bağımlı değişken olarak araştırmalara konu olurken artık bizzat dönüşümü etkileyen bağımsız bir değişken olarak çalışmalarda kendine yer bulmaya başlamıştır. Üçüncü kuşak olarak adlandırabileceğimiz bu kuşağın temel ilgi alanı bütünleşme sonucu kendi örgütsel yapısı ve politika üretme mekanizmaları ile ortaya çıkmış AB’nin yerel siyaset ve kurumlar üzerindeki etkileri olmuştur. “Avrupalılaşıma” kavramı tam da bu zamanlarda ortaya çıkmıştır. Ancak, ilk zamanlarda literatürde bu terim farklı anlamlara gelebilmekteydi. Avrupalılaşıma genelde üç farklı anlamda kullanılmaktaydı:

- (i) Kararların AB seviyesinde alınması ve AB seviyesinde politika oluşturulması
- (ii) Bu kararların ve politikaların neden olduğu süreçler
- (iii) Bu karar ve süreçlerin ulusal (yerel) karar alma, politika ve kurumlara etkisi

Özellikle sonuncu anlam ki bu çalışmanın da araştırma perspektifini oluşturmaktadır, esas olarak değişime odaklanmıştır. Bu yöndeki araştırmaların çoğu AB’nin etkisini üye ülkeleri inceleyerek yazına katkıda bulunmuşlardır. 2000’li yıllarda AB gündemini önemli oranda işgal eden Orta ve Doğu Avrupa genişlemesi de araştırmacıların ilgi alanına girmiş ondan sonra aday ülkeler de Avrupalılaşıma yazınına konu olmaya başlamıştır.

Bütünleşme teorileri ile ilgili bu genel değerlendirmeden entegrasyonun çeşitli aşamalarında araştırmaların odak noktasının değiştiği görülmektedir. İlk kuşak araştırmaları daha çok bir yukarıya doğru yükleme (upload) sürecini merkeze almıştır. Aşağıdan yukarı doğru hareketin bütünleşmenin ana dinamosu olduğu iddiasındaki, bu yaklaşımlar sürecin kendisine ve yukarıda yarattığı değişimi anlamaya odaklanmışlardır. Bu bütünleşme sonucu ortaya çıkan ulusüstü yapıyı inceleyen araştırmacılar ise ikinci kuşak yazının temsilcileri olmuşlardır. Aşağıdan yükleme (Download) sürecine ve oluşmuş olan bu ulusüstü yapının ulusal ve yerel yapılar ve politikalar üzerine etkisini ise üçüncü kuşak araştırmalar anlamaya çalışmıştır. Dolayısıyla, birinci kuşak aracılığıyla yukarı yükleme süreçlerini inceleyerek başlayan Böylece aşağıdan yukarı bir bakış açısıyla başlayan ve yukarıdan aşağı bir yaklaşıma evrilen bütünleşme literatürü bu sürecin her yönünü inceleyebilen bir yazına dönüşebilmiştir.

Bu çalışmanın bakış açısıyla Avrupalılaşıma kavramı ulusal politikaların ve kurumların AB ilkeleri, kuralları ve değerlerinden nasıl etkilendiğiyle ilgilidir (Börzel ve Risse, 2000; S. Bulmer, 2008; Radaelli, 2008). Başka bir deyişle, Avrupa değerlerine, ilkelerine, kurallarına uyum AB üyesi ve aday ülkelerin ulusal politikalarının bir parçası haline gelmiştir. Buradan anlaşılacağı üzere, bütünleşme üzerine araştırma yapan araştırmacılar Avrupalılaşımayı, “Avrupa ilkelerinin, kurallarının ve değerlerinin ulusal politika yapımının bir parçası haline geldiği bir uyum süreci olarak nitelendirmektedirler” (Bulmer ve Radaelli, 2004; Cowles, Caporaso ve Risse-Kappen, 2001; Featherstone ve Radaelli, 2003; Haverland vd., 2008). Ladrech, bu alanın öncü yazarlarından, Avrupalılaşımayı “AB’nin ekonomik ve politik yapılarının ulusal politikalarının ve politika yapma sürecinin organizasyonel mantığının bir parçası haline geldiği bir uyum süreci olarak tanımlamaktadır” (Ladrech, 1994: 62). Bu tanımdan hareketle, Avrupalılaşıma, ulusal aktörlerin çıkarlarını ve eylemlerini AB seviyesinde oluşan politikalar ile uyumlu hale getirmesi olarak ifade edilebilir.

Avrupalılaşıma, öte yandan entegrasyonun Avrupa düzeyinde yarattığı kurumsal yapının büyümesi ve derinleşmesi olarak da değerlendirilmektedir. Avrupalılaşıma yazınında ifadesini “Avrupa düzeyinde

belirgin yönetim yapılarının ve düzeylerinin oluşması ve gelişmesidir” şeklinde bulunmaktadır (Cowles vd., 2001: 4). Yine aynı eser Avrupalılaştırma yaklaşımını, “Avrupa düzeyinde belirgin bir siyasal sistem ile aktörler arasındaki sürekli bir etkileşimi resmi ve rutin hale getiren bir siyasal kurumlar kümesinin ortaya çıkması ve yaptırım gücüne sahip Avrupa kurallarının oluşturulmasında uzmanlaşmış bir siyasal ağı gelişmesi” şeklinde tanımlamaktadır (Cowles vd., 2001: 4). Bu yaklaşım, Avrupalılaştırma kavramının sadece ulusal politikalar ve kurumlar gibi resmi yapılar üzerinden değil inanış, norm ve değerler gibi gayri resmi yapılar üzerinden okunmasını da sağlamaktadır.

Bu literatürün önemli yazarlarından Börzel ve Risse, “ulusal politika alanlarının artan bir şekilde Avrupa düzeyinde politika yapmanın konusu haline geldiği bir süreç olarak ifade etmektedir” diyerek AB’nin ulusal politikaların şekillenmesinde giderek daha fazla önem kazandığını iddia etmektedir (Börzel ve Risse, 2000: 574). Börzel ve Risse gibi yazarlar üye ülkelerin belli alanlarındaki egemenliklerini AB’ye devretmelerinin yaratacağı sonuçları üzerinde duruyorlardı. Benzer şekilde başka yazarlar Avrupalılaştırma’yı “farklı yönetim yapılarının politik, ekonomik ve sosyo-kültürel yapının Avrupa düzeyine göre şekillenmesi” olarak tanımlamaktadırlar (Bulmer ve Burch, 1998: 602). Yine aynı yazarlar yaklaşımı “üye devletlerin hem politika yapma süreçleri hem de politika uygulamaları açısından AB politikalarının, kurallarının, uygulamalarının ve değerlerinin etkisi altında kaldığı bir süreç” olarak ifade etmektedirler (Bulmer ve Burch, 1998: 603). Bu perspektiften bakınca bu yazarlara göre Avrupalılaştırma ancak değerler seviyesinde bir içselleştirme süreci ile mümkün olabilmektedir.

Avrupalılaştırmanın sadece üye ülkeler için değil aday ülkeler hatta üçüncü ülkeler ile AB ilişkilerini açıklamakta da kullanılabilirliğini bu yazının tanınan isimlerinde Radaelli önermiştir (Radaelli, 2000, 2008). Radaelli Avrupalılaştırma’yı “AB’nin politik, ekonomik ve sosyo kültürel dinamiklerinin ulusal politikalara, politika yapma süreçlerine, kurumlarına, söylemlerine ve hatta kimliklerine hâkim olan bir mantığın parçası haline geldiği bir süreci özetlemektedir” olarak tanımlamıştır (Radaelli, 2006). Ona göre Avrupalılaştırma önce AB kurumsal yapısı içinde ortaya çıkan sonra yerel yapılara dâhil edilen “resmi ve resmi olmayan kuralların, süreçlerin politika paradigmalarının, iş yapma tarzlarının ve ortak inanış, değer ve normların, inşa edildiği, yayıldığı ve kurumsallaştığı bir sürecin tamamıdır” (Exadaktylos ve Radaelli, 2009). Bu nitelemelerden anlaşılacağı üzere Avrupalılaştırma durağan değil dinamik, bir başka ifade ile zaman ve mekâna göre değişebilen bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.2. Koşulluluk

Özellikle 2000’li yılların başı ile birlikte AB gündemini dolayısı ile Avrupalılaştırma tartışmalarının da odak noktasını yaklaşan büyük Orta ve Doğu Avrupa genişleme süreci işgal etmeye başlamıştır. AB üyesi ülkelerden tamamen farklı bir

siyasi ve ekonomik geçmişe sahip olan bu 12 ülke AB hazmetme kapasitesi ile ilgili soru işaretleri oluşmasına neden oldu. AB’nin dönüştürücü gücünün etkisi bu süreçte bütünleşme literatürünün en sıcak tartışmalarına konu olmuştur (Börzel ve Risse, 2010; Kelley, 2004; Pridham, 2005; Schimmelfennig ve Sedelmeier, 2005).

Bu tartışmalar Avrupalılaştırmanın işlemini çoğunlukla bir ödül teşvik yöntemine dayalı olarak değerlendirmişlerdir. Bir başka deyişle AB aday devletlere bir takım ödüller vadetmekte ve taleplerde bulunmaktadır; bu talepler yerine geldikçe AB’de ödülü vermektedir. Bu sürecin en büyük ödülü ise AB’ye tam üyelik olmaktadır; aşama aşama bu noktaya gelebilen adaya nihai olarak tam üyelik verilmektedir. Bu mekanizmaya literatürde verilen isim “siyasi koşulluluk” olmuştur (Aydın ve Acikmese, 2007; Schimmelfennig ve Sedelmeier, 2004; 2005). Ancak, koşulluluk ilkesinin öngördüğü dönüşümün gerçekleşebilmesi için elbette AB’nin güvenilir olması ve vadettiği ödülleri gerçekten verebilmesi gerekmektedir. Siyasi koşulluluk konusunda dikkat çeken bir diğer önemli nokta ise yazındaki pek çok yazar Avrupalılaştırma’yı yukarıdan aşağı bir süreç olarak görmüş ve AB’nin dönüştürücü güç olduğunu ancak iç etkenleri dönüşümü yavaşlatan faktörler olarak değerlendirmişlerdir (Kelley, 2004; Schimmelfennig ve Sedelmeier, 2005; Sedelmeier, 2008; Yılmaz, 2012). Türkiye ilgili bazı çalışmalarda da bu yaklaşımın etkileri görülmektedir; Türkiye’nin iç politik dinamikleri genellikle negatif bir unsur olarak değerlendirilmektedir (Keyman ve Öniş, 2007a; Grigoriadis, 2008, 2009b, 2009a; Keyman ve Öniş, 2004; Keyman ve Öniş, 2007b; Schimmelfennig, Engert, ve Knobel, 2003). İç etkenlere yukarıdaki çalışmaların tersine pozitif katkı yapan faktörler olarak değerlendiren çalışmalar da vardır (Börzel ve Risse, 2000; Haverland vd., 2008; Kubicek ve Cimander, 2005; Tocci, 2005; Ulusoy, 2007; Yılmaz, 2015). Bu yazarlar iç dinamikleri sürece katkı sunan faktörler olarak görmüşler ve önemsemişlerdir.

AB siyasi koşulluluk ilkesi 1960’lı yıllardan beri var olsa da yoğun bir politika aracı olarak 1990’lı yılların ikinci yarısından itibaren görülmeye başlamıştır. Bu yıllarda AB’nin gündemini soğuk savaşın bitmiş olmasının da etkisiyle eski Doğu Bloku ülkelerinin ne olacağı sorusu işgal etmekteydi. Çok farklı bir ekonomik ve siyasal sistemden çıkmış bu ülkeler daha sonra tarihsel ve stratejik nedenler gerekçe gösterilerek AB adayı olarak ilan edilmişlerdir (Öniş, 2000). Ancak ekonomik geri kalmışlıkları ve siyasi istikrarsızlıkları bunların AB’ye bu şekilde alınmalarını imkânsızlaştırıyordu. Bu süreçte 1993 Kopenhag zirvesinde ilan edilen meşhur Kopenhag Siyasi, Ekonomik ve Kurumsal Kriterleri bu ülkeler için üye olabilmek için öncelikle tamamlamaları gereken önkoşul olarak ortaya çıkmıştır. Bu kriterleri başaran ülkeler ancak bundan sonra üyelik müzakerelerine başlayabilmekteydiler ki bu süreç de üyeliğin gerçekleşebilmesi için yine pek çok koşulun karşılanması gerektiğini göstermekteydi.

Bu dönemden sonra Avrupalılaştırma literatürü bütünleşmeyi daha çok siyasi koşulluluğu içeren ve AB ile aday ülkeler arasındaki başta siyasi, ekonomik, hukuki ve teknik konular olmak üzere farklılıkları AB lehine azaltma mümkünse de yok etme süreci olarak açıklamaya başlamıştır. Aday ülkelerin AB ile bütünleşmesini sağlayabilmek için bir nevi ödül-ceza sistemi AB tarafından hayata geçirilmek istenmişti. Buna göre başta Kopenhag Kriterleri olmak üzere siyasi ekonomik gerekleri yerine getirenler AB için önce aday ilan edilecekler ve böylece AB'nin bazı mali olanaklarından faydalanmaya başlayacaklardı, başaramayanlar bunlardan mahrum bırakılacaktı. Daha sonraki aşama aday ilan edilen ülkeler ile müzakereleri başlatmak olacaktı, bunu başarabilen ülkeler için üyelik artık daha somut bir hedef haline gelecek ve bu sürecin gerektirdiği, genellikle, teknik değişiklikleri zamanında yapan ülkeler için artık en büyük ödül olan üyelik gerçekleştirilecekti. Elbette öngörülen bu koşulluluk süreci pek çok iç ve dış siyasi değişkenin etkisi ile tam olarak adil ve planlandığı gibi gerçekleşmemiş ama kayda değer bir başarı da göstermiştir.

Türkiye de uzun yıllar önce (1959) AB'ye üyelik başvuran bir ülke olarak 1990'lı ve 2000'li yılların bu koşulluluk rüzgârına kapılmış ve uzun yıllar beklemeye aldığı AB'ye üyelik sürecine yeniden asılmaya başlamıştır. 1987 yılında Özal hükümetinin Ankara Anlaşmasını bypass edip Roma Antlaşmasınının 237. maddesine dayanarak yaptığı başvuru olumsuz sonuçlanınca bu hedefini gerçekleştirmek için Türkiye kendini bu mekanizmanın içinde bulmuştur. Önce Gümrük Birliği'ni tamamlayabilmek için Katma Protokolün öngördüğü 12 ve 22 yıllık listelerdeki gümrük indirimlerini hemen birkaç sene içerisinde tamamlayıp kendisini hem AB ile Gümrük Birliği'nin bir parçası yapmayı ama esas olarak AB'ye tam üyelik için resmen aday olmayı hedeflemiştir. Bunu kısmen 1996 yılında Gümrük Birliği'ni tamamlayarak başarmış ama aday ülke olarak ilan edilmeyi beklediği 1997 Lüksemburg zirvesinde bir hüsrana yaşamıştır. 1999 yılında Helsinki zirvesinde daha önce AB ile dondurduğu ilişkilerine aday ülke statüsü ilan edilince yeniden başlamıştır. 2004 yılında Kopenhag Kriterlerini başardığına ikna olan AB Türkiye'nin 2005 yılında müzakerelere başlayacağını ilan etmiştir. O tarihten bu yana Türkiye AB'ye üye olmak için AB ile üyelik müzakereleri yürütmektedir. Bazı siyasi ve teknik nedenlerden dolayı şu anda müzakere başlıklarının tamamında müzakereler aktif olarak yürütülmemekte ancak turizm politikalarını da önemli oranda içerisinde barındıran işletme sanayi politikaları başlığı 2007 yılından beri açıktır ve resmen müzakere edilmektedir.

Türkiye'nin halen müzakere yürüttüğü bu başlıkta turizmle ilgili AB'nin aktif olarak politika ürettiği ve Avrupa çapında etkin olduğu ve ortak bir standartlaşmaya gittiği konulardan birisi de erişilebilir turizmdir (Accessible Tourism). Buradan sonraki bölümlerde erişilebilir turizm anlatıldıktan sonra AB'nin bu alanda yaptığı çalışmalar ve oluşturduğu standartlar üzerinde durulacak ve Türkiye'nin uyumlu mükellef olduğu bu alanda Avrupalılaştırma ve Koşulluluk

yaklaşımları penceresinden ne kadar başarılı olduğu anlaşılmasına çalışılacaktır.

3. Erişilebilir Turizm

Engellilik farklı kontekstlerde farklı anlamlar taşıyabilir. Ancak en yaygın tanımları Dünya Sağlık Örgütü'nde bulamamız mümkün:

“Noksanlık (Impairments): Vücut fonksiyonlarında problem ya da vücut yapısı içerisinde tahribat ile sonuçlanan durumları” anlatmaktadır.

“Hareket Sınırlılığı (Activity Limitations): Günlük aktiviteleri gerçekleştirme konusunda sağlıklı bir insana nazaran fiziksel anlamda hareket kısıtlılığının bulunması durumlarını” anlatmaktadır.

“Katılım Kısıtlılığı (Participation Restrictions): Herhangi bir fiziksel, ruhsal, duyuşsal rahatsızlık ve / veya noksanlık neticesinde sosyo kültürel açıdan kişinin sosyal faaliyetlere katılımının engellenmesi durumlarını” anlatır (Üstün, 2010: 23).

Birleşmiş Milletler (BM) de Engellilik tanımı yapan bir başka kuruluştur. 2007'de imazaya açılan “Engelli İnsanların Haklarına Dair Sözleşme'ye” orijinal ismiyle “United Nations Convention on the Rights of People with Disabilities-CRPD” göre *“diğer bireylerle eşit koşullar altında topluma tam ve etkin bir şekilde katılımlarının önünde engel teşkil eden uzun süreli fiziksel, zihinsel, duyuşsal ya da algısal bozukluğu bulunan kişileri içermektedir”* (Steinert, Steinert, Flammer ve Jaeger, 2016: 2)

Türkiye'de engelliliğin resmi tanımı 2005'te yayımlanan “Engelliler Hakkında Kanunda” (5378 sayılı kanun) yapılmaktadır: *“engelli; fiziksel, zihinsel, ruhsal ve duyuşsal yetilerinde çeşitli düzeyde kayıplarından dolayı topluma diğer bireyler ile birlikte eşit koşullarda tam ve etkin katılımını kısıtlayan durum ve çevre koşullarından etkilenen bireyler”*.

Farklı şekillerde tanımlanabilse de engellilik insanların bazı duyuşsal, fiziksel, zihinsel yetilerinin tam ve etkin olarak kullanılmaması olarak özetlenebilir. WHO'ya göre dünya nüfusunun %15'i şu veya bu şekilde engelli tanımı içine girmektedir (Üstün, 2010). Buradan anlaşılacağı üzere engelli sayısı küçümsenebilecek bir oranın çok üzerindedir. Bunlara ek olarak yaşlılığından dolayı çeşitli yetilerinin yeterince kullanamayan insanları da kattığımızda bu oran daha da yükselmektedir. Hem bu oranların bu kadar yüksek olması hem de temel insan hakları nedeniyle bu bireylerin de tıpkı diğer insanlar gibi sosyal hayatın çeşitli imkânlarından eksiksiz faydalanabilmesi gerekmektedir. Bunun için de uygun düzenlemelerin yapılması önem göstermektedir. Bu sosyal faaliyetlerden birisi de turizm faaliyetleridir ve buna engelli bireylerin katılımı ise erişilebilir turizm kavramı ile ifade edilmektedir.

Avrupa Birliği verilerine göre AB'de 35 milyon hareket engelli birey bulunmaktadır (Özöğül ve Baran, 2016).

Bunlara ek olarak "AB'de 1 milyon işitme engelli, 80 milyon duyma sorunu olan ve 12 milyon görme sorunu olan birey mevcut" (Akinci, 2013). AB'dekinin üzerine dünyanın geri kalan kısmındaki engellileri de eklediğimizde dünyada yaklaşık 130 milyon gibi bir engelli nüfusuna ulaşılabilir. Bunlara refakat eden insanları da kattığımızda oldukça büyük bir potansiyelin AB içinde turizm faaliyeti gerçekleştirebileceği görülüyor ki yine AB'nin yaptığı tahminlere göre bu 80 Milyar Avroluk bir maddi potansiyel taşımaktadır. Bu potansiyeli dünya ekonomisine katma amacıyla özellikle 90lı yıllardan itibaren başta BM olmak üzere pek çok uluslararası örgüt bu konuda çalışma yapmaya ve engelli bireylerin yaşayabilecekleri minimize etmeye yarayacak çözümler üretmeye başlamışlardır. Engelliliğin ve beklentilerinin farklı yazarlarca farklı değerlendirilmesi erişilebilir turizmi farklı kavramlarla ifade etmeleri sonucunu da doğurmaktadır (Buhalis ve Darcy, 2010). Bu da literatürde bir karışıklığa neden olabilmekte ancak bu çalışmada yukarıda yapılan geniş ve kapsamlı tanım dikkate alınacak ve bunun kapsamı içinde kalan çalışmalar nasıl isimlendirilmiş olursa olsun çalışmanın bibliyografisinde bulunacaktır.

Engelli insanlar da diğer tüm insanlar gibi farklı farklı güdülerle ve ihtiyaçlarla seyahat etmektedirler farklı deneyim beklentisi içindedirler. Yani "engelli turizmi" diye bir sınıflandırma doğru ve yerinde bir tanım olmaktan uzlaşmaktadır. Bu nedenle engelli bireylere de diğer tüm insanların yaşadıklarına benzer deneyimleri yaşatabilmek için işletmelerin ve ülkelerin fiziki koşullarını ve politikalarını bunu hesaba katarak yeniden düzenlemesi ile ortaya çıkan veya çıkacak olan duruma "erişilebilir turizm" (Accessible Tourism) ismini vermek daha doğru ve kapsayıcı bir tanımlama olmuştur (Ayyıldız, Hakan ve Yazıcı, 2014). Burada erişilebilirlik ile kasıt, bireylerin insan olarak doğmuş olmaktan kaynaklı doğal haklarını hiçbir engel gerekçe gösterilmeden ve sürdürülebilir şekilde kullanabilmeleridir (Darcy, Cameron ve Pegg, 2010; Darcy, Cameron, Pegg ve Packer, 2008; Darcy ve Dickson, 2009; Luiza, 2010; Parker, 2009).

Bu yönde geçmişe kıyasla pek çok adım atılmış olsa da diğer insanların yararlandığı hizmetlerden eksiksiz yararlanmak isteyen engelli bireylerin bu hizmetlerden tam olarak faydalanması yönünde hala pek çok eksiklik bulunmaktadır. Engelliğin boyutuna, turizmin türüne veya beklentilere göre değişse de bu sorunların çoğu belli bir sınıflandırılmaya sokulabilmektedir. Buna göre, bu problemler içsel ve dışsal olmak üzere iki başlıkta sınıflandırılmaktadırlar (Westcott, 2004). İçsel engeller engelli kişilerin turizm faaliyetine katılma güdülerini ile ilgilidir. Bu kişilerin ya kendi başlarına ya da profesyonel yardım olarak bu tip faaliyetlere katılabileceklerini kendilerini ikna etmeleri gerekmektedir. Bunun dışında engelli bireylerin karşılaştıkları diğer engeller de dışsal olarak tanımlanmaktadır. Bunlar şöyle özetlenebilir:

"Dışsal faktörler engelli bireylerin turizm faaliyetlerine katılmaktan alacakları hazı azaltan ya da kısıtlayan ve/veya engelleyen destinasyona ait özelliklerdir. Bunlar;

konaklama tesislerindeki, müze ve ören yerlerindeki fazla basamaklar, engellilere uygun olmayan tuvaletler gibi yapısal engeller; düzensiz yollar, ağaç kökleri, kaldırımlar gibi çevresel engeller; engellilerin kullanımına göre dizayn edilmemiş arabalar, otobüsler gibi imkânlar ile yapılan seyahat engelleri; engelli insanların beraberlerinde engellerini ortadan kaldırmaya yönelik kullandıkları ekipmanların kimi ortamlarda kullanımını engelleyen yasal engeller; ikili ilişkilerde müze, ören yeri ya da konaklama tesisi çalışanlarının gösterdikleri tepki ya da ilgisizliğin doğurduğu olumsuz yaklaşımlar; işaret dili vb. yönden eksik tesis ve müzelerin eksikliği nedeniyle ortaya çıkan iletişim engelleri ve bu engeller çerçevesinde ortaya çıkan yanlış bilgilendirmelerin oluşturduğu engellerdir" (Mihaela, Andrea ve Viorel, 2011).

Anlaşılabacağı üzere engelli kişilerin turistik faaliyette bulunması hem kişisel hem de gittikleri yerin koşullarından dolayı pek kolay değildir. Bahsedilen durumlar veya benzeri durumlar, engelli bireylerde bir bıkkınlığa neden oluyor ve onların uzun süreler turizm faaliyetlerinden uzaklaşmasına neden oluyor. Öte taraftan, bu gibi olaylar engelli kişilerin turizm faaliyeti ile ilgili önyargı oluşturmalarına ve uzun vadede turistik faaliyette bulunmaktan kaçınmasına yol açıyor. Eskiye nazaran özellikle gelişmiş ülkelerde hayata geçirilen bu engellerin ortadan kaldırılmasına yönelik düzenlemelerin hayata geçmesi ile birlikte engelli bireyler geçmişe oranla daha sık seyahat etmeye başlamışlardır. Bu alanda sadece kanun getirmek veya değiştirmek önemli bir adım olmakla beraber bunun uygulanabilirliği ve sürdürülebilirliğini sağlamak için bazı standartların yakalanması gerekmektedir (Buhalis ve Darcy, 2010). Bunlar şu şekilde sıralanmaktadır:

"Park Alanları: Araç park yerleri ve yolcu indirme/bindirme alanlarının konaklama tesislerinde, müze ve ören yerlerine en yakın yerlerde, engelli bireylerin kullanımını için özel olarak dizayn edilmesi ve işaretlerle bunun vurgulanması gerekmektedir.

İletişim: Hedef destinasyonlarda işaret dilinin kullanılabilmesi, görme engellilere yönelik alfabeler ile hazırlanmış giriş kartları ya da evrakların olması ve bütün bu prosedürler konusunda eğitimli personelin bulunması gerekmektedir.

İşaretleme: Engelli kişilerin kolaylıkla kullanabileceği şekilde dizayn edilmiş fonksiyonel levha uyarı işaretlerinin olması, yine yürüme yollarında görme engellilerin yollarını takip edebilmeleri için işaret yollarının konulması gerekmektedir.

Yatay Hareketler: Koridor, yürüyüş yolları, ziyaret alanları gibi engellilerin engellerine göre kullanabilecekleri genişlikte yolların ya da koridorların bulunması gerekmektedir.

Dikey Hareketler: Dikey yürüme mesafeleri olan yerlerde asansör kullanımının yaygınlaşması gerekmektedir. Eğer asansör kullanımı imkânsız ise merdivenlerde engelli rampaları ya da destek çubuklarının bulunması gerekmektedir. Böylece yukarı aşağı ya da aşağı yukarı yer değişimlerinin turizm faaliyetlerine katılmada mecburi olduğu alanlarda engelli bireyler rahatlıkla hareket edebilecektir.

Taşıma: Turizm destinasyonlarında engelli bireylerin rahatlıkla seyahat edebilmeleri için toplu taşıma araçlarının söz konusu bireylerin kullanımı açısından ergonomik olarak tasarlanması gerekmektedir. Bunun yanında konaklama tesisleri, müze ve ören yerlerinde engelli bireylerin kullanımına uygun araç park yerlerinin bulunması gerekmektedir.

Konaklama: Konaklama tesislerinin fiziki yapısının engelli bireylerin kullanımına uygun olması gerekmektedir. Girişlerde tüm engel tipleri göz önüne alınarak ihtiyaçların karşılanmasına yönelik dizayn edilmelidir. Katlar arası hareketlerde engelli bireylerin kolaylıkla erişip kullanabileceği şekilde dizayn edilmiş asansörlerin bulunması gerekir. Koridorlarda odalara, asansöre ulaşımı kolaylaştıracak şekilde işaretlerin bulunması gerekmektedir.

Yeme-İçme Hizmetleri: Belirli sayıda restoran ya da masanın engellilerin kullanımı için dizayn edilmesi, Braille alfabesi ile hazırlanmış menü kartlarının bulundurulması gerekmektedir.

Gezi Alanları: Müzeler, ören yerleri gibi turistik alanlarda yatay ve dikey hareketliliği kolaylaştıracak asansör imkânları, görme engelliler için sesli rehberler, işitme engelliler için görsel rehberlerin bulunması gerekmektedir.

Genel Hizmetler: Ankesörlü telefonlar, danışma ofisleri, check-in masaları gibi hizmetler bütün engelli bireylerin ulaşabilecekleri şekilde dizayn edilmeli ve kullanımları sağlanmalıdır” (Buhalis ve Darcy, 2010).

Bu sayılanların ötesinde ayrıca bu standartları hayata geçirecek uzman personele de ihtiyaç duyulmaktadır. Bunun için turizm personelinin engelli bireylere hizmet ve onlarla iletişim konusunda da eğitilmiş olmaları gerekmektedir. BM Dünya Turizm Örgütü 2015 yılında bu özelliklere haiz 7 şehri kültürel mirasa sahip erişilebilir şehirler olarak listelemiştir: “İsviçre’deki; Lozan, Cenevre, Luzern, Bern, Basel ve Zürih ile Fransa’daki Bordo”. Türkiye’de bu konuda adımlar atmaya başlamış ama henüz yolun oldukça başında gözükmektedir. Başta Turizm Bakanlığı ve TURSAB olmak üzere pek çok adım atılmıştır. 2014 yılında yapılan bir araştırma Türkiye’de UNESCO korumasındaki kültür varlıkları ve müzelerin erişilebilirliği tespit etmiştir. Buna göre: “Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası, İstanbul’un Tarihi Alanları, Göreme Millî Parkı ve Kapadokya, Hattuşa, Nemrut Dağı, Hieropolis-Pamukkale, Xanthos-Letoon, Safranbolu Şehri, Truva Antik Kenti, Edirne Selimiye Camii ve Külliyesi, Çatalhöyük Neolitik Kenti, Bergama Çok Katmanlı Kültürel Peyzaj Alanı, Bursa ve Cumalıkızık: Osmanlı İmparatorluğu’nun Doğuşu” destinasyonlarında engelli turistlere kısmi erişilebilir hizmet verildiği tespit edilmiştir (Şen, Yetim ve Bilici, 2014). Bir diğer araştırma, Türkiye’nin hem yerli hem de yabancı turistler tarafından en çok ziyaret edilen tüm ziyaretçiler açısından tarihi ve manevi değere sahip Gelibolu ve çevresinin engelli kişiler için uygun bir şekilde düzenlemediği ve bu bireyler için bir çok zorluk barındırdığı tespit edilmiştir. (Tozlu, Mercan ve Lütfi, 2012)

Bunlar ve benzeri çalışmalardan anlaşılacağı üzere Türkiye’deki turizm destinasyonları henüz erişilebilir turizm açısından pek çok eksiklik barındırmaktadır. Bunların daha iyi anlaşılabilmesi için hem dünyanın en gelişmiş bölgelerinden olan hem de Türkiye ile üyelik müzakereleri yürüten AB’de bu yönde ortaya çıkmış gelişmeleri incelemek hem çalışmanın başında ortaya konulan kuramsal çerçevenin uygulanabilmesi hem de pratikte durumun anlaşılabilmesi için önem arz etmektedir.

3.1. Avrupa Erişilebilir Turizm Ağı (ENAT)

ENAT (European Network for Accessible Tourism), Avrupa genelinde erişilebilir turizm alanında faaliyet gösteren en etkin ve etkili organizasyondur. Avrupa Birliği’nce turizmin yaygınlaştırılması amacıyla gerçekleştirilmiş bir projenin hayata geçmesiyle kurulmuştur. ENAT 2007 yılında “Avrupa’da Ulaşılabilir Turizm İçin İmkân ve Hizmetler” isimli bir rapor yayımlamış ve burada erişilebilirlik ile ilgili yapılması gereken düzenlemeler belirlenmiş ve bunlarla ilgili bir kontrol listesi oluşturulmuştur. Bu raporunda ENAT önceliği fiziksel çevre ve binalara vermiştir. Bunlarla ilgili düzenlemelerin devletlerce yapılması gerektiğini belirtmiştir. Engelli bireyler için tesislerin erişilebilirliğinin anlaşılabilmesi için yayımladığı kontrol listesine göre tesisler şöyle düzenlenmelidir:

- “Dış Alanların Düzenlemesi
 - Park alanları engelliler için açıkça belirlenmelidir.
 - Motorlu araç, yolcu indirme-bindirme noktaları ön girişte ya da yakınında olmalıdır.
 - Giriş yolları düz ve basamaklı bir yüzeye sahip olmalıdır.
 - Gerekli yerlerde basamaklara alternatif olarak rampa ve korkuluk bulunmalıdır.
 - Giriş kapıları ve basamak erişimleri yağmurdan korunmalı ve iyi aydınlatılmış olmalıdır.
 - Dokunsal ve yüksek kontrastlı yön işaretleri bulunmalıdır.
- İç Ulaşım Yollarının Düzenlemesi
 - Kapı kollarına ulaşım ve kapıların açılması-kapanması kolay veya otomatik olmalıdır.
 - Gerekli yerlerde basamaklara alternatif olarak rampa ve korkuluk bulunmalıdır.
 - Kapılar geniş olmalı ve geçit, koridor, yemek masaları arasında geçmeye elverişli boşluklar bulunmalıdır.
 - Odalar, toplantı salonları, giriş holleri, vb. alanlarda dönüş yerleri bulunmalıdır.
 - Yeterli genişlikte asansörler, dokunmatik düğmeler ile görsel ve sesli kat uyarıları olmalıdır.
 - Net, anlaşılır, genel, uyarıcı, erişilebilir alanları ve bunların özelliklerini gösteren tabelalar bulunmalıdır.
 - Dokunsal ve yüksek kontrastlı yön işaretleri bulunmalıdır.
- Yeme-İçme Ünitelerinin Düzenlemesi
 - Büfe yüksekliği 85-90 cm olmalıdır.

- *Fincan ve bardaklar tekerlekli sandalye erişimine uygun olmalıdır.*
- *Tuvalet ve Banyoların Düzenlemesi*
 - *Tuvalet, banyo ve duş yanında destek korkuluklar bulunmalıdır.*
 - *Tuvalet yanında hareket için yeterli alan bulunmalıdır.*
 - *Basamaksız, tekerlekli sandalye girişine uygun duş ve kaymaz zemin yüzeyli banyo bulunmalıdır.*
- *Yatak Odalarının Düzenlemesi*
 - *Yatak yanında sehpa üzerinde telefon ve TV kumandası bulunmalıdır.*
 - *Sırt ve bacaklar için yüksekliği ayarlanabilir yatak bulunmalıdır.*
 - *Yatak etrafında geçiş ve rahat hareket için yeterli boş alan bulunmalıdır.*
 - *Kapısız veya sürgülü gardirop bulunmalıdır.*
 - *Askı yüksekliği 120 cm olmalıdır.*
 - *Gardirop rafları tekerlekli sandalyeden ulaşılabilir yükseklikte olmalıdır.*
 - *Elektrik prizleri tekerlekli sandalyeden ulaşılabilir yükseklikte olmalıdır.*
 - *Tekerlekli sandalye erişimine uygun masa bulunmalıdır.*
- *Genel Alanların Düzenlemesi*
 - *Parlama ve yansıtma olmadan yeterli aydınlatma olmalıdır.*
 - *Cam kapılar ve geniş pencereler kontrast uyarı işareti veya desenleri ile işaretlenmiş olmalıdır.*
 - *Kolay kullanımlı pencere sabitleme, sıcaklık kontrol mekanizması, vb. teçhizat mevcut olmalıdır.*
 - *Sigara içilmez kuralı olmalı ya da sigara içilmeyen alanlar bulunmalıdır. (Resepsiyon, lobi, toplantı salonu, bar, restoran, vb.)*
 - *Müşteri odalarında antialerjik yataklar ve temizlik malzemeleri bulunmalıdır.*
- *Tasarım Özellikleri*
 - *Görme bozukluğu olan kişiler için dokunsal/kontrast tabelalar bulunmalıdır.*
 - *Çocuklar, konuşamayanlar, duyma problemi, öğrenme güçlüğü olan kişiler için yönlerini kolayca bulmalarını sağlayacak renkli ve simgeler içeren tabelalar bulunmalıdır.*
 - *Asansör ve yakınında temizlik, ulaştırma personeli veya teknik personel bulunmalıdır” (Kastenholz, Eusébio, Figueiredo ve Lima, 2012).*

Hala Avrupa'daki pek çok turizm destinasyonunda bu yukarıdaki listeye göre pek çok eksiklik bulunsa da özellikle AB üyesi ülkeler bunların aşılabilmesi için gerekli yasal adımları atmışlar ve pek çok AB ülkesi turizmin erişilebilirliği ile ilgili yasal düzenlemelerini tamamlamışlardır. Uygulama sürecinde ise hızla yol almaktadırlar (Akinci, 2013; Kastenholz vd., 2012). Türkiye'de hem engelli bireyleri sahip olduğu doğal haklarını kullanabilmelerini sağlamak hem de AB ile mevzuat ve müktesebat uyumunu sağlayabilmek için

dünyadaki pek ve Avrupa'daki pek çok devlet gibi bu alanda yasal düzenlemeler yapmaktadır.

3.2. Türkiye'de Erişilebilir Turizm

Türkiye özellikle yasal düzenleme alanında engelli bireylerin karşılaştıkları fiziksel, ekonomik ve sosyal sorunlar ile mücadele etmek için pek çok adım atmıştır. 1982 Anayasası en başta olmak üzere engelli bireyler ile ilgili pek çok yasal düzenleme mevcuttur. Bunların arasında en dikkat çekici olan 2005 tarihli 5378 numaralı “Engelliler Hakkında Kanun” olmuştur. Bu kanun çıkarılma esasını 4. Maddesinde şöyle ifade etmiştir: “Engellilerin bağımsız yaşayabilmeleri, topluma tam ve etkin katılımları için erişilebilirliğin sağlanması esastır.” Bu kanunun erişilebilirlik ile ilgili kısmında ise “Yapılı çevrede engellilerin erişilebilirliğinin sağlanması için planlama, tasarım, inşaat, imalat, ruhsatlandırma ve denetleme süreçlerinde erişilebilirlik standartlarına uygunluk sağlanır.” denmektedir. Bununla ilişkili olarak “Turizm Tesislerinin Belgelendirilmesine ve Niteliklerine İlişkin Yönetmelik” 2005 tarihinde çıkarılmıştır. Bu yönetmeliğe göre; “*Toplam kapasitesi seksen oda ve üzerinde olan oteller ile tatil köylerinde en az bir oda olmak üzere toplam oda kapasitesinin yüzde biri oranında odada, ayrıca tesis girişi, genel tuvaletler ile en az bir adet yeme- içme ünitesinde, mola noktaları, temalı parklar ile eğlence merkezlerinde ise kendi türlerinin asgari niteliklerinde belirtilen şekilde bedensel özürülülerin kullanımına uygun düzenlemeler yapılır. Bu düzenlemeler, özel işaretlerle belirtilir.*”

Bu yönetmeliğe dayanılarak “Konaklama İşletmeleri Sınıflandırma Çalışmalarına İlişkin Değerlendirme Formlarının Hazırlanmasına ve Uygulanmasına İlişkin Tebliğ” 2009 yılında yayınlanmıştır. İşletmelerin taşınması gereken niteliklerin yanı sıra engellilere yönelik düzenlemeler bu tebliğde düzenlenmiş, bir sınıflandırma formu oluşturulmuş ve bu formdaki kriterlerin her biri için bir puan karşılığı belirlenmiştir. İşletmelerin tür ve sınıfları bu formdan aldıkları puana göre belirlenmektedir. Öncelikle tesis girişinin, yatak odasının ve banyosunun bedensel engellilere göre düzenlenmiş olması gerekmektedir, aksi takdirde diğer kriterler değerlendirmeye dahi alınmamaktadır. Bu formda iki puan üzerinden değerlendirilen düzenlemeler aşağıdaki gibidir:

“Tesis girişinde bedensel engelliler için düzenleme

Müşteri kullanımına açık bahçede bedensel engelliler için yapılan düzenleme

Asansörde bedensel engelliler için düzenleme

Kapılar üzerinde bedensel engellilere ait olduğu belirtilen lavabo ve tuvalet düzenlemesi (Genel tuvaletlerin dışında ayrı bir mahalde bay-bayan ortak kullanım olarak düzenlenmesi halinde 2 puan ilave edilir.)

Bedensel engelliler için yatak odası düzenlemesi

Bedensel engelliler için düzenlenen oda banyoları

Giriş ünitesi, oturma salonu, lokanta, yüzme havuzu, gece kulübü vb. ünitelerden en az 3 adedinin bedensel engellilerin ulaşımına ve kullanımına uygun düzenlenmesi”

Tebliğde yukarıda belirtilen temel düzenlemeler dışında bedensel engelliler için yapılacak düzenlemeler aşağıdaki şekildedir:

- “Dış Alanların Düzenlenmesi
 - Tesis bahçe ve girişinde farklı seviyedeki yerler bedensel engelli dolaşımına uygun olarak düzenlenir.
 - Tesis giriş kapısı temiz genişliği en az 90 cm olmalıdır.
 - Resepsiyonda tekerlekli sandalye erişimine izin verecek şekilde tasarlanmış en fazla 90 cm yüksekliğinde banko düzenlemesi yapılmalıdır.
- İç Ulaşım Yollarının Düzenlemesi
 - Asansör kapısı fotoselli olmalıdır. Kapı açılıp kapanma aralığı 5 saniyeden kısa olmamalıdır.
 - Asansör kumanda düğmeleri zemin döşemesinden 90-120 cm yükseklikte ve tekerlekli sandalye yaklaşımına izin verecek konumda yer almalıdır.
 - Asansör kabini içinde zemin döşemesinden yaklaşık 85 cm yüksekliğinde yerleştirilmiş kesintisiz tutunma barları sağlanmalıdır.
 - Kabin içi, halı kaplı olmamalıdır.
- Yeme-İçme Ünitelerinin Düzenlemesi
 - Giriş kısmından yeme-içme ünitelerine engelsiz erişim sağlanmalıdır.
 - Masaların ve tezgâhların altında 70 cm yüksekliğinde ve en az 50 cm genişliğinde diz boşluğu bırakılmalıdır. Masaların arasında bırakılacak geçişler en az 90 cm olmalıdır.
 - Zemin kaygan olmamalı, kalın, yumuşak ve tutan halı kullanılmamalıdır.
- Tuvalet ve Banyoların Düzenlemesi
 - Kapı genişliği en az 85 cm olmalıdır. Eşik yapılmaması tavsiye edilmekle birlikte yapılması halinde en fazla 1,5 cm yükseklikte ve pahlı olarak yapılmalıdır.
 - Klozet, lavabo, sifon, batarya gibi donatılar bedensel engellinin kullanabileceği şekilde düzenlenmelidir. Klozet etrafına, bitmiş döşemeden 85-95 cm yükseklikte olacak şekilde tutunma barları yerleştirilmelidir.
 - Aynalar göz hizasında veya inip çıkan ayarlı veya öne doğru 10-15 derece eğik olmalıdır. Aynaların alt kenarı, bitmiş döşemeden en fazla 100 cm yükseklikte olmalıdır.
 - Tekerlekli sandalyenin tam bir dönüş yapmasına imkân sağlayacak 150 cm çapında bir daire kadar alan sağlanmalı ve zemini kaygan olmayan malzeme ile kaplanmalıdır.
 - Sabunluk, havluluk ve kâğıtlık gibi aksesuarlar bitmiş döşemeden 50-120 cm yüksekliğe monte edilmelidir.
 - Oda banyolarında; genel tuvaletlerde yapılan düzenlemelere ilave olarak bedensel engelli kullanımına uygun şekilde küvet veya duş düzenlemesi yapılır. Bu bölümlerde oturma yeri ile

uygun yerlerde tutunma bantları sağlanır. Banyo kapısı açılımı rahat hareket imkânı verecek şekilde düzenlenir. Eşik yapılmaması tavsiye edilmekle birlikte yapılması halinde en fazla 1,5 cm yükseklikte ve pahlı olarak yapılır. Resepsiyonla bağlantılı alarm sistemi veya telefon bulunur.

- Yatak Odalarının Düzenlemesi

- Odalar, bedensel engellilerin rahatça hareket edip odayı kullanabileceği şekilde, uygun büyüklük ve konumdaki eşyalarla tefriş ve dekore edilmeli, dengesiz duran, sivri köşeli eşyalar bulundurulmamalıdır.
- Oda giriş kapısı genişliği en az 85 cm olmalıdır.
- Zemini kaygan olmamalı, kalın, yumuşak, tutan halı kullanılmamalıdır.
- Dolap kapıları sürgülü olmalı ve askı yüksekliği en fazla 140 cm olacak şekilde düzenlenmelidir.
- Elektrik düğme ve prizleri zemin döşemesinden en fazla 120 cm, en az 40 cm yükseklikte olacak şekilde düzenlenmelidir.
- Yatak başucunda merkezi aydınlatma düğmesi bulunmalıdır.
- Oda düzenlemeleri için öngörülen %1 oranının değerlendirilmesinde küsuratlar dikkate alınmaz.”

Bunların dışında 2011 tarihinde Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü’nün yayınladığı genelgede; “Bütün dünyada, engellilerin toplumsal hayatın tüm alanlarına eşit şartlarda katılabilmesi fikri hızla yaygınlaşırken, farklı insanlık durumları için evrensel boyutlarda tasarlanmış, ulaşılabilir yapılı bir çevre, herkes için seyahati ve turizmi mümkün kılacak çağdaş bir yaklaşım olacaktır. Yapılı çevrenin düzenlenmesinde birinci derecede görevli olan merkezi yönetim kurumları ile yerel yönetimlerin yanında özel sektöre de önemli sorumluluklar düşmektedir” denilmiştir. Bu şekilde erişilebilirlik ile ilgili gayretleri temel insan hakları boyutu ile ele almakta ve önemini vurgulamaktadır. Türkiye, bu ulusal adımları ötesinde bu konuyla ilgili pek çok uluslararası arası sözleşmeyi de imzalamış ve onaylamıştır. BM’nin hazırladığı “Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme” Türkiye tarafından 2007 yılında imzalanmış ve 2008’de yürürlüğe girmiştir. 2013 tarihli Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin “engelli bireylerin kültür, spor, turizm ve boş zaman etkinliklerine tam, eşit ve etkin katılımının sağlanmasına yönelik” kararını da aynı sene kabul etmiştir. Bu kararda;

“engelli insanların kültür, turizm ve eğlence faaliyetlerine katılımlarının sağlanması, kültür, spor, turizm ve eğlence alanlarının evrensel tasarım/ herkes için tasarım ilkesi ile engelli insanlar için erişilebilir olmasının sağlanması, hizmet sağlayıcılar ve kuruluşlarda görevli personel için engellilik konularında sürekli mesleki eğitimi sunulması, yasal düzenlemeler oluşturularak bunların etkin biçimde uygulanması konularına” değinilmiştir.

Türkiye özellikle 2000’li yılların ortalarından itibaren engellilerin hakları ve erişilebilirlik ile düzenlemeleri hızla yapmaya başlamıştır. Bu düzenlemeler özellikle turizm penceresinden değerlendirilecek olursa engelli bireylerin

turizm faaliyetlerine ve sosyal hayata daha çok katılmalarını amaçladıkları görülmektedir. Ancak sözü geçen tarihlerin Türkiye'nin AB ile müzakerelere başladığı yıllar ve ondan sonraki yıllar olması dikkat çekicidir. Bu durum bahsedilen bu düzenlemelerin AB etkisi ile çıkmış olduğu gerçeğini göstermektedir. Aşağıdaki bölümde bu düzenlemeler ve AB etkisi anlaşılmaya çalışılacaktır.

3.3. AB ve Türkiye Erişilebilir Turizm Politikaları

Hem Avrupa'da hem de Türkiye'de özellikle 2000'li yılların başından itibaren engelli bireyler için yasal düzenlemelerin hızla yapıldığı ve engelli bireyler ile ilgili bir farkındalık yaratma çabalarının arttığı ve gözlenmektedir. Bu konuyla ilgili en dikkat çekici kurum özellikle Avrupa çapında, ama Türkiye'de de, ENAT olmuştur. 2006 yılında kurulan bu örgütün temel amacı tüm Avrupa'da, sadece AB'de değil, erişilebilir turizmin gelişmesi ve yaygınlaşması için başta devletler olmak üzere bütün paydaşlar ile birlikte çalışmak olmuştur. Bu gayesi ile uyumlu olarak bu örgüt erişilebilir turizmle ilgili çeşitli raporlar yayımlamakta ve bu raporlarda dikkat çekilen hususlara tüm Avrupa'da hassasiyet gösterilmesi için çaba sarf etmektedir. Bu konuda kendini oldukça kanıtlamış olan bu örgütün öncülüğünde Avrupa'da hem ulusal hem de AB düzeyinde pek çok yasal düzenleme gerçekleştirilmiş ve bunların uygulanmasının takibi de yine ENAT tarafından yapılmaktadır. Türkiye hem bir AB aday ülkesi olarak konu ile ilgili yasal düzenlemelerde AB ile uyum içinde olmaya gayret gösterdiği görülmektedir. Ayrıca, ENAT'ın bir Türkiye temsilciliği kurulmuştur ve ENAT kararlarının Türkiye'de uygulanıp uygulanmadığını yakından takip etmektedir.

Türkiye özellikle yasal düzenleme alalında engelli bireylerin karşılaştıkları fiziksel, ekonomik ve sosyal sorunlar ile mücadele etmek için pek çok adım atmıştır. 1982 Anayasası en başta olmak üzere engelli bireyler ile ilgili pek çok yasal düzenleme mevcuttur. Bunların arasında en dikkat çekici olan 2005 tarihli 5378 numaralı "Engelliler Hakkında Kanun" olmuştur. Bu kanun çıkarılma esasını 4. Maddesinde şöyle ifade etmiştir: "*Engellilerin bağımsız yaşayabilmeleri, topluma tam ve etkin katılmaları için erişilebilirliğin sağlanması esastır.*" Bu kanunun erişilebilirlik ile ilgili kısmında ise "*Yapılı çevrede engellilerin erişilebilirliğinin sağlanması için planlama, tasarım, inşaat, imalat, ruhsatlandırma ve denetleme süreçlerinde erişilebilirlik standartlarına uygunluk sağlanır.*" denmektedir. Bununla ilişkili olarak "Turizm Tesislerinin Belgelendirilmesine ve Niteliklerine İlişkin Yönetmelik" 2005 tarihinde çıkarılmıştır. Bu yönetmeliğe dayanılarak "Konaklama İşletmeleri Sınıflandırma Çalışmalarına İlişkin Değerlendirme Formlarının Hazırlanmasına ve Uygulanmasına İlişkin Tebliğ" 2009 yılında yayınlanmıştır. İşletmelerin taşınması gereken niteliklerin yanı sıra engellilere yönelik düzenlemeler bu tebliğde düzenlenmiş, bir sınıflandırma formu oluşturulmuş ve bu formdaki kriterlerin her biri için bir puan karşılığı belirlenmiştir. İşletmelerin tür ve sınıfları bu formdan aldıkları puana göre belirlenmektedir. Öncelikle tesis

girişinin, yatak odasının ve banyosunun bedensel engellilere göre düzenlenmiş olması gerekmektedir, aksi takdirde diğer kriterler değerlendirmeye dahi alınmamaktadır. Erişilebilir turizm ile ilgili en kapsamlı düzenleme ise 2011 tarihinde yürürlüğe giren "Turizm Tesislerinin Belgelendirilmesine ve Niteliklerine İlişkin Yönetmeliğin Uygulanmasına Dair 2011/1 Nolu Tebliğ" olmuştur. Özellikle bedensel engelliler ile ilgili düzenlemelerin yer aldığı bu tebliğde diğer engel türleri dikkatten kaçmıştır. Bununla paralel olarak TC Kültür ve Turizm Bakanlığının erişilebilir turizm ile ilgili düzenlemelerinde özellikle bedensel engellilere ile ilgili düzenleme yaptığı görülmektedir. Bedensel engelliler diğerleri arasında sayısal çoğunluğa sahip olsa da "görme, duyma, hareket engelli, öğrenme güçlüğü çeken bireyler" de bu düzenlemelerde dikkate alınmalıdır. Türkiye ile Avrupa arasındaki en dikkat çekici farklılığın tam da burada engelliğin kapsamı ve bunlarla alakalı düzenlemelerde olduğu görülmektedir. ENAT düzenlemelerini yukarıda bahsedilen diğer engele türleri için ayrı ayrı üretmektedir.

Türkiye – AB ilişkilerinde diğer pek çok alanda da görüleceği üzere Türkiye yasal düzenlemeler yapabilmektedir. Ancak, Türkiye bazı maliyet faktörlerini veya siyasetteki, toplumsal hayattaki veto faktörlerini dikkate alarak bazı temel eksiklikler ile yapmakta bu yasal düzenlemeleri ya da bu düzenlemelerin hayata geçirilmesinde ve uygulanmasında gerekli adımları atmamaktadır. Bu durumun nedeni diğer pek çok politika alanında olduğu gibi, net bir üyelik perspektifi (ödül) alamadığı için atacağı adımların siyasi, ekonomik, mali, toplumsal maliyetine katlanmak istememesi gösterilebilir. Ancak, tabi buna tersi bir bakış açısı ile bakılıp Türkiye adımları tam atmadığı için AB bu perspektifi sunamamaktadır da denilebilir. Sebebi ne olursa olsun AB ile Türkiye arasında zaman zaman ilişkiler iyileşse de çoklukla karşılıklı bir güvensizlik ile yürütülmektedir. Her iki taraf için bu durumu haklı kılan argümanlar olmakla beraber ilişkilerin mevcut durumu bu güvensizlikten kaynaklanmaktadır. Yukarıda görüldüğü üzere bu konuda da hem kanun çıkarmıştır hem de uygulanması ile ilgili yönetmelik ve tebliğleri yayımlamış olmakla birlikte içeriklerine bakıldığında turizm işletmelerine çok fazla mali ve bürokratik bir yük getirmeden işi çözebilmek için bazı çok önemli hususları göz ardı etmiştir. Bu da Türkiye'nin kâğıt üzerinde bütün adımları attığını ama uygulamada özellikle Turizm işletmelerine çok maliyet yüklemek istemediğini bu yolla onlara Avrupalı rakiplerine karşı bir maliyet avantajı sağlamayı düşündüğü görülmektedir.

Ancak Turizme daha kapsamlı bir bakış açısıyla bakıldığında Dünya'da 500 Milyon Avrupa'da ise en az 50 milyonluk bir engelli turizmi potansiyeli olduğu ve bunları çekebilmenin en başta gelen unsuru ise başta tesisler olmak üzere turistik alanların engellilerin ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri ve onlara insanların geri kalanı gibi bir turizm deneyimi sağlayabilmektir. Bunun ötesinde engelli bireylerin hayatın her alanında olduğu gibi turizmde de aktif olarak var olabilmelerini sağlamak insan haklarına saygılı her devletin olduğu gibi Türkiye'nin de en önemli

işlevlerinden biri olmalıdır. Bu çerçevede erişilebilirlik hakkı çerçevesinde Türkiye aşağıdaki alanlarda da düzenlemelerini yaparak AB ile uyumunu sağlarken engelli haklarının da hakkıyla hayat geçirebilir:

“Turizm Tesisleri Yönetmeliğinde ortopedik engele sahip bireyler dışındaki engellileri de kapsayacak şekilde değişiklik yapılabilir,

Turizm Tesisleri Yönetmeliği'nde 80 oda için %1 olan engelli odası oranı artırılmalı, hatta uygulanabilecek teknolojik ve tasarımsal çözümler ile tüm odalara engellilerin ihtiyaçlarını karşılayabilecek nitelikler kazandırılması konusunda teşvikler yapılabilir,

6326 sayılı Turist Rehberliği Meslek Kanunu'nda değişiklik yapılarak işaret dillerinde de rehberlik hizmeti kanun kapsamına alınabilir,

Engelsiz turizm konusunda turizm destinasyonlarına ve işletmelerine yönelik bir belgelendirme sistemi kurulabilir,

Turistik çekiciliklerin herkes için erişilebilir olmasına ilişkin sivil toplum kuruluşları desteklenebilir,

Engelsiz turizm konusunda turizm destinasyonlarına ve işletmelerine ilişkin teşvikler (vergi indirimleri, düşük faizli krediler, vb.) yapılabilir,

Ulusal düzeyde erişilebilir turizm konusunda bir bilgi sistemine ilişkin yasal düzenlemeler yapılabilir ve projeler geliştirilebilir,

Rehber köpeklerin işletmelere ve kamusal alanlara serbestçe girebilmesiyle ilgili yasal düzenlemeler yapılabilir.”

Türkiye'nin çalışmanın kuramsal kısmında bahsedilen koşulluluğa bağlı yukarıdan aşağıya doğru bir Avrupalılaşması, bu çalışmanın vakasını oluşturan erişilebilir turizm konusunda, kısmen gerçekleşmiştir. Yasal düzlemde kendisinden beklenen yasal düzenlemeleri uygun isimlerle çıkarmıştır, hatta uygulanmaları ile ilgili yönetmelik ve tebliğleri de yayınlamıştır. Ancak, hem bahsedilen saha çalışmalarında görüleceği üzere hem de yasal düzenlemelerin içeriği ve kapsamı incelendiğinde ciddi eksiklikler olduğu görülmüştür. Buradan da Avrupalılaşmanın ancak yüzeysel seviyede kaldığı ve bu değişikliklerin ruhuna uygun bir dönüşüm ve bunu içselleştirme süreci yaşanmadığı anlaşılmıştır. Bu konuda bir Avrupalılaşmanın olabilmesi için bir önceki paragrafta bahsedilen dönüşüm önerileri dikkate alınabilir.

4. Sonuç

Erişilebilir turizm, herkesin turizm deneyimini yaşamasını kolaylaştırmak olarak ifade edilebilir. Ama bu politika ile özellikle hedeflenen, engelli insanların da turizm deneyimlerinden engeli olmayanlar gibi faydalanmasını sağlayabilmektir. Bu politikanın amacı sadece turizmi daha sosyal hale getirmek değil aynı zamanda turizm sektöründeki iş hacmini de büyütüp turizm işletmelerinin kazançlarını ve rekabet güçlerini de arttırmaktır.

Yapılan çalışmalar, tesislerde engelli bireylerin ihtiyaçları doğrultusunda yapılacak bazı temel düzenlemelerin, bunlarla ilgili iyi bir iletişimin sağlanmasının ve engelli bireylerin ihtiyaçlarının iyi anlaşılmasının, turizm tesislerindeki ziyaretçi sayısını gözle görülebilir bir oranda arttırdığını göstermektedir. Bu yönde atılacak adımlar yukarıda söylenen faydasının yanında hem tesisdeki tüm turistlerin daha iyi bir deneyim yaşamasına ve turizmin bölge insanları için sağladığı yararların daha da artmasına yol açmaktadır.

Avrupa Birliği (AB), turizm politikası çerçevesinde 2012 yılından beri bu alanda çalışmalar yürütmektedir. Bu çalışmalarını, hem yasal düzenlemeler ile hem de desteklediği çeşitli projeler ile hayata geçirmektedir. Türkiye'nin de bir AB aday ülkesi olarak AB müktesebatı ve politikalarına uyum taahhüdü bulunmaktadır. Bu çerçevede de yukarıda sözü edilen alanla ilgili de düzenleme yapmakla yükümlüdür.

Bu çalışmanın temel amacı Türkiye'nin turizm alanında AB ile uyumlu politika üretip üretmediğinin anlaşılmasıdır. Bu amaca ulaşılabilmesi için birbirini destekler Avrupalılaşma ve Koşulluluk adlı iki kuramsal ve politik yaklaşımdan faydalanılmıştır. Hem üye devletlerin hem de aday ülkelerin politika yapış şekli ve politika uygulamalarının AB'den nasıl etkilendiğini inceleyen Avrupalılaşma yaklaşımından, AB'ye uyum mekanizmalarının nasıl işlediğini anlamakta istifade edilmiş; AB'nin aday ülkeleri uyuma yönlendirmek için onlara karşı benimsediği yaklaşım olan koşulluluk ise Turizm politikası çerçevesinde AB Türkiye arasındaki ilişkileri ve AB'nin Türkiye'yi ne kadar etkileyebildiğinin anlaşılabilmesi için kullanılmıştır. Bu çalışmanın iddiası, Türkiye'nin AB'nin koşulluluk politikalarından çok etkilenmediğidir. Bunun gerekçesi olarak da koşulluluk yaklaşımının ana bileşenlerinden olan öngörülebilir, erişilebilir ve tatmin edici bir ödülün AB tarafından Türkiye'ye vaat edilememesi olduğu ileri sürülmüştür. AB'nin Erişilebilir Turizm Politikası bu çerçevede bir vaka olarak incelenmiştir. Bu konunun bir vaka olarak seçilmesinde temel gerekçe turizm alanının doğası gereği dış gelişmelere açık ve onlardan etkilenen dolayısıyla yukarıda sözü edilen iddia ve kavramların kolayca gözlemlenebileceği bir alan olmuştur. Çalışmanın bağımlı değişkeni Türkiye'deki erişilebilir turizm politikası ve uygulamaları olmuştur. Bağımsız değişken ise AB'nin Erişilebilir Turizm Politikası ve bunların birbirleri ile etkileşimini sağlayan ara değişken Avrupalılaşma ve koşulluluk penceresinden AB – Türkiye ilişkileri olmuştur.

Bu çalışmada birinci bölümde hem kuramsal ve açıklayıcı altyapıyı oluşturan hem de çalışmanın ara değişkeni olan Avrupalılaşma ve Koşulluluk kavramları incelenmiştir. İkinci bölümde bağımsız değişken olan AB Erişilebilir Turizm Politikası incelenmiştir. Üçüncü bölümde ise bağımlı değişken olan Türkiye'deki erişilebilir turizm politikası ve uygulamaları incelenmiş ve bağımsız değişkenin etkisi araştırılmıştır.

Kaynakça

- Akinci, Z. (2013). Management of accessible tourism and its market in Turkey. *International Journal of Business and Management Studies*, 2(2), 413–426.
- Aydin, M., & Acikmese, S. A. (2007). Europeanization through EU conditionality: understanding the new era in Turkish foreign policy. *Journal of Southern Europe and the Balkans*, 9(3), 263–274.
- Ayyıldız, T., Hakan, A., & Yazıcı, A. (2014). Konaklama İşletmelerinin Engelliler İçin Olanakları ve Yöneticilerin Görüşleri: Kuşadası Örneği. *Gazi Üniversitesi Turizm Fakültesi Dergisi*, 1(2), 84–100.
- Bachtler, J., Mendez, C., & Oraže, H. (2014). From conditionality to Europeanization in Central and Eastern Europe: Administrative performance and capacity in cohesion policy. *European Planning Studies*, 22(4), 735–757.
- Börzel, T. A., & Risse, T. (2000). When Europe Hits Home: Europeanization and Domestic Change. *European Integration online Papers (EIoP)*, 4(15).
- Börzel, T. A., & Risse, T. (2010). Governance without a state: Can it work? *Regulation & Governance*, 4(2), 113–134.
- Buhalis, D., & Darcy, S. (2010). *Accessible tourism: Concepts and issues*. Channel View Publications.
- Bulmer, S. (2008). Theorizing Europeanization. In: *Europeanization* (ss. 46–58). Springer.
- Bulmer, S., & Burch, M. (1998). Organizing for Europe: Whitehall, the British State and European Union. *Public Administration*, 76(4), 601–628.
- Bulmer, S. J., & Radaelli, C. M. (2004). *The Europeanisation of national policy?* Queens University Belfast.
- Cowles, M. G., Caporaso, J. A., & Risse-Kappen, T. (2001). *Transforming Europe: Europeanization and domestic change*. Cornell University Press.
- Darcy, S., & Dickson, T. J. (2009). A whole-of-life approach to tourism: The case for accessible tourism experiences. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 16(1), 32–44.
- Darcy, S., Cameron, B., & Pegg, S. (2010). Accessible tourism and sustainability: a discussion and case study. *Journal of Sustainable Tourism*, 18(4), 515–537.
- Darcy, S., Cameron, B., Pegg, S., & Packer, T. (2008). Developing business case studies for accessible tourism. *Gold Coast, Australia: Sustainable Tourism for Cooperative Research Centre*.
- Exadaktylos, T., & Radaelli, C. M. (2009). Research design in European studies: the case of Europeanization. *Journal of Common Market Studies*, 47(3), 507–530.
- Featherstone, K., & Radaelli, C. M. (2003). *The politics of Europeanization*. Oxford University Press.
- Grabbe, H. (2001). How does Europeanization affect CEE governance? Conditionality, diffusion and diversity. *Journal of European public policy*, 8(6), 1013–1031.
- Greer, S. L. (2006). Uninvited Europeanization: neofunctionalism and the EU in health policy. *Journal of European Public Policy*, 13(1), 134–152.
- Grigoriadis, I. N. (2008). On the Europeanization of minority rights protection: Comparing the cases of Greece and Turkey. *Mediterranean Politics*, 13(1), 23–41.
- Grigoriadis, I. N. (2009a). Islam and democratization in Turkey: Secularism and trust in a divided society. *Democratization*, 16(6), 1194–1213.
- Grigoriadis, I. N. (2009b). *Trials of Europeanization: Turkish political culture and the European Union*. Palgrave Macmillan New York.
- Haughton, T. (2007). When does the EU make a difference? Conditionality and the accession process in Central and Eastern Europe. *Political studies review*, 5(2), 233–246.
- Haverland, M., Alpan, B., Diez, T., Ágh, A., Yılmaz, G., Raagmaa, G., ... Radaelli, C. M. (2008). The politics of Europeanization. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 4(2), 69–88.
- Kastenholz, E., Eusébio, C., Figueiredo, E., & Lima, J. (2012). Accessibility as competitive advantage of a tourism destination: The case of Lousã. In: *Field Guide to Case Study Research in Tourism, Hospitality and Leisure* (ss. 369–385). Emerald Group Publishing Limited.
- Kelley, J. (2004). International actors on the domestic scene: Membership conditionality and socialization by international institutions. *International organization*, 58(3), 425–457.
- Keyman, E. F., & Önis, Z. (2004). Helsinki, Copenhagen and beyond. *Turkey and European integration: accession prospects and issues*, 173.
- Keyman, E. F., & Öniş, Z. (2007b). *Turkish politics in a changing world: Global dynamics and domestic transformations* (C. 184). Bilgi University Press Istanbul.
- Keyman, E.F., & Öniş, Z. (2007a). Globalization and social democracy in the European periphery: Paradoxes of the Turkish experience. *Globalizations*, 4(2), 211–228.
- Knill, C., & Lehmkuhl, D. (2002). The national impact of European Union regulatory policy: Three Europeanization mechanisms. *European Journal of Political Research*, 41(2), 255–280.
- Kubicek, H., & Cimander, R. (2005). Interoperability in eGovernment-A Survey on Information Needs of

- Different EU Stakeholders. *European review of political technologies*, 3, 1-17.
- Ladrech, R. (1994). Europeanization of domestic politics and institutions: The case of France. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 32(1), 69-88.
- Leontitsis, V., & Ladi, S. (2018). The changing nature of European governance and the dynamics of Europeanization. In: *The Palgrave handbook of public administration and management in Europe* (ss. 765-781). Springer.
- Luiza, S. M. (2010). Accessible tourism-the ignored opportunity. *Annals of Faculty of Economics*, 1(2), 1154-1157.
- Mihaela, B. C., Andrea, N., & Viorel, F. A. (2011). The tourism barriers of the disabled in Romania. *European Integration-New Challenges*, 638.
- Olsen, J. P. (2002). The many faces of Europeanization. *Journal of Common Market Studies*, 40(5), 921-952.
- Öniş, Z. (2000). Luxembourg, Helsinki and Beyond: Towards an Interpretation of Recent Turkey-EU Relations. *Government and Opposition*, 35(4), 463-483.
- Özogul, G., & Baran, G. G. (2016). Accessible tourism: The golden key in the future for the specialized travel agencies. *Journal of Tourism Futures*, 2(1), 79-87.
- Papadimitriou, D., & Phinnemore, D. (2004). Europeanization, conditionality and domestic change: The twinning exercise and administrative reform in Romania. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 42(3), 619-639.
- Parker, O. (2009). 'Cosmopolitan Europe' and the EU-Turkey question: the politics of a 'common destiny'. *Journal of European Public Policy*, 16(7), 1085-1101.
- Pridham, G. (2005). *Designing democracy*. Springer.
- Radaelli, C. M. (2000). Whither Europeanization? Concept stretching and substantive change. *European Integration online Papers*, 4(8).
- Radaelli, C. M. (2006). Europeanization: solution or problem? In: *Palgrave advances in European Union studies* (ss. 56-76). Springer.
- Radaelli, C. M. (2008). Europeanization, policy learning, and new modes of governance. *Journal of Comparative Policy Analysis*, 10(3), 239-254.
- Schimmelfennig, F. (2015). Europeanization beyond Europe. *Living Reviews in European Governance*, 10(1).
- Schimmelfennig, F., Engert, S., & Knobel, H. (2003). Costs, commitment and compliance: The impact of EU democratic conditionality on Latvia, Slovakia and Turkey. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 41(3), 495-518.
- Schimmelfennig, F., & Sedelmeier, U. (2004). Governance by conditionality: EU rule transfer to the candidate countries of Central and Eastern Europe. *Journal of European public policy*, 11(4), 661-679.
- Schimmelfennig, F., & Sedelmeier, U. (2005). *The Europeanization of central and eastern Europe*. Cornell University Press.
- Schimmelfennig, F., Sedelmeier, U., Kelley, J., Anastasakis, O., Bechev, D., Schimmelfennig, F., ... Yilmaz, G. (2003). Governance by conditionality: EU rule transfer to the candidate countries of Central and Eastern Europe. *Journal of Common Market Studies*, 9(2), 233-246.
- Sedelmeier, U. (2008). After conditionality: post-accession compliance with EU law in East Central Europe. *Journal of European public policy*, 15(6), 806-825.
- Steinert, C., Steinert, T., Flammer, E., & Jaeger, S. (2016). Impact of the UN convention on the rights of persons with disabilities (UN-CRPD) on mental health care research-a systematic review. *BMC psychiatry*, 16(1), 166.
- Şen, N., Yetim, A. Ç., & Bilici, N. (2014). Kültür Varlıkları ve Müzelerin Engelli Turist Ziyaretine Uygunluğunu Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 1-16.
- Tocci, N. (2005). Europeanization in Turkey: trigger or anchor for reform? *South European Society and Politics*, 10(1), 73-83.
- Tozlu, E., Mercan, Ş. O. & Lütfi, A. (2012). Çanakkale'nin Engelli Turizmine İlişkin Durumunun Belirlenmesine ve Planlanmasına Yönelik Bir Çalışma. *Aksaray Üniversitesi İİBF Dergisi*, 4(1), 1-16.
- Ulusoy, K. (2007). Turkey's reform effort reconsidered, 1987-2004. *Democratisation*, 14(3), 472-490.
- Üstün, T. B. (2010). *Measuring health and disability: Manual for WHO disability assessment schedule WHODAS 2.0*. World Health Organization.
- Westcott, J. (2004). *Improving information on accessible tourism for disabled people*. Office for Official Publications of the European Communities.
- Yılmaz, G. (2014). EU conditionality is not the only game in town! Domestic drivers of Turkey's Europeanization. *Turkish Studies*, 15(2), 303-321.
- Yılmaz, B. (2008). Relations of Turkey with the European Union a candidate forever?
- Yılmaz, G. (2012). From EU conditionality to domestic choice for change: Exploring Europeanisation of minority rights in Turkey. *Turkey and the European Union: Processes of Europeanisation*, 119-140.
- Yılmaz, G. (2015). Türkiye, Avrupalılaşıma ve Yerel Değişim. *Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 22(2), 63-84.

Araştırma Makalesi • Research Article

Sağlıklı Yaşam Biçimi Davranışlarının Değerlendirilmesi: Klinik Sağlık Hizmeti Alan Hastalar Üzerinde Bir Araştırma

Evaluation of Healthy Lifestyle Behaviours: A Research on Hospitalized Patients

Cuma Sungur ^a, Ahmet Kar ^{b,*}, Şafak Kıran ^c, Mustafa Macit ^d

^a Arş.Gör.Dr., Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Sağlık Yönetimi Bölümü, 46100, Kahramanmaraş/Türkiye. ORCID: 0000-0002-1992-0742

^b Dr. Öğr. Üyesi, Kırıkkale Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sağlık Yönetimi Bölümü, 71300, Kırıkkale/Türkiye. ORCID: 0000-0002-3734-497X

^c Arş.Gör., Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Sağlık Yönetimi Bölümü, 46100, Kahramanmaraş/Türkiye. ORCID: 0000-0003-4805-0464

^d Dr. Öğr. Üyesi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, İİBF, Sağlık Yönetimi Bölümü, 46100, Kahramanmaraş/Türkiye. ORCID: 0000-0002-5672-5161

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 21 Mayıs 2018

Düzeltilme tarihi: 21 Kasım 2018

Kabul tarihi: 14 Aralık 2018

Anahtar Kelimeler:

Sağlıklı Yaşam Biçimi Davranışları

Klinik Sağlık Hizmetleri

Mortalite

Morbidite

ARTICLE INFO

Article history:

Received May 21, 2018

Received in revised form November 21, 2018

Accepted December 14, 2018

Keywords:

Healthy Lifestyle Behaviours

Clinical Health Services

Mortality

Morbidity

ÖZ

Bu çalışmanın amacı, morbidite ve mortalite oranlarının daha yüksek olduğu klinik birimlerden sağlık hizmeti alan bireylerin Sağlıklı Yaşam Biçimi Davranışı (SYBD) alışkanlıklarını incelemek ve buna etki eden faktörleri ortaya koymaktır. Bu amaçla bir eğitim araştırma hastanesinin göğüs hastalıkları-göğüs cerrahisi, onkoloji-hematoloji, kalp-damar cerrahisi ve kardiyoloji klinikleri olmak üzere toplamda 4 farklı klinikte sağlık hizmeti alan 137 kişi üzerinde SYBD ölçeği uygulanmıştır. Anket verileri SPSS 21 paket programı ile analiz edilmiş, Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ile Kruskal Wallis Testi uygulanmıştır. Demografik özellikler ve hizmet alınan klinik açısından SYBD'nin gruplar arasında farklılık gösterdiği bulunmuştur. Bu bağlamda özellikle potansiyel sağlık riski olan 65 yaş üstü kişiler ile onkoloji ve kalp damar hastalık riski gruplarının SYBD açısından özendirilmesinin gerekli olduğu düşünülmektedir.

ABSTRACT

The aim of this study is to investigate the healthy lifestyle behaviours (HLB) of patients who received health care from clinical units with higher morbidity and mortality rates and to put forth the factors which affect the HLB. To this end, SYBD scale was applied to 137 people who received health services in 4 clinics, including thoracic diseases-thoracic surgery, oncology-haematology, cardiovascular surgery and cardiology clinics in a training and research hospital. The survey data analyzed with SPSS 21 package program, One-Way ANOVA and Kruskal Wallis tests were applied. It was found that SYBD varied between the groups in terms of demographic characteristics and clinical service. In this context, it is considered that especially those with 65 years of age who have potential health risks and the risk groups of oncology and cardiovascular disease should be encouraged with regard to HLB.

1. Giriş

Yaşam tarzı, bireylerin kontrolü altında olan ve bireylerin sağlık risklerini etkileyen tüm davranışlardır. Bütüncül

(holistik) sağlık yaklaşımına göre sağlığı korumaya (risk azaltma ve önleme) ve sağlığın teşvikine yönelik davranışlar sağlıklı bir yaşam tarzının ayrılmaz bir parçasıdır. Sağlığın teşvikisi ve geliştirilmesi toplumun genel sağlık statüsünün

* Sorumlu yazar/Corresponding author.

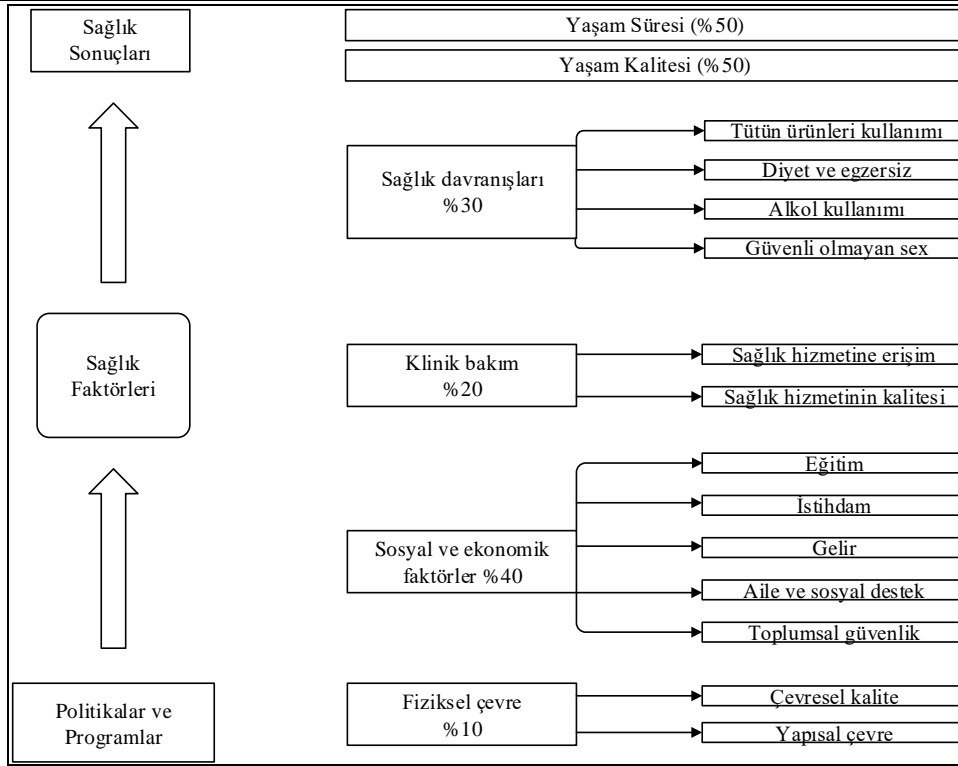
e-posta: ahmetkar@kku.edu.tr

geliştirilmesi ve temel bakım hizmetlerinin sağlanması için önemli stratejilerdir (Salari vd., 2017: 343). Sağlıklı Yaşam Biçimi Davranışı (SYBD), kişinin sağlığını etkileyen ve sağlığı üzerinde önemli etkisi olan faktörlere karşı kontrol edilebilen tüm davranışlardır (Walker vd., 1987: 78). SYBD’de birey “isteyerek” hastalıklardan korunma faaliyetlerinde bulunur. SYBD’ye örnek olarak sağlıklı kalmayı sürdürmek; dengeli yaşamak; spor yapmak; bilişsel, duygusal, psikolojik, fiziksel ya da ruhsal olarak iyi olma gayreti göstermek gibi istendik davranışlar gösterilebilir. Bireyin SYBD sergileyebilmesinde kişisel özellikleri ve deneyimleri önemli derecede belirleyici olabilmektedir. Bireyin kişisel özellikleri ve deneyimleri ise psikolojik, biyolojik, sosyo-kültürel faktörlerin bir yansımasıdır. Biyolojik faktörler; yaş, cinsiyet, güç, sportif kapasite, çeviklik, vücut kitle indeksi ve gelişim gibi değişkenleri kapsar. Psikolojik faktörler; bireyin benlik saygısı, motivasyonu, algılanan sağlık durumu ve sağlıklı bir yaşam

tarzı gibi unsurlardan oluşur. Sosyo-kültürel faktörler ise bireyin kültürü, ırkı, etnik yapısı, sağlığın teşviki ve geliştirilmesi davranışları ile genel olarak eğitimi, sosyoekonomik durumu ve kültürel etkileşimle ilgili alt faktörleri içerir (Estrada, 2016: 5).

Günümüzde özellikle psikolojik faktörler bağlamında "akıllıca seçimler" yapan ve sorumluluk sahibi olan bireyler sağlıklı yaşamayı alışkanlık haline getirmekte, sağlıkları ile ilgili daha az endişe yaşamakta ve daha olumlu bir bakış açısı kazanmaktadır (Mohamadian vd., 2013: 43). SYBD’yi ölçmek hem sağlığı geliştirme davranışlarının belirlenmesi hem de bu amaca yönelik planlanacak programların etkinliğinin değerlendirilmesi için yol gösterici olabilmektedir (Bahar vd., 2008: 2). Bu, sadece bireyin davranışlarını değerlendirmek için değil, ayrıca bireylerde süreklilik sağlayacak sağlıklı yaşam alışkanlıklarının ortaya çıkarılması açısından da önemlidir (Sousa vd., 2014: 55).

Şekil 1. Sağlık Sonuçlarını Etkileyen Faktörler

Kaynak: Balderas (2017)

Bireylerin sağlıklarını koruyucu ve geliştirici davranışlarda bulunması ileride karşılaşılabilecek olası hastalık, sakatlık veya prematüre ölümler üzerinde etkili olabilmektedir. Şekil 1’de de ifade edildiği üzere sağlık davranışlarının sağlık sonuçları üzerinde %30 gibi önemli bir belirleyiciliği bulunmaktadır.

Hastalar her zaman hastalığı önlemeye katkıda bulunabilecek SYBD’yi benimsemelidir. Birçok hastalık için en sık gözlenen risk faktörleri sigara içimi, vücut kitle indeksi (bunun 18,5 kg / m²’nin altında ve 25 kg / m²’nin üzerinde olması), gün içindeki aşırı stresler, aşırı egzersiz

yapımı veya hiç egzersiz yapmama, alkol tüketimi, çok miktarda kafein tüketimidir (300 mg’dan fazla). Örneğin çok miktarda sigara kullanmak folikül gelişimi, yumurtlamayı ve döllemeyi olumsuz yönde etkilemektedir. Buna karşın SYBD benimsenerek bu faktörlerin doğurganlık üzerindeki olumsuz etkilerini azaltma konusundaki güncel bilgilere olan inanç giderek artmaktadır (Kaya vd., 2016: 109).

Koroner arter hastalığı olanlar mortalite ve morbidite açısından yüksek risk altındadır. Miyokard enfarktüsü geçiren hastalarda tekrardan aynı hastalığa yakalanma riski %5 ile %8 arasındadır. Düzenli egzersiz, dengeli beslenme,

sağlık sorumluluğu ve stres yönetimi gibi kalp üzerine geliştirilen rehabilitasyon programları koroner riski faktörlerini azaltmada etkilidir. Koroner arter hastalığı programlarında sağlığın teşviki davranışlarının potansiyel faydalarına rağmen, bu hastaların yaklaşık %80'inde istendik davranış alışkanlıklarının ortaya çıkmadığı tespit edilmiştir (Hamilton vd., 2003: 132). Aynı şekilde kanser hastaları arasında hastalığa özgü değişkenlerin analiz edilmesi, uygun reaksiyonların verilmesi alışkanlıklarının kazandırılması onların sağlıkları üzerinde olumlu etkiler oluşturduğu bilinmektedir (Frank-Stromborg vd., 1990: 1159).

DSÖ 2016 sağlık istatistiği raporuna göre dünya genelinde ölüm nedenlerinin %68'i bulaşıcı olmayan hastalıklardan kaynaklanmaktadır. Bu oran içerisinde kardiyovasküler hastalıklar nedeniyle ölüm oranı %46'dır. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) 2015 yılında her 6 kişiden 1'i kanserden öldüğünü, fakat sigara kullanımı, hareketsiz yaşam, obezite, enfeksiyon, çevre kirliliği ve radyasyon gibi korunabilir faktörlere hassasiyet gösterildiği takdirde kansere bağlı ölümlerin %30 ile %50 oranında önlenebileceğini açıklamıştır. TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) 2016 verilerine göre ise ülkemizde ölüm nedenleri arasında ilk sırada %39,8 ile kardiyovasküler hastalıklar yer almaktadır. Oranın yüksek olmasına karşın kardiyovasküler hastalıklara neden olan temel risk faktörleri önenebilir niteliktedir. Bu risk faktörleri genel olarak sigara kullanımı, sağlıksız beslenme, obezite ve fiziksel aktivite yetersizliklerinden oluşmaktadır (Mohsenipouya vd., 2016: 2275).

Pender (1982) tarafından ortaya konulan, Walker vd. (1987) tarafından geliştirilen ve revize edilen (1996) SYBD modeli sağlıkla ilgili davranışlara bireylerin katılım düzeyini açıklayan kapsamlı bir çerçeve sunmaktadır. Bu bağlamda SYBD altı alt boyuttan oluşmaktadır: Manevi gelişim, sağlık sorumluluğu, fiziksel aktivite, beslenme, kişilerarası ilişkiler ve stres yönetimi. Sağlık sorumluluğu, bireyin kendi sağlık sorunları hakkında bilgilendirilme ve gerektiğinde tıbbi yardım almak için aktif bir rol hissetmesidir (Bahar vd., 2008: 2; Roomaney vd., 2017: 390). Fiziksel aktivite; bireyin spor yapma, egzersiz yapma ya da eğlence aktiviteleri ile ilgili alışkanlıklardır. Fiziksel aktivite başlı başına sağlıklı yaşam biçimi davranışı olmamasına karşın, bu kavramın önemli bir bölümünü oluşturmaktadır (Estrada, 2016: 16). Beslenme; bireyin yiyecek ve içecek seçiminde sağlıklı olanları seçmesi, yeterli ve dengeli beslenme alışkanlıklardır. Stres yönetimi; gerilimi azaltma ya da etkin bir şekilde kontrol edebilme için bireyin fizyolojik ve psikolojik kaynakları belirleyebilmesi ve harekete geçirebilmesidir (Bahar vd., 2008: 3). Kişilerarası iletişim bir kişinin diğer insanlarla yakınlık duygusuyla düşünce ve duygularını paylaşmasıdır (Roomaney vd., 2017: 391). Ruhsal gelişim, kişinin kendinde ve çevresinde olan bitenleri anlaması, yeni deneyimler ve fırsatları yakalayabilmesi için kendi duygularını değerlendirme çabasıdır (Roomaney vd., 2017: 391; Bahar vd., 2008: 3).

SYBD ölçeğinin hastalar, sağlık çalışanları ve ileride sağlık çalışanı olacak sağlık bilimleri öğrencileri üzerinde uygulandığı çeşitli çalışmalar ulusal ve uluslararası literatürde sıklıkla yer almaktadır.

Özpulat ve Sivri (2013) birinci basamak sağlık hizmetlerine başvuran 55 yaş ve üzeri kadınların sağlıklı yaşam biçimlerini değerlendirmiştir. Walker (1987) tarafından geliştirilmiş ölçeğin kullanıldığı çalışmada hastaların sağlıklı yaşam davranışlarının eğitim durumuna göre farklılık gösterdiği tespit edilmiştir.

Özkaraman vd. (2016) hemodiyaliz yapılan kronik böbrek hastalarının sağlıklı yaşam davranışlarını değerlendirmiştir. Sağlıklı yaşam biçimi davranışları ölçeği II'nin kullanıldığı çalışmada hastaların toplam puan ortalaması 137,44 olarak bulunmuştur. En yüksek puana sahip alt boyut kişilerarası ilişkiler olurken, en düşük skora sahip alt boyut ise fiziksel aktivite olmuştur. Sosyo-demografik değişkenler açısından erkeklerin toplam puan ortalamaları kadınlara göre daha yüksek bulunurken, evlilere göre bekârların toplam puan ortalaması daha düşük bulunmuştur.

Şahin ve Biçer (2015) bir devlet ve bir araştırma hastanesinin kardiyoloji polikliniğine başvuran hipertansiyon tanılı hastaların sağlıklı yaşam biçimi davranışlarını değerlendirmiştir. Ölçeğin genel ortalama puanı 108,25 olarak hesaplanırken, hastaların egzersiz konusunda bilinçlendirilmesi gerektiği vurgusu yapılmıştır. Benzer şekilde Çalık ve Kapucu (2017) kronik rahatsızlıklarda sağlıklı yaşam biçimi davranışının önemini vurgulamıştır. Diyabetli hastalarda hastanın diyabete uyum yönetiminde sağlıklı yaşam biçimi davranışlarının son derece etkili olduğunu ifade etmiştir.

Özarlan (2013) SYBD ölçeğini diyabetik koroner arter hastaları üzerinde uygulamıştır. Hastaların sağlıklı yaşam biçimi davranışının düşük bulunduğu çalışmada yaş, cinsiyet, öğrenim durumu, meslek ve gelir durumu değişkenleri ile sağlıklı yaşam biçimi davranışları ve yaşam kalitesi arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Alt boyutlar incelendiğinde ise erkeklerin kendini gerçekleştirme, egzersiz, stres, sağlıklı yaşam biçimi davranışları puanları kadınlara göre yüksek bulunmuştur. Yaş değişkenine göre yapılan analizler neticesinde ise 65 yaş üzeri grubun tüm alt gruplar açısından en düşük sağlıklı yaşam biçimi davranışlarına sahip olduğu bulunmuştur.

Küçükberber vd. (2011) de SYBD ölçeğini kalp hastalarına uygulamıştır. Ölçeğin genel puan ortalamasının 127,45 bulunduğu çalışmada genel olarak; erkek hastaların, 49-60 yaş grubundakilerin, evli olanların, lisans ve üstü mezunların, sosyo-ekonomik durumu iyi olanların, ek hastalığı olmayanların daha fazla sağlıklı yaşam davranışı sergilediği tespit edilmiştir.

SYBD sadece fiziksel sağlıkla ilişkilendirilmemiş aynı zamanda mental sağlık üzerine etkilere de incelenmiştir. Savaşan vd. (2013) koroner arter hastalarında sağlıklı yaşam biçimi davranışı ile umutsuzluk arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Hastaların SYBD genel puan ortalaması 128

olarak hesaplanırken, umutsuzluk ölçeği skoru arasında negatif yönlü zayıf bir ilişki bulunmuştur. Benzer bir çalışmada Kılınc vd. (2016) de kalp yetmezliği bulunan hastalarda sağlıklı yaşam biçimi davranışları ile umutsuzluk arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Hastaların genel puan ortalamasının 130,43 bulunduğu çalışmada hastaların sağlıklı yaşam biçimi sergilemeleri ile umutsuzlukları arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Çalışmada ayrıca erkek hastalarda bayan hastalara göre, evlilerde bekârlara göre, eğitim düzeyi yüksek olanlarda düşük olanlara göre sağlıklı yaşam biçimi davranışı daha yüksek bulunmuştur.

Alcan vd. (2017) elektif koroner arter baypas greft cerrahisi yapılmış hastalarla gerçekleştirdiği çalışmada hastaların ameliyat sonrası sağlıklı yaşam biçimi davranışlarının öncesine kıyasla anlamlı derecede arttığı sonucuna varmıştır. Çalışmada koroner arter bypass işleminin hastalarının sağlıklı yaşam biçimi davranışlarını etkilediği, ameliyat sonrası hastaların kendini gerçekleştirme ve yakın çevresi ile olan iletişimde artış yaşandığı sonucu vurgulanmıştır.

Gülcivan (2017) meme kanserli hastaların sağlıklı yaşam biçimi davranışlarını ve yaşam kalitesini değerlendirmiştir. Çalışmada hastaların sağlıklı yaşam davranış skoru genel ortalaması 154,2 olarak hesaplanmış, sosyo-demografik özelliklerin yaşam kalitesi ve sağlıklı yaşam davranışları üzerinde anlamlı farklılıklar yarattığı ifade edilmiştir.

Yanık ve Noğay (2017) sağlık çalışanlarının sağlıklı yaşam biçimi davranışını değerlendirmiştir. Çalışma neticesinde çalışanların sağlıklı davranış puanlarında aldıkları en yüksek puan ortalaması manevi gelişim ve en düşük puan ortalaması ise fiziksel aktivite davranışı boyutunda olmuştur. Çalışanların yaş, medeni durum, unvan, çalışılan birim, gelir, egzersiz durumu gibi değişkenler ile sağlıklı davranış puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur.

Yalçınkaya vd. (2007) de sağlık çalışanlarında sybd değerlendirmiştir. Sağlık çalışanlarının yaş grupları, cinsiyetleri, öğrenim durumu, çalışma yılı, çalıştığı bölüm, düzenli beslenme durumu, sporla ilgilenme, sigara ve alkol kullanma durumu ve çalışılan hastane ile sağlıklı yaşam davranış biçimi arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur.

Bostan ve Beşer (2017), bir eğitim araştırma hastanesinde görevli hemşirelerin sağlıklı yaşam biçimi davranışları puan ortalamasını 125,62 olarak bulmuştur. Demografik değişkenler açısından alt boyutların anlamlı farklılıklar gösterdiği çalışmada en yüksek puan ortalaması manevi gelişim boyutunda tespit edilirken, en düşük puan ortalaması fiziksel aktivite boyutunda gerçekleşmiştir.

Özyazıcıoğlu vd. (2011) hemşirelik öğrencilerinin sağlıklı yaşam davranışlarını değerlendirmiştir. HLSB-II ölçeğinin kullanıldığı çalışmada genel puan ortalaması 128,97 olarak bulunmuştur. Alt boyutlar açısından en yüksek puana sağlık sorumluluğu sahip olurken, en düşük puana ise literatürdeki

birçok çalışmada olduğu gibi fiziksel aktivite boyutu sahip olmuştur.

2. Yöntem

2.1. Amaç

Bu çalışmanın amacı, mortalite ve morbidite oranı yüksek hastalıklardan ötürü klinik sağlık hizmeti alanların Sağlıklı Yaşam Biçimi Davranışı (SYBD) alışkanlıklarını incelemek ve buna etki eden faktörleri ortaya koymaktır.

2.2. Örneklem

Bu çalışmanın evrenini Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Eğitim ve Uygulama Hastanesi'nde seçili kliniklerde sağlık hizmeti alan kişiler oluşturmaktadır. Çalışmanın verileri 22.01.2017-15.03.2018 tarihleri arasında toplanmıştır.

2.3. Etik Hususlar

Bu çalışma, 2017/730.08.03 sayılı karar ile Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sağlık Uygulama ve Araştırma Hastanesi Başhekimliği tarafından onaylanmıştır. Potansiyel katılımcılara katılımın gönüllü olduğu ve toplanan verilerin sadece bilimsel amaçlarla kullanılacağı açıklanmıştır.

2.4. Veri Toplama Aracı

Walker vd. (1987) tarafından geliştirilen ve sonrasında revize edilen (1996) ölçeğin Türkiye'de geçerliliği Bahar vd. (2008) tarafından yapılmıştır. Buna göre 52 sorudan oluşan ve 6 boyut altında toplanan SYBD'nin alt boyutları şunlardır: Manevi gelişim, sağlık sorumluluğu, fiziksel aktivite, beslenme, kişilerarası ilişkiler ve stres yönetimidir. SYBD ile ilgili tüm sorular hiçbir zaman (1), bazen (2), sık sık (3), düzenli olarak (4) şeklinde dörtlü likert tipi ölçek ile ağırlıklandırılmaktadır.

2.5. Verilerin Analizi

Tüm istatistiksel analizler SPSS programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Verilerin analizinde verilerin dağılımına ve grup sayısına göre grupları karşılaştırmak için tek yönlü varyans analizi (ANOVA), Kruskal Wallis ve Student t Testi kullanılmıştır. Farklılığa neden olan grubu ortaya koymak için ise Tukey HSD ve Tamhane T2 testlerinden yararlanılmıştır.

3. Bulgular

Araştırmaya katılan bireylerin %87'si evli, %51'i 40-65 yaş kategorisinde, %53'ü kadın ve %64'ü ilköğretim mezunudur. Katılımcıların ayrıca %64'ü yaşamının büyük bir kısmını kentte sürdürmektedir. Kalp-damar kliniğinde sağlık hizmeti alan kişiler %43'lük bir oranla en yüksek oranda katılım sağlanan hasta grubunu oluşturmaktadır.

Tablo 1. Katılımcıların Tanımlayıcı İstatistik Verileri

Değişkenler	Sıklık (n)	Yüzde (%)
Yaş		
39 Yaş ve Altı	28	20,4
40-65 Yaş	70	51,1
66 Yaş ve Üstü	39	28,5
Cinsiyet		
Kadın	64	46,7
Erkek	73	53,3
Medeni Durum		
Bekar	7	5,1
Evli	120	87,6
Boşanmış	10	7,3
Öğrenim Durumu		
İlkokul	64	46,7
Ortaokul	17	12,4
Lise	14	10,2
Lisans	14	10,2
Okur-Yazar Değil	28	20,4
Klinik Birimi		
Göğüs	27	19,7
Onkoloji	23	16,8
Kalpdamar	59	43,1
Kardiyoloji	28	20,4
En Uzun Yaşanılan Yer		
Köy	26	19,0
Kasaba	23	16,8
Şehir	88	64,2

Tablo 2. SYBD'nin Yaş Gruplarına Göre Karşılaştırması

Boyutlar	Gruplar	N	Ortalama	Standart Sapma	F/x ²	p
Sağlık Sorumluluğu**	39 yaş ve altı	28	2,7302	,58360	5,588	,005*
	40-65 yaş arası	70	2,7492	,55044		
	66 yaş ve üstü	39	2,3846	,58786		
	Toplam	137	2,6415	,58686		
Fiziksel Aktivite	39 yaş ve altı	28	1,8884	,64759	7,902	,019*
	40-65 yaş arası	70	1,9179	,71122		
	66 yaş ve üstü	39	1,5801	,64027		
	Toplam	137	1,8157	,69051		
Beslenme**	39 yaş ve altı	28	2,5198	,62347	,600	,550
	40-65 yaş arası	70	2,6254	,45721		
	66 yaş ve üstü	39	2,5470	,43512		
	Toplam	137	2,5815	,48811		
Manevi Gelişim	39 yaş ve altı	28	3,2540	,54840	6,678	,035*
	40-65 yaş arası	70	3,2698	,45265		
	66 yaş ve üstü	39	2,9829	,57257		
	Toplam	137	3,1849	,52121		
Kişilerarası İlişkiler	39 yaş ve altı	28	3,1310	,55188	6,738	,034*
	40-65 yaş arası	70	3,2603	,53635		
	66 yaş ve üstü	39	2,9288	,65312		
	Toplam	137	3,1395	,58810		
Stres Yönetimi	39 yaş ve altı	28	2,7143	,63634	14,044	,001*
	40-65 yaş arası	70	2,7482	,58919		
	66 yaş ve üstü	39	2,3237	,50549		
	Toplam	137	2,6204	,60281		

* p<0,05; ** Tek Yönlü Varyans Analizi; *** Kruskal Wallis Testi

3.1. SYBD'nin Yaş Açısından Karşılaştırması

SYBD'nin yaş gruplarına göre dağılımı ve karşılaştırması Tablo 2'de sunulmuştur. Yaş grupları açısından SYBD'nin farklılık gösterip göstermediği ise normal dağılım gösterme durumuna göre Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ya da Kruskal Wallis Testi ortaya konulmuştur. SYBD'nin "sağlık sorumluluğu" ve "beslenme" boyutu parametrik test koşullarını sağladığı için bunlar için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA), diğer boyutlar için ise Kruskal Wallis Testi uygulanmıştır.

Genel olarak 40-65 yaş grubu kişiler SYBD konusunda 39 yaş ve altında daha duyarlı olduğu, 39 yaş ve altı kişiler ise 65 yaş ve üstü kişilerden daha duyarlı olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda SYBD konusunda 66 yaş ve üstü klinik hastaların diğer yaş gruplarına göre yetersiz olduğu görülmüştür. Klinik hastalar SYBD boyutlarından manevi gelişim ve kişilerarası ilişki boyut skorlarının yüksek, özellikle de fiziksel aktivite boyut skorunun düşük olduğu görülmüştür.

Tablo 3. SYBD'nin Yaş Açısından Çoklu Karşılaştırması

SYBD Boyutları	Yaş (I)	Yaş (J)	Ortalama Fark (I-J)	p	Farklılığa Neden Olan Grup
Sağlık Sorumluluğu**	39 yaş ve altı	40-65 yaş arası	-,01905	,988	66 yaş ve üstü
		66 yaş ve üstü	,34554*	,040	
	40-65 yaş arası	66 yaş ve üstü	,36459*	,005	
Fiziksel Aktivite***	39 yaş ve altı	40-65 yaş arası	-,02946	,996	66 yaş ve üstü
		66 yaş ve üstü	,30826	,165	
	40-65 yaş arası	66 yaş ve üstü	,33773	,039	
Manevi Gelişim***	39 yaş ve altı	40-65 yaş arası	-,01587	,999	66 yaş ve üstü
		66 yaş ve üstü	,27106	,156	
	40-65 yaş arası	66 yaş ve üstü	,28694	,027	
Kişilerarası İlişkiler***	39 yaş ve altı	40-65 yaş arası	-,12937	,651	66 yaş ve üstü
		66 yaş ve üstü	,20218	,440	
	40-65 yaş arası	66 yaş ve üstü	,33154	,026	
Stres Yönetimi***	39 yaş ve altı	40-65 yaş arası	-,03393	,993	66 yaş ve üstü
		66 yaş ve üstü	,39057	,029	
	40-65 yaş arası	66 yaş ve üstü	,42450	,000	

* p<0,05; ** Tukey HSD (Parametrik Test); *** Tamhane T2 (Parametrik Olmayan Test)

Tablo 3'te katılımcıların yaşına göre SYBD boyutlarının çoklu karşılaştırma (Post Hoc) analizi sonuçları sunulmuştur. Bu bağlamda 40-65 yaş ile 66 yaş ve üstü kişiler arasında sağlık sorumluluğu boyutundaki 0,364'lük fark, fiziksel aktivite boyutundaki 0,337'lik fark, manevi gelişim boyutundaki 0,286'lık, kişilerarası ilişkiler boyutundaki 0,331'lik ve stres yönetimi boyutundaki 0,424'lük fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Yaş gruplarına göre grup ortalamaları incelendiğinde 66 yaş ve üstü kişilerin genel olarak SYBD skorları diğer yaş gruplarından düşük olması nedeniyle farklılığa neden olan grubun 66 yaş ve üstü kişiler olduğu ifade edilebilir.

3.2. SYBD'nin Klinik Birim Açısından Karşılaştırması

SYBD'nin örneklem grubunun sağlık hizmeti aldığı kliniğe göre dağılımı ve karşılaştırması Tablo 4'te sunulmuştur. Sağlık hizmetinden faydalanan kliniğe göre SYBD'nin farklılık gösterip göstermediği ise Kruskal Wallis Testi ortaya konulmuştur.

Yapılan analiz neticesinde fiziksel aktivite ($x^2=13,502$, $p<0,05$), manevi gelişim ($x^2=8,832$, $p<0,05$) ve stres yönetimi ($x^2=10,136$, $p<0,05$) boyutları sağlık hizmeti alınan klinik türüne göre farklılık gösterirken; sağlık sorumluluğu ($x^2=6,860$, $p>0,05$), beslenme ($x^2=3,970$, $p>0,05$) ve kişilerarası ilişki ($x^2=1,678$, $p>0,05$) boyutları sağlık hizmeti alınan klinik türüne göre farklılık göstermediği ortaya konulmuştur.

Tablo 4. SYBD'nin Klinik Birime Göre Karşılaştırması

Boyutlar	Gruplar	N	Ortalama	Standart Sapma	x^{2***}	p^*
Sağlık Sorumluluğu	Göğüs	27	2,6831	,50609	6,860	,076
	Onkoloji	23	2,5749	,52614		
	Kalpdamar	59	2,5443	,60214		
	Kardiyoloji	28	2,8611	,63837		
	Total	137	2,6415	,58686		
Fiziksel Aktivite	Göğüs	27	1,9769	,54930	13,502	,004
	Onkoloji	23	1,6630	,56336		
	Kalpdamar	59	1,6525	,70255		
	Kardiyoloji	28	2,1295	,76564		
	Total	137	1,8157	,69051		
Beslenme	Göğüs	27	2,6214	,37013	3,970	,265
	Onkoloji	23	2,4686	,51242		
	Kalpdamar	59	2,5518	,52114		
	Kardiyoloji	28	2,6984	,49215		
	Total	137	2,5815	,48811		
Manevi Gelişim	Göğüs	27	3,3292	,35470	8,832	,032
	Onkoloji	23	2,9324	,52730		
	Kalpdamar	59	3,1469	,55764		
	Kardiyoloji	28	3,3333	,50148		
	Total	137	3,1849	,52121		
Kişilerarası İlişkiler	Göğüs	27	3,2634	,50931	1,678	,642
	Onkoloji	23	3,0000	,68412		
	Kalpdamar	59	3,1394	,58051		
	Kardiyoloji	28	3,1349	,59595		
	Total	137	3,1395	,58810		
Stres Yönetimi	Göğüs	27	2,7685	,53226	10,136	,017
	Onkoloji	23	2,4239	,51365		
	Kalpdamar	59	2,5297	,62601		
	Kardiyoloji	28	2,8304	,61822		
	Total	137	2,6204	,60281		

$p<0,05$ **Kruskal Wallis Testi

Tablo 5. SYBD'nin Klinik Birim Açısından Tamhane T2 Çoklu Karşılaştırma Analiz Sonucu

SYBD Boyutları	Klinik (I)	Klinik (J)	Ortalama Fark (I-J)	p	Farklılığa Neden Olan Grup
Fiziksel Aktivite	Göğüs	Onkoloji	,31381	,279	Kardiyoloji
		Kalpdamar	,32431	,133	
		Kardiyoloji	-,15261	,953	
	Onkoloji	Kalpdamar	,01050	1,000	
		Kardiyoloji	-,46642	,091	
		Kalpdamar	-,47692	,044*	
Manevi Gelişim	Göğüs	Onkoloji	,39685	,024*	Kardiyoloji
		Kalpdamar	,18233	,358	
		Kardiyoloji	-,00412	1,000	
	Onkoloji	Kalpdamar	-,21453	,506	
		Kardiyoloji	-,40097	,048*	
		Kalpdamar	-,18644	,547	
Stres Yönetimi	Göğüs	Onkoloji	,34461	,138	Kardiyoloji
		Kalpdamar	,23886	,366	
		Kardiyoloji	-,06184	,999	
	Onkoloji	Kalpdamar	-,10575	,968	
		Kardiyoloji	-,40644	,078	
		Kalpdamar	-,30070	,215	

Tablo 5'te katılımcıların sağlık hizmeti aldığı klinik türüne göre SYBD boyutlarının çoklu karşılaştırma (Post Hoc) analizi sonuçları sunulmuştur. Yapılan ikili karşılaştırma analiz sonuçlarına göre kardiyoloji kliniğinde sağlık hizmeti alan kişilerin diğer kliniklerden sağlık hizmeti alanlardan fiziksel aktivite, manevi gelişim ve stres yönetimi boyutları açısından farklılık gösterdiği görülmüştür. Bu bağlamda boyut skorları incelendiğinde ise kardiyoloji kliniğinde sağlık hizmeti alanların SYBD konusunda daha yüksek skorlara sahip olduğu ve dolayısıyla daha yüksek oranda SYBD gösterdiği görülmüştür.

3.3. SYBD'nin En Uzun Yaşanılan Yerleşim Yeri Türü Açısından Karşılaştırması

SYBD'nin kişilerin en uzun süreli yaşadıkları yerleşim yeri türüne (köy, kasaba, şehir) göre dağılımı ve karşılaştırması Tablo 6'da sunulmuştur. SYBD'nin en uzun süreli yaşanılan yerleşim yeri türüne göre farklılık gösterip göstermediği ise Kruskal Wallis Testi ortaya konulmuştur.

Yapılan analiz neticesinde sağlık sorumluluğu ($\chi^2=13,502$, $p<0,05$), fiziksel aktivite ($\chi^2=6,465$, $p<0,05$), manevi gelişim ($\chi^2=15,286$, $p<0,05$), kişilerarası ilişki ($\chi^2=10,479$, $p<0,05$) ve stres yönetimi ($\chi^2=12,004$, $p<0,05$) boyutlarının yerleşim yeri türüne göre farklılık gösterdiği; beslenme ($\chi^2=4,762$, $p>0,05$) boyutunun ise farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

Tablo 6. SYBD'nin En uzun Süreli Yaşadıkları Yerleşim Yeriine Göre Karşılaştırması

Boyutlar	Gruplar	N	Ort.	Standart Sapma	χ^{2**}	p
Sağlık Sorumluluğu	Köy	26	2,6239	,51263	11,805,003*	
	Kasaba	23	2,2512	,64721		
	Şehir	88	2,7487	,55222		
	Toplam	137	2,6415	,58686		
Fiziksel Aktivite	Köy	26	1,5865	,57093	6,465 ,039*	
	Kasaba	23	1,6902	,70898		
	Şehir	88	1,9162	,70322		
	Toplam	137	1,8157	,69051		
Beslenme	Köy	26	2,5342	,40857	4,762 ,092	
	Kasaba	23	2,4348	,54218		
	Şehir	88	2,6338	,49092		
	Toplam	137	2,5815	,48811		
Manevi Gelişim	Köy	26	3,0641	,39898	15,286,000*	
	Kasaba	23	2,8454	,57904		
	Şehir	88	3,3093	,49359		
	Toplam	137	3,1849	,52121		
Kişilerarası İlişkiler	Köy	26	3,1154	,51876	10,479,005*	
	Kasaba	23	2,7729	,64308		
	Şehir	88	3,2424	,55888		
	Toplam	137	3,1395	,58810		
Stres Yönetimi	Köy	26	2,3654	,55669	12,004,002*	
	Kasaba	23	2,4185	,58096		
	Şehir	88	2,7486	,58890		
	Toplam	137	2,6204	,60281		

* $p<0,05$; ** Kruskal Wallis Testi

Tablo 7. SYBD'nin En uzun Süreli Yaşadıkları Yerleşim Yerine Göre Tamhane T2 Çoklu Karşılaştırma Analiz Sonucu

SYBD Boyutları	Yaşanılan Yer (I)	Yaşanılan Yer (J)	Ortalama Fark (I-J)	p	Farklılığa Neden Olan Grup
Sağlık Sorumluluğu	Köy	Kasaba	,37272	,094	Şehir
		Şehir	-,12481	,642	
	Kasaba	Şehir	-,49753*	,006*	
		Kasaba	-,10368	,925	
Fiziksel Aktivite	Köy	Şehir	-,32965	,053	Şehir
		Şehir	-,22598	,452	
	Kasaba	Kasaba	,21869	,357	Şehir
		Şehir	-,24524*	,036*	
Manevi Gelişim	Köy	Şehir	-,46393*	,004*	Şehir
		Şehir	-,46393*	,004*	
	Kasaba	Kasaba	,34244	,138	Şehir
		Şehir	-,12704	,638	
Kişilerarası İlişkiler	Köy	Şehir	-,46948*	,009*	Şehir
		Şehir	-,05309	,984	
	Kasaba	Kasaba	-,38319*	,012*	Şehir
		Şehir	-,33010	,061	

*p<0,05

Tablo 7’de katılımcıların kişilerin en fazla yaşadığı yerleşim yeri türüne göre SYBD boyutlarının çoklu karşılaştırma (Post Hoc) analizi sonuçları sunulmuştur. Yapılan ikili karşılaştırma analiz sonuçlarına göre daha kentsel bölgede yaşayan kişilerin köy veya kasabadan yaşayanlara göre sağlık sorumluluğu, fiziksel aktivite, manevi gelişim, kişilerarası ilişki ve stres yönetimi konusunda daha başarılı olduğu tespit edilmiştir.

3.4. SYBD'nin Cinsiyet Açısından Karşılaştırması

SYBD'nin cinsiyete göre dağılımı ve karşılaştırması Tablo 8’de sunulmuştur. Bu bağlamda gerekli karşılaştırmalar “Student t Testi” ile ortaya konulmuştur.

Tablo 8. SYBD'nin Cinsiyete Göre Karşılaştırması

Boyutlar	Gruplar	N	Ort.	Standart Sapma	t**	p
Sağlık Sorumluluğu	Kadın	64	2,6861	,56110	,763	,447
	Erkek	73	2,6088	,61170		
Fiziksel Aktivite	Kadın	64	1,7877	,62243	-,533	,595
	Erkek	73	1,8510	,74555		
Beslenme	Kadın	64	2,6138	,48713	134	,525
	Erkek	73	2,5601	,49116		
Manevi Gelişim	Kadın	64	3,0952	,50598	-2,007	,047*
	Erkek	73	3,2725	,51985		
Kişilerarası İlişkiler	Kadın	64	3,1675	,57315	,436	,663
	Erkek	73	3,1233	,60393		
Stres Yönetimi	Kadın	64	2,5714	,55025	-,945	,346
	Erkek	73	2,6695	,64629		

* p<0,05; ** Student t Testi

Yapılan analize göre erkekler ile kadınlar arasında istatistiksel olarak tek anlamlı farklılık manevi gelişim boyutunda (t=-2,007; p<0,005) bulunmuştur. Bu boyut açısından erkekler kadınlara göre daha çok SYBD gösterirken, diğer boyut skorlarının erkekler ve kadınlar arasında benzerlik gösterdiği görülmüştür.

4. Sonuç ve Değerlendirme

Sağlıklı yaşam biçimi davranışları sağlığın belirleyicileri arasında önemli bir yere sahiptir. 1987 yılında Walker tarafından sağlıklı yaşam biçimi davranışlarını değerlendirmek üzere 48 sorudan oluşan bir ölçek hazırlanmış ve ölçek 1996 yılında revize edilerek Sağlıklı Yaşam Biçimi Davranışları Ölçeği II olarak adlandırılmıştır. O tarihten itibaren sağlıklı yaşam biçimi davranışları birçok örneklem üzerinden farklı kavramlarla ilişkilendirilerek incelenmiştir. Yaşlı nüfusun ve beraberinde kronik rahatsızlıkların artması ile sağlığı koruyucu ve geliştirici davranışların önemi artmış sağlıklı yaşam biçimi davranışları daha sık incelenen konular arasına girmiştir.

Bu çalışmada katılımcıların yaşına, aldığı klinik hizmetin türüne, cinsiyetine ve ait olduğu coğrafi bölgenin niteliğine göre SYBD'leri karşılaştırılmıştır. Yaşa ilişkin gruplar arasında beslenme boyutu hariç diğer boyutlar açısından anlamlı farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmada 40-65 yaş aralığındaki bireylerin SYBD açısından diğer yaş gruplarına oranla daha yüksek ortalamaya sahip olduğu, en düşük SYBD'nin ise 66 yaş üstü bireylerde görüldüğü tespit edilmiştir. Literatürde buna benzer bulgular yer almaktadır. Özarslan vd. (2013) tarafından hastalar üzerine yapılan çalışmada en düşük SYBD ortalaması 65 yaş üstü bireylerde görülmüştür. Bununla birlikte Küçükberber vd. (2011) tarafından yapılan çalışmada SYBD ortalaması en yüksek yaş grubunun 49-60 yaş aralığındaki bireylerden oluştuğu bulgusuna erişilmiştir.

Bu çalışmada cinsiyet grupları arasında SYBD alt boyutlarından manevi gelişim boyutu açısından anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Yapılan incelemede manevi gelişim ortalaması erkeklerde kadınlara oranla daha yüksek çıkmıştır. Bu durum literatürde elde edilen bulgularla benzerlik göstermektedir. Kılınç vd. (2016), Özkaraman vd. (2016) ve Küçükberber vd. (2011) tarafından yapılan çalışmalarda da erkeklerin kadınlara

oranla daha yüksek SYBD davranışı sergilediği bulgusuna erişilmiştir.

Çalışmada tüm katılımcılar arasında fiziksel aktivite boyutu skorları diğer boyut skorlarına göre düşük olmakla birlikte, onkoloji ve kalp damar kliniklerinde sağlık hizmeti alanların göğüs ve kardiyoloji kliniğinde alanlara göre fiziksel aktivite açısından daha yetersiz olduğu dikkat çekmiştir. Ayrıca kişilerin en uzun süre ile yaşadığı bölgeye göre SYBD'nin (beslenme alışkanlığı boyutu hariç) istatistiksel olarak farklılık gösterdiği ve daha çok kentsel bölgede yaşayanların kırsal bölgede yaşayanlara göre SYBD açısından daha iyi olduğu görülmüştür. Eğitim durumu açısından hastaların SYBD'nin hiçbir boyutunda farklılık tespit edilmemesine karşın yine de genel olarak eğitim seviyesi arttıkça SYBD boyut skorlarının da arttığı tespit edilmiştir.

Sonuç olarak, özellikle ileri yaş grubu potansiyel sağlık riski grubu olan 65 yaş üstü kişiler ile onkoloji ve kalp damar hastalık riski gruplarının SYBD açısından özendirilmesinin gerekli olduğu düşünülmektedir.

Kaynakça

- Alcan, A. O., Korkmaz, D. F., & Çakmakçı, H. (2017). Koroner arter baypas greft cerrahisi sonrası sağlıklı yaşam biçimi davranışlarının değerlendirilmesi. *Türk Göğüs Kalp Damar Cerrahisi Dergisi*, 25(1), 45-51.
- Bahar, Z., Beşer, A., Gördes, N., Ersin, F., & Kıssal, A. (2008). Sağlıklı yaşam biçimi davranışları ölçeği II'nin geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 12(1), 1-13.
- Balderas, K. (2017). Social determinants of health, Los Angeles County Department of Public Health. (Accessed on 10.04.2018), <http://www.countyhealthrankings.org/our-approach>
- Baygi, F., Jensen, O. C., Mohammadi-Nasrabadi, F., Qorbani, M., Mansourian, M., Mirkazemi, R., ... & Shidfar, F. (2017). Factors affecting health-promoting lifestyle profile in Iranian male seafarers working on tankers. *International maritime health*, 68(1), 1-6.
- Bostan, N., & Beşer, A. (2017). Hemşirelerin Sağlıklı Yaşam Biçimi Davranışlarını Etkileyen Faktörler. *Koç Üniversitesi Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 14(1), 38-44.
- Çimen, Z., & Bayık Temel, A. (2015). Sağlık Okuryazarlığı Ölçeğinin Türk Toplumuna Uyarlanması: Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışması. İçinde: *I.Ulusal Halk Sağlığı Hemşireliği Kongresi* 17-19 Haziran, İzmir.
- Estrada, M. (2016). *University Students' Involvement in a Health Promoting Lifestyle: Influencing Factors of the Health Promotion Model*. Master Thesis, Kansas: Pittsburg State University.
- Frank-Stromborg, M., Pender, N. J., Walker, S. N., & Sechrist, K. R. (1990). Determinants of health-promoting lifestyle in ambulatory cancer patients. *Social Science & Medicine*, 31(10), 1159-1168.
- Gülcivan, G. (2017). *Meme Kanseri Hastalarının Yaşam Kalitesi İle Sağlıklı Yaşam Biçimi Davranışlarının Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Tekirdağ: Namık Kemal Üniversitesi.
- Hamilton, J. M., Kives, K. D., Micevski, V., & Grace, S. L. (2003). Time perspective and health-promoting behavior in a cardiac rehabilitation population. *Behavioral Medicine*, 28(4), 132-139.
- Kaya, Y., Beji, N. K., Aydın, Y., & Hassa, H. (2016). The effect of health-promoting lifestyle education on the treatment of unexplained female infertility. *European Journal of Obstetrics & Gynecology and Reproductive Biology*, 207, 109-114.
- Kılınç, G., Yıldız, E., & Kavak, F. (2016). Kalp yetersizliği hastalarında sağlıklı yaşam biçimi davranışları ve umutsuzluk arasındaki ilişki. *Kardiyovasküler Hemşirelik Dergisi*, 7(13), 114-126.
- Küçükberber, N., Özdilli, K., & Yorulmaz, H. (2011). Kalp hastalarında sağlıklı yaşam biçimi davranışları ve yaşam kalitesine etki eden faktörlerin değerlendirilmesi. *Anadolu Kardiyol Derg*, 11, 619-626.
- Mohamadian, H., Ghannae, M., Kortdzanganeh, J., & Meihan, L. (2013). Reliability and construct validity of the Iranian version of health-promoting lifestyle profile in a female adolescent population. *International journal of preventive medicine*, 4(1), 42-49.
- Mohsenipouya, H., Majlessi, F., Shojaeizadeh, D., Foroushani, A. R., Ghafari, R., Habibi, V., & Makrani, A. S. (2016). Health-related variables and predictors of Health-promoting Lifestyle in cardiovascular disease patients. *Electronic physician*, 8(4), 2274-2280.
- Özyazıcıoğlu, N., Kılıç, M., Erdem, N., Yavuz, C., & Afacan, S. (2011). Hemşirelik öğrencilerinin sağlıklı yaşam biçimi davranışlarının belirlenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(2), 277-289.
- Pender, N.J. (1982). *Health Promotion In Nursing Practice*. Norwalk, CT:Appleton-Century-Crofts.
- Roomaney, R., van Eeden, S., & Kagee, A. (2017). *The factor structure of the Health-Promoting Lifestyle Profile II among a South African student sample*. South African Journal of Psychology, 47(3), 389-400.
- Şahin, Z.A., & Biçer, N. (2015). *Hipertansiyon hastalarının sağlıklı yaşam biçimi davranışları*. MN Kardiyoloji, 22(4),80-85
- Salari, S., Pilevarzadeh, M., Daneshi, F., & Ahmadidarhsima, S. (2017). Examining the Health-Promoting Lifestyle and its Related Factors among the

- Nursing Students of Jiroft University of Medical Sciences. *Executive Editor*, 8(1), 342-346.
- Savaşan, A., Ayten, M., & Ergene, O. (2013). Koroner Arter Hastalarında Sağlıklı Yaşam Biçimi Davranışları ve Umutsuzluk. *Psikiyatri Hemsireleri Derneği*, 4(1), 1-6.
- Sousa, P., Gaspar, P., Vaz, D. C., Gonzaga, S., & Dixe, M. A. (2015). Measuring Health-Promoting Behaviors: Cross-Cultural Validation of the Health-Promoting Lifestyle Profile-II. *International journal of nursing knowledge*, 26(2), 54-61.
- Toci, E., Burazeri, G., Jerliu, N., Sørensen, K., Ramadani, N., Hysa, B., & Brand, H. (2014). Health literacy, self-perceived health and self-reported chronic morbidity among older people in Kosovo. *Health promotion international*, 30(3), 667-674.
- Walker, S. N., & Hill-Polerecky, D. M. (1996). Psychometric evaluation of the health-promoting lifestyle profile II. *Unpublished manuscript, University of Nebraska Medical Center*, 120-26.
- Walker, S.N., Sechrist, K.R., & Pender, N.J. (1987). The health-promoting lifestyle profile: Development and psychometric characteristics. *Nursing Research*, 36(2), 76-80.
- WHO (2016). *World health statistics 2016*. Switzerland: World Health Organization Press. (Accessed on 15.03.2018), http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/206498/1/9789241565264_eng.pdf
- WHO (2018). *Cancer*. (Accessed on 15.03.2018), <http://www.who.int/cancer/en/>
- Yalçınkaya, M., Özer, F. G., & Karamanoğlu, A. Y. (2007). Sağlık çalışanlarında sağlıklı yaşam biçimi davranışlarının değerlendirilmesi. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 6(6), 409-420.
- Yanık, A., & Noğay, N.H. (2017). Sağlık çalışanlarında sağlıklı yaşam biçimi davranışlarının değerlendirilmesi. *Fırat Tıp Dergisi*, 22(4), 167-176.

Araştırma Makalesi • Research Article

Merkez Bankalarının İletişimi ve Para Politikası: Avrupa Merkez Bankası Örneği*

Central Bank Communication and Monetary Policy: The Case of European Central Bank

Vedat Cengiz^a

^a Doç. Dr., Kocaeli Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, 41380, Kocaeli/Türkiye.
ORCID: 0000-0001-7010-4380

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 16 Şubat 2019

Düzeltilme tarihi: 7 Mart 2019

Kabul tarihi: 11 Mart 2019

Anahtar Kelimeler:

Merkez Bankasının İletişimi

Para Politikası

Avrupa Merkez Bankası

ARTICLE INFO

Article history:

Received February 16, 2019

Received in revised form March 7, 2019

Accepted March 11, 2019

Keywords:

Communication of Central Banks

Monetary Policy

European Central Bank

ÖZ

Para politikasında şeffaflık 1990'ların başlarından itibaren dünya çapında önem kazanmıştır. Merkez bankaları günümüzde hedeflerini, stratejilerini, aldığı kararları ve ekonomik görünüme ilişkin değerlendirmelerini açıklamaya çok daha fazla zaman harcamakta ve tüm bunların gerçekleştirilmesi için de çeşitli iletişim kanallarından faydalanmaktadır. Etkili bir iletişim yardımıyla beklentileri yönlendirmek mümkün olmakta ve bu sayede para politikasının etkinliği artmaktadır. İletişimin para politikasının etkinliği üzerindeki rolünün anlaşılmasının bir sonucu olarak merkez bankaları bugün halk ile iletişimi stratejik bir unsur olarak görmektedir. Bu çalışmanın amacı merkez bankası iletişiminin para politikasının etkililiği açısından önemini Avrupa Merkez Bankası örneğinde incelemektir. Euro Bölgesi kompleks, sürekli değişen ve dolayısıyla belirsizliğin hüküm sürdüğü bir bölgedir. Bu nedenle Avrupa Merkez Bankası'nın farklı hedef kitlelerine yönelmesi ve çeşitli iletişim kanallarını kullanması önemli bir gerekliliktir. İletişim konusunda ileri bir düzeyde olan Avrupa Merkez Bankası'nın kullanmakta olduğu başlıca iletişim kanalları arasında aylık basın toplantıları, düzenli bültenler, konuşmalar, röportajlar, akademik konferans ve araştırmalar ve internet sitesi yer almaktadır.

ABSTRACT

Transparency in monetary policy has gained worldwide importance from the early 1990s. Central banks now spend more time in explaining their objectives, strategies, decisions and assessments of the economic outlook. For the realization of all these, central banks benefit from various communication channels. With the help of an effective communication it is possible to direct the expectations and thus the effectiveness of monetary policy is increasing. After the role of communication on the effectiveness of monetary policy is understood, central banks have started to see the communication with the public as a strategic element. The aim of this study is to examine the importance of central bank communication in terms of the effectiveness of monetary policy in the case of European Central Bank. The Euro area is a complex and constantly changing region in which uncertainty prevails. For this reason, it is an important requirement for the European Central Bank to focus on different target groups and use various communication channels. The communication channels of the European Central Bank, which is in a superior position in terms of communication, are as follows; monthly press conferences, regular press releases, speeches, interviews, academic conferences and researches and website.

1. Giriş

1990'ların başlarından itibaren tüm dünya genelinde para politikası yönetimi ketumiyetten uzaklaşarak şeffaflığa önem vermeye başlamıştır. Böyle bir değişikliğin yaşanmasında, şeffaflıktaki artışın para politikasının etkililiğini arttırabileceği düşüncesi rol oynamıştır. Buna göre şeffaflık halkın para politikasını anlamasına yardımcı

olmakta, halkın anlayışındaki ilerleme de para politikasını daha güvenilir ve etkili kılmaktadır.

Şeffaflığın artan önemi ile birlikte merkez bankalarının halk ile iletişimine de vurgu yapılmaya başlanmıştır. Nitekim günümüzde merkez bankasının halk ile iletişimine stratejik bir unsur olarak bakılmakta ve beklentileri yönlendirmede merkez bankası iletişiminden faydalanmanın yolları araştırılmaktadır. Bu nedenle kompleks, sürekli değişen ve

* Bu çalışma, 01-02 Aralık 2018 tarihlerinde İstanbul'da düzenlenen International Congress of Management Economy and Policy (ICOMEPEP'18-Autumn) isimli kongrede bildiri olarak sunulmuştur.

** Sorumlu yazar/Corresponding author.

e-posta: vcengiz@kocaeli.edu.tr

dolayısıyla belirsizliğin hüküm sürdüğü Euro Bölgesi'nde para politikasının yürütülmesinden sorumlu olan Avrupa Merkez Bankası'na büyük görevler düşmektedir. Diğer bir ifadeyle Avrupa Merkez Bankası'nın farklı hedef kitlelerine yönelmesi ve çeşitli iletişim kanallarını kullanması önemli bir gereklilik olarak görülmektedir.

Bu çalışma merkez bankasının iletişimini incelemekte ve merkez bankasının kurduğu iletişim kanallarını Avrupa Merkez Bankası örneğinde ortaya koymaktadır. Aylık basın toplantıları, aylık bültenler, Avrupa Parlamentosuna karşı hesap verilebilirliğin sağlanmasında bir araç olan yıllık rapor, konuşmalar, röportajlar, konferans ve araştırmalar ve internet sitesi Avrupa Merkez Bankası'nın kullandığı temel iletişim kanalları arasında sayılmaktadır.

Avrupa Merkez Bankası'nın iletişim konusunda ileri bir düzeyde olduğu görülmektedir. Bu bağlamda Avrupa Merkez Bankası örneğinin incelenmesi, diğer merkez bankalarının iletişim konusundaki eksikliklerinin neler olduğunun belirlenmesi ve ne gibi düzenleme ve uygulamaların yapılması gerektiğinin görülmesi noktasında katkı sağlayacaktır.

2. Merkez Bankacılığında İletişimin Gelişimi ve Önemi

Merkez bankalarının iletişimi; para politikasının hedefi ve stratejisi, ekonomik durum ve gelişmeler, alınması muhtemel para politikası kararları ve merkez bankasının bu hususlardaki bakış açısı hakkında halka bilgi verilmesi olarak tanımlanabilir (Blinder vd., 2008: 10). Merkez bankasının iletişimi, merkez bankası ve özel sektör arasındaki bilgi asimetrisini azaltması ölçüsünde açıklığı, doğruluğu, anlaşılabilirliği ve ortak anlayışı gerektiren şeffaflığa katkıda bulunmaktadır (Geraats, 2010: 2). Para politikasının oluşumunda esaslı bir rol oynayan iletişim, hedeflerin gerçekleştirilmesi açısından büyük önem taşımaktadır.

Merkez bankaları son 25 yıl içerisinde daha şeffaf hale gelmiş ve iletişime giderek daha fazla önem vermeye başlamıştır. 1990'lerden önce merkez bankalarının bilinmezlik içerisinde olmaları gerektiğine inanılmış, para politikası yapımcılarının mümkün olduğunca az ve şifreli konuşmaları gerektiği inancı kabul görmüştür. Dolayısıyla merkez bankalarının halk ile iletişim kurmasına pek sıcak bakılmamıştır. Ancak 1990'lerden sonra merkez bankasının iletişimi konusunda yeni görüşler ortaya atılmış, daha fazla iletişimin para politikasının etkililiğini arttıracığı iddia edilmiştir. 2000'lerden sonra ise gecelik faiz oranlarının kontrol edilmesinde piyasa beklentilerinin önemine vurgu yapılmaya başlanmış ve beklentileri yönetmenin para politikasının esaslı bir parçası olduğu açık bir şekilde görülmüştür. Bu durum iletişim politikasını tartışmalı bir konu olmaktan çıkararak merkez bankasının araçları içerisinde itibarlı bir konuma yükseltmiştir. Kısaca para politikasının etkili yürütülmesi çerçevesinde merkez bankasının iletişimine daha fazla vurgu yapılmaya

başlanmış ve iletişim dünya çapında bir olgu haline gelmiştir (Blinder vd., 2008: 7-8).

İletişimde ortaya çıkan ilerlemede etkili olan bir etken de merkez bankalarının bağımsız olması gerektiği görüşünün yaygınlaşması olmuştur. Bağımsızlığın öneminin anlaşılmasına paralel olarak ülkelerin merkez bankalarını daha bağımsız hale getirme çabaları, merkez bankalarının kısmen de olsa daha şeffaf hale gelmesine yol açmıştır. Daha bağımsız merkez bankalarının daha hesap verebilir olması gerektiği ve dolayısıyla merkez bankalarının hem uygulamalarını hem de uygulamalarının altından yatan düşünceyi izah etme sorumluluklarının olduğu görüşü şeffaflığın artmasında etkili olmuştur. Aynı zamanda şeffaflığın uygulanan politikaların etkililiğini giderek artıracığı düşünülmüştür. Bundan dolayı merkez bankaları halk ile iletişimlerine önceki yıllara göre çok daha fazla önem vermeye başlamıştır (Ehrmann ve Fratzscher, 2007: 124; Blinder vd., 2008: 8).

Piyasa katılımcılarının son zamanlarda merkez bankası iletişimine olan ilgilerindeki artışın bir diğer nedeni de Ağustos 2007'de başlayan finansal kriz ile birlikte finansal piyasalarda gözlenen belirsizlikteki keskin artış ve güvendedeki ani düşüş olmuştur. Bazı merkez bankaları ani ve büyük ölçüde genişlemeci likidite işlemleri yapmak zorunda kalmalarına rağmen yüksek enflasyon beklentilerini önlemeye çalışmıştır. Finansal piyasalar, herhangi kötü bir haberin çöküntüye sebep olabileceği veya bir banka hücumunu başlatabileceği kadar hassas hale gelmiştir. Finansal kurumların ödeyebilme yeterliliği ve sağlamlığı ile ilgili belirsizlik, 2008 son baharındaki krizin ortalarında bankalar arası işlemleri sadece tam anlamıyla durma noktasına getirmemiş, merkez bankası tarafından yayımlanan bilgiye bağlanan değerde geniş çaplı bir artışa da yol açmıştır. Daha fazla şeffaflığın finansal krizin hafifletilmesinde etkili olabileceğine inanılmıştır (Geraats, 2010: 2; European Central Bank, 2009: 72).

Merkez bankasının iletişim politikalarının iki temel hedefinden bahsetmek mümkündür. Bunlardan ilki finansal piyasaların para politikası kararlarını ve para politikasının gelecekteki yönelimini öngörebilmesini sağlamaktır. Politika kararlarının yüksek düzeyde bir öngörülebilirliği merkez bankasının iletişim politikalarının hedeflerinden sadece bir tanesidir. Diğer hedef de piyasadaki belirsizlik düzeyini ve para politikasına ilişkin beklentileri çevreleyen değişkenliği azaltmaktır. Bu durum elbette politika kararları ile piyasaları zaman zaman şaşırtmanın gerekli olmayabileceği anlamına gelmemektedir. Ancak ilke olarak yüksek düzeyde bir öngörülebilirlik ve düşük düzeyde bir belirsizlik para politikasının güvenilirliği ve etkililiği açısından önemli unsurlar arasında yer almaktadır (Ehrmann ve Fratzscher, 2005: 6, 20).

Etkili bir iletişim uygulanan politikaların etkinliğine katkıda bulunmakta ve belirlenen hedeflere ulaşılmasında merkez bankasına yardımcı olmaktadır. İletişim ayrıca bağımsız merkez bankalarının halka karşı hesap verilebilir olma gerekliliğinin bir parçası olarak işlev görmektedir. Zira

bağımsız merkez bankaları aldığı kararları kamuoyuna ve onun seçilmiş temsilcilerine açıklamak ve bu kararların sorumluluğunu üstlenmekle yükümlüdür (European Central Bank, 2001: 59).

3. İletişim ve Para Politikasının Etkililiği

İletişim para politikası uygulamalarının etkililiği açısından önemli bir araçtır. Zira bir merkez bankasının görevinde başarılı kabul edilmesi için sadece gecelik faiz oranını değil, faiz oranlarının seyrine ilişkin piyasa beklentilerini de etkileme yeteneğine sahip olması gerekmektedir (Blinder vd., 2008: 10,12; Ehrmann ve Fratzscher, 2005: 6). Merkez bankaları çoğunlukla para politikası ile doğrudan etkileyebildikleri kısa vadeli faiz oranlarını temel araç olarak kullanmaktadır. Kısa vadeli faiz oranları merkez bankasının enflasyon veya ekonomik aktivite gibi hedefleri açısından önemlidir. Bununla birlikte merkez bankasının, iktisadi ajanların davranışlarına yön vermek için dolaylı bir şekilde kontrol edebildiği uzun vadeli faiz oranlarını da etkilemesi gerekmektedir (Erdoğan ve Yıldırım, 2009: 62,70). Zira özel tüketim ve yatırım kararları daha çok uzun vadeli faiz oranlarına bağlıdır. Uzun vadeli faizler üzerinde arzu edilen etkinin ortaya çıkarılabilmesi için ekonomik ajanların beklentilerinin iletişim yoluyla etkilenebilmesi gerekmektedir. Kısaca iletişim, merkez bankalarına özel sektör beklentilerini yönlendirme imkanı veren doğal bir köprü işlevi görmektedir (Demiralp vd., 2012: 540; Ehrmann ve Fratzscher, 2007: 125).

İletişim kısmen de olsa politika uygulamasının yerine geçebilmektedir. Demiralp ve Jorda (2004), faiz oranında arzulanan değişmelerin duyurulması ile faiz oranlarını daha küçük hacimli açık piyasa işlemleri ile değiştirmenin mümkün olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu durum açık bir şekilde şeffaflıktaki artış ve daha fazla iletişimin, politika uygulamalarının etkililiği açısından faydalı olabileceği anlamına gelmektedir. Hatta bir adım daha ileri giderek, merkez bankasının varlık fiyatlarına ilişkin istediği hedef ve düşünceleri duyurması ve varlık fiyatlarının açıklanan bu hedeften sapması halinde politika oranlarında gerekli ayarlamaları yapmak niyetinde olduğuna dair sinyal vermesi durumunda, “açık ağız işlemleri” denilen bir politikanın finansal piyasalar üzerinde etkili olabileceğinden bahsedilmektedir (Ehrmann ve Fratzscher, 2007: 125).

Merkez bankalarının çoğu görev ve stratejileri hakkında açıklama yaparak para politikası hedeflerine ulaşmak istemektedirler. Merkez bankasının; hedefleri ve bu hedeflerin nasıl elde edileceği hakkında açık bir tutum sergilemesi, para politikasının ve para politikasının ekonomik şoklar karşısındaki sistematik tepkisinin özel sektör tarafından daha iyi anlaşılmasını sağlamaktadır. Merkez bankasının ekonominin durumu ve olası ekonomik gelişmeler ilgili görüşlerini sık sık açıklanması ve para politikasını değerlendirmesi, para politikası stratejisindeki şeffaflığın, güvenilirliğin teşviki ve para politikası uygulamalarının öngörülebilirliğinin artırılması açısından hayati önem taşımaktadır. Sonuç olarak şeffaflık ve etkili

iletişim, piyasa beklentilerinin merkez bankasının görüşleri ile uyumlu hale gelmesine ve merkez bankasının fiyat istikrarını sağlama görevinin hafiflemesine önemli katkı sağlamaktadır (European Central Bank, 2009: 72).

Enflasyon beklentilerinin, fiyat istikrarının sayısal tanımının duyurulmasından etkilendiğine, açık ve şeffaf bir hedefin ajanların enflasyon beklentilerinin yönlendirilmesi açısından hizmet edeceği fikrine destek veren güçlü ampirik bulgular vardır. Merkez bankaları bu hususta iyi bir performans sergilemiştir. Ampirik bulgular fiyat istikrarının kesin bir tanımının veya bir enflasyon hedefinin duyurulmasının enflasyon beklentilerini düşürdüğünü teyit etmektedir. Buna göre enflasyon beklentilerinin, enflasyonun geçmişteki değerleri ile ilişkisi artık ortadan kalkmaktadır. Dolayısıyla ampirik bulgular açık ve şeffaf bir hedefin, enflasyon beklentilerinin merkez bankasının fiyat istikrarı tanımı ile tutarlı düzeylerde sabitlenmesine yardım ettiğini açıkça ortaya koymaktadır. Bu durumu en iyi şekilde anlatan örneklerden birisi Avrupa Merkez Bankasıdır (European Central Bank, 2007: 66).

Büyük şokların ve piyasa dalgalanmalarının ortaya çıktığı durumlarda merkez bankası iletişiminin özel sektör beklentilerinin oluşumundaki etkinliği çok daha değerli hale gelebilmektedir. Etkili bir merkez bankası iletişimi özellikle, ekonomik görünümle ilgili belirsizliğin arttığı ve piyasaların yönünü kaybettiği kriz dönemlerinde, para politikasının gelecekteki yönelimi hususundaki beklentilerin yeniden düzenlenmesi ve yönetim anlayışının anlatılması açısından önemlidir. Örneğin ampirik bulgular merkez bankası tarafından sunulan ilave bilgilerin, her şeyden önce belirsizliğin önemli ölçüde hakim olduğu zamanlarda finansal piyasa katılımcılarına yardım edebileceğini göstermektedir (European Central Bank, 2009: 72).

4. Avrupa Merkez Bankası'nın İletişim Politikası

Son yıllarda gelişmiş ülkelerde para politikasının şeffaflığı konusunda önemli değişimler yaşanmış ve daha fazla şeffaflık doğrultusunda genel bir eğilim ortaya çıkmıştır. Para politikasının şeffaflığındaki artış ile birlikte merkez bankalarının iletişim politikaları da daha fazla ilgi çekmeye başlamıştır. Merkez bankalarının çoğu hedeflerini, stratejilerini, karar alma süreçlerinin arka planını, düşüncelerini ve faaliyetlerini tanıtmak ve aldıkları para politikası kararlarını halka ve özellikle finansal piyasa katılımcılarına ve medya temsilcilerine açıklamak ve duyurmak için çaba sarf etmeye başlamıştır. Tüm bunların gerçekleştirilmesi için merkez bankaları çeşitli iletişim kanallarından faydalanmaktadır.

Özellikle iki sütuna dayalı bir para politikası stratejisine ve fiyat istikrarı ile ilgili belirlenmiş bir tanımlamaya sahip olan Avrupa Merkez Bankası için para politikası stratejisinin ve alınan kararların halk tarafından anlaşılması büyük önem taşımaktadır. Para politikasında şeffaflığın öneminin farkında olan Avrupa Merkez Bankası, etkili iletişimin ve yüksek düzeyde şeffaflığın hem finansal

piyasaların hem de halkın güveninin kazanılmasında önemli iki araç olduğuna vurgu yapmıştır. Euro Bölgesi'nde fiyat istikrarının sağlanması görevi çerçevesinde Avrupa Merkez Bankası, uygulamalarının medyadaki ve demokratik kurumlardaki gözlemciler tarafından değerlendirilebilmesine imkan sağlamıştır (Frenkel vd., 2006: 143; Ullrich, 2008: 105).

Avrupa Merkez Bankası Sistemi mevzuatında iletişim politikası hususunda bir takım yasal yükümlülükler yer verilmiş olması şeffaflık ve iletişime gereksinim olduğunu göstermektedir. Avrupa Merkez Bankası daha başlangıçta iletişim için ortaya konulan yasal gerekliliklerin ötesine geçilmesi gerektiği hükmüne varmıştır. Avrupa Merkez Bankası Yönetim Konseyi'nin Ekim 1998'de fiyat istikrarı ile ilgili nicel bir tanımlama yapma ve para politikasını yürütmek için iki sütuna dayalı bir stratejiyi benimsemeye kararları, etkin ve tutarlı bir iletişimin temelini oluşturmuştur. Para politikasının etkililiğine ve etkinliğine katkıda bulunmak ve uygulanan politikalara üye ülkelerde kamuoyu desteğini arttırmak Eurosystem'in iletişim politikasının genel hedefleri arasında yer almaktadır. Bu hedeflere ulaşmak için tek sesli iletişim ve şeffaflığın geliştirilmesi ilkeleri benimsenmiştir (European Central Bank, 2001: 59-60).

Bilindiği gibi Avrupa Merkez Bankası çok dilli ve çok kültürlü bir çevrede faaliyet göstermektedir. Bu durum Avrupa Merkez Bankası ve Ulusal Merkez Bankaları arasında yakın bir işbirliğini gerektirmektedir. Zira çok farklı dillerde iletişim kurulması gereği, zaman ve çeviri masrafinin yanında farklı dillerde ve kültürel çevrede aynı mesajı tam anlamıyla ifade etme zorluğunu da beraberinde getirdiği için bir engel olarak görülmektedir. Bu ayrıca tek sesli iletişime uygunluk açısından da belirli bir zorluk oluşturmaktadır. Euro alanında karşılaşılan iletişim zorluklarının üstesinden gelinebilmesi için Eylül 1998 tarihinden itibaren Avrupa Merkez Bankasının ve Ulusal Merkez Bankalarının iletişim uzmanlarının oluşturduğu "Dış İletişim Komitesi" faaliyet göstermeye başlamıştır. Eurosystem'in âdemi merkezi yapısına uygun olarak Ulusal Merkez Bankaları iletişim politikası ile ulaşılmaya çalışılan hedeflerin gerçekleştirilmesinde önemli rol oynamaktadır. Avrupa Merkez Bankası Yönetim Konseyi üyeleri, Ulusal Merkez Bankası başkanları ve Eurosystem personeli iletişime oldukça fazla zaman ve kaynak ayırmaktadır. Bilginin yayılması sürecinde Avrupa Merkez Bankası'nın doğrudan iletişiminin yanında başta medya olmak üzere araçlar da önemli rol oynamaktadır (European Central Bank, 2001: 60-61).

5. Avrupa Merkez Bankası'nın İletişim Kanalları

Avrupa Merkez Bankası halkı ve finansal piyasaları ve çeşitli siyasi ve ekonomik çevreleri kendi uyguladığı politikalar ve diğer aktiviteleri hakkında haberdar etmek, bilgilendirmek ve gerekli açıklamaları yapmak için çeşitli iletişim araçları kullanmaktadır. Burada etkili bir iletişimi hedefleyen Avrupa Merkez Bankası'nın kullandığı iletişim

araçları çeşitli başlıklar altında ortaya konulmaya çalışılmaktadır (Europäische Zentralbank, 2006: 23; Cengiz, 2011: 89-91; European Central Bank, 2001: 61-64).

5.1. Basın Toplantıları

Avrupa Merkez Bankası'nın başkanı ve başkan yardımcıları düzenli bir şekilde basın toplantıları yapmaktadır. Basın toplantıları genelde her ay yapılan ilk Yönetim Konseyi toplantısının hemen ardından gerçekleşmektedir. Basın toplantıları Yönetim Konseyi tarafından alınan kararların açıklanması için kullanılmaktadır. Başkan ayrıca ekonomik gelişmeler hakkında para politikası bağlantılı olarak geniş kapsamlı bir değerlendirme yapmaktadır. Basın toplantıları, çeşitli medya temsilcilerinin yer aldığı bir soru ve cevap bölümünü de içermektedir. Bu bölümde medya temsilcileri başkana ve başkan yardımcısına doğrudan ulaşabilmekte ve soru sorabilmektedir. Başkanın basın toplantısında yaptığı açıklamalara sadece birkaç saat sonra Avrupa Merkez Bankası'nın web sitesinden ulaşılabilir. Basın toplantıları bir dizi özel televizyon kanalları tarafından canlı yayınlanmakta ve ayrıca Euro alanında ve uluslararası alanda hem yazılı hem de elektronik medyada geniş yer bulmaktadır. Bunun dışında Avrupa Merkez Bankası başkanı ve diğer Yürütme Kurulu üyeleri özel günlerde de basın toplantıları düzenleyebilmektedir.

5.2. Düzenli Basın Bültenleri

Avrupa Merkez Bankası tarafından yayınlanan düzenli basın bültenleri; para politikası kararlarını, mali tabloları, Euro bölgesi menkul kıymet istatistiklerini, ödemeler bilançosundaki aylık gelişmeleri ve parasal gelişmeleri içermekte ve Avrupa Merkez Bankası tarafından doğrudan medya temsilcilerine gönderilmektedir. Düzenli yayınlanan basın bültenleri içerisinde en önemli olanları aylık bültenler ve yıllık raporlardır.

Ekonominin ayrıntılı bir analizinin yer aldığı aylık bültenler genellikle her ay ilk Yönetim Konseyi toplantısından bir hafta sonra yayınlanmaktadır. Finansal analizcileri, akademisyenleri, medya temsilcilerini, iktisat politikası yapımcılarını da kapsayan geniş bir hedef kitesine hitap etmeye çalışan aylık bültenler, Euro alanı için ekonomik durum ve fiyat istikrarı ile ilgili Yönetim Konseyi tarafından yapılan detaylı değerlendirmeleri ve ekonomik gelişmeler ile ilgili detaylı açıklamaları içermektedir. Aylık bültenler ayrıca uzun vadeli ekonomik gelişmeleri, genel iktisadi konuları veya para politikasını ilgilendiren konular hakkında bilgi veren makaleleri ve Euro alanındaki ekonomik ve finansal gelişmeler ile ilgili kapsamlı verinin yer aldığı istatistik bir eki içermektedir. İngilizce hazırlanmakta olan aylık bültenler diğer resmi dillere de tercüme edilmektedir. Aylık bültenlere Avrupa Merkez Bankası'nın web sitesi üzerinden elektronik olarak ulaşabilmek mümkündür.

Yıllık rapor ise Avrupa Merkez Bankası'nın para politikası uygulamaları ve diğer faaliyetleri ile ilgili hesap vermesini sağlayan bir araçtır. Avrupa Merkez Bankası'nın başkanı,

yılda dört defa yasal rapor yükümlülüğünün bir parçası olarak Avrupa Parlamentosu Ekonomik ve Parasal İşler Komisyonu'nun karşısına çıkmaktadır. Avrupa Merkez Bankası Yürütme Kurulu'nun diğer üyeleri de Komisyonun önüne çıkmaktadır. Başkan burada para politikası kararlarına ilişkin izahat vermekte ve ardından Komisyon üyelerinin sorularını cevaplandırmaktadır. Oturumlar halka açık yapılmakta ve başkanın beyanlarının bir kopyası daha sonra Avrupa Merkez Bankası web sitesinde yayınlanmaktadır. Sonuç olarak yıllık raporlar geniş çaplı bir iletişim aracı olarak işlev görmektedir.

5.3. Konuşmalar

Başkan, Yürütme Kurulu ile Yönetim Konseyi'nin diğer üyeleri tarafından yapılan konuşmalar izleyicilere doğrudan hitap etmenin önemli bir yoludur. Avrupa Merkez Bankası'nın görüşlerinin kamuoyuna anlatılması açısından büyük önem taşımaktadır. Bu konuşmaların sıklığı özellikle Avrupa Merkez Bankası'nın kuruluşunun ilk yıllarında yüksek olmuştur. Bu iletişim kanalı Avrupa Merkez Bankası ve uyguladığı para politikaları ile ilgili farkındalığı arttırmakta ve medya üzerinden çarpan etkisi ile yayılmaktadır. Konuşma metinleri genellikle medyaya doğrudan gönderilmekte ve çoğuna Avrupa Merkez Bankası'nın web sitesi üzerinden ulaşılabilir.

5.4. Röportajlar

Yürütme Kurulu üyeleri tarafından gazetelere, dergilere ve elektronik medyaya verilen röportajlar, Avrupa Merkez Bankası'ndaki karar alıcıların politika mesajlarını geniş hedef kitlelere yaymasının önemli bir yoludur. Amacı konuşmalar ile benzerdir. Avrupa Merkez Bankası, röportajlar yoluyla halka kendi ülkesinin diliyle hitap etme imkânı sağlamaktadır. Yürütme Kurulunun 6 üyesi, 2000 yılında Avrupa Birliği ülkelerinin ve Avrupa Birliği dışındaki diğer ülkelerin çeşitli medya kuruluşlarında toplam 600 röportaj gerçekleştirmiştir.

5.5. Akademik Konferans ve Araştırmalar

Avrupa Merkez Bankası akademik konferanslar alanında da aktiftir. Konferanslar, merkez bankacılığı konusu ile ilgilenen iktisatçılar arasındaki etkileşim ve iletişimi destekleme noktasında katkı sağlamaktadır. Konferans programları ile ilgili bilgiler yine web sitesinde yer almaktadır. Konferanslar dışında akademik araştırmalar da yapılmaktadır. Para politikasına ilişkin yapılan araştırmalar Avrupa Merkez Bankası çalışanları tarafından "Working Paper" ve "Occasional Paper" serileri şeklinde yayınlanmaktadır. Yayınlar ücretsiz temin edilebilmekte ve ayrıca Avrupa Merkez Bankası'nın web sitesinden elektronik ortamda indirilebilmektedir. Avrupa Merkez Bankası'nın yayınlarının kapsamlı bir listesini aylık bültenin sonunda bulmak mümkündür. Avrupa Merkez Bankası ayrıca çok sayıda ziyaretçi ve çeşitli kurumlardan gelen uzmanları ağırlamakta ve akademik çevre ile diyaloga önem vermektedir.

5.6. Avrupa Merkez Bankası'nın İnternet Sitesi

Avrupa Merkez Bankası'nın internet sitesi (www.ecb.int), hemen hemen tüm iletişim araçlarının ortak paydasıdır. Avrupa Merkez Bankası bilgi yayma ve üçüncü taraflarla iletişim kurma aracı olarak dünya çapındaki böyle bir ağa büyük önem vermektedir. Avrupa Merkez Bankası tarafından yayınlanan tüm belgeler bu web sitesinden görüntülenebilir ve indirilebilir. Web sitesinin bir bölümü özellikle finans kurumları için ayrılmıştır. Diğer bir kısmı da Euro alanındaki ekonomik, finansal ve parasal gelişmelere ilişkin istatistiki bilgilere ulaşmayı sağlamaktadır. Bu sayede bilgi talebinin önemli bir kısmı elektronik olarak karşılanabilmektedir. Ayrıca daha geniş çapta farklı sorgularla alakadar olmak için e-posta yardım hatları kurulmuştur. Bu şekilde gerçekleştirilen diyalog giderek daha fazla önem kazanmaktadır.

6. Avrupa Merkez Bankası'nın İletişimi Üzerine Çalışmalar

Avrupa Merkez Bankası'nın para politikası çok sayıda çalışmaya konu olmuştur. Bunların bir kısmı, para politikasının etkinliği üzerinde belirleyici olan iletişim üzerine yapılmıştır. Nitekim iletişimi, politika araçlarının önemli bir parçası olarak gören Avrupa Merkez Bankası ampirik çalışmalar için zengin bir zemin oluşturmaktadır.

Ampirik bulgular genel olarak açık ve şeffaf bir hedefin, enflasyon beklentilerinin merkez bankasının fiyat istikrarı tanımı ile tutarlı düzeylerde sabitlenmesine yardım ettiğini açıkça ortaya koymaktadır. Avrupa Merkez Bankası bu durumu en iyi anlatan örneklerden birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Fiyat istikrarı için sayısal bir tanımlama yapılarak halka duyurulması ve fiyat istikrarına yönelik risklerin analizini içeren Avrupa Merkez Bankası'nın para politikası stratejisinin yayınlanması, enflasyon beklentileri için bir çapa işlevi görmüştür (European Central Bank, 2007: 66).

Avrupa Merkez Bankası'nın iletişim yaklaşımı üzerine yapılmış ampirik çalışmalar yeni bilgiyi aktarmanın etkin bir aracı olarak görülen basın toplantılarının, finansal değişkenler üzerinde oldukça güçlü bir etkiye sahip olduğunu göstermiştir. Avrupa Merkez Bankası başkanı tarafından yönetilen soru ve cevap oturumlarının arzulan konuların aydınlatılmasında özellikle faydalı olduğu belirtilmiştir (Jeenneau, 2009: 10-11).

Brand vd. (2006: 9) piyasa katılımcılarının, para politikası ile ilgili beklentiler noktasında geçmişe kıyasla daha iyi durumda olduğunu ortaya koymuştur. Elde edilen sonuçlar, Avrupa Merkez Bankası'nın iletişim kanallarından biri olan basın toplantılarının piyasaların beklentilerini önemli ölçüde değiştirebileceği görüşüne destek vermiştir. Sonuçlar ayrıca Avrupa Merkez Bankası'nın iletişiminin neden olduğu para politikası beklentilerindeki değişimlerin de orta ve uzun vadeli faiz oranları üzerinde anlamlı ve önemli bir etkiye sahip olduğunu göstermiştir.

Rosa ve Verga (2007: 168-169), Avrupa Merkez Bankası'nın beyanlarının fiilleri ile tutarlı olduğunu ve iletişiminin repo faiz oranının kısa vadeli dinamikleri hakkında faydalı bilgi aktardığını ortaya koymuştur. Finansal piyasaların parasal otoritenin gönderdiği sinyalleri hem anladığı hem de buna inandığı ampirik olarak doğrulanmıştır. Bu bağlamda Avrupa Merkez Bankası'nın halk ile iletişiminin etkili olduğu ve piyasanın beklentileri üzerinde belirleyici olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

İletişimde açıklık parasal otoritenin uygulamalarının halk tarafından anlaşılmasını ve enflasyon beklentilerinin etkin bir şekilde oluşturulabilmesini sağlamaktadır. Avrupa Merkez Bankası'nın basın bültenleri ve aylık bülten para politikasının anlaşılmasına yardımcı olmaktadır. Avrupa Merkez Bankası'nın en etkili yayını olan aylık bülten açıklığın artırılmasına yardımcı ek bilgiler de içermektedir. Yapılan analizlere dayanılarak Avrupa Merkez Bankası'nın yazılı iletişiminin 1999-2007 döneminde oldukça açık olduğu ve olası yanıltma örneklerinin düşük olduğu sonucu çıkarılmıştır (Bulir vd., 2012: 50-53)

Bulir vd. (2012) Avrupa Merkez Bankası'nın iletişiminin içeriğini kullanarak para politikası ile verilmek istenen mesajların açıklığını ölçmüştür. Bu amaçla halkın merkez bankasının iletişiminden çıkaracağı enflasyon riskinin ölçülerini analiz eden bir metodoloji kullanmıştır. Bu ölçüler halka, para politikası kararlarının anlaşılabilirliğini arttıran ilave bilgi sağlamaktadır. Avrupa Merkez Bankası'nın aylık bültenlerinde yer alan enflasyon riskinin değerlendirilmesi ile ilgili ek bilgilerin, iletişim açıklığının artırılmasına yardım ettiği, buna karşılık parasal gelişmeler hakkındaki bültenlerin az da olsa iletişimin açıklığı azalttığı bulunmuştur. Dolayısıyla basın bültenlerinde ve aylık bültenlerde parasal değerlendirmelere daha az yer verilmesinin doğru olacağı ileri sürülmüştür.

Ullrich (2008) Avrupa Merkez Bankası'nın iletişiminin enflasyon beklentileri üzerindeki etkisini incelemiştir. Çalışmada faize ilişkin kararların alındığı Yönetim Konseyi toplantılarının hemen ardından gerçekleştirilen basın toplantıları üzerinde durulmuş ve finansal piyasa uzmanlarının enflasyon beklentileri kullanılmıştır. Tahmin sonuçları basın toplantılarında yapılan açıklamaların, uzmanların enflasyon beklentileri üzerindeki etkisinin anlamlı olduğunu ortaya koymuştur. Bu sonuç, Avrupa Merkez Bankası tarafından yapılan açıklamaların fiyat istikrarına yönelik riskleri haber verdiği ve finansal piyasaların da buna tepki gösterdiği şeklinde yorumlanmıştır.

7. Sonuç

Etkili bir iletişim ve yüksek derecede şeffaflık hem halkın hem de finansal piyasaların güvenini kazanmanın iki önemli aracıdır. İyi derecede şeffaflık ve iletişim gözlemlere merkez bankasının uygulamalarını değerlendirme imkânı vermektedir. Belirsizliği azaltması iletişimin özel sektör için açık faydalarından birisini oluşturmaktadır. İletişimin özellikle finansal piyasaların yönlendirilmesinde etkili bir

araç olduğu noktasında genel bir görüş birliği bulunmaktadır. Ancak iletişimin etkili olabilmesi için “ne yaptığını söyleyen ve söylediğini yapan” bir merkez bankasına ihtiyaç vardır.

Avrupa Merkez Bankası aktif bir iletişimi hedeflemiş ve tek sesli iletişim ilkesini benimsemiştir. Bölgesel ve ulusal hedef grupları ile temasların sürdürülmesi açısından iletişimde özellikle Ulusal Merkez Bankaları'na önemli rol verilmiştir. Para politikası stratejisinin, politika hedeflerinin ve alınan kararların duyurulması ve yayınlanması Avrupa Merkez Bankası'nın iletişim politikasının esasını oluşturmaktadır. Avrupa Merkez Bankası bunun için çeşitli iletişim kanallarını kullanmaktadır. Bu kanalların bir kısmı iktisadi analizleri, değerlendirmeleri ve istatistik verileri kapsayan aylık ve yıllık raporlar gibi düzenli yayınlar ve akademik çalışmalarıdır. Diğer önemli kanallar ise politika kararları hakkındaki iletişime dayanan basın toplantıları, konuşmalar ve röportajlardır. Avrupa Merkez Bankası'nın internet sitesi ise hemen hemen tüm iletişim araçlarının ortak paydasını oluşturmaktadır.

Avrupa Merkez Bankası, iletişim konusunda kendi üzerine düşen gereklilikleri yaptığına, diğer ülke merkez bankalarına göre halk ile daha aktif iletişim kurduğuna ve benimsediği yaklaşımın para politikasının desteklenmesinde ve hedeflerine ulaşmada önemli rol oynadığına inanmaktadır. Avrupa Merkez Bankası'nın bu görüşü, Euro Bölgesi'nde kurulan iletişimin açık olduğu ve halk tarafından anlaşıldığı, beklentiler üzerinde belirleyici olduğu yönünde sonuçlara ulaşan ampirik literatür tarafından da desteklenmiştir.

Kaynakça

- Blinder, A. S., Ehrmann M., Fratzscher M., De Haan J., & Jansen D. (2008). Central bank communication and monetary policy: A survey of theory and evidence. *ECB Working Paper*, No: 898, May, 1-54.
- Brand, C., Buncic, D., & Turunen, J. (2006). The impact of ECB monetary policy decisions and communication on the yield curve. *ECB Working Paper Series*, No: 657, July, 1-33.
- Bulir, A., Cihak, M., & Smidkova, K. (2012). Writing clearly: The ECB's monetary policy communication. *German Economic Review*, 14 (1), 50-72.
- Cengiz, V. (2011). *Merkez bankalarının Eurosystem'e entegrasyonu: TCMB'nin bağımsızlığı üzerine bir değerlendirme*. İstanbul: Değişim Yayınları.
- Demiralp, S., Kara, H., & Özlü, P. (2012). Monetary policy communication in Turkey. *European Journal of Political Economy*, 28, 540-556.
- Ehrmann, M., & Fratzscher, M. (2005). How should central banks communicate?. *ECB Working Paper*, No: 557, November, 1-41.

- Ehrmann, M., & Fratzscher, M. (2007). The timing of central bank communication. *European Journal of Political Economy*, 23, 124-145.
- Erdoğan, S., & Yıldırım, D. Ç. (2009). Türkiye’de Faiz Kanalı ile Parasal Aktarım Mekanizması. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 4(2), 57-72.
- Europäische Zentralbank (2006). *Die Europäische Zentralbank das Eurosystem das Europäische System der Zentralbanken*. Frankfurt: Europäische Zentralbank.
- European Central Bank (2001). The external communication of the European Central Bank. *Monthly Bulletin*, February, 59-65.
- European Central Bank (2007). Communicating monetary policy to financial markets. *Monthly Bulletin*, April, 61-71.
- European Central Bank (2009). Central bank communication in periods of heightened uncertainty. *Monthly Bulletin*, November, 71-79.
- Frenkel, M., Pierdzioch, C., & Stadtmann, G. (2006). The transparency of the ECB policy: What can we learn from its foreign exchange market interventions?. *Journal of Policy Modelling*, 28, 141-156.
- Geraats, P. M. (2010). Talking Numbers: Central Bank Communications on Monetary Policy and Financial Stability. In: *5th ECB Statistics Conference*, 19-20 October.
- Jeenneau, S. (2009). Communication of monetary policy decisions by central banks: What is revealed and why?. *BIS Papers*, No: 47, May, 1-38.
- Rosa, C., & Verga, G. (2007). On the consistency and effectiveness of central bank communication: evidence from the ECB. *European Journal of Political Economy*, 23, 146-175.
- Ullrich, K. (2008). Inflation expectations of experts and ECB communication. *The North American Journal of Economics and Finance*, 19(1), 93-108.

Araştırma Makalesi • Research Article

Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi'nin Süleymanpaşa İlçesinin Ekonomik Gelişimi Üzerindeki Etkileri: Öğrenci Tüketim Harcamaları Özelinde Bir Değerlendirme*

The Effects of Tekirdağ Namık Kemal University on the Economic Development of Süleymanpaşa: An Evaluation of the Specialization of the Student Consumption

İsmail Aslan^a, Veli Sırım^{b,**}

^a Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, 59100, Tekirdağ/Türkiye.

ORCID: 0000-0003-3065-3435

^b Dr. Öğr. Üyesi, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, 59100, Tekirdağ/Türkiye.

ORCID: 0000-0002-8130-6153

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 8 Kasım 2018

Düzeltilme tarihi: 28 Şubat 2019

Kabul tarihi: 13 Mart 2019

Anahtar Kelimeler:

NKÜ

Tüketim Davranışları

Ekonomik Gelişim

ARTICLE INFO

Article history:

Received November 8, 2018

Received in revised form February 28, 2019

Accepted March 13, 2019

Keywords:

NKU

Consumption Behaviour

Economic Development

ÖZ

Üniversitelerin ekonomik büyüme, sosyal gelişme, rekabet edebilir mal üretimi ve hizmetlerin sağlanması, kültürel kimlik oluşumu, sosyal bağın ve kültürün sürdürülmesi ve sonuçta yoksulluğa karşı mücadele ve barınma kültürünün desteklenmesi gibi konularda çok önemli bir konuma sahip olduğu konusunda genelde uzlaşma olduğu görülmektedir. Üniversiteler bilim ve bilginin en etkili/kaliteli bir şekilde üretildiği ve bu birikimlerin işlendiği kurumların ilk sırasında yer almaktadır. Üniversiteler kuruldukları şehirlerin sosyal, ekonomik ve kültürel olarak gelişmesine katkıda bulunurlar. Bu nedenle, pozitif dışsalılık yaratmaktadır.

ABSTRACT

There is generally a consensus about the role of universities: They have a crucial role in issues such as economic growth, social development, the provision of competitive goods and services, the formation of cultural identity, the maintenance of social ties and cultures and consequently the struggle against poverty and the culture of accommodation. Universities take the first place among the institutions where science and knowledge are produced and processed in the most effective and quality manner. Universities contribute to the social, economic and cultural development of the cities where they are founded. For these reasons, it creates positive externality.

1. Giriş

Ülkelerin ve şehirlerin iktisadi gelişme ve büyümelerini anlamada birçok kriter kullanmak veya bulmak

mümkündür. Kriterler şu şekilde sıralanabilir; kişi başı milli gelir oranı, aktif nüfus içinde tarım faaliyetlerinde çalışanların sayısı, kişi başına düşen enerji tüketim oranı, çocukların doğum-ölüm oranları, okur-yazar oranının tüm

* Bu çalışma, 2018 yılında Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü tarafından kabul edilen "Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi'nin Süleymanpaşa İlçesi Ekonomik Gelişimi Üzerindeki Etkileri: Öğrenci Tüketim Harcamaları Özelinde Bir Değerlendirme" adlı Yüksek Lisans tezinden türetilmiştir.

** Sorumlu yazar/Corresponding author.

e-posta: vsirim@nku.edu.tr

nüfusa oranı, istihdama dâhil edilenlerin eğitim düzeyi ve tüm nüfusa oranı, sağlık harcamalarının nüfusa oranı, kentleşme oranı ve tarımın milli gelirdeki payı vs. (Torun vd., 2011).

Üniversitelerden, öğretim faaliyetleri gibi geleneksel fonksiyon beklentilerinin yanında kuruldukları şehirlere sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel katkı sağlamaları da beklenmektedir (Taşçı vd., 2011). Şehirlerin gerek sosyo-ekonomik, gerek kültürel gelişmelerini ve gerekse de demografik yapısını etkileyen birçok etkenden birisi üniversitelerdir. Üniversite kurumlarının bu etkiler içerisindeki yeri, nitelikleri ve özellikleri bakımından farklılıklar göstermektedir (Dalğar vd., 2009). Üniversiteler bilhassa kuruldukları şehirlerin sosyal, ekonomik ve kültürel gelişmişliğine katkıda bulunmakta ve bu katkılar zaman içinde, bölge ve hatta ülke çapında genişleyebilmektedir.

Üniversite olgusu, içinde çeşitlilik barındıran kapsamlı disiplinler arası araştırma alanlarının kesişimi içinde yer almaktadır. Bu çeşitlilik içinde üniversitelerin bölgesel kalkınmaya etkileri de kendi içinde farklı araştırma alanlarını barındırmaktadır. Tematik olarak ekonomik, sosyal ve mekânlar açısından kalkınma özellikleri ele alınırken, bu konuların arakesitinde beşeri sermaye, girişimcilik, çevresel sürdürülebilirlik ve turizm gibi alanların kapsama dâhil olduğu görülmektedir. Üniversitelerin kimlik değerleri yaratarak gelişimi, eğitim kalitesi ve yenilik yaratma gücü ile birlikte, bölgesel kalkınma ve bütünsel yaşam kalitesi beklentilerinin denge durumuna erişmesi ile mümkün olabilir (Nişancı vd., 2017).

Üniversitelerin kuruldukları şehirlere doğrudan ilişkilerini ve yarattıkları etkileri/değişimleri görmek mümkündür. Buradan hareket edildiğinde, üniversitenin şehirde yarattığı -üniversite şehri- algısı bilhassa öğrenim görmeye gelen öğrencilerin geldikleri şehirden getirdikleri kültürel öğelerin geldikleri şehre uyum sağlama çabası ile değişimlerin hızını ve yönünü belirlemektedir (Sağır ve İnci, 2013). Üniversitenin kendisi ve öğrenim gören üniversite öğrencileri, genellikle şehirlerin farklı ve yeni ihtiyaçlarla şekil değiştirmesine, büyümesine ve bilhassa şehirlerin yeni bir kimlik anlayışı kazanmasında önemli etkiler göstermektedir.

2006 yılından sonra Türkiye’de devlet politikası haline gelen ve “her ile bir üniversite” sloganıyla uygulamaya konulan yükseköğretim politikaları, ülkemizin birçok şehrinde, yeni bir şehirselleşmenin dinamiğini oluşturmuştur. Çünkü üniversitelerin kurulduğu şehirlere kamu kaynaklarının aktarılmasıyla; istihdam alanları genişlemekle birlikte, şehre dışarıdan gelen akademik-idari personelle birlikte hareketlilik seviyesi artarken, aynı zamanda ve farklı coğrafya ve kültürlerden şehre gelen öğrencilerle de sosyo-kültürel hayatın canlandığı görülmektedir. Bu minvalde 2006 yılı Türkiye’de 1992 yılı gibi yeni üniversitelerin kurulduğu bir yıl olmuştur. 2006 tarih ve 5467 Sayılı Kanun ile Türkiye’nin farklı bölgelerinde toplamda 15 yeni üniversite kurulmuştur. 2006 yılında kurulan üniversitelerin kuruldukları şehirler bölgesel

olarak; Karadeniz Bölgesi’nde 8, İç Anadolu Bölgesi’nde 2 ve diğer bölgelerde 1 üniversite olacak şekilde dağılmaktaydı.

Üniversitesiz şehrin kalmadığı 2017 yılı itibarıyla, şehirlere kurulan üniversiteler; buldukları kentlerin büyümesine katkıda bulunduğu gibi sanayi-ticaret ve hizmetler sektörü gibi ekonomik alanlarda bilhassa küçük-orta çaplı şehirlerin demografik hareketlerini ve özellikle demografik göç istatistiklerini de değiştirmektedir. Uzun olmayan bir sürede birçok öğrenciyle tanışan şehirlerin artan nüfus ve göç hızları eğrisi yükselmektedir. Büyük şehirlerde, öğrenci nüfusunun şehir nüfusu içindeki payı sınırlı kalırken, küçük şehirleri desteklemek amacıyla ortaya konan politikaların bir sonucu olarak kurulan devlet destekli üniversiteler, oransal olarak küçük ve ekonomik açıdan daha zayıf-düşük ve özellikle dışarıya göç veren şehirlerde kurulmuştur (Bayraktar, 2011). 2006 yılında kurulmuş olan 15 üniversitenin de şehir nüfusu; 50.000-120.000 arası olan yerlerde konumlandığı görülmektedir.

Eğitim-öğretim, ekonomik faaliyetler, sosyo-kültürel aktiviteler kapsamında ciddi etkileri olan üniversiteler, yeni kalkınma modelleri ve ekonomik odaklı yeni ufukların açılmasını sağlamaktadır. Üniversite ile kurulduğu şehir arasında, şehrin ihtiyaçları dikkate alınarak, hangi alan ve sektörlerde çalışma yapılacağına tespit edilmesi ve üniversite-şehir işbirliğinin sonucunda, karşılıklı etkileşimlerin maksimum düzeye çıkarılması mümkündür (Boyacıoğlu ve Oğuzhan, 2013). Bir şehre ve onun ilçelerine veya herhangi bir ilçeye üniversite veya onun bileşenlerini (fakülte, enstitü, akademik merkez ve yüksekokul vs.) kurmak, yıllar boyunca siyasetçilerin temel vaatlerinden birini oluşturmuştur. Kavramsal olarak üniversite, daha çok o şehre eğitim amaçlı gelecek öğrenci sayısı, akademik/idari kadro sayısı biçiminde görülmüştür. Bundan dolayı üniversitelerin varlığı, ekonomik olarak yeterince gelişmemiş bölgeler için önemli ekonomik bir katkı olarak kendini göstermektedir.

Üniversiteler iktisadi istihdam temeli bakımından üç temel (tarım, sanayi ve hizmetler) sektörden biri olan hizmetler sektörünün alt sektörü konumunda olmasının yanında gerek kendi sektöründe gerekse diğer iki sektörde ihtiyaç olan kalifiye işgücünün yetişmesine katkı yapar. Vasıfsız elemanların en çok tarımda, vasıflı elemanların ise en çok sanayi ve hizmetler sektöründe yoğunlaştığı düşünüldüğünde; üniversitelerin sağladığı eğitimle, işgücü için gerekli olan vasıf ve bilgi kazanımına yardımcı olacağı ortadadır. Üniversiteler, eğitimin yanında, sektörler açısından milli gelirin artmasına ve sürdürülebilir olmasına katkı sağlarken, ekonomik anlamda milli gelirin oluşmasında en çok paya sahip olan sanayi ve hizmetler gibi sektörlerle vasıflı eleman sağlayarak, üretim faktörlerinin önemli unsuru olan insan sermayesinin oluşumunda ve gelişiminde önemli ve olumlu katkıda bulunurlar. Bu yönlerine bakıldığında; üniversiteler eğitim, mal üretimi ve hizmet dağıtımı ile tüketimiyle ilgilenen birer bilim yuvası şeklinde karşımıza çıkmaktadır (Çınar ve Emsen, 2001).

2. Literatür İncelemesi

Üniversitelerin, kuruldukları şehirlere ekonomik etkisi üzerine birçok çalışma yapılmıştır. Üniversite-şehir ilişkisi, üniversitelerin şehirler üzerinde yaptığı ekonomik, kültürel

ve demografik etkiler çok çeşitli makale, tez ve bilimsel çalışmalara konu olmuştur. 1990'lı yıllardan itibaren dünyada ve Türkiye'de kurulan üniversitelerin; kuruldukları şehirler açısından sosyo-ekonomik anlamda yaptıkları katkılar incelenmeye başlanmıştır.

Tablo 1. Üniversite-Şehir Sosyo-Ekonomik Etkileşimine Yönelik Çalışmalar

Yazar Adı-Yıl	Üniversite-Şehir	Sonuç
Wilson (1972)	Tulsa Üniversitesi öğrencilerinin yerel ekonomiye katkıları araştırılmıştır.	Öğrencilerin gider olarak yılda 6400 USD harcama yaptıkları ve toplamda 25.207.814 USD harcama etkisi yaptıkları tespit edilmiştir.
Karahasanoğlu (1974)	Eskişehir'de eğitim gören öğrencilerin gelir-harcama yapısı araştırılmıştır.	Toplam harcama içindeki en yüksek payın yaklaşık %39'nun gıda harcamalarına ayrıldığı tespit edilmiştir.
Bleaney vd. (1992)	Nottingham'da eğitim gören üniversite öğrencilerinin gelir-gider harcama ilişkisi incelenmiştir.	Harcamada en yüksek payı barınmanın %28 ve gıda giderlerinin %17 aldığı tespit edilmiştir.
Hatris (1997)	Gelir-harcama tabloları kullanılarak Portsmouth Üniversitesi harcamalarının doğrudan, dolaylı ve uyarılmış katkıları araştırılmıştır.	1994 yılında üniversitenin, 38.5 milyon Sterlinlik yerel ekonomik katkı yaptığı ve 1.73'lük harcama çarpanı yarattığı hesaplanmıştır.
Tan vd. (1998)	Öğrencilerin harcama eğilimleri Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi kapsamında incelenmiştir.	Yapılan araştırma sonucunda; %32.2 ile gıda harcamalarının, toplam harcama içerisinde en yüksek payla birinci sırada olduğu belirlenmiştir.
Atik (1999)	Erciyes Üniversitesi'nde öğrenim gören öğrencilerin yöreye olan ekonomik katkıları incelenmiştir.	Çalışmada dolaylı, dolaysız ve uyarılmış etkiler 3 gruba ayırılmış, üniversitenin toplamda 7.675 kişiye iş imkanı sağladığı ve bölge ekonomisine, 13.7 milyon TL'lik katkı yaptığı bulunmuştur.
Erkekoğlu (2000)	Cumhuriyet Üniversitesi örneğiyle bölgesel üniversitelerinin yerel ekonomik katkıları incelemiş; üniversite etkileri "Dinamik ve Statik" olarak ikiye ayrılmıştır.	Üniversitenin 1998-2000 yılları arasında 5.965 kişiye istihdam olanağı sağladığı ve Sivas ekonomisine yaklaşık 15.000 TL katkı yaptığı tespit edilmiştir.
Bilginoğlu vd. (2002)	Üniversite öğrencilerinin Kayseri il ekonomisine yaptığı katkılar incelenmiştir.	Kayseri Erciyes Üniversitesi'nin 2001 yılında şehirde 2.696 kişiyi direk istihdam ettiği, 2000 yılında da bölgeye ekonomik açıdan 9.7 milyon TL'lik yaklaşık katkı yaptığı belirlenmiştir.
Ergün (2003)	Üniversitelerin sosyal, kültürel ve ekonomik açılardan bölgeye etkileri Afyon Kocatepe Üniversitesi Bolvadin Meslek Yüksekokulu örneğiyle incelenmiştir.	Öğrenci harcamalarının ilçe ekonomisine 3 milyon TL civarında kaynak sağladığı ve Meslek Yüksekokulu'nun etkisiyle kişi başına düşen yıllık gelir artışının 70.000 TL civarında olduğu saptanmıştır.
Tuğcu (2004)	Öğrencilerin bölge ekonomisine olan katkıları Erciyes Üniversitesi Nevşehir kampüsü ölçeğinde incelenmiştir.	Erciyes Üniversitesinin il ekonomisine 4 milyon TL civarında kaynak sağladığı ve 2003 yılında 278 kişiye iş imkânı sağladığı tespit edilmiştir.
Tugay ve Başgül (2005)	Süleyman Demirel Üniversitesi ile Anadolu Üniversitesi'ne ait eğitim birimlerinin Burdur ili ekonomisine 2004-2005 öğretim döneminde yaptıkları katkılar incelenmiştir.	Üniversitenin; 3.5 milyon TL'lik dolaysız gelir katkısı, öğrenci harcamaları bağlamında 14.4 milyon TL'lik dolaylı gelir katkısı yaptığı ve 17.9 milyon TL'lik toplam ekonomik girdi sağladığı tespit edilmiştir.
Tarı vd. (2006)	Öğrencilerin gelir-tüketim ilişkisi Kocaeli Üniversitesi kapsamında incelenmiştir.	Harcamaların büyük oranda barınmaya ve beslenmeye yönelik olduğu tespit edilmiştir.
Tarı ve Pehlivanoglu (2007)	Kocaeli'de öğrenim gören öğrencilerin mal ve hizmet gruplarının yaptıkları harcamalar ile farklı gelir gurubuna ait tüketicilerin gelirleri arasındaki ilişki incelenmiştir.	Öğrenciler alt, orta ve üst gelir grupları şeklinde sınıflandırılmış ve her üç gelir grubunun tüketim harcamaları ayrı ayrı değerlendirilmeye çalışılmıştır.
Kaşlı ve Serel (2008)	Gönen MYO'da öğrenim gören öğrencilerin harcama ve gelir ilişkisi ele alınmıştır.	Öğrencilerin sahip olduğu aylık gelirin 518.86 TL ve giderlerinin ise yıllık 2.000 TL civarında olduğu tespit edilmiş ve öğrencilerin daha çok eğlenceye yönelik harcama yaptıkları belirlenmiştir. Öğrencilerin Gönen ekonomisine yaklaşık 3.6 milyon TL katkıda bulunduğu belirlenmiştir.
Çalışkan (2010)	Uşak Üniversitesi öğrencilerinin 2008-2009 yılı itibarıyla il ekonomisine olan katkıları incelenmiştir.	Öğrenci başına aylık harcama tutarının yaklaşık 560 TL olduğu ve 8291 öğrencinin şehrin ekonomik kalkınmasına yılda yaklaşık 50 milyon TL'lik katkı yaptığı saptanmıştır.
Soysal vd. (2011)	Öğrenci harcamaları Kilis 7 Aralık Üniversitesi çerçevesinde incelenmiştir.	Öğrencilerin aylık harcama tutarlarının ortalama 414 TL olduğu ve 6000'e yakın öğrencinin şehir ekonomisine ortalama 30.000 TL katkı yaptığı belirlenmiştir.
Selçuk (2012)	Atatürk Üniversitesi öğrencilerinin harcama eğilimleri üzerine değerlendirme yapılmıştır.	Öğrencilerin aylık ortalama 744.66 TL giderlerinin olduğu ve 31.726 öğrencinin Erzurum ekonomisine sağladığı katkının

		yaklaşık 186.300 TL olduğu belirlenmiştir.
Yayar ve Demir (2013)	Tokat'ta öğrenim gören Gaziosmanpaşa Üniversitesi öğrencilerinin şehir ekonomisine yaptıkları katkılar incelenmiştir.	Bir öğrencinin aylık tüketim miktarının 572.22 TL olduğu bilgisine ulaşılmış ve üniversitenin şehir ekonomisine yıllık ortalama 112.000 TL katkı sağladığı belirlenmiştir.
Çayın ve Özer (2015)	Muş Alparslan Üniversitesi öğrencilerinin tüketim yapısı ve il ekonomisine katkısı incelenmiştir.	Üniversitenin, Muş'a 894 kişilik istihdam ve il ekonomisine toplamda 40 milyon TL ekonomik katkı sağladığı belirlenmiştir.
Arslan (2016)	Sivas Cumhuriyet Üniversitesi öğrencilerinin kentle kurdukları ekonomik ve sosyal ilişkiler incelenmiştir.	Araştırmada tespit edilen sorunlarda öğrencilerin üniversite tercihlerinde sosyo-ekonomik faktörlerin önemli etkiler ortaya koyabilecek nitelikte olduğu sonucuna varılmıştır.
Sezer (2017)	Karacabey Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin ilçe ekonomisine katkısı incelenmiştir.	Öğrencilerin Karacabey ekonomisine sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel açıdan orta düzeyde katkı sağladığı tespit edilmiştir.
Kaynak: Boyacıoğlu ve Oğuzhan (2013) çalışmalarından yola çıkılarak		genişletilmiştir.

3. Üniversitelerin Kuruldukları Şehirlere Etkileri

1980'li yıllardan itibaren hızlanan küreselleşme akımları ve neo-liberal ekonomi politikaları çerçevesinde üniversitelerin ekonomiye katkısına bakışta da bir değişiklik olmuştur. Üniversiteler 1970'lerden itibaren seçilmiş sektörlerde teknolojik gelişme, inovasyon ve Ar-Ge gibi fonksiyonlara odaklanırken, 1990'lardan sonra girişimcilik ve etkileşimli öğrenim gibi alanların öncelikler arasına girdiği görülmüştür (Nişancı vd., 2017). Üniversitelerin bu katkılarının gerçekleşmesinde şehrin fizik-mekân, ekonomik yapı ve sosyo-kültürel dokusu önemlidir. Bu itibarla üniversitenin kurulduğu şehre olan etkisini artırmak ve üniversitenin buna önyak olmasını sağlamak özellikle altyapının tamamlandığı şehirlerde konumlanmasıyla olanaklı hale gelmektedir. Üniversitelerin ülke çapında yayılmasının yanında toplumu meydana getiren tüm katmanlarına eşitlikçi bir şekilde hitap edebilmesi gerekir. Yapılan deneysel-gözlemsel veriler özellikle İç Anadolu gibi fiziki, ekonomik ve kültürel altyapıları zayıf olan ya da az gelişmiş şehirlere konumlanan üniversitelerin, şehirlerin sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel gelişimlerine katkılarının sınırlı olduğunu göstermiştir (Öztürk vd., 2011).

Üniversitelerin şehirler üzerinde üç farklı potansiyele sahip olduğu ifade edilmektedir Arslan (2014) :

Birincisi; üniversitenin doğrudan ve dolaylı ekonomik etkileri ve doğrudan veya dolaylı personel istihdamıdır. Üniversitelerce yapılan ürün, hizmet ve mal alımları ile akademik-idari personelin, öğrencilerin ve ziyaretçilerin yaptığı harcamalar ekonomik etkinin baş aktörlerindedir.

İkincisi; bilgi temelinde sosyo-ekonomik gelişmeye olan etkileridir. Teknolojik transferler, araştırma-geliştirme bağlantıları ile işbirliği, bilgisayar teknolojisi transferler, mesleki eğitim, panel, sempozyum ve konferans gibi turizm desteği ve yerel sanayiye katkıları içerir.

Üçüncüsü; geniş perspektifte sürdürülebilir gelişmeye olan etkileridir. Çevresel gelişmenin yanında toplumsal gelişmeyi de kapsar. Bu etkiler arasında şehrin ekonomik etkisine dair yapılan çalışmalar, somut verilerden hareket etmeye imkan verdiği ve şehirdeki değişimleri/dönüşümleri kısa vadede gösterdiği için daha fazla akademik çalışmaya konu olmuştur.

Görkemli (2009) üniversitenin konumlandığı şehirler açısından; bireysel, toplumsal ve ekonomik faydalar olarak üç temel grup oluşturmuştur:

Bireysel Faydalar: Üniversitelerde eğitim-öğretim ile birlikte; kişilik gelişimi, kişisel beceriler ve temel bilginin artırılması, meslek ve kariyer imkânı sağlaması toplumda saygınlık ve iyi bir yaşam standardına ulaştırması.

Toplumsal Faydalar:

- Mezun öğrenci kapasitesinin yüksekliği sonucunda, çevredeki bireylere de bilginin aktarılması.
- Üniversitelerin oluşturduğu sosyo-kültürel standartların toplumsal anlamda sosyo-ekonomik altyapıyı geliştirmesi.
- Farklı topluluklar ve farklı ülkelerdeki insanlar ile ticari ve sosyo-kültürel ilişkilerin artırılması.
- Kamunun mali ve iktisadi politikaya katılımının artırılması.
- Toplumsal sosyal hareketliliğin artırılması.

Ekonomik Faydalar: Üniversiteler kuruldukları şehirde; sosyo-ekonomik gelişim, istihdam artışı, bilgi üretimi-işgücü gelişimi, satın alma gücü artırımı, teknolojik veri transferi, katma değer yaratımı ve markalaşmaya yönelik değerlerin yaratımı gibi alanlarda katkıda bulunur. Makro anlamda bakıldığında, üniversitelerin şehirlere olan çok yönlü katkılarını şöyle gruplayabiliriz:

- Şehrin işgücüne dayalı sirkülasyonunda ve sosyo-ekonomik niteliği üzerinde iyileştirici etkisi.
- Yurt, barınma (konut, misafirhane vb.), sağlık imkânları, sosyal yapı iyileştirmesi, taşımacılık, fiziksel ve altyapıda iyileşme.
- Sosyo-kültürel etkinliklerin artışı, yaşam kalitesinde iyileşme.
- Eğitime katılımında artış, doğum-ölüm oranlarında pozitif anlamda iyileşme.
- Dışarıya göçün azalması ve dışarıdan göç alma gibi demografik verilerde iyileşme.

4. Süleymanpaşa İlçesi

Süleymanpaşa ilçesiyle ilgili ancak 2013 yılından sonra istatistik verileri bulunmaktadır. Çünkü Tekirdağ, 12/11/2012 tarih ve 28489 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan; On Üç İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Altı İlçe Kurulması İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile birlikte Büyükşehir olmuş, merkez ilçenin adı Süleymanpaşa olarak değiştirilmiştir. İlçe, 30 Mart 2014 Yerel Seçimlerinden sonra Banarlı, Barbaros, Karacakılavuz ve Kumbağ Beldeleri ile diğer merkez ilçeye bağlı köyler mahalleye dönüştürülmüş olup, ilçede 1 ilçe belediyesi ve toplam 73 mahalle bulunmaktadır.

4.1. Süleymanpaşa Nüfus Yapısı

Tablo 2’de yer alan 2013-2017 yılları arası İlçenin nüfus hareketleri grafiği incelendiğinde; nüfusun Tekirdağ geneli ve Türkiye ile paralel bir artış içinde olduğu görülmektedir. Ayrıca, kuruluşundan itibaren nüfusun 179.000’lerden, 196.000’lara yaklaştığı ve 5 yıllık süreçte nüfusun 16.792 kişi arttığı görülmektedir.

Tablo 2. Yıllara Göre Süleymanpaşa Nüfusu

Yıl	Süleymanpaşa	Tekirdağ	Türkiye
2013	179.239	874.475	76.667.864
2014	182.522	906.732	77.695.904
2015	187.727	937.910	78.741.053
2016	191.864	972.875	79.814.871
2017	196.031	1.005.463	80.810.525

Kaynak: TÜİK (2018a)

4.2. Süleymanpaşa Ekonomisi

Tekirdağ’ın 11 ilçesi içinde demografik büyüklük ve ekonomik hacim açısından en önemli üç kentsel alanı Çorlu, Çerkezköy ve Süleymanpaşa ilçeleridir. Bu ilçelerden, Çorlu ve Çerkezköy sanayi altyapısı ile öne çıkarken, Süleymanpaşa İlçesi daha çok hizmetler sektöründe gelişmeler göstermektedir. İlçede ekonomik faaliyet kolları olarak; hayvancılık, tarım ve ziraat, bölgesel turizm, üretim ve hizmet sektörlerinde faaliyette bulunan işletmeler ağırlıkça kendini hissettirmektedir. İlçede farklı sektörlerle ait faaliyet durumları ile 2 adet liman (Asyaport ve Tekirdağ Limanı) ve tuğla fabrikaları bulunmaktadır. İlçede, 21 banka mevcut olup, bu bankaların 9 tanesi kamu bankasıdır. İlçede, 18 Tarımsal Kalkınma Kooperatifi, 3 Su Ürünleri Kooperatifi ve 2 Sulama Kooperatifi olmak üzere toplamda 23 adet tarımsal ve ziraî amaçlı kooperatif bulunmaktadır (Süleymanpaşa Kaymaklığı, 2018).

Tablo 3 incelendiğinde; İlçede yıllar içinde açılan-kapanan şirket sayılarında dalgalı bir yapı olduğu görülmektedir. Açılan şirket sayıları artış gösterdiğinde kapanan şirket sayılarının da artış gösterdiği ve birbirine paralel bir artma-azalma gösterdiği görülmektedir. 2006-2017 yılları arasında İlçede açılan şirket sayısı 1.300’den, 1.026’ya düşmüştür.

Ancak bu yıllar arasında kapanan şirket sayısı 304’den, 348’e yükselmiştir.

Tablo 3. Süleymanpaşa Açılan ve Kapanan Şirketler

Yıllar	Açılan	Kapanan	Fark
2006	1300	304	996
2007	1300	289	1011
2008	1242	321	921
2009	1130	363	767
2010	1284	568	716
2011	1529	614	915
2012	1487	840	647
2013	1503	436	1067
2014	1522	561	961
2015	1393	398	995
2016	1242	402	840
2017	1026	348	678

Kaynak: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (2018)

Genel itibarıyla yıllara bağlı açılan-kapanan yeni şirketlerin dalgalı bir durum göstermesi İlçenin ekonomik anlamda canlılığının ve girişimcilik hızının yüksekliğinin göstergesi olarak kabul edilebilir. Yeni kurulan şirketlerin sayısındaki artış; piyasada giriş-çıkışın yüksek hızda olduğuna ve yeni istihdam alanlarının açılmasında İlçenin önemli bir potansiyele sahip olduğunun işareti sayılabilir.

Tablo 4. Yıllara Bağlı Konut Satış İstatistikleri

Yıllar	Süleymanpaşa	Tekirdağ	Türkiye
2013	-	28.959	1.157.190
2014	-	29.239	1.165.381
2015	6.491	31.792	1.289.320
2016	6.650	34.126	1.341.453
2017	6.081	33.144	1.409.314

Kaynak: TÜİK (2018b)

Kentsel gelişim sürecinin konut satışları yönünden incelemesi yapılırken, Tekirdağ il geneli ve Süleymanpaşa ilçesi konut satışlarının 2013-2017 yıllarındaki değişim süreci incelenmiştir. Üniversitelerin kentin gelişiminde önemli etkilerinden biri konut değerlerindeki artıştır. Tekirdağ İli ve Süleymanpaşa İlçesinde konut fiyatlarındaki artış İstanbul’la yakınlık, geleceğe yönelik ulaşım planları, liman projesi, üniversite vb. çeşitli faktörler etken oluşturur. (Bostancı, 2017). Tekirdağ genelinde, konut talebindeki artışta yüksek göç alımı etkili olmakla birlikte bu göçün daha çok sanayi merkezlerinde yoğunlaştığı, İlçede ise konut piyasasını hareketlendiren olgunun üniversite olduğu söylenebilir.

5. Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi (NKÜ)

1982 yılında bir bölge üniversitesi olarak kurulan Trakya Üniversitesi, 25 yıl içinde 4 ayrı kent üniversitesinin temellerini atmıştır. Her ile bir üniversite temeline dayanan bu hareketle Trakya bölge illerinde, Edirne Trakya Üniversitesi, NKÜ, ÇOMÜ ve KLÜ eğitim faaliyetlerine devam etmektedirler. NKÜ daha önce Trakya (Edirne) Üniversitesi’ne bağlı ve özellikle İlçede konumlanmış bir bağlı kampüs yapısındaydı. NKÜ, 2006 yılında 2809 sayılı

YÖK Teşkilat Kanunu uyarınca, Tekirdağ'da kurulmuş ve daha önce NKÜ birimleri; Trakya Üniversitesi Rektörlüğüne bağlı iken ismi değiştirilerek üniversite bünyesine alınmıştır.

2017-2018 eğitim öğretim yılı itibariyle NKÜ'nde, 28 akademik birimde 23 adet doktora, 52 adet yüksek lisans, 52 adet lisans ve 98 adet önlisans programında eğitim-öğretim faaliyeti yapılmıştır. Üniversitede 2017-2018 eğitim-öğretim yılında, öğrenim gören (önlisans, lisans ve lisansüstü) öğrenciler sırasıyla; 19.646, 12.320 ve 3.129'dur. NKÜ, Toplamda 01.10.2017 tarihiyle birlikte, 35.095 öğrenciye ulaşmıştır (NKÜ Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı, 2018).

Tablo 5. NKÜ Süleymanpaşa Teşkilatlanma Yapısı

Akademik Birimler	Sayı
Fakülte	9
Yüksekokul	3
Konservatuar	1
MYO	3
Enstitü	3
Araştırma Merkezi	11
Hastane	1
Rektörlüğe Bağlı Bölüm	5

Kaynak: NKÜ Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı (2018)

Tablo 5'te üniversitenin teşkilatlanma yapısı incelendiğinde; 2017 yılı itibariyle Süleymanpaşa Yerleşkesinde; toplamda 36 adet eğitim-öğretim amaçlı akademik birim (fakülte, yüksekokul, konservatuar, MYO, enstitü, araştırma merkezi, bölüm ve hastane) mevcuttur.

6. NKÜ'nün Süleymanpaşa İlçesine Katkıları

Üniversitelerin, kuruldukları şehir üzerinde farklı ve yeni sportif faaliyetler, yeni eğlence mekânlarının açılması ve çevre düzenlemesi gibi faktörlerin yanı sıra farklı şehirlerden ve sosyo-kültürel yapılardan gelen, öğrenci ve personelin şehir halkıyla ilişkileri neticesinde; şehirlerin kültürel ve sosyal gelişimlerine de katkıda bulunur (Yılmaz ve Kaynak, 2011). Üniversitelerin kuruldukları şehirlere olan etkileri, kuruldukları şehrin özelliklerine, şehirlerin sosyo-ekonomik yapılarına ve üniversitenin hinterlandına/büyüklüğüne göre farklılık gösterir. Üniversiteler tarafından yapılan; iş birliği protokolleri, üniversite-sanayi işbirliği, üniversite-kalkınma ajansları işbirliği veya üniversite-KOSGEB işbirliği gibi temeller üzerinde yükselen şehir-üniversite bütünleşmesi biçiminde olabilir. Bu bütünleşme, verimli ve etkili bir hizmet anlayışı istikametinde kurulduğu şehir açısından gerekli olan bilgisel/kültürel katkıyı da getirecektir. Üniversiteler, harcamalarıyla ve istihdama katkısıyla kuruldukları şehirlerin önemli ekonomik ve finansal kaynaklarından biridir. Üniversiteler buldukları şehre ekonomik anlamda kalkınmayı, sosyolojik bakımdan da gelişmeyi ve ilerlemeyi getirir (Demireli ve Taşkın, 2013).

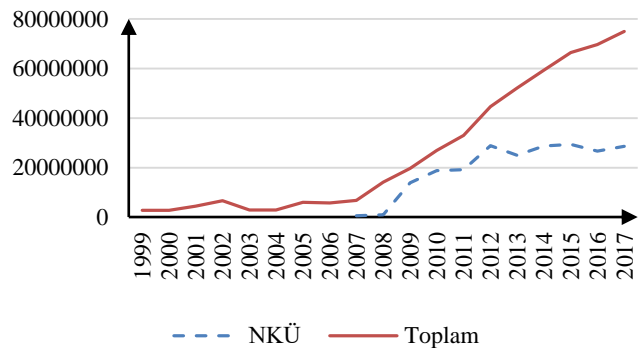
Bu bağlamda, NKÜ bünyesinde mevcut bulunan çeşitli bölümler, başta Marmara'dan olmak üzere; Türkiye

genelinden öğrenci almaktadır. Üniversitede bünyesinde yer alan Ziraat ve Veterinerlik Fakülteleri; özellikle Trakya'da tarım ve hayvancılığın yoğun yapılan ekonomik kollar içinde olduğu düşünüldüğünde, tarım ve hayvancılık alanında yetişmiş, kalifiye insan gücü sağlamaları açısından çok büyük bir öneme sahiptir (Şahin, 2015).

Tam bir sanayi kenti olan Tekirdağ'da çok gereksinim duyulan okul türlerinden biri de meslek okullarıdır. Tekirdağ'ın 8 ilçesinde birer adet olmak üzere NKÜ'ye bağlı 11 tane meslek yüksekokulu bulunmaktadır. Bu meslek yüksekokulları tekstil teknolojisi, lojistik, deri teknolojisi, endüstri ürünleri tasarımı, otomotiv teknolojisi, makine, gıda teknolojisi, elektronik teknolojisi, bilgi yönetimi, bankacılık ve sigortacılık ve büro yönetimi gibi alanlar bulunmaktadır. Yine, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi ve Hukuk Fakültesi gibi temel fakülteler ile bölgede yoğun ve organize olarak yapılan sanayi ve hizmet sektörleri açısından kalifiye eleman yetiştirme ve danışmanlık hizmeti verme gibi alanlarda oldukça önemli bir yere sahiptir. Keza, Tıp Fakültesi ve Sağlık Uygulama ve Araştırma Merkezi verdiği sağlık araştırmaları ve tedaviyle Tekirdağ geneli ve bölge için önemli bir sağlık merkezine dönüşmüş durumdadır. Ayrıca, çeşitli yüksek lisans ve doktora imkânları sunan; enstitülerle (Sağlık, Sosyal ve Fen Bilimleri) şehrin ve bölgenin eğitim seviyesinin yükselmesine ciddi katkılar sunmaktadır.

Üniversite bünyesinde NKÜ Teknokent kapsamında 2 teknopark bulunmaktadır. Teknokent bünyesinde teknoparkların yanısıra Teknoloji Transfer Ofisi, KOSGEB ile birlikte yürütülen Teknoloji Merkezi ve kuluçka merkezi de yer almaktadır. İki lokasyonda yer alan teknoloji geliştirme bölgelerinin ilki İlçe kampüsünde 1.4132 m²'lik bir alana, ikinci bölge ise Çorlu Mühendislik Fakültesi içinde 2.4943 m²'lik bir alana sahiptir. Teknokentte faaliyet gösteren iletişim, yazılım, bilgisayar ve enerji alanında çalışan firmalara ait 22 tane devam eden ve 7 tane sonuçlanmış proje olduğu belirtilmektedir (İzmen ve Daş, 2017).

Şekil 1. Kamu Yatırımları Eğitim (Tekirdağ-NKÜ 1999-2017)

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı (2018)

Şekil 1'de Tekirdağ'ın ekonomik faaliyet kolları içindeki eğitime ayrılan pay yer almaktadır. NKÜ'nün kuruluşundan

(2006) itibaren, Tekirdağ ekonomisinde eğitime ayrılan payın sürekli arttığı görülmektedir. 1999-2017 yılları arasında eğitime ayrılan kamu payı NKÜ'nün kuruluşuyla beraber çok hızlı bir ivme yakalamıştır. NKÜ'nün harcadığı eğitim payı da Tekirdağ toplamıyla bir paralel artış içindedir.

Tablo 6. NKÜ 2006-2017 Yılları Arası Toplam Harcamalar

Yıl	Toplam Harcama (TL)	Açıklama
2006	2.304.690,03	
2007	16.614.073,96	2006-2009 Yılları Arası Harcama Tablosu (ilçeler dâhil)
2008	26.404.202,66	
2009	46.858.947,87	
2010	70.587.125,17	
2011	88.821.990,64	
2012	75.936.584,81	2010-2017 Yılları Arası Merkez Kampüs Harcamaları
2013	106.808.292,27	
2014	151.905.218,74	
2015	136.085.296,99	
2016	127.134.686,60	
2017	163.336.469,75	

Kaynak: NKÜ Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı (2018)

Tablo 6 incelendiğinde; 2006-2009 yılları arası tümleşik harcama yapıldığından, NKÜ'nün, Tekirdağ (ilçeler dâhil) ekonomisine yaklaşık 92 milyon TL'lik katkı yaptığını; 2010-2017 yılları arasında ise İlçeye yaklaşık 920 milyon TL'lik ekonomik katkıda bulunduğunu ve toplamda yaklaşık olarak 1.012 milyar TL'lik ekonomik katkı sağladığını görmekteyiz. Üniversitede mevcut akademik, idari ve diğer çalışanların da sahip oldukları taşınmaz, taşınır ve her türlü mevduatları dikkate alındığında büyük miktarda bir ekonomik katkının ortaya çıkacağı aşikârdır.

Tablo 7. NKÜ 2006-2017 Yılları Arası Personel Sayısı (Süleymanpaşa)

Yıl	Akademik Personel	İdari Personel	Diğer Personel
2006	240	112	-
2007	252	202	93
2008	271	257	193
2009	360	315	159
2010	360	412	144
2011	556	503	157
2012	631	635	237
2013	779	483	224
2014	817	472	267
2015	852	502	225
2016	858	540	821
2017	896	537	674

Kaynak: NKÜ Personel Daire Başkanlığı (2018)

Tablo 7 incelendiğinde; NKÜ'nün, İlçede 2017 yılı itibarıyla, 896 akademik personel, 537 idari personel ve 674 diğer personel olmak üzere; toplam 2.107 kişiye doğrudan istihdam olanağı sağladığı görülmektedir. Üniversite tarafından müteahhitlik firmalarına yaptırılan, bina, bakım-onarım, çevre düzenleme faaliyetleri ve her türlü altyapı hizmetleri de düşünüldüğünde, birçok alan ve sektöre de dolaylı istihdam olanağı sağladığı görülecektir.

Tablo 8. 2006-2017 Yılları Arası Kültürel Faaliyetler

Faaliyet Türü	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Sempozyum ve Kongre	4	1	11	9	17	22	14	6	17	13	8	11
Konferans	41	20	29	36	45	77	81	15	44	77	116	25
Panel	28	6	2	3	9	15	12	2	3	2	4	7
Seminer	14	36	55	62	3	63	42	20	20	13	10	19
Söyleşi	4	2	11	14	5	20	13	7	16	6	8	10
Tiyatro	3	6	7	8	13	4	16	6	7	9	5	14
Konser	1	0	15	4	45	5	18	2	18	20	11	16
Sergi	1	1	9	3	2	12	5	17	23	23	6	17
Turnuva	7	13	18	9	20	4	28	5	1	3	1	5
Teknik Gezi	21	25	48	73	28	107	-	18	11	2	140	24
Eğitim Semineri	8	10	31	30	27	42	7	6	25	20	20	2
Çalıştay	-	-	-	-	-	2	4	4	1	2	2	1
Bağış Kam.	-	-	-	-	-	1	1	22	10	2	-	3
Uluslararası Kongre	-	-	-	2	20	-	-	-	-	-	-	-
Toplam	132	120	236	253	234	374	241	130	196	192	331	178

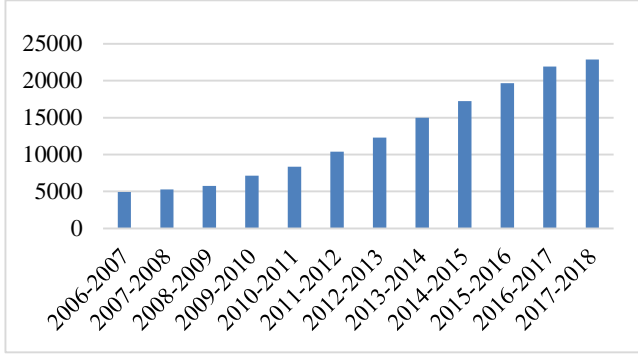
Kaynak: NKÜ Sağlık Kültür ve Spor Daire Başkanlığı (2018)

Tablo 8 incelendiğinde; NKÜ, sempozyum, kongre, konferans vb. konularda kısacası sosyo-kültürel alanlarda 11 yıllık periyotta toplam 2439 adet faaliyet yürütmüştür. Tüm bu veriler NKÜ'nün kuruluşundan itibaren, İlçe için çeşitli sosyo-kültürel faaliyetler gerçekleştirdiğini ve İlçenin kültürel anlamda büyümesine katkıda bulunduğunu göstermektedir.

Üniversitelerin kuruldukları şehirler açısından, her şehir ya da üniversite büyüklüğüne göre farklılık gösterse de üniversitelerin süreç içerisinde büyümesi/gelişmesi; öğrenci, idari personel ve öğretim elemanları sayısındaki artma, üniversitenin kurulduğu şehrin nüfus yapısında ve göç alıp-vermesinde değişimleri beraberinde getireceği muhakkaktır (Yavuzçehre, 2016).

Süleymanpaşa gibi hinterlandı geniş yerleşimlerin yoğun göç giriş-çıkışına sahip olmasının yanında; ticaret, turizm ve sanayi vb. farklı ekonomi kollarına sahip olması, üniversite personeli ve öğrencilerinin nüfus artışı üzerindeki etkisini düşürmektedir. Diğer bir ifadeyle bu gibi şehirlerin, geniş alanlara sahip değişik ekonomik iş kollarına sahip olmaları onları, göç merkezi yapmıştır. Bu nedenle, bu tarz şehirlerde üniversitelerin şehir nüfusuna ve şehrin gelişmesine olan direkt etkisini ortaya koymak zordur (Işık, 2008). İstanbul'a ulaşımın çok rahat olduğu ve refah düzeyinin oldukça yüksek olduğu bu ilçede İstanbul'daki imalat sanayinin mekansal kaymasında olduğu gibi, üniversite de İstanbul'un yarattığı dışsallıktan yararlanmaktadır. NKÜ'de okuyan öğrencilerin büyük bölümünün İlçe dışından olması, NKÜ'nün yarattığı ekonomik etkinin İlçenin kalkınması açısından oynadığı rolün önemine işaret etmektedir.

Şekil 2. NKÜ Merkez Kampüs Öğrenci Sayısı Değişim Grafiği (2006-2017)

Kaynak: NKÜ Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı (2018)

Merkez (Süleymanpaşa) kampüs öğrenci sayılarının 2006'da yaklaşık 5.000 iken 2017 yılı itibariyle 23.000'e dayandığı görülmektedir. Bu göstergeler 11 yıllık süre zarfında, toplam öğrenci sayısının yaklaşık 18.000 arttığını ve öğrenci sayısı bağlamında büyüme trendine girdiğini göstermektedir. Yine öğrenci sayıları bağlamında sürekli bir artışın var olduğu görülecektir. Öğrenci profilinden hareketle genellikle İstanbul ve Trakya çevresinden öğrenci yapısına bağlı olması NKÜ'nün İlçe için bir bölgesel tercih üssü olduğu sonucunu da doğurur.

Tablo 7 ve Şekil 2 incelendiğinde; NKÜ'nün İlçede 2017 yılı itibariyle, 896 akademik personel, 537 idari personel, 674 diğer personel ve 22.852 öğrencisi olduğu görülecektir. Toplamda 24.954 kişi birlikte düşünüldüğünde; NKÜ'nün İlçe için demografik açıdan 2017 yılı itibariyle yaklaşık 25.000 kişilik nüfus hareketliliğine yol açtığı görülecektir.

7. Öğrenci Harcamaları Özelinde Bir Değerlendirme

7.1. Araştırmanın Yöntemi

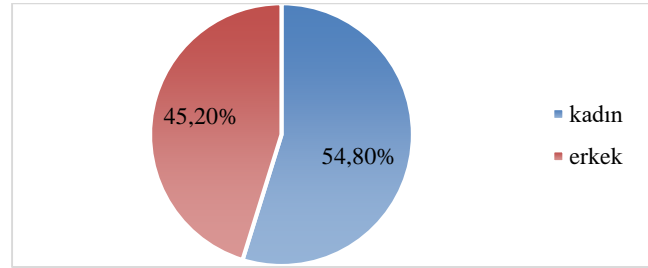
Ampirik uygulama aşamasında; NKÜ Süleymanpaşa yerleşkesinde eğitim-öğretim gören öğrencilerle yapılmak üzere ve veri toplama aracı olarak anket formu geliştirilmiştir. Üniversite öğrencilerinin tüketim harcamalarının şehir ekonomisine katkısının belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilen çalışma kapsamında, 2018 yılı Eylül ayında NKÜ, Süleymanpaşa (Değirmenaltı Kampüsü) ilçe merkezindeki akademik birimlerde eğitim-öğretim gören öğrencilerden tesadüfi olan örneklem yöntemlerinden "Kolayda Örneklem Yöntemi"ne göre belirlenmiş toplam 427 öğrenciyle yüz yüze anket yapılmıştır. Bu kapsamda 20 sorudan oluşan anket formu geliştirilerek, rastgele seçilen öğrencilere uygulanmıştır. Anketin ilk 4 sorusu demografik bulguları, 2 tanesi genel algı konularını, kalan 14 soru ise kategorize edilmiş harcama birimlerini tespit etmek amacıyla hazırlanmış sorulardan oluşmaktadır. NKÜ, İlçede (Değirmenaltı Kampüsü) öğrenim gören yaklaşık 21.000 öğrenci araştırmanın ana kütlelerini oluşturmaktadır. Yamane (2001), tarafından belirtilen örneklem formülüne göre, 21.000 öğrenci ana kütlelerinden %95 güven aralığında ve %5

örneklem hatası ile en az 378 kişi seçilmelidir. Bu nedenle 21.000'lik ana kütlelerden 427 öğrenci seçilmiştir. Örneklem hatası ile en az 378 kişi tespit edildiği halde temsilde yükseklik ve anket formlarının eksik ya da yanlış yanıtlanabilir olması nedeniyle, toplamda 427 öğrenci için uygulanmıştır.

7.2. Bulgular ve Değerlendirme

427 öğrenci ile yüz yüze gerçekleştirilen anket sonuçlarından elde edilen bulgular üzerinden, NKÜ merkez kampüsündeki öğrencilerin tüketim davranışları tanımlanacaktır.

Şekil 3. Cinsiyet Dağılımı

Bu kapsamda anket soruları öncelikle öğrencilerinin cinsiyet, yaş dağılımı ve demografik özelliklerinin belirlenmesine çalışmaktadır. Araştırmaya katılan 427 öğrencinin %54,80'ini kadınlar oluştururken (234 kişi), %45,20'si erkekler (193 kişi) oluşmaktadır (Şekil 3).

Tablo 9. Yaş Dağılımı

Yaş Grubu	Kadın		Erkek		Toplam	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
17-20	82	35.04	46	23.83	128	29.98
21-25	132	56.41	120	62.18	252	59.02
26-30	14	5.98	19	9.84	33	7.73
31-35	3	1.28	2	1.04	5	1.17
36 >	3	1.28	6	3.11	9	2.11
Toplam	234	100	193	100	427	100

Araştırma kapsamında yürütülen anket çalışmasına katılanların çoğunluğunu 21-25 yaş arasındaki öğrenciler oluşturmaktadır. Katılımcıların %29,98'i 17 ile 20 yaş arasında (128 kişi), %59,02'si 21 ile 25 yaş arasında (252 kişi), %7,73'ü 26 ile 30 yaş arasında (33 kişi), %1,17'si 31 ile 35 yaş arasında (5 kişi) ve %2,11'i 36 yaş ve üzerindeki öğrencilerden oluşmaktadır (Tablo 9).

Tablo 10. Öğrenim Şekli

Öğrenim Şekli	Kadın		Erkek		Toplam	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Örgün öğrenim	224	95.73	174	90.16	398	93.21
İkinci öğretim	10	4.27	19	9.84	29	6.79
Toplam	234	100	193	100	427	100

Katılımcıların büyük çoğunluğunu örgün öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Örgün öğrenim gören öğrencilerin oranı %93,21 (398 kişi) iken, ikinci öğrenimde

okuyan öğrenciler örneklemin %6.79'unu (29 kişi) oluşturmaktadır (Tablo 10).

Tablo 11. Ailenin Yaşadığı Bölge

	Kadın		Erkek		Toplam	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Marmara Bölgesi	205	87.61	178	92.23	383	89.70
Ege Bölgesi	7	2.99	3	1.55	10	2.34
Akdeniz Bölgesi	3	1.28	1	0.52	4	0.94
Karadeniz Bölgesi	9	3.85	3	1.55	12	2.81
İç Anadolu Bölgesi	5	2.14	3	1.55	8	1.87
Doğu Anadolu Bölgesi	3	1.28	2	1.04	5	1.17
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	2	0.85	3	1.55	5	1.17
Toplam	234	100	193	100	427	100

Katılımcıların büyük çoğunluğunun ailesi Marmara Bölgesi'nde yaşamaktadır. Bu noktada, NKÜ'nde okuyan öğrencilerin büyük çoğunluğunun Marmara Bölgesi'nden geldiğini söylemek mümkün olacaktır. Araştırmaya katılan öğrencilerin ailelerinin ikamet ettiği bölgelere bakıldığında, Marmara Bölgesi'ni (%89.70, 383 kişi), %2.81 oranı ile Karadeniz Bölgesi (12 kişi) ve % 2.34 oranı ile Ege Bölgesi (10 kişi) izlemektedir. Örneklemin geri kalanın aileleri ise sırasıyla %1.87 oranı ile İç Anadolu Bölgesi (8 kişi), %1.17 oranlarıyla Doğu Anadolu Bölgesi ile Güneydoğu Anadolu Bölgesi (5'er kişi) ve %0.94 oranı ile Akdeniz Bölgesi (4 kişi) izlemektedir (Tablo 11).

Tablo 12. İkamet Edilen Yer

	Kadın		Erkek		Toplam	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Öğrenci Evi	37	15.81	67	34.72	104	24.36
Aileyle	60	25.64	57	29.53	117	27.40
Devlet Yurdu	61	26.07	40	20.73	101	23.65
Özel Yurt	58	24.79	14	7.25	72	16.86
Diğer	18	7.69	15	7.77	33	7.73
Toplam	234	100	193	100	427	100

Araştırma kapsamında öğrencilere nerede ikamet ettikleri sorulmuştur. Örneklem kapsamında öğrenciler en çok %27.40 oranı ile aileleriyle yaşadıklarını (117 kişi) belirtmiştir. Ailesiyle yaşayan öğrencileri %24.36 oranıyla öğrenci evinde (104 kişi) ve %23.65 oranıyla devlet yurdunda (101 kişi) yaşayanlar takip etmiştir. Özel yurttan yaşayan öğrencilerin oranı %16.86 (72 kişi) iken; apart, pansiyon gibi yerlerde ikamet ettiğini belirten öğrencilerin oranı ise %7.73'tür (33 kişi) (Tablo 12).

Tablo 13. NKÜ Tercih Nedeni

	Kadın		Erkek		Toplam	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Eğitim kalitesi	27	11.54	24	12.44	51	11.94
Aileye yakınlık	165	70.51	125	64.77	290	67.92
Fiziksel imkânlar	17	7.26	23	11.92	40	9.37
Sosyal imkânlar	25	10.68	21	10.88	46	10.77
Toplam	234	100	193	100	427	100

Araştırma kapsamında öğrencilere NKÜ'ni neden tercih ettikleri sorulmuştur. Katılımcıların yanıtlarına göre NKÜ'nün en çok tercih edilme sebebi, öğrencilerin ailelerine yakın olmasıdır (%67.92, 290 kişi). NKÜ'nin diğer tercih edilme sebepleri ise %11.94 ile eğitim kalitesi (51 kişi), %10.77 ile sosyal imkânlar (46 kişi) ve %9.37 ile fiziksel imkânlar (40 kişi) olarak belirtilmiştir (Tablo 13).

Tablo 14. NKÜ Tavsiye Durumu

	Kadın		Erkek		Toplam	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Kesinlikle ederim	13	5.56	11	5.70	24	5.62
Ederim	105	44.87	87	45.08	192	44.96
Kararsızım	81	34.62	56	29.02	137	32.08
Etmem	31	13.25	23	11.92	54	12.65
Kesinlikle etmem	4	1.71	16	8.29	20	4.68
Toplam	234	100	193	100	427	100

Araştırma kapsamında öğrencilere NKÜ'nde okumayı tavsiye edip etmeyecekleri sorulmuştur. NKÜ'nde öğrenimine devam etmekte olan öğrencilerin %44.96'sı (192 kişi) tavsiye edeceğini belirtirken, %32.08'i tavsiye etme konusunda kararsız olduğunu (137 kişi), %12.6'sı tavsiye etmeyeceğini (54 kişi), %5.62'si kesinlikle tavsiye edeceğini (24 kişi), %4.68'i ise kesinlikle tavsiye etmeyeceğini (20 kişi) ifade etmiştir (Tablo 14).

Tablo 15. Çalışma Durumu

	Kadın		Erkek		Toplam	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Çalışmıyor	211	90.17	170	88.08	381	89.23
Kampüste yarı zamanlı	6	2.56	0	0.00	6	1.41
Kampüste tam zamanlı	0	0.00	1	0.52	1	0.23
Kampüs dışında yarı zamanlı	12	5.13	12	6.22	24	5.62
Kampüs dışında tam zamanlı	5	2.14	10	5.18	15	3.51
Toplam	234	100	193	100	427	100

Araştırma kapsamında öğrencilere İlçede herhangi bir işte çalışıp çalışmadıkları sorulmuştur. Öğrencilerin %89.23'ü İlçede herhangi bir işte çalışmadığını (381) belirtirken, %5.62'si kampüs dışında yarı zamanlı (39 kişi), %3.51'i kampüs dışında tam zamanlı (15 kişi), %1.41'i kampüs içinde yarı zamanlı (6 kişi) ve %0.23'ü kampüste yarı zamanlı (1 kişi) çalıştığını belirtmiştir. Kampüs dışında çalışanlar, bütün öğrencilerin %9.13'ünü oluştururken (39 kişi); kampüs içinde çalışanlar ise %1.64'ünü (7 kişi) oluşturmaktadır (Tablo 15).

Tablo 16. Burs ve Kredi Alma Durumları

	Kadın		Erkek		Toplam	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Burs	48	20.51	17	8.81	65	15.22
Kredi	94	40.17	89	46.11	183	42.86
Burs ve kredi	4	1.71	2	1.04	6	1.41
Hiçbiri	88	37.61	85	44.04	173	40.52
Toplam	234	100	193	100	427	100

Araştırma kapsamında öğrencilere burs ve kredi alma durumları sorulmuştur. Öğrencilerin büyük çoğunluğu kredi aldığını (%42.86, 183 kişi) belirtirken, %40.52'si hiçbir kredi veya burs almadığını (173 kişi) belirtmiştir. NKÜ'de öğrenim gören öğrencilerin %15.22'si burs aldığını (65 kişi) belirtirken hem burs hem de kredi alan öğrenci sayısı 6 (%1.41) kişidir (Tablo 16).

Tablo 17. Barınma Maliyeti Değerlendirme

	Kadın		Erkek		Toplam	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Evet	15	6.41	10	5.18	25	5.85
Hayır	171	73.08	146	75.65	317	74.24
Kısmen	48	20.51	37	19.17	85	19.91
Toplam	234	100	193	100	427	100

Araştırma kapsamında öğrencilere İlçedeki ev kirası ve yurt/pansiyon ücreti gibi barınma maliyetlerinin uygun olup olmadığı sorulmuştur. Katılımcıların büyük çoğunluğu (%74.24, 317 kişi) barınma maliyetlerinin uygun olmadığını belirtirken, %19.91'i barınma maliyetlerinin kısmen uygun olduğunu (85 kişi) ve %5.85'i ise barınma maliyetlerinin uygun olduğunu (825 kişi) belirtmiştir (Tablo 17)

Tablo 18. Öğrenci Maliyeti Değerlendirme

	Kadın		Erkek		Toplam	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Çok pahalı	33	14.10	50	25.91	83	19.44
Pahalı	100	42.74	93	48.19	193	45.20
Normal	98	41.88	44	22.80	142	33.26
Ucuz	3	1.28	5	2.59	8	1.87
Çok ucuz	0	0.00	1	0.52	1	0.23
Toplam	234	100	193	100	427	100

Araştırma kapsamında öğrencilere İlçedeki öğrenci maliyetlerinin alternatiflere göre nasıl olduğu sorulmuştur. Katılımcıların büyük çoğunluğu (%45.20) öğrenci maliyetlerinin pahalı olduğunu (193 kişi) belirtirken, bunu %33.26 ile maliyetlerinin normal olduğunu düşünen öğrenciler (142 kişi) izlemiştir. Katılımcıların %19.44'ü öğrenci maliyetlerinin çok pahalı olduğunu (83 kişi), %1.87'si ucuz olduğunu (8 kişi) düşünürken, yalnızca 1 kişi (%0.23) çok ucuz olduğunu düşünmektedir (Tablo 18).

Tablo 19. Yiyecek-İçecek Maliyeti Değerlendirme

	Kadın		Erkek		Toplam	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Çok pahalı	20	8.55	27	13.99	47	11.01
Pahalı	83	35.47	71	36.79	154	36.07
Normal	128	54.70	91	47.15	219	51.29
Ucuz	3	1.28	3	1.55	6	1.41
Çok ucuz	0	0.00	1	0.52	1	0.23
Toplam	234	100	193	100	427	100

Araştırma kapsamında öğrencilere İlçedeki yiyecek ve içecek fiyatlarını nasıl değerlendirdikleri sorulmuştur. Katılımcıların büyük çoğunluğu (%51.29) yiyecek-içecek fiyatlarının pahalı olduğunu (219 kişi) belirtirken, bunu %36.07 ile yiyecek-içecek fiyatlarının normal olduğunu düşünen öğrenciler (154 kişi) izlemiştir. Katılımcıların %11.01'i yiyecek-içecek fiyatlarının çok pahalı olduğunu (47 kişi), %1.41'i ucuz olduğunu (6 kişi) düşünürken, yalnızca 1 kişi (%0.23) çok ucuz olduğunu düşünmektedir (Tablo 19)

Tablo 20. Barınma Maliyeti Değerlendirme

	Kadın		Erkek		Toplam	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Çok pahalı	54	23.08	78	40.41	132	30.91
Pahalı	125	53.42	79	40.93	204	47.78
Normal	54	23.08	32	16.58	86	20.14
Ucuz	1	0.43	4	2.07	5	1.17
Toplam	234	100	193	100	427	100

Araştırma kapsamında öğrencilere İlçedeki barınma maliyetlerini nasıl değerlendirdikleri sorulmuştur. Katılımcıların büyük çoğunluğu (%47.78) barınma maliyetlerinin pahalı olduğunu (204 kişi) belirtirken, bunu %30.91 ile barınma maliyetlerinin çok pahalı olduğunu düşünen öğrenciler (132 kişi) izlemiştir. Katılımcıların %20.14'ü barınma maliyetlerinin normal olduğunu (86 kişi), %1.17'si ucuz olduğunu (5 kişi) düşünürken, barınma maliyetlerinin çok ucuz olduğunu düşünen öğrenci bulunmamaktadır (Tablo 20).

Tablo 21. Aylık Gelir (TL)

Gelir Düzeyi	Kadın		Erkek		Toplam	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
< 750	141	60.26	76	39.38	217	50.82
751-1500	61	26.07	71	36.79	132	30.91
1501-2250	17	7.26	22	11.40	39	9.13
2251-3000	9	3.85	10	5.18	19	4.45
3001 TL >	6	2.56	14	7.25	20	4.68
Toplam	234	100	193	100	427	100

Araştırma kapsamında öğrencilere aylık ortalama gelirleri sorulmuştur. Öğrencilerin yaklaşık yarısından fazlasının (%50.82) aylık ortalama gelirleri 700 TL ve altındadır (217 kişi). Öğrencilerin %30.91'inin aylık ortalama geliri 701 TL-1500 TL arasında (132 kişi), %9.13'ünün aylık ortalama geliri 1501 TL-2250 TL arasında (39 kişi), %4.68'inin aylık ortalama geliri 3001 TL ve üzerinde (20 kişi) ve %4.45'inin aylık ortalama geliri 2251 TL-3000 TL (19 kişi) arasındadır (Tablo 21).

Tablo 22. Şehir İçi Ulaşım Harcamaları

Harcama Düzeyi	Kadın		Erkek		Toplam	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
< 100 TL	115	49.15	111	57.51	226	52.93
101-150 TL	72	30.77	36	18.65	108	25.29
151-200 TL	14	5.98	15	7.77	29	6.79
201-250 TL	12	5.13	11	5.70	23	5.39
251 TL >	21	8.97	20	10.36	41	9.60
Toplam	234	100	193	100	427	100

Araştırma kapsamında öğrencilere aylık gelirlerinin ortalama olarak ne kadarını şehir içi ulaşım için harcadıkları sorulmuştur. Öğrencilerin büyük çoğunluğu (%52.93) şehir içi ulaşım için ayda 100 TL ve daha azını harcadığını belirtmiştir (226 kişi). Bütün öğrencilerin sırasıyla %5.29'u 101 TL ile 150 TL arasında (108 kişi), %9.60'ı 251 TL ve daha fazla (41 kişi), %6.79'u 151 TL ile 200 TL arasında (29 kişi) ve %5.39'u öğrencilerin 201 TL ile 250 TL arasında (23 kişi) şehir içi ulaşım giderine sahiptir (Tablo 22).

Tablo 23. Aylık Gelir ile Şehir İçi Ulaşım Harcamaları

Aylık gelir	<750 TL		751-1500 TL		1501-2250 TL		2251-3000 TL		3001 TL >		Toplam	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Ulaşım												
100 TL ve altı	129	59.45	73	55.30	10	25.64	8	42.11	6	30.00	226	52.93
101-150 TL	54	24.88	38	28.79	10	25.64	3	15.79	3	15.00	108	25.29
151-200 TL	12	5.53	9	6.82	6	15.38	1	5.26	1	5.00	29	6.79
201-250 TL	6	2.76	5	3.79	6	15.38	3	15.79	3	15.00	23	5.39
251 TL ve üzeri	16	7.37	7	5.30	7	17.95	4	21.05	7	35.00	41	9.60
Toplam	217	100	132	100.0	39	100	19	100.0	20	100	427	100

Araştırma kapsamında öğrencilerin aylık gelirleri ile şehir içi ulaşım harcamaları karşılaştırılmıştır. Buna göre aylık geliri 750 TL ve altında olan (%59.45) ve 751TL ile 1500 TL arasında olan (%55.30) öğrenciler şehir içi ulaşımına genel olarak 100 TL ve altında harcama yapmaktadır. Aylık geliri 1501 TL ile 2250 TL arasında olan öğrencilerin büyük çoğunluğu şehir içi ulaşımına 150 TL ve daha az ödeme yapmaktadır (%51.28). Aylık geliri 2251 TL ile 3000 TL arasında olan öğrenciler (%42.11) şehir içi ulaşımına genel olarak 100 TL ve altında harcama yaparken, geliri 3001 TL ve daha fazla olan öğrenciler (%35.00) şehir içi ulaşımına 250TL'den fazla harcama yapmaktadır (Tablo 23).

Araştırma kapsamında öğrencilere aylık gelirlerinin ortalama olarak ne kadarını yeme-içme için harcadıkları sorulmuştur. Soruyu öğrencilerin büyük çoğunluğu (%32.79) yeme-içme için ayda 200 TL ve daha azını

harcadığını belirtmiştir (140 kişi). Bütün öğrencilerin sırasıyla %28.34'ü 201 TL ile 300 TL arasında (121 kişi), %18.97'si 301 TL ile 400 TL arasında (81 kişi), %10.77'si 401 TL ile 500 TL arasında (46 kişi) ve %9.13'ü ise 501 TL ve daha fazla (39 kişi) yeme-içme giderine sahip olduğunu belirtmiştir (Tablo 24).

Tablo 24 Yeme-İçme Harcamaları

	Kadın		Erkek		Toplam	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
200 TL ve altı	94	40.17	46	23.83	140	32.79
201-300 TL	78	33.33	43	22.28	121	28.34
301-400 TL	32	13.68	49	25.39	81	18.97
401-500 TL	17	7.26	29	15.03	46	10.77
501 TL ve üzeri	13	5.56	26	13.47	39	9.13
Toplam	234	100	193	100	427	100

Tablo 25. Aylık Gelir ile Gıda Harcamaları

Aylık gelir	750 TL ve altı		751-1500 TL		1501-2250 TL		2251-3000 TL		3001 TL ve üzeri		Toplam	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Gıda												
200 TL ve altı	106	48.85	22	16.67	7	17.95	3	15.79	2	10.00	140	32.79
201-300 TL	71	32.72	35	26.52	5	12.82	6	31.58	4	20.00	121	28.34
301-400 TL	30	13.82	37	28.03	7	17.95	4	21.05	-	0.00	78	18.27
401-500 TL	8	3.69	25	18.94	11	28.21	2	10.53	3	15.00	49	11.48
501 TL ve üzeri	2	0.92	13	9.85	9	23.08	4	21.05	11	55.00	39	9.13
Toplam	217	100.0	132	100.0	39	100.0	19	100.0	20	100.0	427	100.0

Araştırma kapsamında öğrencilerin aylık gelirleri ile gıda harcamaları karşılaştırılmıştır. Tablodan da görüleceği üzere, aylık gelir arttıkça gıda harcamalarına ayrılan bütçe de artmaktadır denilebilir. Aylık gelir ile gıda harcamalarına bakıldığında; 750 TL ve altında gelire sahip öğrenciler gıda için genel olarak 200 TL ve altında (%48.85), 751TL ile 1500 TL arasında olan öğrenciler 301 TL ile 400 TL (%28.03), 1501TL ile 2250 TL arasında olan öğrenciler 401 TL ile 500 TL (%28.23), 2251 TL ile 3000 TL arasında olan öğrenciler ile 3000 TL'den fazla olan öğrenciler ise 500 TL'den fazla gıda harcaması yapmaktadır (Tablo 25).

Tablo 26. Kültürel Aktivite ve Spor Harcamaları

	Kadın		Erkek		Toplam	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
100 TL ve altı	156	66.95	90	46.63	246	57.75
101-150 TL	46	19.74	63	32.64	109	25.59
151-200 TL	20	8.58	18	9.33	38	8.92
201-250 TL	7	3.00	12	6.22	19	4.46
251 TL ve üzeri	4	1.72	10	5.18	14	3.29
Toplam	233	100	193	100	426	100

Araştırma kapsamında öğrencilere aylık gelirlerinin ortalama olarak ne kadarını kültürel aktivite ve spor için harcadıkları sorulmuştur. Soruyu cevaplayan 426 öğrencinin yarısından fazlası (%57,75) kültürel aktivite ve spor için ayda 100 TL ve daha azını harcadığını belirtmiştir (246 kişi).

Tablo 27. Aylık Gelir ile Kültür & Spor Harcamaları

Aylık gelir	750 TL ve altı		751-1500 TL		1501-2250 TL		2251-3000 TL		3001 TL ve üzeri		Toplam	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
100 TL ve altı	154	70.97	68	51.52	10	25.64	8	42.11	6	30.00	246	57.61
101-150 TL	48	22.12	40	30.30	13	33.33	3	15.79	5	25.00	109	25.53
151-200 TL	9	4.15	13	9.85	8	20.51	5	26.32	3	15.00	38	8.90
201-250 TL	4	1.84	5	3.79	4	10.26	3	15.79	3	15.00	19	4.45
251 TL ve üzeri	2	0.92	5	3.79	4	10.26	-	0.00	3	15.00	14	3.28
Toplam	217	100	132	100	39	100	19	100	20	100	427	100

Tablo 28. Barınma ve Enerji Giderleri

	Kadın		Erkek		Toplam	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
500 TL ve altı	129	55.13	107	55.44	236	55.40
501-600 TL	64	27.35	46	23.83	110	25.82
601-700 TL	18	7.69	17	8.81	35	8.22
701-800 TL	7	2.99	8	4.15	15	3.52
801 TL ve üzeri	16	6.84	14	7.25	30	7.04
Toplam	234	100	192	99.48	426	100

Araştırma kapsamında öğrencilerin aylık gelirleri ile kültürel aktiviteler ve spor için yaptıkları harcamalar karşılaştırılmıştır. Tablodan da görüleceği üzere kültür ve

Bütün öğrencilerin sırasıyla %25.59'u 101 TL ile 150 TL arasında (109 kişi), %8.92'si 151 TL ile 200 TL arasında (38 kişi), %4.46'sı 201 TL ile 250 TL arasında (19 kişi) ve %3.29'u 251 TL ve daha fazla (214 kişi) kültürel aktivite ve spor giderine sahiptir (Tablo 26).

spor için yapılan harcama genel olarak bütün gelir gruplarında eşit ve 100 TL'nin altındadır (Tablo 27).

Araştırma kapsamında öğrencilere aylık gelirlerinin ortalama olarak ne kadarını barınma ve enerji giderleri için harcadıkları sorulmuştur. Soruyu cevaplayan 426 öğrencinin yarısından fazlası (%55.40) barınma ve enerji giderleri için 500 TL ve daha azını harcadığını belirtmiştir (236 kişi). Barınma ve enerji giderleri maliyetleri sırasıyla %25.82 oranında 501 TL-600 TL arasında (110 kişi), %8.22 oranında 601 TL-700 TL arasında (35 kişi), %7.04 oranında 801 TL ve daha fazla (30 kişi) ve %23.52 oranında 701 TL-800 TL (15 kişi) arasındadır (Tablo 28).

Tablo 29. Aylık Gelir ile Barınma & Enerji Giderleri

Aylık gelir	750 TL ve altı		751-1500 TL		1501-2250 TL		2251-3000 TL		3001 TL ve üzeri		Toplam	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Barınma & Enerji	153	70.51	52	39.39	18	46.15	8	42.11	5	25.00	236	55.27
500 TL ve altı	153	70.51	52	39.39	18	46.15	8	42.11	5	25.00	236	55.27
501-600 TL	33	15.21	58	43.94	9	23.08	5	26.32	5	25.00	110	25.76
601-700 TL	15	6.91	11	8.33	5	12.82	2	10.53	2	10.00	35	8.20
701-800 TL	5	2.30	7	5.30	3	7.69	-	0.00	-	0.00	15	3.51
801 TL ve üzeri	11	5.07	4	3.03	4	10.26	3	15.79	8	40.00	30	7.03
Toplam	217	100.0	132	100.0	39	100.0	19	100.0	20	100.0	427	100.0

Araştırma kapsamında öğrencilerin aylık gelirleri ile barınma ve enerji giderleri karşılaştırılmıştır. Aylık gelir ile barınma ve enerji giderlerine bakıldığında; 750 TL ve altında aylık gelire sahip öğrenciler barınma ve enerji için genel olarak 500 TL ve altında harcama yapmaktadır (%70.51). Aylık geliri 751TL ile 1500 TL arasında olan (%43.94) öğrenciler barınma ve enerji için genel olarak 501 TL ile 600 TL arasında harcama yaparken (%43.94), aylık geliri 1501 TL ile 2250 TL arasında olan (%46.15) ve 2251 TL ile 3000 TL arasında olan (%42.11) öğrencilerin büyük çoğunluğu barınma ve enerji için 500 TL ve altında harcama yapmaktadır. Genel olarak barınma ve enerji için 600 TL ve altında harcama yapılırken, aylık geliri 3000 TL'den fazla olan öğrencilerin büyük çoğunluğu (%40.00) barınma ve enerji için 800 TL'den fazla harcama yapmaktadır (Tablo 29).

Tablo 30. Eğitim Harcamaları

	Kadın		Erkek		Toplam	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
200 TL ve altı	133	56.84	137	70.98	270	63.23
201-250 TL	54	23.08	33	17.10	87	20.37
251-300 TL	20	8.55	10	5.18	30	7.03
301-350 TL	10	4.27	4	2.07	14	3.28
351 TL ve üzeri	17	7.26	9	4.66	26	6.09
Toplam	234	100	193	100	427	100

Araştırma kapsamında öğrencilere aylık gelirlerinin ortalama olarak ne kadarını eğitim için harcadıkları sorulmuştur. Öğrencilerin büyük çoğunluğu (%63.23) eğitim için 200 TL ve daha azını harcadığını belirtmiştir (270 kişi). Araştırmaya katılan öğrencilerin %20.37'si eğitim için aylık 201 TL ile 250 TL arasında (87 kişi), %7.03'ü 251 TL ile 300 TL arasında (30 kişi), %6.09'u 351 TL ve üzerinde ve %3.28'si ise 301 TL ile 350 TL arasında (14 kişi) harcama yapmaktadır (Tablo 30).

Tablo 31. Aylık Gelir ile Eğitim Harcamaları

Aylık gelir	750 TL ve altı		751-1500 TL		1501-2250 TL		2251-3000 TL		3001 TL ve üzeri		Toplam	
Eğitim	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
< 200 TL	148	68.20	83	62.88	18	46.15	9	47.37	12	60.00	270	63.23
201-250 TL	44	20.28	30	22.73	9	23.08	4	21.05	-	0.00	87	20.37
251-300 TL	10	4.61	8	6.06	8	20.51	3	15.79	1	5.00	30	7.03
301-350 TL	7	3.23	5	3.79	1	2.56	1	5.26	1	5.00	15	3.51
351 TL >	9	4.15	6	4.55	3	7.69	2	10.53	6	30.00	26	6.09
Toplam	217	100.0	132	100.0	39	100.0	19	100.0	20	100.0	427	100.0

Araştırma kapsamında öğrencilerin aylık gelirleri ile eğitim için yaptıkları harcamalar karşılaştırılmıştır. Buna göre aylık geliri ne olursa olsun öğrenciler eğitim için fazla harcama yapmamaktadır (Tablo 31).

Araştırma kapsamında öğrencilere aylık gelirlerinin ortalama olarak ne kadarını diğer ihtiyaçları için harcadıkları sorulmuştur. Öğrencilerin yaklaşık yarısı (%50.82) 200 TL ve daha azını (217 kişi), %20.14'ü 201 TL-250TL arasında (86 kişi), %13.82'si 351 TL ve daha fazlasını (59 kişi), %9.37'si 251 TL-300TL arasında (40 kişi) ve %5.85'i 301 TL-350 TL arasında diğer ihtiyaçları için harcama yaptığını belirtmiştir (Tablo 32).

Tablo 32. Diğer Harcamalar**Tablo 32.** Diğer Harcamalar

	Kadın		Erkek		Toplam	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
200 TL ve altı	126	53.85	91	47.15	217	50.82
201-250 TL	54	23.08	32	16.58	86	20.14
251-300 TL	17	7.26	23	11.92	40	9.37
301-350 TL	14	5.98	11	5.70	25	5.85
351 TL ve üzeri	23	9.83	36	18.65	59	13.82
Toplam	234	100	193	100	427	100

Tablo 33. Aylık Gelir ile Diğer Harcamalar

Aylık gelir	750 TL ve altı		751-1500 TL		1501-2250 TL		2251-3000 TL		3001 TL ve üzeri		Toplam	
Diğer	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
200 TL ve altı	146	67.28	56	42.42	7	17.95	6	31.58	2	10.00	217	50.82
201-250 TL	35	16.13	34	25.76	8	20.51	6	31.58	3	15.00	86	20.14
251-300 TL	19	8.76	13	9.85	6	15.38	1	5.26	-	0.00	39	9.13
301-350 TL	7	3.23	10	7.58	5	12.82	2	10.53	1	5.00	25	5.85
351 TL ve üzeri	10	4.61	18	13.64	13	33.33	4	21.05	14	70.00	59	13.82
Toplam	217	100.0	132	100.0	39	100.0	19	100.0	20	100.0	427	100.0

Araştırma kapsamında öğrencilerin aylık gelirleri ile diğer giderleri karşılaştırılmıştır. Buna göre aylık geliri 750 TL ve altında olan (%67.28) ve aylık geliri 751 TL ile 1500 TL arasında olan (%42.42) öğrenciler diğer harcamalar için genel olarak 200 TL ve altında harcama yapmaktadır. Aylık geliri 1501 TL ile 2250 TL arasında olan öğrenciler diğer harcamalar için genel olarak 350 TL'den fazla harcama yaparken (%33.33), aylık geliri 2251 TL ile 3000 TL arasında olan öğrencilerin büyük çoğunluğu (%63.16) diğer harcamalar için 250 TL'den az harcama yapmaktadır. Aylık geliri 3000 TL'den fazla olan öğrencilerin büyük çoğunluğu (%70.00) ise diğer harcamalar için genel olarak 350 TL'den fazla harcama yapmaktadır (Tablo 33).

8. Sonuç ve Değerlendirme

Günümüzde üniversite; geleneksel akademi/bilgi çerçevesinin dışında, toplumların sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik ihtiyaçlarını üstlenmesi gereken bir yapıya dönüşmüştür. Bu dönüşüm üniversitelerin, toplum ve toplumsal alan ile olan temasını beraberinde getirmiştir. Burada şehir ve üniversite arasındaki ilişki sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik bağlamda geliştirilmelidir. Çünkü bu gelişim, ülkenin sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik varoluşu ve ülke sermayesinin gelişimi açısından önemlidir.

Üniversitelerin kurulduğu şehir ile olan çok boyutlu ilişkisinin geliştirilmesi hem şehir hem bölge ve hem de ulusal çapta bir kalkınma potansiyeli oluşturacaktır. Üniversiteler, kuruldukları şehir açısından politika üretmesi ve bu üretilen politikaların uygulanması noktasında etkili bir bilimsel/akademik bilgi desteği verebilecek insan kaynağına sahiptir. Üniversiteler, bu potansiyeli ile eğitim, sağlık, spor, sosyal hizmetler vs. konularda şehrin dinamiklerine ve/ya yerel yönetimlere etkili bir akademik destek sağlayabilir.

Üniversiteler; gerek yaptığı harcamalar gerekse istihdam ettiği personel nedeniyle kurulduğu şehrin ekonomisine pozitif katkılar sağlamaktadır. Bu katkılar direkt yerel ekonomiye de alakalıdır. Çalışan ve istihdama dahil olan bireyler özellikle o bölgede oturan kişilerden oluştuğundan, şehirdeki/bölgedeki işsizlik sorununun çözümü açısından üniversiteler kuruldukları şehirler açısından pozitif katkılar sağlamaktadır (Dalğar vd., 2009). Ancak yaz aylarında öğrencilerin yaz tatili dönemine girmesi, idari ve akademik personel için yıllık izin döneminin başlaması şehirler ve özellikle üniversitelerin kurulduğu yerleşkelerde ekonomik faaliyet yürüten kişiler için bir handikap oluşturur. Çünkü gerek belediye otobüsleri ve gerekse de özel halk otobüslerinin kampüse taşıyacağı yolcu sayısındaki düşüş, yerleşkenin bulunduğu yerdeki kantinlerin, esnafın ve

ekonomik faaliyet yürütenlerin ekonomik yönden olumsuz etkilenmelerine yol açabilmektedir.

NKÜ'nün, Süleymanpaşa ilçesine sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel ve demografik etkilerinin eldeki mevcut verilerle incelendiği bu çalışmada; NKÜ, kuruluşundan 2017 yılına kadar İlçeye 1012 milyar TL'lik ekonomik katkı yaptığı, 1044 akademik personel, 540 idari personel ve 821 diğer personel olmak üzere; toplam 2405 kişiye doğrudan istihdam kaynağı olduğu, üniversite tarafından müteahhitlik ve çeşitli firmalarına yaptırılan, bina yapımı, bakım-onarım işleri, çevre düzenleme faaliyetleri ve her türlü altyapı hizmetleri de düşünüldüğünde, birçok alan ve sektöre de dolaylı anlamda istihdam olanağı sağladığı tespit edilmiştir.

Üniversitelerin şehre kültürel bakımdan etki ve katkıları arasında sayılabilecek, diğer bir faktör de üniversitelerin, şehirde, yörede yaptıkları sempozyum, panel, araştırma ve/veya planlama çalışmalarıdır (Çınar ve Emsen, 2001). Kuruluşundan 2017 yılına kadar İlçede; Sempozyum, konferans, sergi vb. konularda toplam, 2439 adet kültürel faaliyet yürütüldüğü ve ilçenin sosyo-kültürel anlamda büyümesine katkı yaptığı tespit edilmiştir.

NKÜ'nün, İlçede 2017 yılı itibarıyla, toplam 2367 çalışan ve aileleri ile 21896 öğrenci düşünüldüğünde; yaklaşık 25.000 kişilik nüfus hareketliliğine yol açtığı öngörülebilir. Ancak öğrencilerin İstanbul ve/veya çevre il ve ilçelere günübirlik olarak gidiş-geliş sağlamaları, ikametgâhlarını İlçeye taşımayan olmaları ve bu türden istatistiklerin net tespit edilemeyişi, akademik-idari personelin ve özellikle öğrencilerin demografik olarak net bir şekilde -sayısal türden- meydana getirdiği hareketliliği ölçmemizin önündeki en büyük engel olarak görülmektedir.

NKÜ öğrencilerinin tüketim harcamalarının belirleyicilerinin tanımlanması amacıyla, ana kütlenin %5'ine karşılık gelen 400'ün üzerinde öğrenciyle yirmi sorunun yer aldığı anket uygulanmıştır. Ankette yer alan soruların ilk dördü cinsiyet, yaş aralığı, öğrenim şekli ve demografik özellikleri açıklamaya yöneliktir. Ankete katılan öğrencilerin %54.80'ini kadınlar, %45.20'sini ise erkekler oluşturmaktadır. Katılımcıların büyük çoğunluğunun yaş ortalaması ise 21-25 arasındadır. Öğrencilerin neredeyse tamamı ise Marmara Bölgesinden gelmektedir. NKÜ öğrencileri üzerine yapılan anket sonuçlarına göre, öğrencilerin %50'sinin aylık ortalama gelirlerinin 700 TL ve altında olduğu dikkat çekmektedir. Harcama kalemlerini dikkate aldığımız zaman ise öğrencilerin büyük çoğunluğunun ulaşım için oldukça kısıtlı miktarda harcama yaptığı görülmektedir. Öğrencilerin toplam harcaması açısından önemli bir kalem olan yeme-içme harcamalarında ise kadın öğrencilerin %40'ının, erkek öğrencilerin ise %25'inin 200 TL ve altında harcama yaptıkları görülmektedir. Anket sonuçlarında dikkat çeken diğer bir unsur da öğrencilerin yaklaşık %70'inin kültürel aktivite ve spor için çok az harcama yaptıkları görülmektedir. Barınma ve enerji giderleri ise, öğrencilerin toplam giderlerinde önemli bir harcama kalemidir. Aylık gelirleri 750 TL ve altında olan öğrencilerin çoğunun barınma ve enerji için

genel olarak 500 TL ve altında harcama yaptığı görülmektedir. Eğitim harcamaları açısından ise, öğrencilerin büyük çoğunluğunun sadece 200 TL ve altında harcama yaptıkları görülmektedir. Ancak NKÜ'nün yarattığı bu ekonomik etki, öğrencilerin öğrenim süresi ile sınırlıdır. Kentin sunduğu ekonomik ve sosyal imkânların genişlemesiyle öğrencilerin üniversite öğrenimi sonrasında da İlçede yerleşik hale gelmesi durumunda, üniversitenin yarattığı ilave ekonomik katkının İlçenin kalkınması açısından kalıcı bir etki yaratacağı açıktır. Bunun için gerekli koşulların neler olduğu ve kurumlar itibarıyla alınması gereken önlemlerin neler olduğu başka bir araştırma konusu olarak ortaya çıkmaktadır.

Kaynakça

- Arslan, F. (2016). Üniversite Öğrencilerinin Şehirle Kurduğu Ekonomik ve Sosyal İlişkilerden Memnuniyet Analizi: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Örneği. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5(4), 1103-1120.
- Arslan, H. (2014). Çankırı Karatekin Üniversitesinin Kente Ekonomik Katkısı ve Öğrenci Harcamalarının Farklı Değişkenler Açısından Analizi. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12, 114-127.
- Atik, H. (1999). Üniversitelerin Yerel Ekonomiye Katkıları: Teori ve Erciyes Üniversitesi Üzerine Bir Araştırma. *Erciyes Üniversitesi İİBF Dergisi*, 15, 99-111.
- Bayraktar, N. (2011). *Kent Kültürüne İlişkin Kamuoyu Oluşturulmasında Üniversitelerin Rolü*. Doktora Tezi. İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bilginoğlu, M. A., Atik, H., Türker, O., Pamuk, Y., & Düzgün, R. (2002). *Erciyes Üniversitesi'nin Kayseri İl'nin Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Yapısına Etkileri*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Yayınları.
- Bostancı, S. H. (2017). *Üniversite ve Kent ilişkisinin Mekansal Dinamikleri: Tekirdağ Örneği/Trakya Bölgesinde Üniversitelerin Bölgesel Kalkınmaya Etkisi*. Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Boyacıoğlu, E. Z., & Oğuzhan, A. (2013). Yerli Halkın Üniversite Algılaması: Trakya Üniversitesi Örneği. *Sosyal Bilimler Metinleri Dergisi*, 6, 1-28.
- Çalışkan, Ş. (2010). Üniversite Öğrencilerinin Harcamalarının Kent Ekonomisine Katkısı Uşak Üniversitesi Örneği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(31), 169-179.
- Çayın, M., & Özer, H. (2015). Üniversitelerin İl Ekonomisine Katkısı ve Öğrencilerin Tüketim Yapısı: Muş Alparslan Üniversitesi Örneği. *Dokuz Eylül Üniversitesi İİBF Dergisi*, 30(2), 131-147.
- Çınar, R., & Emsen, Ö. S. (2001). Eğitim ve İktisadi Gelişme: Atatürk Üniversitesi'nin Erzurum İl Ekonomisi

- ve Sosyal Yapısı Üzerindeki Etkileri. *Atatürk Üniversitesi İİBF Dergisi*, 15(1-2), 91-104.
- Dalğar, H., Tunç, H., & Kaya, M. (2009). Bölgesel Kalkınmada Yükseköğretim Kurumlarının Rolü ve Bucak Örneği. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1, 39-50.
- Demireli, C., & Taşkın, E. (2013). Üniversite Öğrencilerinin Buldukları Şehre Ekonomik Katkıları: Kütahya İl Merkezi Örneği. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 37, 321-328.
- Ergün, E. (2003). Afyon Kocatepe Üniversitesi Bolvadin Meslek Yüksekokulu'nun Bolvadin'in Sosyo-Kültürel Yapısına ve Ekonomisine Katkıları. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İİBF Dergisi*, 5(1), 70-74.
- Erkekoğlu, H. (2000). Bölge Üniversitelerinin Yerel Ekonomiye Katkıları: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Örneği. *Erciyes Üniversitesi İİBF Dergisi*, 16, 211-229.
- Görkemli, H. N. (2009). Selçuk Üniversitesinin Konya Kent Ekonomisine Etkileri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22, 169-182.
- Hatris, R. I. (1997). The Impact of the University of Portsmouth on the Local Economy. *Urban Studies*, 34(4), 605-626.
- İşık, Ş. (2008). Türkiye'de Üniversitelerin Kentleşme Üzerine Etkileri. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 103, 159-181.
- İzmen, Ü., & Daş, Z. Ö. (2017). *Tekirdağ'ın Gelişiminde Üniversitenin Rolü, Trakya Bölgesinde Üniversitelerin Bölgesel Kalkınmaya Etkisi*. Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Kalkınma Bakanlığı (2018). *İl Bazında Kamu Yatırımları (1999-2017)*. (Erişim Tarihi: 09.08.2018), http://www2.kalkinma.gov.tr/kamuyat/il.html?2017_59
- Kaşlı, M., & Serel, A. (2008). Üniversite Öğrenci Harcamalarının Analizi ve Bölge Ekonomilerine Katkılarını Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 15(2), 99-113.
- Nişancı, E., İzmen, E., & Bostancı, S. H. (2017). "Kavramsal Açından Üniversiteler ve Bölgesel Kalkınma İlişkisi", *Trakya Bölgesinde Üniversitelerin Bölgesel Kalkınmaya Etkisi*. Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- NKÜ Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı (2018). *2007-2018 Yılları Arası İdare Faaliyet Raporları*. Tekirdağ: Namık Kemal Üniversitesi.
- NKÜ Personel Daire Başkanlığı (2018). *2007-2018 Yılları Arası İdare Faaliyet Raporları*. Tekirdağ: Namık Kemal Üniversitesi.
- NKÜ Sağlık Kültür ve Spor Daire Başkanlığı (2018). *2007-2018 Yılları Arası İdare Faaliyet Raporları*. Tekirdağ: Namık Kemal Üniversitesi.
- NKÜ Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı (2018). *2007-2018 Yılları Arası İdare Faaliyet Raporları*. Tekirdağ: Namık Kemal Üniversitesi.
- Öztürk, S., Torun, İ., & Özkök, Y. (2011). Anadolu'da Kurulan Üniversitelerin İllerin Sosyo-Ekonomik Yapılarına Katkıları. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(16), 145-158.
- Sağır, A., & İnci, Ü. H. (2013). Karabük'te Üniversite Algısı: Karabük Üniversitesi Örneği. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 49-81.
- Selçuk, G. N. (2012). Atatürk Üniversitesi Öğrencilerinin Harcamalarının Analizi ve Erzurum Ekonomisine Katkısı. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(3), 317-330.
- Süleymanpaşa Kaymakamlığı (2018). *Süleymanpaşa Hakkında*. (Erişim Tarihi: 20.8.2018), <http://www.suleymanpasa.gov.tr/suleymanpasa-hakkında>
- Şahin, V. (2015). Tekirdağ'ın Eğitim Coğrafyası Üzerine Bir İnceleme. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 20(31), 43-60.
- Tan, A., Akpınar, M. G., & Kaşoğlu, A. N. (1998). Üniversite Öğrencilerinin Tüketim Harcamalarının Yapısı Üzerine Bir Araştırma. *Pazarlama Dünyası Dergisi*, 70, 17-41.
- Tarı, R., Çalışkan, Ş., & Bayraktar, Y. (2006). Kocaeli Üniversitesi Öğrencilerinin Gelir ve Tüketim İlişkisi Üzerine Ekonometrik Bir İnceleme. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 111, 168-179.
- Taşçı, D., Gökalp, E., Kumtepe, E. G., Kumtepe, A. T., & Toprak, E. (2011). Kentin Üniversite Algısı: Anadolu Üniversitesi ve Eskişehir Örneği. *Amme İdaresi Dergisi*, 44(2), 131-146.
- Tekirdağ Ticaret ve Sanayi Odası (2015). *Tekirdağ Ekonomisindeki Gelişmeler*. (Erişim Tarihi: 10.08.2018), http://www.tekirdagtso.org.tr/Formlar/Tekirdag_Rapor.pdf
- Tugay, O., & Başgül, N. (2005). Üniversite Öğrencilerinin Yöre Ekonomisine Katkıları: Burdur'da Bir Arştırma. İçinde: *I. Burdur Sempozyumu*, 1020-1031.
- Tuğcu, C. T. (2004). Üniversitelerin Yerel Ekonomik Faaliyet Hacmine Katkıları: Nevşehir Örneği. İçinde: *II. Kayseri Ekonomisi Sempozyumu*, 109-146.
- TÜİK (2018a). *Adrese Dayalı Nüfus Kayıt İstatistikleri*. (Erişim Tarihi: 10.08.2018), http://tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1059
- TÜİK (2018b). *Konut Satış İstatistikleri*. (Erişim Tarihi: 02.08.2018), http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1056

- Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (2018). *Açılan-Kapanan Şirket İstatistikleri Bülteni*, 17-41. Ankara: TOBB Yayınları.
- Yavuzçehre, P. S. (2016). Üniversitelerin Kentlerine Etkileri: Denizli Pamukkale Üniversitesi Örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi*, 21(1), 235-250.
- Yayar, R., & Demir, D. (2013). Gaziosmanpaşa Üniversitesinin Tokat İli Ekonomisine Etkisi. *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 8, 106-122.
- Yılmaz, M. K., & Kaynak, S. (2011). Sosyo-Ekonomik Dönüşüm Sürecinde Üniversitelerin Rolü ve Yöre Halkının Üniversite'den Beklentileri İle İlgili Bir Uygulama. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(4), 55-73.

Araştırma Makalesi • Research Article

Parasal Aktarım Mekanizmasının Reel Ekonomi Üzerine Etkisi: Uluslararası Kredi Kanalına Yönelik Bir Literatür Araştırması *

Effect on the Real Economy of Monetary Transmission Mechanism: A Literature Research on the International Credit Channel

Deniz Macit ^{a,**}, Özlem Durgun ^b

^a Dr., İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, 34119, İstanbul/Türkiye.
ORCID: 0000-0002-7439-7202

^b Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi, İktisat Bölümü, 34126, İstanbul/Türkiye.
ORCID: 0000-0003-1404-0225

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 10 Aralık 2018

Düzeltilme tarihi: 07 Mart 2019

Kabul tarihi: 15 Mart 2019

Anahtar Kelimeler:

Para Politikası

Aktarım Mekanizması

Uluslararası Kredi Kanalı

ARTICLE INFO

Article history:

Received December 10, 2018

Received in revised form March 7, 2019

Accepted March 15, 2019

Keywords:

Monetary Policy

Transmission Mechanism

International Credit Channel

ÖZ

Merkez bankalarının para politikasındaki değişikliklerinin reel ekonomik değişkenler üzerindeki etkilerini açıklamaya çalışan parasal aktarım mekanizması, parasal otoritenin para politikası kararlarındaki değişimlerin enflasyon ve toplam hâsılayı etkileme sürecini açıklamaya çalışmaktadır. Bu çalışma, para politikası aktarım mekanizmasında yer alan kredi kanalının reel ekonomi üzerindeki önemini vurgulamayı amaçlamaktadır. Çalışmada, ağırlıklı olarak parasal aktarımda uluslararası kredi kanalına yönelik bakış açısı, metodolojik yönler ve literatürdeki çalışmaların sonuçları arasındaki karşılaştırmalı analize dayalı niteliksel bir yaklaşım kullanılmaktadır. Literatürün incelenmesinden elde edilen ana bulgular şöyledir: para politikası kararlarının reel ekonomi üzerindeki etkisi, ekonomik ve finansal kriz koşullarında bile önemlidir ve uluslararası kredi görünümü pek çok araştırma tarafından güçlü bir şekilde desteklenmektedir. ABD bazında yapılan çalışmalar Avrupa ülkelerine kıyasla uluslararası kredi kanalının daha etkin işlediğini ortaya koymaktadır.

ABSTRACT

The monetary transmission mechanism that attempts to explain the effects of the central bank's monetary policy changes on real economic variables; the changes in the monetary policy decisions of the monetary policy are explaining the process of influencing inflation and total output. This study aimed to emphasize the importance of the credit channel in the monetary policy transfer mechanism over the real economy. In the study, a qualitative approach based on comparative analysis between the outlook of the international credit channel, the methodological aspects and the results of the literature studies in monetary transmission was used. The main findings from the study of the literature are as follows; the impact of monetary policy decisions on the real economy is important even in the context of economic and financial crises and the appearance of international credit is strongly supported by many studies. Studies conducted on the basis of the US show that the international credit channel operates more effectively than the studies on European countries.

1. Giriş

Temel ekonomi politikası amaçlarını gerçekleştirebilmek için merkez bankaları çeşitli para politikası araçlarını kullanmaktadırlar. Bunların kullanımına yönelik olarak aldıkları kararlar da parasal aktarım mekanizması aracılığı ile reel ekonomik aktivite üzerinde etkiler meydana

getirmektedir. Parasal aktarım, para arzındaki değişikliklerin reel ekonomiye olan yansımalarını belirtmektedir. Yani parasal otoritenin para politikasına yönelik aldığı bir karar ve yaptığı bir uygulama değişikliği, çeşitli aktarım kanalları vasıtası ile ekonomik birimlerin tasarruf, tüketim ve yatırımlara yönelik davranışlarını

* Bu çalışma, 2018 yılında İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü tarafından kabul edilen “Bir Para Politikası Kanalı Olarak Uluslararası Kredi Kanalı” adlı Doktora tezinden türetilmiştir.

** Sorumlu yazar/Corresponding author.

e-posta: denizunludeniz@gmail.com

etkileyerek sonuçta toplam talepte ve toplam hâsıla düzeyinde değişimler meydana getirmektedir.

Parasal şokların yani para politikasındaki değişimlerin reel etkileri ve nominal yansımaları yani hâsıla ile enflasyon gibi parametrelere olan etkileri çeşitli aktarım kanalları aracılığıyla gerçekleşmektedir. Politika değişikliklerinin reel ekonomik aktiviteye etkileri; faiz kanalı, varlık fiyatları kanalı, beklentiler kanalı ve kredi kanalı olmak üzere dört temel aktarım kanalı aracılığıyla iletilmektedir. Bu kanallardan biri olan kredi kanalı bu çalışmada uluslararası boyutuyla incelenmektedir. Bu anlamıyla uluslararası kredi kanalı, güçlü bir ekonomiye sahip bir ülkedeki parasal otoritenin uyguladığı politika değişikliklerinin, öteki ülkelerdeki banka kredi arzlarını nasıl etkilediğini açıklayan bir aktarım kanalıdır.

Bu çalışmada, ilk kısımda para politikası aktarım mekanizmasının reel ekonomi üzerindeki etkisine değinilmekte; ikinci kısımda, kredi kanalının makroekonomik düzeyde önemini vurgulanmakta ve konuyla ilgili literatür temelinde, reel ekonomi üzerindeki parasal şokların aktarımı kredi kanalı çerçevesinde ele alınmaktadır; son bölümde araştırma metodolojilerinin bazı yönlerini incelenmekte ve bu konuda yapılan çeşitli çalışmaların ampirik sonuçlarına yer verilmektedir.

2. Parasal Şokların Reel Ekonomi Üzerine Etkisi

Parasal aktarım (yansıma, transformasyon) mekanizması, para arzındaki bir değişimin reel sektörü etkileyinceye kadar geçirdiği süreçleri belirtmektedir (Paya, 2013: 351). Taylor (1995), para politikasının aktarımını "para politikası kararlarının reel GSYİH ve enflasyona aktarıldığı süreç" şeklinde tanımlanmaktadır. Parasal aktarım mekanizması, para politikası kararlarındaki bir değişikliğin reel ekonomik değişkenler üzerindeki etkilerini incelemektedir. Ayrıca fiyat düzeyi ile enflasyona olan etkilerini de ele almaktadır (Taylor, 1995: 11). Aktarım mekanizması iki adımda ifade edilmektedir; ilki para politikası değişimlerinin faiz, döviz kuru, varlık fiyatları gibi finansal piyasa şartlarına aktarımını belirtmektedir. İkincisi ise finansal piyasalardaki değişikliklerin hâsıla ve enflasyon gibi parametreleri nasıl değiştirdiğini belirtmektedir (Çiçek, 2005: 24). Kısacası parasal otoritelerin gerçekleştirdiği uygulamaların reel kesimi etkileyece kadar izlediği yol aktarım mekanizmasını ifade etmektedir.

Global ölçekte toplam hâsılda ve fiyatlar genel düzeyinde, tarihsel süreç içerisinde büyük ve önemli dalgalanmalar meydana gelmiş ve bunlar ekonomideki istikrarsızlıklarla birleşince politika yapıcılar bu dalgalanmalarla baş edebilmek için ne tür politikalar izlemeleri gerektiği konusunda ikilimde kalmışlardır. Merkez bankaları ileriye dönük para politikası kararlarını daha doğru yönlendirebilmek adına uyguladıkları ve uygulayacakları politikaların etkilerini kesin ve tam olarak değerlendirebilme yetisine sahip olmalılardır. Bunun için de, parasal aktarım mekanizmalarının etkilerini ve işleyişini tam olarak anlayabilmeleri gerekmektedir. Parasal aktarım

kanalları üzerine yapılan çeşitli araştırmalarda, politika değişimleri karşısında ekonomideki reel etki ve nominal yansımaların sonuçları incelendiğinde, konuyla ilgili ampirik sonuçlar politika yapıcılar için veri kaynağı olarak değerlendirilmektedir. Bundan dolayı da bu tür araştırmaların sonuçları parasal otoritenin uygulayacağı politika değişikliklerinde bir data olarak kullanılmaktadır. Bu bağlamda politika yapıcılar için para politikasında meydana gelecek bir değişikliğin ekonomik aktivite üzerinde hangi kanal ya da kanallar aracılığıyla ne şekilde etkiler meydana getirebileceğini ortaya koyabilmek son derece önemli olmaktadır.

Global bir makroekonomik istikrar sağlanması ve iktisadi değişkenler arasında tahmin edilebilir ilişkilerin ortaya konabilmesi gibi iki temel neden ile 1990-2000 yılları arasında, merkez bankaları analitik bir boyutta kalmıştır. Bu zaman aralığında genel anlamda tüm para politikası yapıcılarının parasal aktarım mekanizmasına yönelik politikaları Yeni Keynesyen model bağlamında açıklanabilmiştir. Merkez bankalarının tek bir amaç ve araç belirlediği durumlarda aktarım mekanizması açık ve net bir çerçevede ortaya konabilmektedir. Fakat bu durum 2008 yılında meydana gelen küresel finans krizi ile birlikte daha komplike bir hale gelmiştir. Para politikası stratejilerinde dönüşümlerin yaşandığı bu krizin ardından parasal otoriteler finansal istikrar, kredilerdeki genişlemeler gibi unsurları dikkate alan yeni yaklaşımlar uygulamaya koymuşlardır. Dolayısıyla krizin ardından artık merkez bankalarınca tek bir amaç ve araç yerine birden fazla aracın aynı anda kullanılmasına yönelik bir yaklaşım benimsenince parasal aktarım mekanizması daha komplike bir hal almış ve farklı aktarım kanalları ortaya çıkmıştır.

Para politikası kavramı, parasal otoritenin belirlediği hedeflere ulaşmak amacıyla benimsedikleri kural ve eylemleri ifade etmektedir (Loayza ve Schmidt-Hebbel, 2002: 1). Para politikası uygulamaları neticesinde merkez bankaları reel ekonomik aktiviteyi etkileyebilmektedir. Ekonomiyi etkiledikleri bu mekanizma (Para Politikası → Para Arzı → Faiz Oranı → Toplam Talep → Üretim ve İstihdam) para politikasının, merkez bankasının para politikası araçları yardımı ile ekonomideki toplam talebi kontrol etme politikası olarak adlandırılmaktadır (Bocutoğlu, 2014: 178). Para politikasının uygulanma süreci, merkez bankalarının nihai hedeflerine ulaşabilmek amacıyla koyduğu kurallar ve bunlara göre aldığı politika kararlarına ekonomik birimlerin verdikleri tepkilerdir (Loayza ve Schmidt-Hebbel, 2002: 1). Merkez bankaları açısından para politikasına yönelik olarak alınan kararların ekonomik aktivite üzerine yansımaları son derece mühim bir olgudur. Parasal aktarım mekanizmasında yer alan kanalların önemi de bu noktada ortaya çıkmaktadır. Para politikasına yönelik yapılan bir değişiklik hangi yollardan ekonomiyi etkileyecek? Bu sorunun cevabının ortaya konabilmesi aktarım mekanizmaların ülke ekonomisi açısından net ve doğru bir şekilde belirlenebilmesine bağlı bulunmaktadır. Ancak doğru bir analiz yapılabildiği

takdirde aktarım mekanizmaları politika yapıcılar açısından yol gösterici nitelikte olabilmektedir.

3. Para Politikasının Ekonomiyi Etkileme Kanalları

Ülkelerin kendilerine özgü yapıları, çalışmalarda kullanılan metod ve incelenen dönemler gibi hususlar ampirik çalışmaların sonuçlarını etkilemektedir. Bundan dolayı da yapılan araştırmaların ortak bir görüş birliği sağlayarak üzerinde durduğu tek bir aktarım kanalından söz etmek mümkün olmamaktadır. Literatürde parasal aktarım mekanizmasının işleyişine yönelik pek çok araştırma olmasına karşın para politikası uygulamalarının ekonominin geneline yönelik etkisi net bir şekilde belirlenemediği ve aktarım kanallarının işleyiş sürecine dair fikir birliği bulunmadığı için aktarım mekanizması “kara kutu” (black box) olarak belirtilmiştir (Bernanke ve Gertler, 1995: 27). Para politikasındaki değişikliklerin reel ekonomiye yansımaları ile bunun sonucu oluşan etkilerin hangi kanallar aracılığı ile gerçekleştiğine yönelik literatürdeki hâkim görüşler, aktarım kanallarının net bir şekilde birbirinden ayırmanın mümkün olmadığını ortaya koymaktadır. Aksine, bütün aktarım kanallarının birbirini etkilediği ya da tamamladığına yönelik görüş daha yaygındır. Tüm ekonomiler, para politikasında meydana gelen değişikliklerle aynı şekilde tepki veremezler. Aktarım mekanizmalarının seçimi ve para politikasının yürütülmesindeki etkinlikleri ekonomilerin spesifik özelliklerine bağlı bulunmaktadır.

Aktarım mekanizmaları, çeşitli değişkenler ve farklı piyasaları etkileyen çeşitli kanallar aracılığı ile çeşitli hızlarda ve yoğunluklarda çalışmaktadır. Bu kanallar, en etkili politika araç setini, politika değişikliklerinin zamanlamasını ve dolayısıyla parasal otoritenin kararlarını vermede karşılaştıkları ana sınırlamayı belirlediği için son derece mühimdir (Loayza ve Schmidt-Hebbel, 2002: 2). Literatürde, parasal aktarım mekanizmalarının işleyişine yönelik iki yaklaşım bulunmaktadır: Faiz oranı değişikliklerinin kredi arzı üzerindeki etkisine yönelik kredi odaklı yaklaşımı (kredi/borç verme görüşü) ve faizlerdeki değişikliklerin yatırım ve döviz kuru üzerinde doğrudan etkisi olan parasal yaklaşım (para görünümü) (Cecchetti, 1999). Parasal aktarım mekanizmasının daha iyi anlaşılabilmesi açısından bu mekanizmada yer alan kanalların işleyişinin bilinmesi önemlidir. Politika yapıcılarının, uyguladıkları para politikasında etkinlik için aktarım kanallarından hangisinin etkin çalıştığını bilmeleri gerekmektedir.

Politika değişikliklerinin makro iktisadi göstergelere etkileri farklı kanallar aracılığı ile gerçekleşmektedir. Bu kanalların hangisinin ya da hangilerinin daha etkin ve geçerli olduğuna yönelik yapılan araştırmalarda bir görüş birliğine bulunmasa da temel aktarım kanalları; faiz kanalı, varlık fiyatları kanalı, kredi kanalı, beklentiler kanalı ve maliyet kanalı olarak sayılmaktadır.

Faiz Kanalı: Keynesyen görüşe dayalı olan bu kanal, geleneksel para politikası aktarımının temel kanalı olarak kabul edilen bir mekanizmadır (Bernanke ve Getler, 1995). Dünyada pek çok merkez bankasının parasal aktarım süreci faiz oranı aktarım süreci olarak belirtilmektedir. Faiz kanalı, para politikası kararlarındaki değişikliklerin reel faizler üzerinde etkiler meydana getirerek, tüketim ve yatırım harcamaları aracılığıyla toplam hâsıla düzeyini değiştirmeye yönelik bir aktarım süreci olarak tanımlanmaktadır (Erdoğan ve Yıldırım, 2009: 62). Parasal otoritenin gecelik faiz oranlarını değiştirmesi durumunda borçlanmanın marjinal maliyeti de değişmiş olacağı için yatırım harcamaları ile tasarruflar ve ortalama faiz oranında da değişiklikler meydana geleceği için sonuçta borç arz ve talep edenlerin nakit akışları etkilenmektedir. Bu süreç “faiz kanalı” olarak ifade edilmektedir (Kamin vd., 1998: 8). Paracı görüş olarak da nitelendirilen bu geleneksel aktarım kanalı standart IS-LM modeli ile de özdeşleşmiştir.

Varlık Fiyatları Kanalı: Para politikası uygulamaları toplam servet miktarının net değerini değiştireceği için reel ekonomi üzerinde etkiler meydana getirmektedir. Bu kanalın teorik anlamdaki dayanak noktası Modigliani'nin Yaşam Boyu Gelir Hipotezidir (Orhan ve Erdoğan, 2015: 81). Varlık fiyatları kanalı teorisine göre, genişletici bir para politikası öz sermaye fiyatlarının yükselmesine yol açarak yatırımları (Tobin'in q'sı ile) daha çekici hale getirmekte ve toplam talebi arttırmaktadır. Daha yüksek hisse senedi fiyatları, artan serveti beraberinde getirerek tüketimini ve neticede toplam talebi arttırmaktadır (Loayza ve Schmidt-Hebbel, 2002: 5). Merkez bankasının genişleyici politika uygulaması sonucunda hane halkının satın alma gücü artacağı için tüketim harcamaları artarak toplam harcamaları yükseltir ve neticede milli gelirden artış meydana gelmektedir. Sonuçta bu kanal, reel ve finansal varlıkların fiyatlarındaki değişimlerden meydana gelir ve bu fiyat değişimleri de faiz oranlarındaki değişimlerle ilgilidir (Cecchetti, 2006: 622).

Varlık fiyatları kanalları içerisinde; hisse senedi fiyatları kanalı, döviz kuru kanalı ve konut fiyatları kanalları yer almaktadır. Hisse senedi fiyatları kanalını oluşturan önemli bir teori Tobin'in q teorisidir. Buna göre, hisse senedi fiyatları değişince firmaların piyasa değerlerinde değişim meydana geleceği için sonuçta firmaların yatırım düzeyi değişmektedir (Yıldırım ve Mirasedoğlu, 2015: 110). Diğer bir kanal olan döviz kuru kanalı ise Erdoğan ve Yıldırım tarafından şu şekilde açıklanmaktadır; “*daraltıcı bir para politikası uygulanması neticesinde gecelik faiz oranlarında bir artış gerçekleştirilirse bu durum sermaye maliyetini özendirerek ve ulusal paranın değerlendirilmesine neden olarak reel kurun düşmesine ve en nihayetinde reel ekonomi üzerinde etki meydana getirmesine neden olmaktadır*” (Erdoğan ve Yıldırım, 2008: 105). Para politikası değişikliklerinde konut fiyatları üzerinden ekonomi iki farklı şekilde etkilenmektedir. Bunlardan ilki servet etkisini ifade etmektedir ve artan konut fiyatları konut sahiplerinin refah düzeylerine etki etmektedir ve bu etki ile tüketim harcamalarında değişim meydana gelerek netice itibarı ile

toplam talep ve hâsılada değişiklik meydana gelmektedir. İkinci bir etki ise Tobin'in q teorisini ile meydana gelmektedir. Bu çerçevede ise yerine koyma maliyetine nispeten konut fiyatlarında meydana gelen değişim yatırım harcamalarına etki ederek yine neticede toplam talebe ve hâsılaya etki etmektedir (Yıldırım ve Erdoğan, 2014: 20).

Beklenti Kanalı: Bu kanala yönelik yapılan ilk araştırmalar Kydland ve Prescott (1977) ile Barro ve Gordon tarafından ortaya konmuştur. Beklentilerin aktarım sürecinde mühim bir yeri bulunmaktadır ve hedef değişken olarak beklentiler seçilebilmektedir. Sürpriz enflasyonun faydalarını da ele aldıkları çalışmalarında; para politikasındaki beklenmedik genişlemelerin reel ekonomide artışa neden olacağını belirtmişlerdir (Kydland ve Prescott, 1977: 477). Para politikası uygulamalarının reel ekonomiyi ne yönde etkilediği, merkez bankalarının aldıkları ya da alacakları kararların beklentileri nasıl değiştirdiğine bağlı bulunmaktadır. Beklenti yönetiminde etkinliği sağlamayı hedefleyen bir parasal otorite için, politika eylemlerine yönelik beklenen politika hamlelerinin uyumunun yakalanması istenmektedir. İktisadi karar birimleri politika perspektifi hakkında daha net bilgiye sahip oldukları ve parasal otoritenin sinyallerini doğru şekilde yorumlayabildikleri takdirde, politika faizinin gelecekteki şekli hakkında daha doğru tahminlerde bulunabilmektedir (Mohanty ve Turner, 2008: 20). Sonuç olarak şeffaf ve güvenilir olan merkez bankalarının beklentileri etkileyebilme, yönlendirebilme güçleri olabilmektedir.

Zorunlu Karşılıkların Aktarım Kanalları: Zorunlu karşılıkların makroekonomi üzerindeki etkileri enflasyon hedeflemesi çerçevesinde; krediler üzerinde faiz riski ve likidite kanalı ile maliyet kanalları olmak üzere iki kanal ile işlemektedir (Alper ve Tiryaki, 2011: 3; Başçı ve Kara, 2011: 6). Para politikası uygulamalarının arz yönlü etkileri maliyet kanalı olarak ifade edilmektedir (Tillmann, 2008: 2). Maliyet kanalı, merkez bankasının zorunlu karşılıkların değiştirilmesi sonucu banka mevduat ve kredi faizleri arasındaki farkın etkilenmesi ile çalışan bir aktarım kanalıdır (Alper ve Tiryaki, 2011: 4). Faiz riski ve likidite kanalı ise, zorunlu karşılıklardaki değişikliklerin merkez bankası kaynaklarına olan ihtiyacı değiştirerek bankaların kredi arzlarını etkileyerek işleyen bir aktarım kanalıdır.

Paracı görüş olarak da tanımlanan faiz oranı kanalının ve varlık fiyatları kanallarının parasal aktarımdaki rolü hakkında yapılan ampirik çalışmaların bulguları, parasal şokların reel etkileri açıklamada yetersiz olduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle 1980'lerde piyasa aksaklıklarını ele alan teorik görüşler para politikasının reel ekonomi üzerindeki sonuçlarına yoğunlaşmış ve kredi piyasalarına aktarım kanalı olarak yer veren önemli çalışmalar ortaya çıkmıştır. 1980'lerden günümüze kadar para politikasındaki değişikliklerin reel ekonomik aktiviteye yansımada kredi piyasalarının önemini vurgulayan geniş ve kapsamlı bir literatür oluşturulmuştur.

4. Kredi Kanalı

Paracı görüş çerçevesinde ele alınan geleneksel faiz kanalı, ekonomideki büyük dalgalanmaları tam açıklayamadığı için alternatif görüşlerin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Aktarım kanalları konusunda farklı ve son yıllarda büyük ilgi gören bir yaklaşım, kredi kanalıdır. Bernanke ve Gertler kredi kanalını geleneksel aktarım mekanizması için ayrı bağımsız bir kanal olarak düşünmemektedir, bu kanalı daha çok konvansiyonel faiz oranı etkilerini güçlendiren ve yayan bir dizi faktör olarak görmektedirler. Bu nedenle, "kredi kanalı" Bernanke ve Gertler için yanlış bir ifadedir; kredi kanalı, gerçekten bağımsız veya paralel bir kanal değil, bir geliştirme mekanizmasıdır (Bernanke ve Gertler, 1995: 28). "Kredi Görüşü" adı altında aktarılan bu kanal genel olarak Neoklasik olmayan aktarım kanallarıdır ve kredi kanalı birçok alt kanalı içermektedir.

Faiz kanalı tahviller ile kredilerin tam ikame olduğu varsayımına dayanır ve kredileri parasal aktarım sürecine dâhil etmemektedir. Literatürdeki çalışmalar da parasal aktarımın faiz kanalının yanı sıra krediler sayesinde de işleyebileceğine ilişkin araştırmalara yönelmiştir. Netice olarak kredi kanalı ile faiz oranı kanalındaki iki varlıklı yapı kredilerin de eklenmesi ile üç varlıktan oluşan bir aktarım yapısına dönüşmüştür. Kredi kanalı aktarım sürecine yönelik faiz oranlarının önemine vurgu yaparak banka yapıları ile firmaların finansal yapılarına da önem vererek parasal aktarım sürecini açıklamaktadır.

2008 küresel finans krizi ile birlikte, aktarım mekanizmasının yeniden gözden geçirilmesi ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Ayrıca bilanço kanalı ve risk alma kanallarının da daha net anlaşılması gerektiği ortaya çıkmıştır. Bir ekonomik kriz süresince ya da sonrasında, aktarım süreci, hanehalkı ve finansal sektörlerdeki zayıflama nedeni ile bozulabilmektedir. Kredi kanalının ileriki dönemlere ilişkin işleyiş sürecinin anlaşılabilmesi ilgili kararların alınabilmesi için son derece önemlidir (İgan vd., 2013: 4).

Asimetrik bilgi problemi çerçevesinde ele alınan kredi kanalı, finansal piyasaların bu probleminden dolayı düzgün bir şekilde işleyemediği görüşüne dayanarak ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda bankalara bu problemi çözebileceği düşüncesi ile kredi kanalında ayrı bir rol verilmektedir. Kredi kanalı banka kredi kanalı ve bilanço kanalı olmak üzere literatürde iki şekilde yer edinmiştir. Bu iki alt kanala ek olarak ayrıca banka özsermaye kanalı ve ticari kredi kanalı gibi farklı kanallar da literatürde çeşitli araştırmalarda yerini almıştır.

Banka kredi kanalı, para politikası ile bankacılık sektörünün kredi arzını değiştirmesi yoluyla işleyen bir aktarım kanalı olarak tanımlanmaktadır (İnan, 2001: 4). Banka kredi kanalı parasal şokların kredi arzları üzerindeki etkilerini ortaya koyan bir aktarım kanalıdır. Banka kredileri reel ve finansal sektör arasında bir köprü görevi gördüğü için bu sektörler arasındaki ilişki ve bağlantıların analizi; olası bir bankacılık krizinin ekonomide meydana getirebileceği etkileri ortaya koyabilmek açısından büyük önem taşımaktadır. Daraltıcı bir politika uygulaması neticesinde dış finansman

konusunda banka bağımlısı firmalar için kredi hacmi daralmaktadır. Bu durum Şekil 1'deki gibi şematize edilebilir.

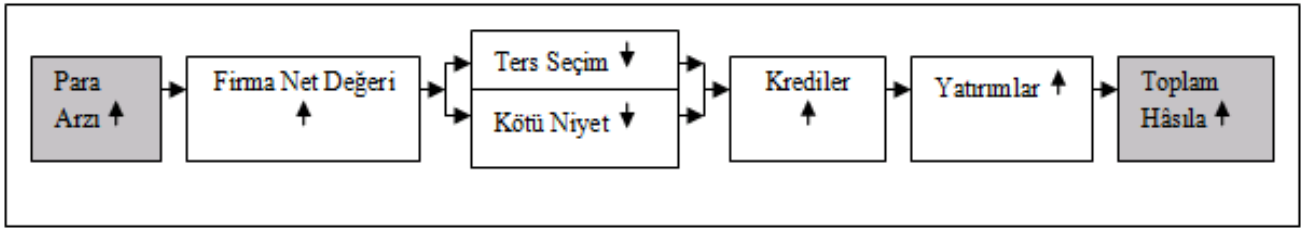
Şekil 1. Banka Kredi Kanalı Aktarım Süreci

Kaynak: Mishkin (2004: 621) ve Norrbin'den (2001: 7) derlenmiştir

Banka bilanço kanalı ise, para politikasındaki değişikliklerin, borçlu firmalar ya da hanehalkının finansal

Şekil 2. Bilanço Kanalı Aktarım Süreci

Kaynak: Mishkin'den (2004: 622) derlenmiştir.

Bilanço kanalı aynı kredi kanalı gibi asimetrik bilgi sorunundan ortaya çıkmaktadır. Bir işletmenin net değeri ne kadar az olursa, bu firmaya kredi verilmesinde ters seçim ve ahlaki tehlike sorunları artmaktadır. Firmaların net değerindeki düşüş, işletme sahiplerinin firmadaki paylarının değerinde bir azalma olduğunu ve bundan dolayı riskli yatırım projelerine girme ihtimallerinde bir artış olduğunu belirttiği için bu düşüş kötü niyet sorunu olasılığını da artırır. Firmalarca riskli yatırım projelerine girilmesi, kredilerin tahsil edilme imkânını azaltacağı için, net işletme değerindeki azalış; kredilerin hacminde ve dolayısıyla da yatırımlarda azalmaya neden olmaktadır (Mishkin, 2004: 622). Sonuç olarak net değerdeki düşüş önce kredi arzında daha sonra yatırımlarda düşüşe sebep olarak reel ekonomiyi etkilemektedir.

5. Uluslararası Kredi Kanalı

Reel ve finansal şokların ülke ekonomileri arasında aktarımı uluslararası bir makroekonomik soru olarak gündeme gelmektedir. Uluslararası bankacılık ilişkileri parasal aktarımlarda özel bir öneme sahip bulunmaktadır. Özellikle kriz dönemlerinde küresel bankaların pek çok ülkede aynı anda kredi arzlarını kısıtladığı ortak finansal şokların önemli bir rolü olmaktadır. Küresel finans kriz sonrası dönem, gelişmiş ülkelerin düşük faizleri dikkate alındığında bankacılık akımlarının gelişmekte olan piyasalara yönlendirildiği özel bir dönem olarak ifade edilmektedir (Başkaya vd., 2017: 15). Küresel bankalar 2008 mali krizinin gelişmekte olan piyasa ekonomilerine aktarılmasında önemli rol oynamıştır.

Kredi görüşüne yönelik çalışmalar literatürde genellikle kapalı ekonomi çerçevesinde ele alınmaktadır. Ancak

pozisyonları üstündeki etkilerini açıklamaya çalışan bir aktarım kanalıdır. Firmaların kredibilitesini etkileyen bir aktarım kanalı olduğu için "geniş kredi kanalı" (broad lending channel) şeklinde de tanımlanmaktadır (Hubbard, 1995: 70 ve Cecchetti, 1995: 85).

Firmaların bilançolarının, hisse senedi fiyatlarının azalan değeri nedeni ile net değerinin de düşmesi durumu bilanço etkisi olarak ifade edilmektedir. Düşen net değer, firmaların net borçlanmalarının azalmasıyla reel etkiler meydana getirmektedir (Norrbin, 2001: 6).

Parasal bir genişlemenin firmaların bilançolarını etkileme mekanizması Şekil 2'deki gibi şematize edilmektedir.

bankaların uluslararası krediler verdiği de yadsınmaz bir gerçektir. Demirgüç-Kunt vd. (1998), yabancı bankaların, ulusal bankacılık sistemi içindeki hisselerini 1995 yılı için çeşitli ülkelerde tabloştürmüşlar ve yabancı bankalardaki varlıkların toplamının, toplam bankalara olan oranını % 11,2 olarak ortaya koymuşlardır.

Bunun yanı sıra Japon bankalarının ABD piyasalarındaki faaliyetleri de Peek ve Rosengren (1997) tarafından incelenmektedir. Bu çalışma Japon banka kredilerindeki azalışın, Japon stok değerlerinde meydana gelen daralmanın uluslararası olarak ABD'ye aktarıldığı hipotezini doğrulamaktadır. Özellikle, Japon bankalarının ABD şubelerinin ana şirketlerinin sermaye pozisyonlarındaki düşüşler sırasında kredileri azalttığını ortaya konmuştur. (Peek ve Rosengren, 1997: 495). Bu çerçevedeki küresel bankacılık faaliyetleri kredi kanalının açık ekonomi kapsamında da incelenmesi gerektiğini ifade etmektedir. Bankacılık ve finansal sistemdeki artan küreselleşme ile ekonomideki kurumsal özellikler, bankacılık sistemi ile diğer ülkelere iç şokların aktarılması için uygun bir çerçeve oluşturmaktadır. Peek ve Rosengren'in (1997) Japon bankaları için ortaya koyduğu bu temel sonuç için dört temel çıkarım yapılmaktadır;

- Bankaların, büyük çaplı hisseleri bu bankaları borsadaki gerilemelere karşı duyarlı hale getirmektedir.
- Sermaye gereksinimlerinin güçlendirilmesi; banka bilanço yönetiminin banka stoklarının değerinde meydana gelen değişikliklere daha duyarlı hale getirmektedir. Bu durum, bankacılık sektörünün

kredi arzındaki düşüşlerle birlikte hisse senedi fiyat şokunun diğer ülkelere aktarılmasını sağlamaktadır.

- (iii) Banka-firma kredilendirme ilişkilerinin güçlü olması, bankaların kredilerini uzun vadeli yerli müşterilere indirgemesine neden olmaktadır.
- (iv) Bankacılık sisteminin uluslararası varlığı, bankaların varlıklarını ve yurtdışı kredi sağlamalarını önemli ölçüde değiştirerek, yerli firmaları dış şoklardan uzaklaştırmaktadır.

Rus borçlarını uluslararası bankalara bir likidite şoku olduğunu kabul ederek, bu şokun Peru bankalarının borç verme üzerindeki etkisini analiz eden Schnabl (2012), likidite şokunun iki şart altında uluslararası kredilendirmeyi etkilediğini belirtmektedir. Bu iki koşul (Schnabl, 2012: 899);

- (i) Bankaların diğer finans kaynaklarına erişerek şoku telafi edememeleri,
- (ii) Firmaların bankaları değiştirerek veya başka bir yerden borç alarak şoku telafi edememesidir.

Suzuki'de (2008) Peek ve Rosengren'nin (1997) çalışmasındaki benzer (ABD piyasalarında faaliyet gösteren Japon bankalarına odaklanan benzer) bir hipotezi test etmektedir. Peek ve Rosengren'in (1997) varsayımı, Japonya kaynaklı dışsal şokların ABD bankacılık piyasasında borç verilebilir fonları azaltmasıdır. Bu hipotez, ABD bankacılık piyasasında faaliyet gösteren Japon bankalarının bilançolarına ilişkin panel verileri ile test edilmiştir. Suzuki'nin çalışması ile uluslararası kredi görüşünü önermiştir. Avustralya ve Yeni Zelanda için yaptığı bu çalışmada; A ve N olarak iki ülke olduğunu varsaymıştır. A'daki bankaların N'deki bankacılık piyasasına hâkim olduğu ifade ederek, A ülkesindeki parasal sıkılaştırmanın bu ülkedeki kredi verilebilir fonları kısacağını belirtmiş ve açık bir ekonomi durumunda N ülkesinden A ülkesine bankalardaki fonların yeniden tahsis edilebileceğini ortaya koymuştur. Sonuç olarak, N ülkesinde borç verilebilir fonlarda azalma meydana gelmesiyle, bu ülkedeki bankalara finansman açısından bağımlı olan borçluların harcamalarında azalma olmaktadır (Suzuki, 2008: 397). Suzuki çalışmasında bu gerekçenin uluslararası kredi görünümüne yol açtığını belirtmektedir.

Suzuki (2008), Avustralya'da parasal sıkılaştırmanın ardından Yeni Zelanda'da reel GSYİH'nin düştüğünü ortaya koymaktadır ve Yeni Zelanda'da reel GSYİH'nin azalması iki yoruma sahip bulunmaktadır (Suzuki, 2008: 404);

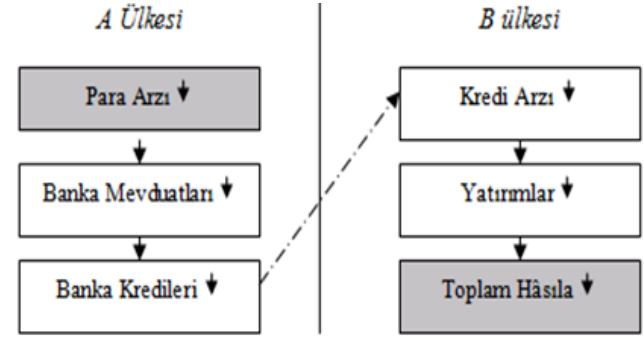
- (i) Kredi arz eğrisinin sola kayması, bankaya bağımlı borçluların Yeni Zelanda'daki harcamaları azaltmaya zorlamasıdır. Bu uluslararası kredi görünümü ile tutarlıdır.
- (ii) Parasal daralmanın Avustralya'daki toplam talebi azaltması ve böylece Yeni Zelanda'dan Avustralya'ya net ihracatın azalmasıdır.

Bu, Avustralya para politikası şokunun Yeni Zelanda'nın reel ekonomisini etkilediği başka bir aktarım mekanizmasının varlığına işaret etmektedir. Birden fazla para politikası kanalı etkin olabileceği için ikinci yorum bile uluslararası kredi kanalını inkar etmemektedir.

Bu kanal, "bir ülkede meydana gelen parasal şokların, iki ülke arasında bankaların kredi fonlarının yeniden dağıtım yolu ile bir diğerine aktarılması" şeklinde tanımlanmaktadır (Suzuki, 2008: 397). Uluslararası kredi kanalı, ABD gibi güçlü ekonomiye sahip olan bir ülkedeki parasal otoritenin faiz oranı değişiklikleri gibi uyguladığı para politikası değişikliklerinin öteki ülkelerdeki faiz oranları üstünden kredi arzını etkileyişini inceleyen bir kanaldır.

Uluslararası kredi kanalının işleyiş sürecini açık ekonomi varsayımı ile A ve B olmak üzere iki ülke varsayımı altında Şekil 3'deki gibi şematize edilebilir.

Şekil 3. Uluslararası Kredi Kanalı Aktarım Süreci

Şekilde görüldüğü gibi bir ülkede (A ülkesi) meydana gelen parasal daralma, başka bir ülkede (B ülkesi) kredi arzını düşürerek toplam hâsılaya etki etmektedir.

Kısacası, özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki bankalar, finansal sistemin önemli bir unsuru olarak kabul edilir ve kredi arzları ile makro büyüklükleri etkilerler. Bu anlamda para politikası uygulamaları sonucunda bankaların kredi hacimlerinde meydana gelen sınırlamalar ya da genişlemeler aynı doğrultuda yatırım harcamaları ile tüketim harcamalarını etkileyerek reel ekonomiye yansımaktadır.

6. Literatürde Uluslararası Kredi Kanalına Yönelik Araştırmalar

Para politikası aktarım kanallarını açıklamaya yönelik pek çok çalışma bulunmaktadır. Özellikle son yıllarda, kredi piyasalarının ve özellikle bankaların rolüne dikkat çeken çalışmaların sayısı oldukça artmıştır. Bir yandan, asimetric bilgi sorunu çerçevesinde finansal sözleşmelerdeki son gelişmelere dayanan kuramsal literatür gelişirken (Batthacharya ve Takhor, 1993; Bernanke, 1993), öte yandan para politikasının etkinliğini analiz amaçlı yapılan ampirik araştırmalar, özellikle banka kredileri olmak üzere finansal değişkenleri giderek daha fazla inceleme altına almıştır.

Bankaların para politikasının aktarılmasında rol oynadığı konusunda literatürde yaygın bir anlaşma söz konusu olsa da, bankaların oynadığı kesin rol konusunda ciddi tartışmalar yaşanmaktadır. Çeşitli teorik ve ampirik araştırmalarda, parasal şokların reel verilere aktarılması için kredi kanalında faizler yeniden gündeme getirilmiştir. Çeşitli araştırmalar, merkez bankası eylemlerinin, kısmen kredi arzında kaymalar yaratarak, hâsılayı etkilediğini vurgulamaktadır. Aksine, aktarım mekanizmasının geleneksel Keynesyen analizi, kredi arz şokundan söz etmemektedir.

Uluslararası kredi kanalına yönelik bazı önemli çalışmalar aşağıda belirtilmiştir.

Peek ve Rosengren (1997), Japon hisse senedi fiyatlarındaki keskin düşüşün ABD'nin Japon ana banka şubeleri aracılığıyla ABD'ye aktarılmasının ne kadar önemli olduğunu araştırmak için ABD bankacılık verilerini, ABD'deki Japon banka kredileme işlemlerinin büyüklüğü sayesinde kullanarak uluslararası aktarım mekanizmasında finansal şokların etkisi incelemiştir. ABD kredi talebinden bağımsız olarak ABD banka kredilerinde meydana gelen bir arz şokunun; Japon borsalarındaki düşüşle bağlantılı olarak, ABD'deki ekonomik ve istatistikî açıdan önemli olan Japon bankalarının borç vermede bir azalmaya yol açtığını ortaya koymuşlardır. Japon hisse senedi fiyatlarındaki beklenmedik dalgalanmalar iç mali şoklar iken, Japon ekonomisinin benzersiz kurumsal özellikleri, Japon bankacılık sisteminin davranışı yoluyla bu tür şokların diğer ülkelere aktarılması için özellikle uygun bir çerçeve oluşturmuştur. Araştırmadan çıkan temel sonuç; risk bazlı sermaye oranı 1 puan düşünce; ABD şubelerindeki toplam krediler yaklaşık % 6'lık (yıllık bazda) bir düşüş yaşar ve bu da istatistiksel olarak önemli bir azalmadır.

De Bondt (1998), Avrupa ülkelerindeki kredi kanalının kanıtlarını test etmek için ayrıştırılmış banka verilerini ilk kullanan ilk çalışmadır. 1990-1995 dönemi için, 6 Avrupa ülkesini banka düzeyinde panel veri yöntemi ile incelemiştir. İncelenen dönemde, para politikasının duruşundaki değişimlere (kısa vadeli faiz oranları) tepki gösteren farklı özelliklere sahip Avrupa bankalarının (bilanço büyüklüğü ve likidite açısından) önemli farklılıkları olup olmadığını test etmektedir. Çalışmasının bulgularına göre Hollanda, Belçika ve Almanya'da banka kredi kanalı güçlü şekilde işlerken; İngiltere, Fransa ve İtalya'da banka kredi ve bilanço kanallarının işlememektedir.

Bacchetta ve Ballabriga (2000), 13 Avrupa ülkesi ve ABD'ye yönelik olarak VAR modeli ile parasal bir sıkılaşma karşısında banka kredilerinin verdiği tepkileri ölçmüşlerdir. Banka kredi kanalını; sanayi üretim ve tüketici endeksi ile kısa dönem faiz oranı ve banka mevduatları, banka kredileri, banka rezervleri gibi değişkenlerini ele alarak incelemiştir. Sonuç olarak para politikası uygulamalarının banka kredilerinin arzını etkilediğini ortaya koymuşlardır. Çalışmalarının bulguları, banka kredilerinin rolünün aktarım mekanizmasında önemli olduğu

yönündedir. Krediler ile hâsılanın para politikası değişimlerine karşı tepkilerinin eşanlı olmaya yatkın olduğunu ortaya koymuşlardır. Çoğu Avrupa ekonomisinin bilanço kalemlerinin parasal bir sıkılaşmaya, ABD ekonomisi ile eş tepkiler verdiği, banka mevduatlarının kısa vadede kredilere oranla daha çok düştüğü fakat orta vadede banka kredilerindeki azalışın mevduattaki azalıştan daha güçlü olduğu çalışmalarının bulguları arasındadır.

Dedola ve Lippi (2000), 5 OECD ülkesine yönelik 1975-1997 arası dönemde imalat sektörüne ait aylık verileri yapısal VAR analizi ile incelemiştir. Araştırma bulgularına göre, incelenen ülkelerde kredi kanalı, para politikası uygulamalarının etkilerini açıklayan etkili bir değişkendir.

Ehrmann vd. (2001), iki farklı veri kümesine yönelik, banka mikro verileri ile ortaya koydukları çalışmalarının bulgularına göre, banka kredilerinin sıkılaştırıcı bir para politikasından sonra hem Euro bölgesinde hem de ulusal düzeyde daraldığı görülmektedir. Para politikası uygulamalarına karşı bankaların tepkisinin likiditeye bağlı olarak değiştiğini ortaya koymuşlar, düşük likiditeye sahip bankaların para politika değişikliklerine daha güçlü yanıt verdiğini belirtmişlerdir.

Altunbaş, Fazylov ve Molyneux (2002), Avrupa'da banka kredisi kanalıyla ilgili kanıtları incelemek için banka kredilerinin 1991 ve 1999 yılları arasındaki para politikası duruşundaki değişimlere olan tepkisini tahmin etmek için banka bilanço verilerini kullanmışlardır. Avrupa Parasal Birliği'ne üye olan 11 ülkede panel veri yöntemini ile banka kredi kanalının etkinliğini incelemiştir. Bankalar aktif büyüklükleri ve sermaye güçlerine göre gruplandırılarak, bu iki unsurun banka kredi kanalının işleyişinde önemli bir etken olup olmadığını ortaya koymaya çalışmışlardır. Sonuç olarak, düşük sermayeli bankaların, para politikası değişikliklerinden daha çok etkilendiğini belirlemişlerdir. Ele aldıkları ülkeler içerisinde banka kredi kanalının yalnızca İtalya ve İspanya'da işlediği ortaya konmuş, Avrupa Parasal Birliği'ne üye olan daha küçük ülkelerdeki sermayesi düşük olan bankalarda kredi kanalının daha etkin işlediği belirtilmiştir.

Safaei ve Cameron (2003), Orta ve Doğu Avrupa ülkelerine yönelik olarak, 1998-2006 arası dönemde, banka verilerini ele aldıkları çalışmalarında VAR yöntemini kullanmışlardır. Banka kredi kanalının etkinliğini araştırmışlardır ve çalışmalarının bulgularına göre, sıkı para politikası sonucu banka kredi miktarındaki değişiklikler bankaların karakteristik yapılarına göre değişiklik göstermekte ve küçük ölçekteki bankalar politika değişikliklerinden daha fazla etkilenebilir.

Pizarro-Barcelo (2003), Avrupa Birliğine üye ülkelere yönelik yaptığı çalışmada, farklı finansal yapılarının banka kredi kanalı üzerindeki etkisini VAR yöntemi kullanarak incelemiştir. Araştırma bulgularına göre, farklı finansal yapılar sayesinde aktarım mekanizmasının etkilerinde ülkeler arasında farklılaşmalar ortaya çıkmıştır. Para politikasındaki değişiklikler, Almanya'nın üretim

üzerindeki nispeten daha büyük bir etkiyi ortaya koymuş, İngiltere ve İtalya ekonomilerindeki etkinin nispeten daha küçük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

De Bondt (2004), Euro bölgesinde kurumsal tahvil piyasası verilerini ele aldığı çalışmada VAR modelini kullanarak bilanço kanalının etkinliğini araştırmış ve yüksek enflasyon dönemlerindeki sıkı para politikasının bilanço kanalını etkilediğini ortaya koymuştur. Sıkı para politikası faizleri yükselteceği için kısa vadeli faizlerle borçlanan firmalarda nakit akımları olumsuz etkilenecek ve kredibiliteleri düşecektir. Sonuç olarak dış finansman primi yükselerek, reel ekonomide olumsuz sonuçlar meydana gelir.

Ferreira (2007), Avrupa Parasal Birliği üyesi ülkelerde kredi kanalının etkinliğini incelediği çalışmada, 1990- 2002 döneminde, panel data yöntemini kullanarak, banka performansının önemini ortaya koymaya çalışmıştır. Çalışmanın bulgularına göre; kredi kanalının parasal aktarımın temel bir kanalı olduğunu belirtmiştir.

Suzuki (2008), Yeni Zelanda, ABD ve Avusturya'ya yönelik incelediği değişkenler ile 1988–2005 döneminde VAR modeli ile; Avustralya'da oluşan parasal bir şokun ABD'yi, Yeni Zelanda' da oluşan bir şokun ise ABD ile Avustralya'yı eş zamanlı olarak etkilemediğini varsayarak incelemiştir. Çalışmanın sonucunda uluslararası kredi kanalının geçerli olduğunu belirtmiştir. Önemli ve sağlam bir bulgu, Avustralya'daki parasal daralmanın ardından kredilerin arzının Yeni Zelanda'da değişmesidir. Avustralya'da parasal sıkılaştırmanın ardından Yeni Zelanda'da reel GSYİH'nın düştüğünü ortaya koymuştur. Avustralya'da parasal daralma, Yeni Zelanda'da kredilerin arz şeklini değiştirmektedir. Bu, Avustralya para politikasının Yeni Zelanda'nın reel ekonomisini etkilediğini göstermektedir.

Schnabl (2012), 1998'deki Rus borçlarını uluslararası bankalara olumsuz bir likidite şoku olarak yorumlayarak, Peru'daki banka kredileri üzerindeki etkisini analiz etmiştir. Gelişmekte olan piyasalarda banka likidite şoklarının uluslararası aktarımını incelediği çalışmasının sonuçları; uluslararası bankaların ülkelere likidite şoku aktardığı ve olumsuz likidite şoklarının etkilenen ülkelerde banka kredilerini azalttığını göstermektedir. Bu çalışmada, bankaların likidite şoklarının ülkeler arasında geçişini analiz edilmiştir. Sonuçlar, bir ülkeden başka bir ülkeye uzanan bir likidite şokunun aktarımı sağladığı yönündedir. Aktarım kanalı bankalar arasında uluslararası kredi verme yoluyla gerçekleşmektedir. Araştırma bulguları, uluslararası bankalar arasındaki kredilendirmenin banka likidite şokları için bir aktarım kanalı oluşturduğunu göstermektedir.

Passamani ve Tamborini (2013), Euro'ya geçiş döneminden öncesini ve geçiş sonrası banka kredi kanalının etkinliğini ele aldıkları çalışmalarında, Johansen-Juselius CVAR yöntemi ile İtalya ve Almanya için Euro'ya kıyasla karşılaştırılmasını sağlamıştır. Sonuç olarak, banka kredi kanalının hem Euro dönemi öncesi hem de Euro'ya geçiş sonrasında etkili bir şekilde işlediği bulgusuna ulaşılmıştır.

Ciccarelli, Maddaloni ve Peydro (2010), 2002–2009 arası dönemde 12 ülkeye yönelik verileri VAR analizi metodu ile incelemişlerdir. Araştırmalarının sonucunda ise, kredi kanalının hanehalkı, firma ve banka bilançolarını etkilediği belirtilmiştir. Ayrıca para politikasının etkinliği artırdığı ve kredi kanalının bilanço kanalından daha etkin olduğu ortaya konmuştur.

Yıldırım (2013); Avrupa Parasal Birliği'ne üye 12 ülkenin parasal aktarım mekanizmasının banka kredi kanalının etkinliğini ekonomik entegrasyon çerçevesinde, 2003–2010 dönemi için yıllık verilerle analiz eden çalışmada para politikası faiz oranlarının kredi hacminde anlamlı bir etkisinin bulunmadığını ortaya koymuştur. Banka kredi kanalının incelenen dönemde etkinliğini kaybettiği belirlenmiştir.

Choi (2018), ABD'deki finansal belirsizlik şoklarının gelişmekte olan piyasa ekonomilerine olan etkilerini uluslararası kredi kanalı çerçevesinde incelediği çalışmada, VIX'deki artışla ölçülen ABD mali belirsizlik şoklarının, son yirmi yılda ABD'de çıktıda önemli bir etki yaratmadan gelişmekte olan piyasa ekonomilerinin çıktısı üzerinde önemli bir etkisi olduğunu ortaya koymuştur. Bir denge modelinden türetilen yapısal vektör otoregresyonları (VAR), 18 gelişmekte olan ülkeden elde edilen veriler kullanılarak 1994–2013 dönemi için analiz edilmiştir. Sonuç olarak, gelişmekte olan ekonomilerde borçlanma konusundaki daha sıkı kısıtlamalar, yatırımda düşüşe yol açmakta, bu da sektörel bağlantılar yoluyla toplam üretimde reel bir değer kaybı ve düşüşe yol açmaktadır.

Finans şirketlerinin sistemin şoklarını piyasalar arasında aktarıp aktarmadığı ve böyle bir şokun reel ekonomik aktiviteyi etkileyip etkilemediği önemli bir finansal sorundur. Finansal sistemleri dışa açık olan ekonomiler açısından parasal aktarımın kredi kanalı daha komplike bir yapıdadır ve bu yapı, bankacılık sektörü ile finansal sistemin yapısına bağlı olarak çalışan bir süreç olmasından ötürü literatürdeki araştırmaların çeşitli ülkeler bağlamında yorum ayrılıkları yaşaması doğal bir sonuçtur. Aktarıma yönelik olarak yapılan çeşitli çalışmalar aynı ülkeleri ele alsalar dahi farklı sonuçlar ortaya koyabilmektedirler. Aktarım mekanizmasındaki yorumsal farklılıklar buna neden olabilmektedir. Bu yorum farklılıkları ise ampirik analizlerde ele alınan değişkenlerin farklı olmasına yol açarak çalışmaların sonuçlarını farklılaştırmaktadır.

7. Sonuç ve Değerlendirme

Para politikası karar organlarının sorumluluğunun büyüklüğü dikkate alındığında, parasal şokların aktarım mekanizmalarını, para politikasının uygun şekilde yürütülmesini, etkilerin reel ekonomi üzerindeki etkisini ve yoğunluğunu anlamak son derece önemlidir. Parasal şokların etkilerini açıklayan literatüre göre para politikası, reel ekonomi üzerinde (finansal krizler sırasında bile), sürekli çeşitlilik gösteren ve aynı anda hareket eden çeşitli kanallar vasıtasıyla önemli bir etkiye sahiptir. Parasal şokların aktarım kanallarının rekabet ve etkin piyasalar

açısından ekonomiye aktarımını göz önüne alırsak, faiz ve varlık fiyatları kanallarına önem verilmektedir. Bunun yerine, piyasa kusurlarının varlığı halinde kredi kanalına öncelik verildiği görülmektedir.

Banka kredi kanalı, para otoritesinin politika uygulamalarıyla reel ekonomiyi yönlendirdiği önemli araçlardan biridir. Bu çalışma uluslararası kredi görüşünü önermektedir: Bir ülkede ortaya çıkan para politikası şoku, bankaların borçlandırılabilir fonların yeniden tahsis edilmesi yoluyla bir diğere iletilmektedir.

Mali sistemdeki son değişiklikler, aktarım mekanizmasının niteliğini belirleme ihtiyacını artırmış, kredi kanalının gücünü ölçmeye yönelik yapılan çalışmalar genellikle FED'in reel ekonomiyi kredi verme kanalıyla etkileme kabiliyetinin zaman içinde azaldığını göstermiştir. Bu durum ise genellikle bankaların kredi fonları yükseltme maliyetini düşüren ve para politikasından izole eden finansal yeniliklere bağlanarak açıklanmıştır. Kredi kanalının reel ekonomiyi etkileyen temel kanal olması durumunda, para politikasının gelecekte ekonomi üzerinde daha küçük bir etkisi olacağı belirtilmiştir.

Merkez bankalarının etkisinde olan kısa vadeli faizlerdeki değişimler, bankaların kredi faizlerine yansıdığı ölçüde reel ekonomide yansımalar meydana getirmektedir. Merkez bankaları araç çeşitliliğine yönelerek kredi kanalını etkileyebileceği yapılar oluşturmaları gerekmektedir.

1990'larda çeşitli çalışmalar banka kredisi kanalının varlığını test etmeye çalışmıştır. Bunlar, ABD başta olmak üzere, tipik olarak, banka kredisi ve diğer varlık ve mevduat kategorilerinin, federal fon oranındaki değişikliklerle birlikte para politikası duruşundaki değişikliklere verdiği tepkiyi araştırmıştır. Ayrıca yapılan çalışmalar, para politikasının bankalar için farklı bir etkiye sahip olup olmadığını da araştırmaktadır: Farklı aktif büyüklüğü (Kashyap ve Stein, 1995); varlık büyüklüğü ve likidite (Kashyap ve Stein, 1997); varlık büyüklüğü ve sermaye gücü (Kishan ve Opiela, 2000). Bütün bu çalışmalar banka kredisi kanalının bulunduğunu ve bunun esas olarak küçük bankalar aracılığıyla iletildiğini ortaya koymaktadır. Banka kredi kanalı da, bu küçük bankalar nispeten likit olmayan ya da düşük sermaye yapısına sahip olduğunda güçlendirilmektedir. Kısaca bulgular, küçük bilanço kısıtlı bankalar için bir banka kredisi kanalının mevcut olduğunu güçlü bir şekilde göstermektedir.

İncelenen literatürdeki ampirik araştırmaların bulgularına göre;

- (i) Banka kredilerinde meydana gelen arz şokları, diğer ülkelerdeki banka kredilerinde bir azalmaya yol açmaktadır.
- (ii) Çoğu Avrupa ekonomisinin bilanço kalemleri parasal bir daralmaya, ABD ekonomisi ile eş tepkiler vermektedir, banka mevduatları kısa vadede kredilere oranla daha çok düşmektedir fakat orta

vadede banka kredilerindeki azalış mevduattaki azalıştan daha güçlü olmaktadır.

- (iii) İncelenen pek çok ülkede kredi kanalı, para politikası uygulamalarının etkilerini açıklayan etkili bir değişkendir.
- (iv) Banka kredilerinin daraltıcı bir para politikasından sonra hem Euro bölgesinde hem de ulusal düzeyde daraldığı görülmektedir.
- (v) Sıkı para politikası sonucu banka kredi miktarındaki değişiklikler bankaların karakteristik yapılarına göre değişiklik göstermekte ve küçük ölçekteki bankalar politika değişikliklerinden daha fazla etkilenmektedir.
- (vi) Farklı finansal yapılar sayesinde aktarım mekanizmasının etkilerinde ülkeler arasında farklılaşmalar ortaya çıkmaktadır.
- (vii) Uluslararası bankalar ülkelerine likidite şoku aktarmaktadır ve olumsuz likidite şokları etkilenen ülkelerde banka kredilerini azaltmaktadır.

Özetle, uluslararası kredi görünümü pek çok araştırma tarafından güçlü bir şekilde desteklenmektedir ve bu kanal parasal aktarımın temel bir kanalıdır. Uluslararası kredi kanalına yönelik yapılan araştırmalar bu kanalı tam olarak açıklamada yetersiz kalmaktadır ve kredi kanalının bu anlamda farklı araştırmalarla desteklenmesine ihtiyaç bulunmaktadır.

Kaynakça

- Alper, K., & Tiryaki, T. (2011). Zorunlu karşılıkların para politikasındaki yeri. *TCMB Ekonomi Notları*, 8, 1-10.
- Altunbaş, Y., Fazylov, O., & Molyneux, P. (2002). Evidence on the bank lending channel in Europe. *Journal of Banking & Finance*, 26(11), 2093-2110.
- Bacchetta, P., & Ballabriga, F. (2000). The impact of monetary policy and banks' balance sheets: some international evidence. *Applied Financial Economics*, 10(1), 15-26.
- Başçı, E., & Kara, H. (2011). *Finansal istikrar ve para politikası*. TCMB Çalışma Tebliği, Tebliğ No: 11-08, 1-21.
- Baskaya, Y. S., Di Giovanni, J., Kalemli-Özcan, Ş., Peydró, J. L., & Ulu, M. F. (2017). Capital flows and the international credit channel. *Journal of International Economics*, 108, 15-22.
- Bernanke, B. S. (1993). Credit in the Macroeconomy. *Quarterly Review-Federal Reserve Bank of New York*, 18, 50-50.
- Bernanke, B. S., & Gertler, M. (1995). Inside the black box: the credit channel of monetary policy transmission. *Journal of Economic Perspectives*, 9(4), 27-48.

- Bhattacharya, S., & Thakor, A. V. (1993). Contemporary banking theory. *Journal of financial Intermediation*, 3(1), 2-50.
- Bocutoğlu, E. (2014). *Makro İktisat: Teoriler ve Politikalar*. Bursa: Ekin Yayınevi.
- Cecchetti, S. G. (1995). Distinguishing theories of the monetary transmission mechanism. *Review-Federal Reserve Bank of Saint Louis*, 77(3), 83-83.
- Cecchetti, S. G. (1999). Legal structure, financial structure, and the monetary policy transmission mechanism. *Fed Reserve Bank of New York Economic Policy Review*, 5(2), 9-28.
- Cecchetti, S. G. (2006). *Money Banking and Financial Markets*. New York: McGraw-Hill Education.
- Choi, S. (2018). The impact of US financial uncertainty shocks on emerging market economies: an international credit channel. *Open Economies Review*, 29(1), 89-118.
- Ciccarelli, M., Maddaloni, A., & Peydró, J. L. (2010). *Trusting the bankers: A new look at the credit channel of monetary policy*. European Central Bank Working Paper Series. WP No. 1228. (Accessed on 20.05.2018), <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpwps/ecbwp1228.pdf>
- Çiçek, M. (2005). Türkiye’de Parasal Aktarım Mekanizması: VAR (Vektör Otoregrasyonu) Yaklaşımıyla Bir Analiz. *İktisat İşletme ve Finans*, 20(233), 82-105.
- De Bondt, G. J. (1998). *Credit channels in Europe: Bank level panel data analyses*. De Nederlandsche Bank Research Memorandum Wo&E, No: 543/9813. (Accessed on 20.05.2018), https://www.dnb.nl/en/binaries/wo0543_tcm47-145884.pdf
- De Bondt, G. J. (2004). The balance sheet channel of monetary policy: first empirical evidence for the euro area corporate bond market. *International Journal of Finance & Economics*, 9(3), 219-228.
- Dedola, L., & Lippi, F. (2005). The monetary transmission mechanism: evidence from the industries of five OECD countries. (Accessed on 20.05.2018), <http://fmwww.bc.edu/RePEc/es2000/1833.pdf>
- Demirgüç-Kunt, A., Levine, R., & Min, H. G. (1998). Opening to foreign banks: Issues of stability, efficiency, and growth. In: Allan Meltzer (Ed.), *The implications of globalization of world financial markets*, 83-115. Seoul, Korea: Bank of Korea.
- Ehrmann, M., Gambacorta, L., Martinez-Pages, J., Sevestre, P., & Worms, A. (2001). *Financial systems and the role of banks in monetary policy transmission in the Euro area*, European Central Bank Working Paper Series, WP No: 105.
- Erdoğan, S., & Yıldırım, D. Ç. (2008). Türkiye’de döviz kuru kanalının işleyişi: VAR modeli ile bir analiz. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 39, 94-108.
- Erdoğan, S., & Yıldırım, D. Ç. (2009). Türkiye’de Faiz Kanalı ile Parasal Aktarım Mekanizması. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 4(2), 57-72.
- Erdoğan, S., & Yıldırım, D. Ç. (2014). Parasal aktarım mekanizması konut fiyatları kanalı üzerine ampirik bir analiz. *The Journal of Social Sciences Research*, 23, 19-32.
- Ferreira, C. (2007). The bank lending channel transmission of monetary policy in the emu: a case study of Portugal. *European Journal of Finance*, 13(2), 181-193.
- Hubbard, R. G. (1995). Is there a credit channel for monetary policy. *Federal Reserve Bank of St. Louis Review*, May-June 1995, 63-77.
- Igan, D., Kabundi, A., De Simone, F. N., & Tamirisa, N. (2013). *Monetary policy and balance sheets*. IMF Working Paper, WP/13/158. (Accessed on 20.05.2018), <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2013/wp13158.pdf>
- İnan, E. A. (2001). Parasal Aktarım Mekanizması Kredi Kanalı ve Türkiye. *Bankacılar Dergisi*, 39, 3-19.
- Kamin, S., Turner, P., & Van Ouden, J. (1998). The transmission mechanism of monetary policy in emerging market economies: an overview. Bank for International Settlements, BIS Papers No: 3, 4-64.
- Kashyap, A. K., & Stein, J. C. (1995). The impact of monetary policy on bank balance sheets. In: *Carnegie-Rochester Conference Series on Public Policy* (Vol. 42, pp. 151-195). North-Holland.
- Kashyap, A. K., & Stein, J. C. (1997). The role of banks in monetary policy: A survey with implications for the European monetary union. *Economic Perspectives-Federal Reserve Bank of Chicago*, 21, 2-18.
- Kishan, R. P., & Opiela, T. P. (2000). Bank size, bank capital, and the bank lending channel. *Journal of Money, Credit & Banking*, 32(1), 121-121.
- Kydland, F. E., & Prescott, E. C. (1977). Rules rather than discretion: The inconsistency of optimal plans. *Journal of political economy*, 85(3), 473-491.
- Loayza, N., & Schmidt-Hebbel, K. (2002). Monetary policy functions and transmission mechanisms: an overview. In: Loayza, Norman & Klaus Schmidt-Hebbel (Ed.), *Monetary Policy: Rules and Transmission Mechanisms*, 1-20. Chile: Central Bank of Chile.
- Mishkin, F. S. (1996). *The channels of monetary transmission: lessons for monetary policy*. National Bureau of Economic Research. (No. w5464), 2-15.

- Mishkin, F. S. (2004). *The economics of money, banking, and financial markets*. Boston, Pearson: Addison Wesley.
- Mohanty, M., & Turner, P. (2008). Transmission Mechanisms for Monetary Policy in Emerging Market Economies. *Bank for International Settlements*, 35, 1-59.
- Norrbin, S. (2000). *What Have We Learned from Empirical Tests of the Monetary Transmission Effect*. Sveriges Riksbank Working Paper Series, WP No: 121. (Accessed on 20.05.2018), <https://pdfs.semanticscholar.org/de24/bb62e8ffc8180aabf5462a3e04e1b855e7b.pdf>
- Orhan, Z. O., & Erdoğan, S. (2015). *Para Politikası*. Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Passamani, G., & Tamborini, R. (2013). Monetary policy through the 'credit-cost channel': Italy and Germany pre-and post-EMU. *Applied Economics*, 45(29), 4095-4113.
- Paya, M. (2013). *Para Teorisi ve Para Politikası*. İstanbul: Türkmen Kitabevi.
- Peek, J., & Rosengren, E. S. (1997). The international transmission of financial shocks: The case of Japan. *The American Economic Review*, 87(4), 495-505.
- Pizarro-Barceló, R. (2003). The Bank Credit Channel and the Asymmetric Effects of Monetary Policy in the Euro Area. In: *IIIemes Journees D'Estudes Jean Monet*, University Montesquieu Bordeaux IV, 18-19 June.
- Safaei, J., & Cameron, N. E. (2003). Credit channel and credit shocks in Canadian macrodynamics-a structural VAR approach. *Applied Financial Economics*, 13(4), 267-277.
- Schnabl, P. (2012). The international transmission of bank liquidity shocks: Evidence from an emerging market. *The Journal of Finance*, 67(3), 897-932.
- Suzuki, T. (2008). International credit channel of monetary policy: An empirical note. *Australian Economic Papers*, 47(4), 396-407. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8454.2008.00357.x>
- Taylor, J. B. (1995). The monetary transmission mechanism: an empirical framework. *Journal of Economic Perspectives*, 9(4), 11-26.
- Tillmann, P. (2008). Do interest rates drive inflation dynamics? An analysis of the cost channel of monetary transmission. *Journal of Economic dynamics and Control*, 32(9), 2723-2744.
- Yıldırım, D. Ç. (2013). The effectiveness of the credit channel in the Eurozone. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6(7), 1251-1264.
- Yıldırım, D. Ç., & Erdoğan, S., (2014). Parasal aktarım mekanizması konut fiyatları kanalı üzerine ampirik bir analiz. *The Journal of Social Sciences Research*, 23, 19-32.
- Yıldırım, D. Ç., & Mirasedoğlu, M. U. (2015). Aktarım Mekanizmasının Hisse Senedi Fiyatları Kanalına Etkinliğine İlişkin Bir Analiz. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(2), 105-126.

Balkan Journal of Social Sciences

BJSS

Yıl/Year: 2019 • Cilt/Volume: 8 • Sayı/Number: 15

Yazım Kuralları

Balkan Sosyal Bilimler Dergisi [BJSS; Balkan Journal of Social Sciences], Ocak ve Temmuz sayısı olmak üzere yılda iki defa düzenli olarak yayımlanmaktadır. Derginin asıl amacı sosyal bilimler alanında nitelikli akademik çalışmaların yayımlanmasına katkı yapmaktır.

Dergide yayımlanan makaleler yazı işlerinin izni olmaksızın başka hiçbir yerde yayımlanamaz veya bildiri olarak sunulamaz. Kısmen veya tamamen yayımlanan makaleler kaynak gösterilmeden hiçbir yerde kullanılamaz. Dergiye gönderilen makalelerin içerikleri özgün, daha önce herhangi bir yerde yayımlanmamış veya yayımlanmak üzere gönderilmemiş olmalıdır. Makaledeki yazarlar isim sırası konusunda fikir birliğine sahip olmalıdır.

Makalenin hazırlanması sırasında yardımcı olması amacıyla, internet sitemizde yazarlar için linkinin altında yer alan **BJSS** Dergisi yazım kurallarına göre hazırlanmış “örnek makale” dosyasını bilgisayarınıza indirmeniz ve makalenizi bu makaleyi örnek alarak hazırlamanız, düzenlemelerde kolaylık ve zaman tasarrufu sağlayacaktır. Bu makaleyi bilgisayarınıza Word programında şablon (template) olarak kaydederek de makalenizi hazırlayabilirsiniz.

- Makaleler MS Word 2007 veya üstü bir sürümde hazırlanarak gönderilmelidir.
- Sayfa yapısı A4 kâğıdı (210 x 297 mm) boyutunda, MS Word programında, Times New Roman veya benzeri bir yazı karakteri ile 10 punto, tek satır aralığıyla yazılmalıdır. Sayfa kenarlarında üst 2 cm olmak üzere diğer kenarlar için 1.5 cm boşluk bırakılmalı ve sayfalar numaralandırılmalıdır.
- Yazar(lar)ın ad(lar) ve soyad(lar), kurumsal unvanları; yazar(lar)ın görev yaptığı kurum(lar), e-posta adres(ler) bilgileri ve ORCID numaraları verilmelidir. Ayrıca makalelerde sorumlu yazar belirtilmelidir.
- Makale başlığı, içerikle uyumlu, içeriği en iyi ifade eden bir başlık olmalıdır. Başlık, kalın ve 13 punto büyüklüğünde olmalı ve ilk harfler büyük olacak şekilde sola hizalanarak yazılmalıdır. Makaleler aynı özellikte İngilizce bir başlık/title içermelidir.
- Makalenin başında, konuyu kısa ve öz biçimde ifade eden ve en az 75, en fazla 120 kelimedenden oluşan Türkçe “Öz” bulunmalıdır. Öz içinde, yararlanılan kaynaklara, şekil ve çizelge numaralarına değinilmemelidir. Özün altında bir satır boşluk bırakılarak, en az 3, en çok 5 sözcükten oluşan anahtar kelimeler verilmelidir. Anahtar kelimeler makale içeriği ile uyumlu ve kapsayıcı olmalıdır. Aynı şekilde makaleler İngilizce bir başlık/title, anahtar sözcükler/keywords ve özet/abstract içermelidir.
- **BJSS**'nin yayın dili Türkçe ve İngilizcedir. Ancak her sayıda derginin üçte bir oranını geçmeyecek şekilde diğer dillerde yazılmış yazılara da yer verilebilir. Diğer dillerde yazılan makalelerde yazım dili dışında ayrıca Türkçe ve İngilizce başlık, anahtar sözcükler ve öz bulunmalıdır.
- Herhangi bir sempozyum veya kongrede sunulmuş olan çalışmalar kongrenin adı, yeri ve tarihi belirtilerek yayımlanabilir. Bir araştırma kurumu veya fonu tarafından desteklenen çalışmalarda (BAP, TÜBİTAK, Kalkınma Bakanlığı vb.) desteği sağlayan kuruluşun adı ve proje numarası ilk sayfanın altında verilmelidir.
- Makaleler giriş, gelişme ve sonuç yer alacak şekilde hazırlanmalıdır.
- Formüller ve denklemler Math Type ya da Word Denklem Düzenleyici kullanılarak yazılmalıdır.
- Çalışma, dil bilgisi kurallarına uygun olmalıdır. Makalede noktalama işaretlerinin kullanımında, kelime ve kısaltmaların yazımında en son çıkan TDK Yazım Kılavuzu esas alınmalı, açık ve yalın bir anlatım yolu izlenmeli, amaç ve kapsam dışına taşan gereksiz bilgilere yer verilmemelidir. Makalenin hazırlanmasında geçerli bilimsel yöntemlere uyulmalı, çalışmanın konusu, amacı, kapsamı, hazırlanma gerekçesi vb. bilgiler yeterli ölçüde ve belirli bir düzen içinde verilmelidir.

- Bir makalede sırasıyla özet, ana metnin bölümleri, kaynakça ve (varsa) ekler bulunmalıdır. Makalenin bir “Giriş” ve bir “Sonuç” bölümü bulunmalıdır. “Giriş” çalışmanın amacı, önemi, dönemi, kapsamı, veri metodolojisi ve planını mutlaka kapsamalıdır. Konu gerektiriyorsa literatür tartışması da bu kısımda verilebilir. “Sonuç” araştırmanın amaç ve kapsamına uygun olmalı, ana çizgileriyle ve öz olarak verilmelidir. Metinde sözü edilmeyen hususlara “Sonuç”ta yer verilmemelidir. Belli bir düzen sağlamak amacıyla ana, ara ve alt başlıklar kullanılabilir.
- Tablo/Şekillerin numarası ve başlığı bulunmalıdır. Tablo çiziminde dikey çizgiler kullanılmamalıdır. Yatay çizgiler ise sadece tablo içindeki alt başlıkları birbirinden ayırmak için kullanılmalıdır. Tablo/Şekil numarası üste, tam sola dayalı olarak dik yazılmalı; tablo/şekil adı ise, her sözcüğün ilk harfi büyük olacak şekilde yazılmalıdır. Kaynakça verilmesi gereken bir durum varsa tablonun altında metin içi kaynak gösterme formatında verilmelidir.
- Makalede, düzenli bir bilgi aktarımı sağlamak üzere ana, ara ve alt başlıklar kullanılabilir. Makale başlığı dışındaki diğer tüm başlıklar yalnız ilk harfleri büyük, 11 punto (üst 12 nk; alt 6 nk) ve sola hizalı olarak yazılmalıdır. Birinci derece başlıklar koyu karakterde; ikinci derece başlıklar, koyu olmayan; üçüncü derece başlıklar ise koyu olmayan ve italik harflerle yazılmalıdır.

1. Birinci Derece Başlık

1.1. İkinci Derece Başlık

1.1.1. Üçüncü Derece Başlık

- Kaynak göstermede kullanılan format, APA (American Psychological Association) Style 6th Edition'dır. Gerek alıntılmalarda gerekse de kaynakça kısmında yazarlar, Amerikan Psikoloji Derneği'nin yayımladığı Amerikan Psikoloji Derneği Yayın Kılavuzu'nda belirtilen yazım kurallarını ve formatını takip etmelidir. Ayrıntılı bilgi için bakınız: <http://www.apastyle.org/learn/tutorials/basics-tutorial.aspx>
- Madde imli listeler dâhil edilebilir ve şöyle görünmelidir:
 - (i) İlk nokta
 - (ii) İkinci nokta
 - (iii) Ve bunun gibi
- Tablo/Şekillerin numarası ve başlığı bulunmalıdır. Tablo çiziminde dikey çizgiler kullanılmamalıdır. Yatay çizgiler ise sadece tablo içindeki alt başlıkları birbirinden ayırmak için kullanılmalıdır. Tablo/Şekil numarası üste, tam sola dayalı olarak dik yazılmalı; tablo/şekil adı ise, her sözcüğün ilk harfi büyük olacak şekilde yazılmalıdır. Kaynakça verilmesi gereken bir durum varsa tablonun altında metin içi kaynak gösterme formatında verilmelidir.

Tablo 1. Tablo Örneği

Bir Sütun Başlığı Örneği	Sütun A (t)	Sütun B (t)
Bir giriş	1	2
Bir başka giriş	3	4
Bir başka giriş	5	6

- Denklemler ve formüller Mathtype'da ya da ofis programlarının denklem araçları özelliği kullanarak yazılmalı ve sayfanın sağ tarafındaki parantez içinde art arda numaralandırılmalıdır (metinde açıkça belirtilmişse).

$$EA_{it} = \beta_0 + \beta_1 N_{\text{üf}_{it}} + \beta_2 Y_{ne_{it}} + \beta_3 P_{tr_{it}} + \beta_4 EA_{p_{it}} + \beta_5 E_{gt_{it}} + \beta_6 K_{ent} + \beta_7 G_{syih_{it}} + u_{it} \quad (1)$$

- Metin İçi Kaynak Gösterme: Kaynak göstermede kullanılan format, APA (American Psychological Association) Style 6th Edition'dır. Gerek alıntılmalarda gerekse de kaynakça kısmında yazarlar, Amerikan Psikoloji Derneği'nin yayımladığı Amerikan Psikoloji Derneği Yayın Kılavuzu'nda belirtilen yazım kurallarını ve formatını takip etmelidir. Ayrıntılı bilgi için bakınız: <http://www.apastyle.org/learn/tutorials/basics-tutorial.aspx>

Bu kısımda farklı metin içi gönderme yapma şekilleri, çalışmanın türüne ve yazar sayısına göre nasıl metin içi gönderme yapılacağı anlatılmakta, metin içi gönderme yaparken karşılaşılabilecek farklı durumlar örneklerle aktarılmaktadır.

Metin içi göndermeler en temelde iki şekilde yapılır:

Örnek:

Sağlanacak bu tasarruf ile birlikte yıllık yaklaşık olarak 7,3 milyar dolarlık bir kazanımın olacağı ifade edilmektedir (Bayrak ve Esen, 2014).

ya da

Bayrak ve Esen'e (2014) göre

İngilizce çalışmalarda Türkçe bir kaynağa gönderme yapılıyorsa “ve” yerine “and” ifadesi, Türkçe bir çalışmada İngilizce bir kaynağa gönderme yapılıyorsa “and” yerine “ve” ifadesi kullanılmalıdır.

Eğer makalenin genelinde bahsedilen bir durum yerine ilgili makaledeki belirli bir konuya referans vermek istenirse sayfa numarası da atıfa eklenebilir.

Örnek:

Sağlanacak bu tasarruf ile birlikte yıllık yaklaşık olarak 7,3 milyar dolarlık bir kazanımın olacağı ifade edilmektedir (Bayrak ve Esen, 2014: 65).

ya da

Bayrak ve Esen'e (2014:65) göre

Üç veya daha fazla yazarlı eserlere atıf yapmak için ilk yazarın soyisminden sonra diğer yazarların soyisimlerini kullanmak yerine “vd.” ifadesi kullanılır.

Örnek:

Aydın vd. (2016) Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan ve Türkmenistan'dan oluşan beş Türk cumhuriyetinde enflasyonun ekonomik büyüme üzerindeki etkisini panel veri analizi ile araştırmıştır.

ya da

... etkisini panel veri analizi ile araştırılmaktadır (Aydın vd., 2016).

Bir konuyu desteklemek mahiyetinde birden fazla kaynak referans gösterilebilir. Bu durumda atıfları “;” işaretiyle ayırmak gerekir. Ayrıca aynı parantez içerisinde yapılan çoklu göndermelerde çalışmanın yayın tarihine göre sıralanmalıdır.

Örnek:

Buna rağmen devletin ekonomiye müdahale etmesi halinde bunun ekonomiye hiçbir fayda sağlamayacağı, aksine ekonominin kendi doğal kanunları içerisinde işleyen düzeni bozacağını ifade etmektedirler (Esen ve Bayrak, 2015; Aydın ve Esen, 2019; Aydın vd., 2019).

Aynı yazara ait tek yazarlı yayınlarda yayın yılı aynı olması halinde kaynakların ayırımının yapılabilmesi için tarihin yanına küçük harfler (a, b, c, ...) eklenir.

Örnek:

(Esen, 2019a; Esen, 2019b)

Tüzel yazarlı çalışmalara atıf yaparken: Yazar olarak bir grup/tüzel kişi (dernekler, şirketler, devlet kurumları ve diğer çalışma grupları gibi) ifade ediliyorsa bu gruba ilişkin ad bilgisi metin içindeki göndermede oldukça açık ve anlaşılır biçimde verilmelidir. Grup adı bazı durumlarda kısaltılabilir. Eğer grup adı uzunsa, kısaltma herkesçe anlaşılır oluyorsa veya ada yönelik zaten bilinen bir kısaltma var ise ilk kullanımda hem açık hali hem kısaltma hali kullanılıp, sonraki kullanımlarda ise sadece kısaltma kullanılabilir. Eğer grup adı kısa ise veya kısaltması herkesçe anlaşılır oluyorsa tüm göndermelerde adın açık hali yazılır.

Örnek:

İlk gönderme

(Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2018)

İkinci ve sonraki göndermeler

(TÜİK, 2018)

Gönderme cümle içerisinde yapılıyorsa

İlk gönderme

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK, 2018)...

İkinci ve sonraki göndermeler

TÜİK (2018)...

- İkincil Kaynaklar

Bir yazarın makalesine ulaşamıyorsa ikincil kaynaklardan alıntı yapan bir kaynağa referans veriliyorsa asıl yararlanılan kaynağa göndermede bulunulur.

“(Aktarılan kaynağın yazarının [veya yazarlarının] Soyadı, Yılı)’dan aktaran” ifadesi getirilerek atıf yapılır. Buna bağlı olarak da kaynakçada sadece ikincil kaynağa yer verilir. (Smith, 1890’dan aktaran: Esen, 2006: 1) gibi

Smith (1890) her bireyin kendi kârını arttırmaya çalışırken amacı hiç de bu olmadığı halde bütün toplumun zenginliğinin artmasına hizmet ettiğini ve bunu yaptırmanın ise piyasanın gizli eli olduğunu vurgulamaktadır (aktaran: Esen, 2006: 1).

Klasik Eserler

Yayın yılı tam olarak bilinmeyen klasik eserler için yayın yılı kısmında “çev.” kısaltması ile birlikte çeviri yılı ya da “sür.” kısaltması ile birlikte kullanılan sürümün yılı verilir.

Örnek:

(Aristotle, çev. 1931)

Klasik eserin orijinal tarihi biliniyorsa o da gönderme içinde kullanılır.

Örnek

(Balzac, 1836, çev. 1941)

- Kaynakça Gösterimi

(i) Türkçe kitap:

Meriç, C. (2009). *Bu Ülke*. İstanbul: İletişim Yayınları.

(ii) Çeviri kitap:

Davison, A. (2006). *Türkiye’de Sekülerizm ve Modernlik*. Tuncay Birkan (Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.

(iii) Editörlü kitap:

Çetin, İ. (Ed.) (2010). *Dil ve Edebiyat Öğretim Yöntemleri*. İstanbul: Nobel.

(iv) Editörlü kitapta bölüm:

Esen, Ö. (2018). Enflasyon. İçinde: D. Çağrı Yıldırım & Emrah İ. Çevik (Ed.), *Para Bankacılık ve Finansal Sistem* (s.43-67). Bursa: Ekin Yayınevi.

(v) Makale:

Esen, Ö. (2012). Türkiye’de Döviz Kuru Belirsizliğinin İhracat Üzerine Etkisi. *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*, 49(568), 87-97.

(vi) Çift yazarlı makale:

Bayrak, M., & Esen, Ö. (2014). Türkiye’nin Enerji Açığı Sorunu ve Çözümüne Yönelik Arayışlar. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 28(3), 139-158.

Çok yazarlı makale:

Esen, Ö., Aydın, C., & Aydın, R. (2016). Inflation Threshold Effect on Economic Growth in Turkey. *Journal of Advanced Research in Law and Economics*, 7(22), 1983-1993.

(vii) Tezler:

Esen, Ö. (2013). *Sürdürülebilir Büyüme Bağlamında Türkiye’nin Enerji Açığı Sorunu: 2012-2020 Dönemi Enerji Açığı Projesiyonu*. Doktora Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi.

(viii) İnternet tabanlı kaynaklar:

Eğilmez, M. (2017). *İşsizlik Niçin Düşmüyor?*. (Erişim: 01.02.2018), <http://www.mahfiyegilmez.com/2017/12/issizlik-nicin-dusmuyor.html>

TÜİK (2018). *Temel İstatistikler*. (Erişim: 01.02.2018), <http://tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>

- Bir yazarın makalesine ulaşamıyorsa ikincil kaynaklardan alıntı yapan bir kaynağa referans veriliyorsa asıl yararlanılan kaynağa göndermede bulunulur.
 - (i) “(Aktarılan kaynağın yazarının [veya yazarlarının] Soyadı, Yıl)’dan aktaran” ifadesi getirilerek atıf yapılır. Buna bağlı olarak da kaynakçada sadece ikincil kaynağa yer verilir. (Smith, 1890’dan aktaran: Esen, 2006: 1) gibi
 - (ii) Smith (1890) her bireyin kendi kârını arttırmaya çalışırken amacı hiç de bu olmadığı halde bütün toplumun zenginliğinin artmasına hizmet ettiğini ve bunu yaptırmanın ise piyasanın gizli eli olduğunu vurgulamaktadır (aktaran: Esen, 2006: 1).
- **BJSS’ye** yazım kurallarına uygun olarak gönderilen makaleler, daha sonraki aşamada intihal denetiminden geçirilir. Dergide intihal denetimi turnitin programı ile yapılmaktadır ve intihal denetiminde kabul edilebilir benzerlik oranı en fazla %20 olmalıdır.

- Örneklerle Kaynakça

Bayrak, M., & Esen, Ö. (2012). Bütçe açıklarının cari işlemler dengesi üzerine etkileri: İkiz açıklar hipotezinin Türkiye açısından değerlendirilmesi. *Ekonomik Yaklaşım*, 23(82), 23-49.

Esen, Ö., & Bayrak, M. (2015). Kamu Harcamaları ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Geçiş Sürecindeki Türk Cumhuriyetleri Üzerine Bir Uygulama. *Bilgi*, (73), 231-248.

Aydın, C., & Esen, Ö. (2019). Does too much government spending depress the economic development of transition economies? Evidences from dynamic panel threshold analysis. *Applied Economics*, 51(15), 1666-1678.

Aydın, C., Esen, Ö., & Aydın, R. (2019). Is the ecological footprint related to the Kuznets curve a real process or rationalizing the ecological consequences of the affluence? Evidence from PSTR approach. *Ecological Indicators*, 98, 543-555.

Eğilmez, M. (2017). İşsizlik Niçin Düşmüyor?. (Erişim: 01.02.2018), <http://www.mahfiiegilmez.com/2017/12/issizlik-nicin-dusmuyor.html>

TÜİK (2018). Temel İstatistikler. (Erişim: 01.02.2018), <http://tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>

Esen, Ö. (2013). *Sürdürülebilir Büyüme Bağlamında Türkiye'nin Enerji Açığı Sorunu: 2012-2020 Dönemi Enerji Açığı Projeksiyonu*. Doktora Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi.

Esen, Ö., Aydın, C., & Aydın, R. (2016). Inflation Threshold Effect on Economic Growth in Turkey. *Journal of Advanced Research in Law and Economics*, 7(22), 1983-1993.

Bayrak, M., & Esen, Ö. (2014). Türkiye'nin Enerji Açığı Sorunu ve Çözümüne Yönelik Arayışlar. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 28(3), 139-158.

Esen, Ö. (2012). Türkiye’de Döviz Kuru Belirsizliğinin İhracat Üzerine Etkisi. *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*, 49(568), 87-97.

Esen, Ö. (2018). Enflasyon. İçinde: D. Çağrı Yıldırım & Emrah İ. Çevik (Ed.), *Para Bankacılık ve Finansal Sistem* (s.43-67). Bursa: Ekin Yayınevi.

Çetin, İ. (Ed.) (2010). *Dil ve Edebiyat Öğretim Yöntemleri*. İstanbul: Nobel.

Meriç, C. (2009). *Bu Ülke*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Davison, A. (2006). *Türkiye’de Sekülerizm ve Modernlik*. Tuncay Birkan (Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.

Instructions for Authors

BJSS is published biannually in January and July. The purpose of the journal is to make contributions to publishing qualified academic studies in social sciences and humanities.

The articles that are published in the journal cannot be published or presented anywhere else unless permission is granted from the editorial board. The articles that are published either partially or completely cannot be used anywhere else unless reference is given. The articles that are sent to the journal has to be authentic, not previously published or sent to be published. The authors of the articles have to have a consensus regarding the order of the authors' names in the article.

If you download the “sample article” that was prepared according to spelling rules and format of the Journal of BJSS from our website through the link for authors to help you prepare the article, this will save your time and facilitate the preparation process. You can also prepare your article by saving this sample as a template on the Microsoft Word program.

- The articles should be in MS Word 2007 or higher version.
- The layout has to be custom-designed A4 paper (210 x 297 mm). The file format has to be MS Word. The font has to be Times New Roman or a similar one with a size of 10. The file has to have single-line spacing. Page margins have to be 2 cm on the top and 1.5 cm for all the other sides. The pages have to be numbered.
- The articles should include the name(s), surname(s), institutional title(s), institution name(s), e-mail address(es), and ORCID of the author(s). In addition, the corresponding author has to be indicated in the articles.
- The title of the article has to be consistent with the content and must reflect the content in the best way possible. The title has to be boldface with a font size of 13. The first letter of all the words has to be uppercase. The title has to be left-aligned. The articles should have an English title with the same properties.
- The article needs to include an “Abstract” at the beginning not less than 75 words nor longer than 120 words summarizing the content in the most precise and concise way. The abstract must not include references, figures, and table numbers. Leaving a space under the abstract, the author has to add keywords including at least 3 and utmost 5 words. The keywords have to be consistent with the content and should be comprehensive. Similarly, the articles have to include an English title, keywords, and abstract.
- *BJSS* is published in Turkish and English. However, each issue may include articles written in other languages unless they exceed one third of the journal. The articles written in other languages have to have Turkish and English titles, keywords, and abstracts in addition to those written in its original language.
- The works that are presented in any symposium or congress can be published after specifying the name, place and the date of the congress. The works (BAP, TUBITAK, Word Bank ect.) that are supported by a research organization or fund have to indicate the name of the supportive organization and the number of the project.
- The articles should be organized as introduction, body, and conclusion. Subtitles and lower-level titles must have a font size of 11 (12 nk before and 6 nk after) and be left-aligned.
- Formulas and equations should be written via Math Type or Word Equation Editor.
- The study has to comply with grammatical rules. The latest Turkish Language Association Spell Check has to be employed regarding the use of punctuation, spelling of the words, and abbreviations. The text is expected to be clear and simple. No expressions out of purpose and scope must be included in the work. The valid scientific methods have to be employed to prepare the article. The content, purpose, scope, justification, etc. of the study have to be provided as much as needed in a certain order.
- An article is expected to include abstract, sections of the main text, references, and appendices (if there is any) respectively. An article has to have an “Introduction” and “Conclusion” sections. The “Introduction” is definitely expected to include the purpose, importance, period, scope, data methodology, and outline of the study. If it is necessary for the subject to be dealt with, literature review can be given in this section as well. The “conclusion” needs to be in compliance with the study’s purpose and scope. It needs to be given generally and concisely. The points that are not mentioned within the text must not be included in “conclusion”. Headings, titles, and subtitles can be used to organize the text.
- Tables/Figures should be numbered and given with their titles. No vertical lines must be used to draw the tables. Horizontal lines can only be used to separate the subtitles within the table from each other. Table/Figure number has to be at the top left-aligned and non-Italic. The name of tables/figures has to be written with each word having its first letter uppercase. In addition, tables/figures have to comply with black and white print. If there is anything in the table that requires reference, the references must be given at the bottom of the table with in-text reference format.
- Headings, titles, and subtitles can be used to ensure an ordered information transfer. All the other titles except for the title of the article have to have a font size of 11. First-level titles should be uppercase but boldface; the first letters of all the words in the second-level titles should be uppercase and not boldface; and only the first letters of the words in the third-level titles should be uppercase, and these titles have to be italic. In addition, the titles have to be organized with 6 nk before and after the title.

1. First-Level Title

1.1. Second-Level Title

1.1.1. Third-level Title

- The citation format is APA (American Psychological Association) Style 6th Edition. The authors have to follow the spelling principles and format specified by American Psychological Association in American Psychological Association Publication Manual regarding both quotations and bibliography. For detailed information: <http://www.apastyle.org/learn/tutorials/basics-tutorial.aspx>
- (i) Reference to a book:
Stopford, M. (1997). *Maritime Economics*. New York: Routledge.
- (ii) Translated book:
Davison, A. (2006). *Türkiye’de Sekülerizm ve Modernlik*. Tuncay Birkan (Trans.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- (iii) Reference to a chapter in an edited book:
Esen, Ö., & Aydın, C. (2018). Tunisia. In: S. Özdemir, S. Erdoğan, & A. Gedikli (Eds.), *Handbook of Research on Sociopolitical Factors Impacting Economic Growth in Islamic Nations* (pp. 68-94). USA: IGI Global.
- (iv) Reference to a journal publication:
Esen, Ö. (2016). Security of the energy supply in Turkey: Prospects, challenges and opportunities. *International Journal of Energy Economics and Policy*, 6(2), 281-289.
- (v) Two authors:
Aydın, C., & Esen, Ö. (2018). Does the level of energy intensity matter in the effect of energy consumption on the growth of transition economies? Evidence from dynamic panel threshold analysis. *Energy Economics*, 69, 185-195.
- (vi) Theses and dissertations:
Esen, Ö. (2013). *Sürdürülebilir Büyüme Bağlamında Türkiye’nin Enerji Açığı Sorunu: 2012-2020 Dönemi Enerji Açığı Projeksiyonu*. Doctoral Dissertation. Erzurum: Atatürk University.
- (vii) Internet Based Sources
IATA (2016). *Annual Reports Review*. (15.10.2017), Retrieved from <https://www.iata.org/about/Documents/iata-annual-review-2016.pdf>
- In-text references have to be indicated in brackets where relevant.
 - (i) For single author: (Surname, Date of Publication: Page Number)
 - (ii) For multiple authors: (Surname et al., Date of Publication: Page Number)
- The manuscripts that comply with the publication principles of **BJSS** are passed through plagiarism checking. The journal uses the turnitin software to detect instances of overlapping and similar text in submitted manuscripts. If the similarity level is above 20%, the manuscript is not accepted for publication.
- The articles are sent through Online Application System for the first step of the publication. An automatically-sent confirmation message is sent to your e-mail address upon the completion of the application. For further information, please contact the editor via <http://dergipark.gov.tr/BJSS>.

Balkan Journal of Social Sciences

BJSS

Yıl/Year: 2019 • Cilt/Volume: 8 • Sayı/Number: 15

Değerlendirme Süreci

- **BJSS**'a gönderilen yazılar, önce Yayın Kurulunca dergi ilkelerine uygunluk açısından bir ön değerlendirmeye tabi tutulur. Dergi kapsamına girmeyen veya bilimsel bir yazı formatına içerik ve şekil şartları açısından uymayan yazılar, hakemlik süreci başlatılmadan geri çevrilir ya da bazı değişiklikler istenebilir. Yayın için teslim edilen makalelerin değerlendirilmesinde akademik tarafsızlık ve bilimsel kalite en önemli ölçütlerdir.
- **BJSS**'a yayın kurallarına uygun olarak gönderilen makaleler, daha sonraki aşamada intihal denetiminden geçirilir. Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi'nde intihal denetimi, turnitin paket programı aracılığıyla gerçekleştirilmekte ve intihal denetiminde, benzerlik oranının %20'nin üstüne çıkmaması gerekmektedir. İlgili çalışmada herhangi bir intihale rastlanmadığı takdirde değerlendirilmek üzere o alandaki çalışmalarıyla tanınmış iki hakeme gönderilir. **BJSS** dergisi, sürecin her aşamasında, hakem ve yazarların isimlerinin saklı tutulduğu çift-kör hakemlik sistemini kullanmaktadır. Hakem raporları beş yıl süreyle saklanır. Makaleyi değerlendiren iki hakemden birisinin olumlu diğerinin olumsuz rapor vermesi durumunda makale üçüncü hakeme gönderilmekte veya Yayın Kurulu, hakem raporlarını inceleyerek nihai kararı vermektedir.
- **BJSS**'a gönderilen çalışmalarda yazarlar, hakem ve Yayın Kurulunun eleştirisi ve önerilerini dikkate alırlar. Katılmadıkları hususlar varsa gerekçeleriyle birlikte itiraz etme hakkına sahiptirler. Dergideki hakemlik sürecinde, akademik unvana sahip kişilerin yayınları için ancak eşit ya da üst derecede akademik unvana sahip kişiler hakem olabilir.
- **BJSS**'un hakem değerlendirme süreci, normal koşullarda editör tarafından ön değerlendirme aşaması bir hafta; hakem değerlendirme süreci de 8 hafta olarak planlanmaktadır. Ancak hakemlerden zamanında dönüş olmaması nedeniyle yeniden hakem atama vb. nedenlerden dolayı hakem değerlendirme süreci uzayabilmektedir.
- **BJSS**'a makale gönderen yazar/yazarlar, Derginin söz konusu hakem değerlendirme koşullarını ve sürecini kabul etmiş sayılırlar.
- **BJSS**'da yayımlanmasına **karar** verilen (kabul edilen) çalışmaların telif hakkı, Balkan Sosyal Bilimler Dergisi'ne devredilmiş sayılır.

Peer Review Process

- The papers that are sent to *BJSS* are subjected to preliminary assessment by the Editorial Board to see whether the work complies with the principles of the journal. The papers that are out of the scope of the journal or do not comply with the format of a scientific text either in terms of content or style are either rejected or demanded to be corrected prior to peer-review process. Academic objectivity and scientific quality are the most important criteria for the assessment of the articles that are submitted to be published.
- The articles that comply with the publication principles of *BJSS* are passed through plagiarism checking. Journal of Social Sciences of Tekirdağ Namık Kemal University uses the iThenticate software to detect instances of overlapping and similar text in submitted manuscripts. The journal allows an overall similarity of 20% for a manuscript to be considered for publication. After determining an acceptable similarity rate, the article is sent to two reviewers who are known for their studies in the relevant field. *BJSS* employs double-blind review system in which the names of neither the reviewers nor the authors are disclosed in any of the phases of the process. Reviewer reports are saved for five years. If one of the reviewers gives positive feedback while the other gives negative feedback, the article is sent to a third reviewer or Editorial Board examines the reviewer reports to make the final decision.
- The authors submitting papers to *BJSS* take into account the criticisms and suggestions of the reviewers and the Editorial Board. The authors also have the right to object to the points with which they disagree. In the reviewing process, the publications of people with academic titles are only reviewed by academics of either an equal or a higher degree.
- Assessment process of *BJSS* may sometimes take long periods of time due to undesired reasons. Normally, preliminary assessment by the editor takes a week while reviewer's assessment period takes 8 weeks. However, reviewer assessment process may get longer when reviewers do not respond on time or in cases of appointing a new reviewer and so on.
- The author/authors submitting papers to *BJSS* is/are considered to have accepted the aforementioned reviewing conditions and process of the journal.
- The copyrights of the works that are decided to be published (accepted) in *BJSS* are transferred to Balkan Journal of Social Sciences.

Balkan Journal of Social Sciences

BJSS

Yıl/Year: 2019 • Cilt/Volume: 8 • Sayı/Number: 15

Yayın İlkeleri

- **BJSS**, ulusal ve uluslararası düzeyde yapılan, sosyal bilimler alanında özgün ve nitelikli çalışmaları, bilimsel bir yaklaşımla ele alarak sosyal bilimler alanlarındaki çalışmaların niteliğinin yükselmesine, yöntem ve uygulamaların gelişmesine, kuram ve uygulama alanlarındaki çalışmalar arasında iletişimin güçlenmesine ve sosyal bilimler alanındaki literatürün zenginleşmesine katkı sağlamak amacıyla yayımlanmaktadır.
- **BJSS**'da, dil bilimi, din bilimleri, edebiyat, eğitim bilimleri, felsefe, güzel sanatlar, iktisat, işletme, maliye, psikoloji, siyaset bilimi, sosyoloji, tarih, uluslararası ilişkiler vb. tüm sosyal bilimlere ait özgün ve nitelikli bilimsel çalışmaları destekleyerek bilim camiasında üretilen bilgileri akademisyenlerin ve kamuoyunun istifadesine sunmak amacıyla yeni ve özgün çalışmalara yer verilmektedir.
- **BJSS**'a gönderilecek çalışma, alanında bir boşluğu dolduracak özgün bir yazı olmalı ya da daha önce yayımlanmış çalışmaları değerlendiren, konuya dair yeni ve dikkate değer görüşler ortaya koyan bir inceleme olmalıdır.
- **BJSS**'a gönderilecek yazılar makale, çeviri ve kitap tanıtımı türünde olmalıdır. Dergimize gönderilen çeviri yazılar için, makale sahibinin yayın izni ve orijinal metin gereklidir.
- **BJSS**'un yayın dili Türkçe ve İngilizce'dir; ancak her sayıda derginin sayfa sayısının en fazla üçte biri kadar olmak üzere diğer dillerdeki yazılara da yer verilebilir.
- **BJSS**'a gönderilmeden önce akademik çalışmalar, söz konusu dili iyi düzeyde konuşan editörler tarafından düzenlenmeli ve kontrol edilmelidir. Ayrıca bu durum belgelendirilmelidir (Türkçe hazırlanan çalışmalar hariç).
- **BJSS**'a gönderilen çalışmalar daha önce hiçbir yerde yayımlanmamış ve halihazırda yayımlanmak üzere sunulmamış olmalıdır. Bilimsel bir toplantıda sunulmuş bildiriler, durum açıkça belirtilmek şartıyla dergiye gönderilebilir.
- **BJSS**, Ocak ve Temmuz sayısı olmak üzere yılda iki defa düzenli olarak yayımlanmaktadır.
- **BJSS**'a gönderilen yazılara telif hakkı ödenmez. Yayımlanan makalelerin telif hakkı Balkan Sosyal Bilimler Dergisi'ne aittir.
- **BJSS**'da yayımlanan yazıların bilimsel ve hukuki sorumluluğu yazarlarına aittir.
- **BJSS**'da yer alan yazılardaki görüş ve düşünceler yazarlarının kişisel görüşleri olup derginin ve bağlı olduğu kurumların görüşlerini yansıtmaz.
- **BJSS**'a gönderilen çalışmalar, TÜBİTAK ULAKBİM'in DergiPark Sistemi (UDS) üzerinden elektronik ortamda gönderilmektedir. Bu sisteme <http://dergipark.gov.tr/bsbd> de yer alan "Kullanıcı Sayfası/Yeni Gönderi" linkinden ulaşılabilir. Söz konusu sisteme kayıt yapıp makale gönderildikten sonra hakem süreciyle ilgili gelişmeler ve hakem değerlendirme raporları yazarlar tarafından kolaylıkla takip edilebilir.

Editorial Principles

- **BJSS** is an international peer-reviewed journal that publishes authentic and qualified works with a scientific approach in the fields of social sciences. It is published to contribute to raising the quality of the social sciences studies, development of methods and practices, to strengthen the communication between theoretical and practical studies, and to enrich the literature.
- **BJSS** supports all the authentic and qualified scientific studies in the social sciences field including business, economics, educational sciences, finance, fine arts, history, international relations, linguistics, literature, philosophy, political science, psychology, sociology and theology etc. It publishes new and authentic works to offer the knowledge produced by scientific circles for the benefit of academics and public.
- The works that are sent to **BJSS** must be either an authentic work to eliminate a lack in the literature or a review assessing the previously-published works and suggesting relevant, new, and noteworthy opinions.
- The texts that are sent to **BJSS** include articles, translations, and book promotions. For the translated texts, publication permission of the owner of the article and the source text are required.
- Publication languages of **BJSS** are Turkish and English. However, each issue may include articles written in other languages unless they exceed one third of the journal.
- Before academic studies submitted to **BJSS**, they should be proofread and edited by native the language-speaking editors related to language used in the paper. This should also be documented (excluding study prepared in Turkish language).
- The works that are sent to **BJSS** must not be published previously anywhere. They have to be ready for publication. The papers that have previously been presented in a scientific meeting can be sent to the journal if it is clearly indicated.
- **BJSS** is regularly published biannually in January and July by Tekirdag Namik Kemal University Faculty of Economics and Administrative Sciences.
- No copyright payment is made for the papers that are sent to **BJSS**. The copyrights of the works that are published in the Journal are transferred to Balkan Journal of Social Sciences (**BJSS**).
- Scientific and legal liabilities of the articles published in **BJSS** belong to the authors.
- All the opinions and ideas indicated in the articles that are published in **BJSS** are authors' personal opinions and do not reflect the opinions of the Journal or the affiliated institutions by any means.
- The works that are sent to **BJSS** are sent to TUBITAK ULAKBİM's DergiPark System (UDS) in electronical environment. This system can be accessed via <http://dergipark.gov.tr/bsbd> under the link "User Page/New Submission". After registering in the system and submitting the paper, the developments regarding the reviewing process and reviewer reports can be followed by the authors.

Yazışma Adresi / Correspondence Address

BJSS Dergi Editörlüğü

Tekirdağ Namik Kemal Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

59030 – TEKİRDAĞ/TÜRKİYE

Tel: 0 282 250 2800- Fax: 0 282 250 9927

Web: <http://dergipark.gov.tr/bsbd>

e-mail: bjss@nku.edu.tr